

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Eruditi, juristi dhe komentuesi

NASER MEKARIM SHIRAZI

KOMENTIM I PËRSOSUR I KUR'ANIT

(Xhuzi i nëntë)

TIRANË, 2016

Titulli: ***KOMENTIM I PËRSOSUR I KUR'ANIT***

(Xhuzi i nëntë)

Autori: ***Eruditi, juristi dhe komentuesi***

Naser Mekarim SHIRAZI

Recensent: ***Vullnet MERJA***

E përktheu nga arabishtja: ***Vullnet MERJA***

E redaktoi: ***Klodiana SMAJLAJ***

Korrektura letrare: ***Vjollca KARAJ***

Përkujdesja grafike: ***Sabrie FEZA***

Kapaku: ***Sabrie FEZA***

Botoi: ***Shoqata "FLLADI"***

Copyright: ***Shoqata "FLLADI"***

Shtypshkronja e shtëpisë botuese ***LILLO***

Ajetet 88 - 89

* قَالَ أَلْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَشْعِيبَ
 وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا ۚ قَالَ أَوَلَوْ كُنَّا
 كَارِهِينَ ﴿٨٨﴾ قَدْ أَفْتَرْنَا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا إِنَّا عُدُّنَا فِي مِلَّتِكُمْ
 بَعْدَ إِذْ نَجَّيْنَا اللَّهَ مِنْهَا ۚ وَمَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَعُودَ فِيهَا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ
 اللَّهُ رَبُّنَا ۚ وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ۚ عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا ۚ رَبَّنَا افْتَحْ
 بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ ﴿٨٩﴾

"Grupi mendjemadh prej popullit të tij tha: 'O Shuajb! Kthehuni në fenë tonë ose do t'ju dëbojmë nga vendbanimi ynë ty me gjithë ndjekësit e tu'. Shuajbi tha: 'Edhe pse e urrejmë atë?!'"

"Nëse do të ktheheshim në fenë tuaj, pasi All'illahu na shpëtoi nga ajo, atëherë do të shpifnim gënjeshtër kundër All'illahut. Ne nuk mund të kthehemi në të, përveçse po të dojë All'illahu, Zoti ynë. Ai përfshin çdo gjë me dijeninë e Vet dhe tek Ai ne mbështetemi. O Zoti ynë, gjyko drejt midis nesh dhe popullit tonë! Ti je Gjykatësi më i mirë."

Komentimi

Këto ajete tregojnë reagimin e popullit të Shuajbit (*Paqja qoftë mbi të!*) ndaj fjalëve logjike të këtij Profeti të madh. Paria dhe të pasurit mendjemëdhenj të epokës së tij ishin të fortë në dukje dhe reagimi i tyre ishte më i ashpër sesa reagimi i të tjerëve.

Si të gjithë mendjemëdhenjtë egocentrikë, ata e kërcënonin Shuajbin duke u mbështetur në forcën dhe aftësinë e tyre, ashtu siç thuhet në Kur'anin fisnik: **“Grupi mendjemadh prej popullit të tij tha: ‘O Shuajb! Kthehuni në fenë tonë ose do t’ju dëbojmë nga vendbanimi ynë ty me gjithë ndjekësit e tu...’”**

Nga fraza **“Kthehuni në fenë tonë”**, dikush mund të mendojë se Shuajbi ka qenë më parë në radhët e paganëve, por s’është kështu. Shuajbit nuk i ishte ngarkuar ende transmetimi (shpallja) dhe për këtë ai ka heshtur për veprat e tyre, çka i bëri ata të mendonin se kishte qenë në fenë pagane. E vërteta është se asnjë nga Profetët nuk ka qenë në paganizëm, as përpara ngarkimit të misionit, sepse mendja dhe zgjuarsia e tyre ka qenë më e lartë dhe nuk u lejonte të ndërmerrenin vepra të tilla të palogjikshme e të ulëta. Për më tepër, ky fjalim nuk i drejtohet vetëm Shuajbit, por përfshin edhe besimtarët që e ndjekin atë.

Kërcënimi i kundërshtarëve nuk mbaron këtu, por në ajete të tjera do të trajtojmë edhe kërcënime të tjera që lidhen me Shuajbin.

Shuajbi (*Paqja qoftë mbi të!*) iu përgjigj kërcënimeve e ashpërsisë së tyre me fjalë shumë të thjeshta e me butësi, duke u thënë: *A mundeni të na ktheni në fenë tuaj nëse ne nuk e dëshirojmë një gjë të tillë?! Shuajbi tha: “Edhe pse e urrejmë atë?!”¹*

Në të vërtetë, Shuajbi dëshiron që t'u thotë atyre: *A është e drejtë që të na e obligoni ideologjinë tuaj e të na detyroni që të përqafojmë një fe, e cila na duket e padrejtë dhe shkatërruese?!*

Në ajetin pasardhës, Shuajbi (*Paqja qoftë mbi të!*) e vazhdon fjalimin e tij duke thënë:

"Nëse do të ktheheshim në fenë tuaj, pasi All'illahu na shpëtoi nga ajo, atëherë do të shpifnim gënjeshtër kundër All'illahut..."

Kjo fjali e sqaron atë të mëparshmen dhe kuptimi i saj është: Ne nuk e lëmë paganizmin për shkak të epshit e manjakllëkut, madje e dimë pavlefshmërinë e kësaj ideologjie qartazi. E kemi dëgjuar urdhrin hyjnor në Njësime me zemër, kështu që nëse kthehemi nga Njësimi në politeizëm, atëherë do jemi nga ata që kemi shpifur ndaj All'illahut me vetëdije dhe dihet se Ai do të na ndëshkojë me ashpërsi për këtë.

Më pas, Shuajbi (*Paqja qoftë mbi të!*) thotë: **"...Ne nuk mund të kthehemi në të, përveçse po të dojë All'illahu, Zoti ynë..."**

Me këto fjalë, Shuajbi (*Paqja qoftë mbi të!*) ka për qëllim të thotë se ne jemi ndjekës të urdhrit të All'illahut dhe nuk i bëjmë padrejtësi Atij as sa qimja e flokut, kështu që kthimi ynë është i pamundur vetëm nëse atë na e urdhëron All'illahu.

Më pas, pa u ngadalësuar, ai shton: *Në të vërtetë, All'illahu nuk urdhëron me një gjë të tillë, sepse Ai di çdo gjë. "...Ai përfshin çdo gjë me dijeninë e Vet..."* Kështu, nuk është e mundur që Ai të kthehet nga urdhri që ka dhënë, sepse kush kthehet e zbrapset nga urdhri i tij është ai që ka dituri të kufizuar, matet e më pas pendohet për urdhrin e tij. Ndërsa Ai di çdo gjë dhe përfshin të gjitha çështjet me diturinë e Tij, kështu që është e pamundur që të kthejë shikimin.

Pas këtyre fjalëve, në mënyrë që ata të kuptojnë se nuk ka frikë nga kërcënimet e tyre dhe se është i vendosur në qëndrimin e tij, ai thotë: **"...dhe tek Ai ne mbështetemi..."**

Dhe në fund, për të vërtetuar qëllimin e mirë, ai shfaq dëshirën e tij në kërkim të së vërtetës e të paqes, në mënyrë që të mos u lërë shteg armiqve të tij që ta akuzojnë për anarki, kaos e pasiguri, duke thënë: **"...O Zoti ynë, gjyko drejt midis nesh dhe popullit tonë! Ti je Gjykatësi më i mirë."**

Pra: *O Zot, Ti je Gjykuesi më i mirë ndërmjet nesh e ndërmjet tyre. Largoji problemet mes nesh dhe atyre, hapi për ne portat e mëshirës Tënde se vërtet, Ti je Çlirimtari më i mirë!*

Është transmetuar nga Ibn Abbasi se ka thënë: "Nuk e kam ditur se çfarë do të thotë "fet'h" (hapje, çlirim, etj) në ajet, derisa dëgjova një grua duke i thënë bashkëshortit të saj: *Do të të denoncoj (ufatihuke) tek gjykatësi, pra do të kërkoj ndarjen*. Kështu që mësova kuptimin e kësaj fjale në të tilla transmetime, e cila ka kuptimin e gjykimit, të zgjidhjes e të marrjes së vendimit (sepse gjykatësi hap çështjen e një problemi mes dy palëve)¹

¹ Tefsiri "Mexhmaul Bejjan", vëll. 4, f. 305. Tefsiri "Kurtubi", vëll. 1, f. 44.

Ajetet 90 - 93

وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَئِنْ أَتَبَعْتُمْ شُعَيْبًا إِنَّكُمْ إِذَا
 لَخَسِرُونَ ﴿٩٠﴾ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جِثِيمٍ
 ﴿٩١﴾ الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا فِيهَا ۚ الَّذِينَ كَذَّبُوا
 شُعَيْبًا كَانُوا هُمُ الْخَاسِرِينَ ﴿٩٢﴾ فَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَاقَوْمِ لَقَدْ
 أَبْلَغْتُكُمْ رَسُولًا مِنْ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ فَكَيْفَ آسَىٰ عَلَىٰ قَوْمٍ
 كَافِرِينَ ﴿٩٣﴾

"Por grupi jobesimtar prej popullit të tij tha: 'Nëse shkoni pas Shuajbit, atëherë, me siguri, do të jeni të humbur.'"

"E kështu, ata i goditi një tërmet i rëndë dhe u gdhinë të shtrirë përmbys në shtëpitë e tyre."

"Ata që e quajtën Shuajbin gënjeshtar, sikur nuk kishin banuar kurrë në atë vend; ata që e quajtën Shuajbin gënjeshtar, qenë të humbur."

"Shuajbi u largua prej tyre dhe tha: 'O populli im, unë ju solla shpalljet e Zotit tim e ju këshillova, prandaj pse të hidhërohem për popullin e pafe?!'"

Komentimi

Ajeti i parë flet për pretendimet e kundërshtarëve të Shuajbit kundër atyre që anonin nga besimi në të: **"Por grupi jobesimtar prej popullit të tij tha: 'Nëse shkoni pas Shuajbit, atëherë, me siguri, do të jeni të humbur.'"**

Me "humbje" nënkuptohen humbjet materiale me të cilat goditen besimtarët. Kështu, duke e pranuar thirrjen e Shuajbit dhe duke mos pranuar të ktheheshin më në paganizëm, besimtarët duhej të largoheshin me dhunë nga qyteti, shtëpitë dhe nga pasuritë e tyre.

Sipas një interpretimi tjetër të ajetit në fjalë, me fjalën "humbje", përveç dëmeve materiale nënkuptohen edhe dëmet morale e shpirtërore, sepse ata mendonin se rruga e shpëtimit gjendej në paganizëm dhe jo në fenë e Shuajbit.

Kur çështja e tyre u mbyll përfundimisht dhe nuk mbeti asnjë shpresë në besimin dhe udhëzimin e tyre, mbi ta ra ndëshkimi hyjnor. Ata i goditi një tërmet i llahtarshëm dhe i fortë, i cili i përpiu dhe i shndërroi të gjithë në trupa të vdekur brenda banesave të tyre:

"E kështu, ata i goditi një tërmet i rëndë dhe u gdhinë të shtrirë përmbys në shtëpitë e tyre."

Në fund të ajetit 78 të kësaj sureje kemi dhënë komentimin e termit "*xhathimijn*", ku kemi përmendur se për shkatërrimin e këtij populli janë përdorur fraza dhe terma të ndryshëm, të cilat s'kanë kontradikta ndërmjet tyre.

Kështu, në ajetin që është objekt studimi thuhet se populli i Shuajbit u shkatërrua nga tërmeti; në ajetin 94 të sures "Hud" flitet për një "oshëtimë qiellore", ndërsa në ajetin 189 të sures "Esh

Shuara" thuhet se ajo që i shkatërroi ata ishte një "hije reje vrasëse". Të gjithë këto terma të përdorur kanë një kuptim të njëjtë, sipas të cilit dënimi shkatërrues ishte një oshëtimë qiellore e frikshme, që doli nga qendra e resë së rëndë e të zezë, duke iu drejtuar qytetit të tyre. Nën efektin e saj ndodhi tërmeti i fortë (që është veçori e rrufeve të mëdha), i cili shkatërroi çdo gjë.

Në ajetin pasardhës, Kur'ani Fisnik shpjegon efektet e këtij tërmeti të çuditshëm e të frikshëm me këtë frazë: **"Ata që e quajtën Shuajbin gënjeshtar, sikur nuk kishin banuar kurrë në atë vend..."**; pra ata që e përgënjeshtroan Shuajbin (*Paqja qoftë mbi të!*), u shkatërruan me një dënim të çuditshëm dhe u duk sikur ata nuk kishin banuar aspak në ato banesa.

Në mbyllje të ajetit thuhet: **"...ata që e quajtën Shuajbin gënjeshtar, qenë të humbur."**

Duket se këto dy fjali vijnë si përgjigje ndaj fjalëve të kundërshtarëve të Shuajbit (*Paqja qoftë mbi të!*), sepse ata e kërcënonin atë dhe ndjekësit e tij në rast të moskthimit të tyre nga feja e Njësimit në fenë e mëparshme. Kështu, Kur'ani thotë: Me të vërtetë, ata u shkatërruan plotësisht dhe u duk sikur nuk kishin banuar aspak në shtëpitë e tyre.

Thënies së tyre se ithtarët e Shuajbit meritojnë humbjen, Kur'ani Fisnik iu përgjigjet duke theksuar faktin se dënimi që pësuan ata, tregon se faktori kryesor i humbjes ishte kundërshtimi që i bënë Shuajbit.

Në ajetin e fundit të grupit të ajeteve që janë objekt studimi lexojmë fjalën e fundit të Shuajbit (*Paqja qoftë mbi të!*) drejtuar popullit të tij pas largimit prej tyre:

Sapo i transmetova mesazhet e Zotit tim. Ju këshillova mjaftueshëm dhe nuk më ka munguar përppjekja për udhëzimin tuaj; "Shuajbi u largua

prej tyre dhe tha: 'O populli im, unë ju solla shpalljet e Zotit tim e ju këshillova...'"

Më pas, ai tha: "**..prandaj pse të hidhërohem për popullin e pafe?!'**"; pra, nuk më vjen keq për fundin e jobesimtarëve sepse unë i bëra të gjitha përpjekjet për udhëzimin dhe këshillimin e tyre, por ata nuk u nënshtruan dhe nuk u dorëzuan ndaj së vërtetës, kështu që duhej ta prisnin këtë fund të dhimbshëm.

Për sa i përket faktit nëse Shuajbi (*Paqja qoftë mbi të!*) i ka thënë këto fjalë para apo pas shkatërrimit të tyre, kjo mund të ketë ndodhur para shkatërrimit, por në shpjegimin e tregimit ka ardhur më pas. Megjithatë, po të vëmë re fundin e frazës ku thuhet: "Me të vërtetë, fundi i dhimbshëm i jobesimtarëve nuk të ngjall aspak keqardhje", duket se kjo fjali është thënë pas zbritjes së dënimit dhe se këto fjalë, ashtu sikurse e thamë edhe në fund të ajetit 79 të kësaj sureje, përdoren shpesh për të vdekurit.

Ajetet 94 - 95

وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّن نَّبِيٍّ إِلَّا أَخَذْنَا أَهْلَهَا بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَاءِ لَعَلَّهُمْ
يَضُرَّعُونَ ﴿٩٤﴾ ثُمَّ بَدَّلْنَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ حَتَّى عَفَوْا وَقَالُوا قَدْ

مَسَّ ءَابَاءَنَا الضَّرَاءُ وَالسَّرَّاءُ فَأَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩٥﴾

"Sa herë që çonim të dërguar në ndonjë vendbanim, Ne i dënonim banorët e tij me skamje dhe sëmundje, në mënyrë që të përuleshin."

"Pastaj ua shndërruonim të keqen në të mirë derisa shtoheshin e begatoheshin, ata thoshin: 'Edhe etërit tanë i patën goditur hidhërimet e gëzimet'. Kështu që Ne i dënonim papritmas, pa e marrë vesh ata.'"

Komentimi

Kur nuk vlejné këshillat

Këto ajete, që përmenden pas tregimeve të një grupi Profetësh të mëdhenj, si: Hudi, Salihu, Luti dhe Shuajbi, paraqesin disa shtylla të përgjithshme, të cilat përmbajnë të vërteta të vlefshme që lidhen me jetën tonë në tërësi.

Në fillim thuhet: **"Sa herë që çonim të dërguar në ndonjë vendbanim, Ne i dënonim banorët e tij me skamje dhe sëmundje, në mënyrë që të përuleshin."**

Kështu, vështirësia, skamja e sprovat me të cilat goditen njerëzit, All'llahu i lejon në mënyrë që ata të kenë kujdes, ta lënë tiraninë e tyre e të kthehen tek Ai me pendim. Për sa kohë që njerëzit jetojnë në luks e pasuri, shumë pak prej tyre janë të përgatitur për të pranuar të vërtetën. Ndërsa kur përballen me vështirësi e sprova, tek ata shndrit drita e bashkimit të tyre. Në këtë gjendje, ata e përmendin All'llahun me pahir, pa zgjedhje, dhe zemrat e tyre përgatiten për pranimin e së drejtës.

Por ky zgjim e integrim nuk bëhet tek të gjithë në mënyrë të barabartë. Tek shumë njerëz, ai është i shpejtë, kalimtar dhe i paqëndrueshëm. Me kalimin e problemeve e të periudhës së vështirë, ata kthehen sërish në gjendjen e hutimit të mëparshëm. Për disa të tjerë, kjo gjendje është një pikë transformimi në jetë, duke bërë që ata t'i kthehen përgjithmonë të vërtetës.

Popujt që u përmendën në ajetet e mëparshme i përkasin kategorisë së parë. Për këtë, kur këto grupe nuk e ndërruan sjelljen e tyre dhe ecurinë e tyre, madje qëndruan në humbje, ua larguam atyre problemet dhe vendosëm në vend të atyre problemeve begati e mirëqenie. Jeta e tyre lulëzoi u shtuan në numër dhe u shtua pasuria e tyre: **"Pastaj ua shndërronim të keqen në të mirë derisa shtoheshin e begatoheshin..."**

Fjala *"afvau"*, rrjedh nga lënda *"afv"*, e cila ndonjëherë përdoret për të treguar shumicën. Nganjëherë ka kuptimin e lënies dhe të shmangies dhe herë tjetër ka kuptimin e fshirjes së gjurmëve të diçkaje. Megjithatë, ka mundësi që thelbi i saj të ketë kuptimin e lënies, duke nënkuptuar lënien e diçkaje në

mëvetësinë e vet derisa të lëshojë rrënjë e të çelë, të shtohet e ndoshta të lihet derisa të shkatërrohet gradualisht pak e nga pak. Për këtë, kjo fjalë ka ardhur me kuptimin e shtesës dhe të shkatërrimit së bashku.

Për ajetin që është objekt studimi, komentuesit kanë dhënë tre mundësi interpretimi:

E para: Ne u dhamë atyre mundësi që të shtohen e t'u kthehen të gjitha ato që kishin humbur në periudhën e sprovave e të vështirësisë, si njerëzit, ashtu edhe pasuria.

E dyta: Ne u dhamë atyre begati të shumta, në të cilat ata u zhytën duke e harruar All'llahun dhe duke e lënë falënderimin e Tij.

E treta: Ne u dhamë atyre begati, në mënyrë që të mund të shmangin katastrofën e ta fshijnë atë.¹

Këto komentime, ndonëse janë të ndryshme në dukje, për nga rezultati janë të përafërta ndërmjet tyre.

Më pas, shton: Kur atyre u largoheshin problemet, në vend që të ktheheshin tek e vërtetë se "begatia" dhe "dënimi" janë në dorën e All'llahut dhe të kthehen tek All'llahu, kapen – duke mashtruar veten – duke thënë se goditemi me katastrofa e sprova, kjo nuk është ndonjë gjë e re, sepse edhe të parët tanë janë goditur nga dëme e katastrofa, edhe ata kanë patur raste luksi e raste skamjeje, kështu që për jetën ka ulje e ngritje dhe vështirësitë janë dallgë jo të qëndrueshme e që shuhën shpejt. Ajeti thotë: **"...ata thoshin: 'Edhe etërit tanë i patën goditur hidhërimet e gëzimet...'"**. Kështu që kjo është një gjë e natyrshme dhe një problem i zakonshëm.

¹ Tefsiri "Mexhmaul Bejjan", vëll. 4, f. 311, fundi i ajetit në fjalë.

Në mbyllje, Kur'ani Fisnik thotë: Përderisa çështja mbërriti deri në këtë kufi dhe ata nuk përfituan aspak nga faktorët edukativë, por e shtuan këmbënguljen, arrogancën e mendjemadhësinë, Ne i shkatërruam ata në çast, pa i paralajmëruar, sepse kjo është më e dhimbshme dhe më e mundimshme për ata dhe shembull për të tjerët: **"...Kështu që Ne i dënonim papritmas, pa e marrë vesh ata."**

Ajetet 96 - 100

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ ءَامَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ
السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٩٦﴾
﴿٩٧﴾ أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا بَيِّنًا وَهُمْ نَائِمُونَ ﴿٩٧﴾
﴿٩٨﴾ أَوَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ يُلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾
﴿٩٩﴾ أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ ۚ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩٩﴾
أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ يَرِثُونَ الْأَرْضَ مِن بَعْدِ أَهْلِهَا أَن لَّوْ نَشَاءُ
أَصْبَنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ ۚ وَنَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾

"Sikur banorët e atyre vendbanimeve të besonin dhe të ruheshin prej gjynaheve, Ne do t'u dërgonim bekime nga qielli dhe toka, por ata mohuan, prandaj i dënuam për atë që bënë."

"A janë të sigurt banorët e këtyre vendbanimeve se nuk do t'iu vijë dënimi Ynë natën, ndërkohë që flenë?!"

"A janë të sigurt ata se nuk do t'iu vijë dënimi Ynë ditën, ndërkohë që argëtohen?!"

"A janë të sigurt ata nga të papriturat e All'Ilahut? Vetëm ata që janë të humbur nuk u frikësohen të papriturave të All'Ilahut."

"A nuk e është e qartë për ata që trashëguan tokën e banorëve të mëparshëm të saj, se, nëse Ne dëshirojmë, i dënojmë për gjynahet e tyre dhe ua vulosim zemrat, që të mos dëgjojnë?!"

Komentimi

Progresi dhe qytetërimi nën hijen e besimit dhe të devotshmërisë

Në ajetet e kaluara, studimi u përqendrua dhe trajtoi në mënyrë të përmbledhur atë që u ndodhi popujve të Hudit, Salihut, Shuajbit, Nuhut dhe Lutit. Ndonëse ato ajete ishin të mjaftueshme për vërtetimin e rezultateve e të mbushura me shembuj, ajetet që janë objekt studimi i sqarojnë rezultatet në një formë më të qartë. Në to thuhet:

"E sikur banorët e këtyre vendbanimeve të kishin besuar dhe të ishin ruajtur, Ne do t'ju hapnim begati nga qielli e toka"; pra sikur ata do të ndiqnin rrugën e besimit dhe të devotshmërisë në vend të tiranisë e të rebelimit, të përgënjeshtimit të ajeteve të All'lahut, të padrejtësisë e shkatërrimit, me këtë jo vetëm që do t'i jepnin fund zemërimit të All'lahut dhe ndëshkimit të Tij, por madje për ta do të hapeshin portat e qiellit dhe të tokës.

Fatkeqësisht, ata e lanë rrugën e drejtë, që është rruga e lumturisë, e mirëqenies dhe e sigurisë, i përgënjeshtroan Profetët, i injoruan programet e tyre reformuese, kështu që i ndëshkuam ata për shkak të veprave të tyre: **"... ata përgënjeshtroan, andaj i dënuam me shkatërrim për atë që merituan".**

Hulumtime

1- Begatitë e tokës dhe të qiellit

Ndërmjet komentuesve ka mendime të ndryshme në lidhjen me qëllimin e thënies **“berekat”** (begatitë) **e tokës e të qiellit**. Disa kanë thënë se kuptimi i kësaj fraze është: shiu dhe bimët që mbijnë nga toka”¹

Në një interpretim tjetër thuhet se qëllimi me begatitë qiellore janë begatitë shpirtërore, ndërsa qëllimi me begatitë tokësore janë begatitë materiale.

Por po të vëmë re ajetet e mëparshme, duket se komentimi i parë është me i sakti nga të gjithë, sepse në ajetet e mëparshme, të cilat shpjeguan ndëshkimet e ashpra që ranë mbi kriminelët e tiranët, treguan edhe për zbritjen e shirave nga qielli dhe për shpërthimet e burimeve nga toka (si përmytja e Nuhut), për rrufetë e bubullimat qiellore dhe për tërmetet e tronditjet e tmerrshme e të frikshme tokësore.

Në këtë ajet shtrohet kjo e vërtetë që është: Ndëshkimet kanë ardhur vetëm për shkak të veprave të tyre, sepse, sikur të jetë njeriu i pastër e besimtar, në vend të dënimit nga qielli e toka, atij do t'i vinin begatitë (bereketet) e All'lahut në mënyrë të pandërprerë. Po, vërtet, është njeriu ai që i shndërron begatitë në katastrofa.

2- Kuptimi i begative

Fjala *“el berekat”* është shumësi i fjalës *“bereke”*, që do të thotë **“begati”**. Siç e kemi thënë edhe më parë, kjo fjalë në

¹ Tefsiri “Mexhmaul Bejjan”, vëll. 4, f. 314, fundi i ajetit në fjalë.

originalitet do të thotë “qëndrueshmëri” dhe “stabilitet” dhe përdoret për një begati që mbetet e nuk shuhet, në të kundërt me gjërat ekzistuese të zhveshura nga begatia, të cilat shuhen shpejt dhe kanë efekte boshe.

Vlen të përmendim se dobia e devotshmërisë dhe e besimit nuk kufizohet me zbritjen e begative të All'llahut, por ato të dyja janë shkak për shpenzimin prej njeriut të asaj që posedon në gjërat e domosdoshme e të drejta.

Sot vërejmë se një pjesë e madhe e energjive njerëzore dhe e burimeve ekonomike shpenzohen në konkurrencën e armatimit dhe në prodhimin e armëve të shkatërrimit. Kështu, në to s'ka begati e fryt tjetër përveç shkatërrimit. Por nëse shoqëritë njerëzore pajisen me besim e devotshmëri, atëherë këto dhunti të All'llahut do të zënë një vend tjetër. Ato do të kenë efekte pozitive dhe do të shoqërohen me begati.

3- Çfarë do të thotë “marrje”?

Në ajetin e mësipërm është përdorur fjala “marr” me kuptimin e ndëshkimit e të dënimit. Kjo bëhet për arsye se personi që do të dënohet merret fillimisht në mënyrë të natyrshme, e më pas sigurohet me mjete të veçanta, në mënyrë që të mos ketë mundësi të arratiset, e në fund dënohet.

4- Koncepti i gjerë i ajetit

Ajeti që është objekt studimi merret me situatën e popujve despotikë, por duhet pranuar se kuptimi i tij është më i gjerë dhe i përgjithshëm e nuk kufizohet tek një popull apo një komb i

veçantë. Ai është një ligj i All'Ilahut që shërben për të sprovuar jobesimtarët e të zhyturit në gabime e mëkate me lloje të ndryshme fatkeqësish në këtë botë; ndoshta mbi ta zbresin fatkeqësi qiellore e tokësore, ndoshta ndizet zjarri i luftimeve botërore e lokale duke e përpirë pasurinë e tyre dhe duke e shkatërruar atë; ndoshta atyre u hiqet siguria e stabiliteti dhe trupat e shpirtrat e tyre i ndjek frika e ankthi. Sipas përshkrimit të Kur'anit, e gjithë kjo është rezultat i asaj që kanë bërë me duart e tyre.

Me të vërtetë, bujaria e All'Ilahut nuk është e kufizuar dhe as e ndaluar, ashtu sikurse as ndëshkimet e Tij nuk janë të veçanta për një popull apo për një komb të veçantë.

5- Përse popujt jobesimtarë jetojnë në mirëqenie?

Nga e gjithë ajo që thamë, sqarohet përgjigjja e një pyetjeje që lind në mendjet e shumë njerëzve: Nëse besimi e devotshmëria bëhen shkak për zbritjen e begatave të All'Ilahut dhe e kundërta, atëherë përse popujt jobesimtarë jetojnë në luks e mirëqenie, ndërsa shoqëritë e besimtarëve jetojnë në vështirësi e skamje? Përgjigjja për këtë pyetje bëhet e qartë pasi të kemi trajtuar dy pikat e mëposhtme:

1- Në të vërtetë, mendimi se popujt jobesimtarë që kanë humbur devotshmërinë, jetojnë në begati e luks e janë të zhytur në lumturi, është një mendim i gabuar që e ka bazën në të konsiderurit e pasurive si tregues të lumturisë.

Njerëzit mendojnë se ai popull që ka prodhime të shumta e pasuri të mëdha, është më i lumtur se një tjetër, ndërkohë që nëse shohim thellë brenda këtyre shoqërive, do të vërejmë dhimbjet e

rënda që kanë rënë mbi shpirtrat e trupat e tyre nga barrat, çka do të na bëjë të kuptojmë se shumica e këtyre popujve janë banorët më të palumtur të tokës.

Ky përparim i pjesshëm është rezultat i përpjekjeve dhe i mundit, i rregullave dhe i ndjenjës së përgjegjësisë, që janë pjesë e direktivave të Profetëve dhe nga thelbi i udhëzimeve të tyre.

Këto ditë, ndërkohë që shkruajmë këtë komentim, gazetatat dhe revistat shkruajnë se në New York, në një nga qytetet më të mëdha dhe më të përparuara të botës, ka ndodhur një ngjarje shumë e çuditshme si pasojë e ndërprerjes së energjisë elektrike. Njerëzit sulmuan dyqanet e magazinat e vodhën gjithçka. Pas kësaj, tre mijë keqbërës u arrestuan nga policia.

Në të vërtetë, numri i keqbërësve ishte më i madh sesa ky që përmendëm, por ky është vetëm numri i atyre që nuk patën mundësi t'i shpëtonin policisë. Gjithashtu, duhet thënë se këta keqbërës nuk ishin hajdutë profesionistë të përgatitur më parë për këtë sulm, sepse ngjarja e përmendur ishte krejt e papritur.

Nga kjo del si përfundim se në rastin e ndërprerjes së papritur të energjisë elektrike, dhjetëra- mijëra banorë të një qyteti të pasur e të zhvilluar (siç e quajnë ata), u shndërruan në hajdutë e grabitës. Kjo nuk tregon vetëm rënien morale të këtij populli, por edhe humbjen e fortë të besimit shoqëror.

Ndërkohë, në lajme thuhet gjithashtu se në ditët kur ndodhi ngjarja, në një nga hotelet më të mëdha të këtij qyteti, ndodhej një personalitet i njohur. Ai tha: Ndërprerja e energjisë elektrike bëri që lëvizjet në koridoret dhe sallat e këtij hoteli të ishin shumë të rrezikshme, ku përgjegjësit e hotelit nuk lejonin askënd që të lëvizë nga vendi i tij në mënyrë që të mos ndeshej me keqbërësit brenda në hotel. Kështu, miqtë i sistemuan në grupe

prej dhjetë vetash, ose më shumë, të cilët i shoqëruan nëpunës të armatosur për në dhomat e tyre nën masa të rrepta sigurie.

Më pas, ky person shton se meqenëse nuk ndjente uri të fortë, ai nuk dilte nga dhoma e tij.

Në të kundërt, ndërprerja e energjisë elektrike në vendet e prapambetura të lindjes ndodh shpesh, por këto ndërprerje nuk shkaktojnë të tilla probleme. Kjo tregon se banorët e vendeve të përparuara, ndonëse kanë pasuri të mëdha, nuk kanë as sigurinë më të vogël në shtëpitë e tyre.

Për më tepër, dëshmitarë okularë thonë: Vrasjet dhe grabitjet në këto shoqëri janë fenomene të zakonshme.

Ne e dimë se njeriu që jeton në këto kushte, është më fatkeqi i banorëve të tokës. Problemi i sigurisë është njëri nga problemet e tyre, sepse atje ka probleme të tjera shoqërore, ku secili prej tyre është një dhimbje më vete. Duke parë këto të vërteta, ne kuptojmë se burimet e lumturisë në këto vende janë vetëm një iluzion.

2- Ajo që thuhet për shkakun e prapambetjes së shoqërive me besim e devotshmëri, nëse është si qëllim besimi e devotshmëria thjesht si pretendim i Islamit dhe i ndjekjes së parimeve të Profetëve e të udhëzimeve të tyre, atëherë kundërshtimi është i hapur. Ne nuk e konsiderojmë besimin e devotshmërinë si të vërtetë, vetëm kur ato zbatohen në të gjitha veprat e njeriut e në të gjitha çështjet e jetës. E gjitha kjo nuk realizohet thjesht me pretendim e supozim.

Është për të ardhur keq kur shohim se në shoqëritë islame, shumë udhëzime islame e parime profetike janë braktisur. Në këtë mënyrë, ndonëse duken si të tilla, këto shoqëri nuk janë myslimane.

Islami fton në pastërti, drejtqëndrim, siguri, mundim e përpjekje. Pra, ku është ky besim, kjo siguri e përpjekje në këto shoqëri?

Islami fton në dituri, njohuri, vigjilencë e vetëdije, po ku janë ato?!

Islami fton në bashkim, gjithëpërfshirje, në njësim të radhëve e në flijim, por a prijnë plotësisht këto baza e parime në shoqëritë e sotme islame, e prapëseprapë ato mbeten të prapambetura?!

Kjo është edhe arsyeja se pse ne duhet të dimë se Islami është diçka dhe myslimanët e sotëm diçka tjetër.

Në ajetin pasardhës, për të përforcuar edhe më shumë këtë përgjithësim të kësaj dispozite dhe për të treguar se ligji mbi ta nuk është vetëm për popujt në të kaluarën, por edhe për të tashmen e për të ardhmen, thuhet: *A thua kriminelët që jetojnë në pika të ndryshme të globit e shohin veten të sigurtë nga rënia e ndëshkimeve hyjnore? Kështu, mbi ta zbret rrufeja ose bien tërmete gjatë natës dhe ndërkohë që ata janë në gjumë: "A janë të sigurt banorët e këtyre vendbanimeve se nuk do t'iu vijë dënimi Ynë natën, ndërkohë që flenë?!"*

A janë të sigurtë nga ky dënim gjatë ditës ndërkohë që zhyten në lloje të ndryshme qejfi e lojrash?! **"A janë të sigurt ata se nuk do t'iu vijë dënimi Ynë ditën, ndërkohë që argëtohen?!"**

Pra, ata janë nën kapjen e forcës hyjnore në të gjitha rastet e në çdo kohë, natën e ditën, zgjuar e në gjumë, në orët e gëzimit e të argëtimit. Me një shenjë e një urdhër të vetëm, forca e All'Ilahut i përpin të gjithë, duke u dhënë fund jetës së tyre, pa qenë nevoja për shkaqe paraprake apo për të kaluar kohë për një gjë të tillë.

Po, sigurisht, vetëm për një çast të vetëm dhe pa asnjë parathënie, mbi njerëzit e pavetëdijsëm mund të bien të gjitha llojet e fatkeqësive.

Është e çuditshme se sot, me gjithë përparimin e madh në prodhim e teknologji dhe me gjithë shfrytëzimin e energjive të ndryshme të universit e të natyrës, shoqëria njerëzore është e dobët dhe e paaftë në lidhje me këto ngjarje, ashtu sikurse ka qenë njeriu në epokat e mëparshme. Kjo do të thotë se njeriu nuk e ka ndryshuar pozitën e tij përballë tërmeteve, rrufeve e të ngjashmeve me to, ashtu si edhe njeriu prehistorik. Ky është një argument i fortë për pafundësinë e aftësisë së njeriut dhe dobësinë e tij të madhe përballë forcës së All'Ilahut.

Në ajetin pasardhës, Kur'ani Fisnik e përmend dhe e përforcon këtë të vërtetë në një formë tjetër, ku thotë: A janë të sigurtë kriminelët nga kurthi i All'Ilahut, ndërkohë që prej kurthit të Tij nuk sigurohet askush përveç të humburve?! **"A janë të sigurt ata nga të papriturat e All'Ilahut? Vetëm ata që janë të humbur nuk u frikësohen të papriturave të All'Ilahut."**

Fjala "*el mekru*", siç kemi thënë në fund të ajetit 94 të sures "Ali Imran", në gjuhën arabe tregon çdo hile dhe mjet që përdor një njeri për të arritur qëllimin që ai synon të arrijë, pavarësisht nëse është i drejtë apo i padrejtë.

Duke u bazuar mbi këtë, qëllimi i thënies "kurthi i All'Ilahut" është se All'Ilahu i Lartësuar vepron me planet e Tij të forta, të cilat nuk mposhten nga askush, sado i pasur e i pushtetshëm qoftë. Kjo tregon se ndëshkimet e All'Ilahut janë të papritura e shkatërrimtare.

Përgjigje për një pyetje

Në frazën e mbylljes së ajetit që është objekt studimi thuhet: Nuk është i sigurtë askush, veçse të humburit, nga kurthi dhe ndëshkimi hyjnor. Këtu lind pyetja: A i përfshin kjo frazë Profetët, prijësit e mëdhenj dhe vepërmirët?

Disa komentues thonë se kategoria e lartpërmendur nuk përfshihet në këtë gjykim dhe se ajeti është i veçantë për kriminelët.

Por në pamje të jashtme duket se kjo dispozitë e përgjithshme i përfshin të gjithë, sepse edhe Profetët e prijësit janë mbikëqyrur përherë për veprat e tyre, në mënyrë që prej tyre të mos dalë shkarja apo lapsusi më i vogël. Ne e dimë se pozita e pagabueshmërisë nuk do të thotë se gabimi është i pamundur për ta, por se ata janë të mbrojtur nga mëkatet e gabimet me dëshirën, besimin dhe me zgjedhjen e tyre të mirë nëpërmjet përkujdesjes të Zotit.

Ata kanë patur frikë nga lënia e më parësore dhe kishin frikë se nuk do të kishin mundësi të mbanin përgjegjësitë e tyre të rënda. Për këtë, në ajetin 15 të sures "El En'am" rreth Profetëve të mëdhenj, lexojmë: **"Thuaj: 'Unë kurrë nuk e kundërshtoj Zotin tim, sepse i frikësohem dënimit të një Dite të Madhe.'"**

Në librin "Nehxhul Belaga" lexojmë: Mos ki siguri nga ndëshkimi i Zotit, sepse s'ka as për më të mirin. Zoti i Madhëruar ka thënë: **"...Vetëm ata që janë të humbur nuk u frikësohen të papriturave të All'Ilahut."**¹

Në të vërtetë, mungesa e sigurisë ndaj kurthit të All'Ilahut nënkupton frikën ndaj përgjegjësisë dhe mangësisë në të, sepse

¹ "Nehxhul Belaga", thënia 377.

dihet se në zemrat e besimtarëve frika duhet të jetë përherë e ndërthurur me shpresën në mëshirën e All'llahut dhe se ekuilibri ndërmjet këtyre të dyjave është burim i çdo lëvizjeje dhe i çdo aktiviteti. Kjo është ajo që hadithet e quajnë frika dhe shpresa.¹

Ka transmetime të shumta në lidhje me domosdoshmërinë e gërshetimit ndërmjet frikës e lutjes tek besimtarët, por kriminelët e humbur i harruan ndëshkimet e Zotit dhe e panë veten e tyre në fund të sigurisë së kurthit të All'llahut.

Në ajetin pasardhës, me qëllim zgjimin e mendjeve të fjetura të popujve dhe tërheqjen e vëmendjes në shembujt e jetës në të kaluarën, Kur'ani Fisnik thotë: "A nuk janë të vëmendshëm ata që e trashëguan udhëheqjen mbi tokë nga popujt e kaluar, tek jeta e tyre e kaluar dhe shembujt e tregimeve të tyre?! Kështu, sikur të donim do t'i shkatërronim ata me mëkatet e tyre, Ne do ta bënim një gjë të tillë": **"A nuk e është e qartë për ata që trashëguan tokën e banorëve të mëparshëm të saj, se, nëse Ne dëshirojmë, i dënojmë për gjynahet e tyre..."**

Gjithashtu, Ne mund t'i lëmë ata të gjallë, t'ua heqim ndjenjat, shqisën e dallimit të së keqes për shkak të zhytjes së tyre në mëkate, ku me to nuk dëgjojnë të vërtetën, nuk e pranojnë këshillën, duke jetuar pjesën e mbetur të jetës së tyre në konfuzion: **"...dhe ua vulosim zemrat, që të mos dëgjojnë?!"** Ndërsa për mënyrën se si All'llahu i Lartësuar ua merr këtyre kriminelëve shqisën e dallimit, mund të shihni komentimin e ajetit 7 të sures "El Bekare".

¹ "Biharul Anuar", vëll. 67, f. 390.

Ajetet 101 - 102

تِلْكَ الْقُرَى نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِهَا ۚ وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُ ۚ كَذَلِكَ
يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الْكَافِرِينَ ﴿١٠١﴾ وَمَا وَجَدْنَا لِأَكْثَرِهِمْ
مِنْ عَهْدٍ ۖ وَإِنْ وَجَدْنَا أَكْثَرَهُمْ لَفَاسِقِينَ ﴿١٠٢﴾

"Ato janë vendbanimet që disa nga ngjarjet e tyre po t'i tregojmë ty. Të dërguarit e tyre u erdhën me prova të qarta, por sigurisht që ata nuk do të besonin diçka që edhe më parë e mohonin. Kështu ua vulos All'llahu zemrat mohuesve."

"Ne pamë se shumica e tyre nuk i përmbaheshin premtimit; vërtet, Ne gjetëm se shumica e tyre ishin të pabindur."

Komentimi

Në këto dy ajete, Kur'ani Fisnik përqendrohet në shembujt e përftuar nga sqarimi i tregimeve të kaluara. Fjala këtu i drejtohet të Dërguarit më fisnik (*Paqja dhe bekimet e All'llahut qofshin mbi tëdhe mbi familjen e tij!*), veçse qëllimi është për t'iu drejtuar të gjithëve. Fillimisht, në Kur'an thuhet: "Ato janë vendbanimet që disa nga ngjarjet e tyre po t'i tregojmë ty..."

Më pas thuhet: Nuk u bë shkatërrimi i tyre para plotësimit të argumentit mbi ta, madje fillimisht atyre u erdhën Profetët me argument të qartë, të cilët bënë përkjekje për t'i zgjuar e për t'i udhëzuar ata: **"Të Dërguarit e tyre u erdhën me prova të qarta..."** Por ata i luftuan Profetët dhe e kundërshtuan thirrjen e tyre, duke këmbëngulur me kokëfortësi në armiqësinë e tyre. Me gënjeshttrat e tyre, ata nuk ishin të përgatitur që të besonin, madje vazhdonin me përgënjeshttrim, ndonëse ishin dëshmitarë të argumenteve: **"...por sigurisht që ata nuk do të besonin diçka që edhe më parë e mohonin..."**

Nga kjo fjali përftohet se Profetët e Zotit e bënë thirrjen dhe udhëzimin e tyre disa herë e në mënyrë të vazhdueshme, por politeistët këmbëngulën në armiqësinë e tyre dhe qëndruan të bindur në kundërshtimin e refuzimin e tyre duke iu shmangur pranimi të thirrjes së Profetëve edhe pas qartësimit të shumë të vërtetave.

Në frazën pasardhëse, All'Ilahu i Lartësuar sqaron shkakun e kësaj këmbënguljeje e kokëfortësie: **"...Kështu ua vulos All'Ilahu zemrat mohuesve."**

Pra, në zemrat e atyre që ecin në rrugë të gabuar e që vazhdojnë në të, gdhendet devijimi e mosbesimi për shkak të përsëritjes së veprave të këqija; në qeniet e tyre rrënjohet shthurja, ashtu siç mbetet gdhendja në monedhë.

Në ajetin pasardhës, All'Ilahu i Lartësuar sqaron dy pika të dobëta morale që kanë këto grupe, të cilat i çuan në humbjen dhe në shkatërrimin e tyre.

Në fillim, All'Ilahu i Lartësuar thotë: Ata nuk i respektuan premtimet dhe deklaratimet, madje i revokuan dhe i thyen ato: **"Ne pamë se shumica e tyre nuk i përmbaheshin premtimit..."**

Ky premtim mund të jetë tregues i “premtimit të natyrshëm (fitrij)”, të cilin All'llahu ua ka marrë të gjithë robëve të Tij që në krijim, sepse në momentin që u dha atyre mendjen, zgjuarsinë e aftësinë, Ai mori premtimin dhe besën prej tyre që do t'i hapnin sytë e veshët e tyre, do t'i shihnin të vërtetat e do t'i dëgjonin ato. Kjo është ajo që tregojnë ajetet e fundit të kësaj sureje, pikërisht ajeti 173, të cilin do ta shpjegojmë me lejen e All'llahut në fund të këtyre ajeteve.

Gjithashtu, premtimi i përmendur në ajet mund të jetë tregues i premtimeve që Profetët e All'llahut u merrnin njerëzve, shumica prej të cilëve e pranuan e më pas e thyen atë.

Premtimi i përmendur mund të jetë edhe tregues për të gjitha marrëveshjet “e natyrshme” (*fitrijuh*) dhe “legjislative” (*teshriijeh*).

Sidoqoftë, shpirti i revokimit të marrëveshjeve ishte nga shkaqet e kundërshtimit të Profetëve dhe i këmbënguljes në ndjekjen e mosbesimit dhe të hipokrizisë.

Më pas, Kur'ani Fisnik tregon për një faktor tjetër dhe thotë: **“...vërtet, Ne gjetëm se shumica e tyre ishin të pabindur.”**

Kjo do të thotë se shpirti i rebelimit, i kalimit të kufirit mbi ligjin dhe dalja nga sistemi i krijimit dhe i ligjeve të All'llahut, ka qenë një tjetër faktor nga faktorët e vazhdimësisë në mosbesim dhe i këmbënguljes së tyre në kundërshtimin e thirrjes së All'llahut.

Duhet patur vëmendja se përemri pronor te thënia “*ektheruhum*”, “shumica e tyre” është për të gjithë popujt dhe grupet e mëparshme.

Ajo që thuhet në ajet, se shumica e tyre e revokojnë premtimin, është për mbrojtjen e gjendjes së pakicave që besuan

në Profetët e mëparshëm. Tek ata mbeti marrëveshja. Këto grupe besimtarësh, ndonëse të dobëta e shumë të pakta në numër, aq sa nganjëherë nuk e kalonin numrin e një familjeje të vetme, por me shpirt të vërtetë dhe me vlera të së drejtës, nuk u injoruan aspak nga Kur'ani fisnik; përkundrazi, ai i mbron ata dhe nuk i përshkruan të gjithë individët në shoqëritë e mëparshme me devijim, humbje, revokim premtimi e mungesë përmbajtjeje.

Kjo është një temë shumë e bukur, të cilën ia vlen ta marrim në konsideratë dhe këtë e shohim shpesh në ajetet e Kur'anit Fisnik.

Ajetet 103 - 108

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِم مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَظَلَمُوا بِهَا ۖ فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عِقَابُ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٠٣﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ يَنْفِرْعَوْنُ إِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠٤﴾ حَقِيقٌ عَلَىٰ أَن لَّا أَقُولَ عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ ۚ قَدْ جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِيَ بَنِي إِسْرَءِيلَ ﴿١٠٥﴾ قَالَ إِن كُنتَ جِئْتَ بِآيَةٍ فَآتِ بِهَا إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٠٦﴾ فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ۚ وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاظِرِينَ ﴿١٠٧﴾

"Pas tyre, Ne dërguam Musain me shenjat Tona, te Faraoni dhe paria e tij, por edhe ata i mohuan ato. Pra, shiko si ishte përfundimi i ngatërrestarëve!"

"Musai tha: 'O Faraon! Në të vërtetë, unë jam i dërguari i Zotit të botëve.'"

"E kam detyrë që për All'llahun të them vetëm të vërtetën dhe tashmë ju kam sjellë provë të qartë nga Zoti juaj; prandaj, lëri të vijnë me mua bijtë e Izraelit."

"Faraoni tha: 'Nëse ke sjellë ndonjë shenjë, tregoje, nëse ajo që thua është e vërtetë.'"

"Musai lëshoi shkopin e vet dhe ai u bë gjarpër i vërtetë!"

"Pastaj nxori dorën e tij e ajo iu duk krejt e bardhë të pranishmëve."

Komentimi

Përballja ndërmjet Musait dhe Faraonit

Në ajetet e mëparshme u përmendën tregimet e një grupi Profetësh të mëdhenj, ndërsa në ajetet që janë objekt studimi si dhe në ajetet pasardhëse, All'llahu i Lartësuar flet për historinë e Musa ibn Imran (*Paqja qoftë mbi të!*), atë çfarë ndodhi ndërmjet tij, Faraonit dhe parisë së tij si dhe fundin e tyre.

Shkaku i sqarimit të këtij tregimi në mënyrë më të detajuar sesa e Profetëve të tjerë në këtë sure, mund të jetë për arsyet e mëposhtme:

Së pari: Jehudinjtë, ithtarët e Musa ibn Imranit, kanë genë më të shumtët në mjediset e zbritjes së Kur'anit dhe udhëzimi i tyre në Islam ishte më i domosdoshëm.¹

Së dyti: Ajo që ka bërë Profeti më fisnik Profeti Muhammed (*Paqja dhe bekimet e All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen*

¹ Vërtet, kjo sure zbriti në Mekë dhe se Meka nuk ishte qendra e grumbullit të jehudinjëve, por s'ka dyshim se prania e tyre në Medine dhe në disa zona të tjera të Hixhazit kishte ndikim të gjerë në shoqërinë mekase.

e tij!), ka qenë e ngjashme me atë që ka bërë Musa ibn Imran, në krahasim me Profetët e tjerë.

Sido që të jetë, ky tregim i mbushur me shembuj dhe pjesë të tjera të tij janë përmendur edhe në sure të tjera, si në: "El Bekare", "Ta Ha", "Esh Shuara", "En Neml", "El Kasas", etj. Nëse ne i studiojmë ajetet e çdo sureje më vete e më pas i vendosim ato pranë njëri-tjetrit, nuk vëmë re aspektin e përsëritjes siç e shohin disa; por është përmendur nga kjo masakër në çdo sure ajo që është e përshtatshme me studimin për të dëshmuar me të. Përderisa Egjipti ka qenë më i madh dhe kombi i tij kishte një qytetërim më të përparuar sesa populli i Nuhut, Hudit, Shuajbit e të ngjashëm me ta, edhe përballja e aparatit faranoik ka qenë më e madhe. Kjo është arsyeja se pse dërgimi i Musa ibn Imran ka një rëndësi më të madhe dhe përmban shembuj e modele më të shumta. Kur'ani Fisnik është përqendruar në pika të qarta e të ndryshme të jetës së Musait me Beni Israilët.

Përgjithësisht, jetën e këtij Profeti madhështor mund ta përmbledhim në pesë etapa:

1- Lindja dhe ngjarjet që ndodhën derisa u rrit në pallatin e Faraonit.

2- Largimi nga Egjipti dhe jeta e tij në tokën e Medjenit pranë Profetit Shuajb (*Paqja qofshin mbi të!*).

3- Misioni i tij dhe përballjet e shumta me Faraonin dhe pushtetin e tij.

4- Shpëtimi i tij dhe i Beni Israilëve nga kthetrat e Faraonit, ngjarjet që i ndodhën në rrugë dhe gjatë mbërritjes së tij në Kuds.

5- Problemet e tij me Beni Israilët.

Në shumë sure, Kur'ani Fisnik përmend pjesë të ndryshme nga këto pesë etapa.

Nga ajetet që rrëfejnë aspektet e tregimit të Musait janë edhe këto ajete e dhjetra të tjera në këtë sure. Ato tregojnë etapat pas misionit të Musa ibn Imran me profetësi, kështu që studimet që lidhen me etapat e mëparshme do t'i sqarojmë në suren "El Kasas".

Në ajetin e parë që është objekt studimi, All'illahu i Lartësuar thotë:

"Pas tyre, Ne dërguam Musain me shenjat Tona, te Faraoni dhe paria e tij..."; pra, pas popullit të Nuhut, Hudit e të Salihut.

Duhet të theksojmë se emri "*Faraon*" është një emër i përgjithshëm që përdoret për çdo mbret të Egjiptit, siç përdoret emri "*Kaizer*" për mbretërit e Romës, apo "*Kisra*" për mbretërit e Persisë.

Fjala "*el meleu*", siç e kemi thënë edhe më parë, përdoret për lordët e fisnikët të cilët mbushin me shkëlqimin e ndriçimin e tyre ekstravagant sytë dhe po të vështrojmë me vëmendje, ata janë të pranishëm në të gjitha fushat e shoqërisë.

Sekreti në dërgimin e Musait në fillimet e thirrjes tek Faraoni dhe tek paria e tij, tregon se një nga programet e këtij Profeti ishte shpëtimi i Beni Israilëve nga kthetrat e kolonizatorëve faraonikë dhe përzënia e tyre nga toka e Egjiptit. Por kjo gjë nuk mund të kryhej pa dialog me Faraonin. Shthurjet shoqërore e devijimi i mjedisit nuk shërohen thjesht me reforma individuale e tematike, por procesi i shërimit duhet të fillojë me reformimin e kokave të shoqërisë e udhëheqësve të saj, të cilët menaxhojnë krizën politike, ekonomike dhe kulturore derisa të përgatitet terreni për reformën e pjesës tjetër, siç thotë një fjalë e urtë popullore: "*Pastrimi i ujit duhet të fillojë nga burimi*".

Ky është mësimi që u jep Kur'an i Fisnik të gjithë myslimanëve për reformimin e të gjitha shoqërive islame.

Më pas, All'llahu i Lartësuar thotë: **"...por edhe ata i mohuan ato..."**

Termi "padrejtësi" ka një kuptim të gjerë. Ajo nënkupton vendosjen e diçkaje jo në vendin e saj. Nuk ka dyshim se njeriu duhet t'i pranojë të gjitha ajetet e All'llahut, sepse në këtë mënyrë ai reformon veten dhe shoqërinë e tij. Por Faraoni dhe paria e tij, me mohimin që u bënë ajeteve, i refuzuan këto argumente.

Në mbyllje të ajetit, All'llahu i Lartësuar thotë: **"...Pra, shiko si ishte përfundimi i ngatërrestarëve!"**

Kjo frazë është tregues përgjithësues për shkatërrimin e Faraonit dhe të popullit të tij tiran e rebel, për të cilin do të vijë shpjegimi më pas.

Ky ajet tregon një grup programesh të mesazhit të Musait dhe atë çka ndodhi ndërmjet tij dhe Faraonit.

Ajetet pasardhëse hedhin më shumë dritë në lidhje me këtë temë.

Kështu, fillimisht thuhet: **"Musai tha: 'O Faraon! Në të vërtetë, unë jam i dërguari i Zotit të botëve.'"**

Kjo është përballja e parë ndërmjet Musait dhe Faraonit dhe është një shembull i gjallë e praktik i luftës ndërmjet të drejtës e të padrejtës.

Interesante është se këtu duket sikur Faraoni po thirrej për herë të parë me titullin "Faraon". Është kjo një thirrje që i drejtohet qenies së tij, e shoqëruar me përkujdesje e kulturë, e zhveshur nga çdo lloj miklimi e servilizmi apo shfaqjeje të adhurimit e nënshtrimit, sepse të tjerët i drejtoheshin atij me terma shumë madhështorë, si: "O mbreti ynë", "O zotëria jonë", "O Zoti ynë", e të ngjashme me këto.

Kjo frazë e Musait ishte këmbanë alarmi për Faraonin. Edhe fraza tjetër e tij **"...Në të vërtetë, unë jam i Dërguari i Zotit të botëve."**, ishte në të vërtetë një lloj shpallje lufte ndaj Faraonit, sepse ky përshkrim vërteton se ai dhe të ngjashmit e tij që pretendojnë hyjninë gënjejnë të gjithë në pretendimin e tyre dhe se Zoti i botrave është vetëm All'llahu, as Faraoni dhe askush nga njerëzit.

Në ajetin pasardhës lexojmë se Musai, në prag të përcjelljes së mesazhit nga ana e All'llahut, tha: *Tani unë jam i dërguar i Zotit të botrave dhe duhet të them për All'llahun vetëm të vërtetën, sepse i dërguari prej Tij është i zhveshur nga të gjitha të metat dhe nuk mund të jetë gënjeshtar: "E kam detyrë që për All'llahun të them vetëm të vërtetën..."*

Më pas, për të legalizuar thirrjen e tij profetike, ai shtoi: Unë nuk thërras në atë që them pa argument, madje me vete kam argument të qartë nga ana e All'llahut: **"...dhe tashmë ju kam sjellë provë të qartë nga Zoti juaj..."**

Përderisa çështja është kështu, atëherë ti **"...prandaj, lëri të vijnë me mua bijtë e Izraelit."**

Kjo ishte një pjesë e mesazhit të Musa Bin Imran, i cili i liroi Beni Israilët nga kolonizimi i Faraonit dhe nga prangat e robërisë, me të cilat ua kishte lidhur duart e këmbët, sepse në atë kohë Beni Israilët ishin robër të shtypur në dorë të Kuptinjëve (banorë të Egjiptit) dhe shfrytëzoheshin në punë stërmunduese, të vështira e të rënda.

Nga ajetet pasardhëse dhe nga ajetet e tjera kur'anore mësohet se Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) ishte i ngarkuar me thirrjen e Faraonit e të banorëve të tjerë të tokës së Egjiptit në fenë e tij; pra, mesazhi i tij nuk ishte i kufizuar vetëm tek Beni Israilët.

Sapo e dëgjoji këtë frazë (thënien e Musait (*Paqja qoftë mbi të!*): Kam ardhur te ju me Kushtetutën), i tha: Më jep ajetin që ke ti nga ana e All'Ilahut nëse je i sinqertë: **“Faraoni tha: ‘Nëse ke sjellë ndonjë shenjë, tregoje, nëse ajo që thua është e vërtetë.’”** Me këtë frazë, Faraoni mori rolin e kërkuesit të së vërtetës në pamje të jashtme, ashtu siç bën çdo i emancipuar ndaj së vërtetës duke kërkuar të drejtën.

Pa u vonuar, Musai nxorri dy mrekullitë e tij madhështore. Njëra prej tyre ishte shfaqja e frikës, ndërsa tjetra ishte shfaqja e shpresës. Të dyja ato shërbenin për ta paralajmëruar e për ta përgëzuar atë. Në fillim, Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) hodhi bastunin e tij: **“Musai lëshoi shkopin e vet dhe ai u bë gjarpër i vërtetë!”**¹

Përshkrimi me fjalën “mubijn” është tregues se ky bastun u shndërrua në një gjarpër të vërtetë, nuk ishte magji, as mashtrim e të tjera si këto, e kundërta e veprës së magjistarëve, sepse në lidhje me magjistarët Kur'ani thotë: Ata ushtruan magji e mashtrim dhe bënë që njerëzit t'i përfytyronin si gjarpërinj që lëvizin, ndonëse ata nuk ishin të vërtetë.

Në ajetin 10 të sures “En Neml” dhe në ajetin 31 të sures “El Kasas” lexojmë se gjarpëri lëvizi si “*xhan*”, që janë gjarpërinj të vegjël që ecin shumë shpejt. Ky përshkrim nuk përputhet me “*thu'ban*”, që ka kuptimin e gjarpërit të madh.

¹ Ragibi në librin e tij “El Mufredat” supozon që kuptimi i fjalës “*thu'ban*” rrjedh nga fjala “*thu'bun*” që do të thotë rrjedhja e ujit sepse lëvizjet e kësaj kafshe i ngjajnë lumit, uji i të cilit lëviz përdredhurazi.

A mund të shndërrohet bastuni në një gjarpër madhështor?!

Nuk ka dyshim se shndërrimi i bastunit në një gjarpër madhështor është një mrekulli dhe nuk është i mundur komentimi i saj me analiza të njohura materiale. Ajo mrekulli është nga All'Ilahu, i cili sundon të gjitha ligjet e natyrës dhe nuk është çudi që të shndërrohet një copë druri në kafshë nga një fuqi absolute.

Nuk duhet të harrojmë se të gjitha kafshët në botën natyrore janë nga dheu; por edhe drurët e bimët janë nga dheu, pavarësisht se shndërrimi i dheut në një gjarpër madhështor zakonisht ka nevojë për miliona vjet, por në dritën e mrekullive kjo periudhë shkurtohet deri aty sa të gjitha shndërrimet e plotësimet realizohen në një çast të vetëm me shpejtësi. Kështu, kjo copë druri, që sipas ekuilibrave të natyrës mund të shndërrohet në këtë formë pas kalimit të miliona viteve, e merr këtë formë për disa çaste.

Ata që përpiqen të gjejnë komentime të natyrshme materiale për mrekullitë e Profetëve, të mohojnë natyrën e tyre mrekullore e t'i shfaqin ato në formën e një zinxhiri fenomenesh të zakonshme, janë në kundërshtim me qartësinë e librave qiellorë. Këta individë duhet t'i përgjigjen kësaj pyetjeje: A besojnë në All'Ilahun e forcën e Tij dhe a e konsiderojnë Atë Sundues mbi ligjet e natyrës apo jo?! Nëse ata nuk besojnë në Të dhe në aftësinë e Tij, atëherë fjala e Profetëve dhe mrekullitë e tyre nuk janë veçse

fjalë boshe tek ata. Nëse besojnë në këtë, atëherë çfarë i shtyn ata që të gërmojnë në të tilla komentime e justifikime, të shoqëruara me kundërshtimin e ajeteve kur'anore?

Më pas, ajeti pasardhës tregon për një mrekulli të dytë të Profetit Musa (*Paqja qoftë mbi të*) e cila ka natyrë shprese e përgëzimi. All'llahu i Lartësuar thotë:

"Pastaj nxori dorën e tij e ajo iu duk krejt e bardhë të pranishmëve."

Fjala "*nezea*", do të thotë marrje e diçkaje nga një vend; për shembull, heqja e mantelit nga shpatulla dhe e rrobës nga trupi në gjuhën arabe përshkruhet me fjalën "*nez'un*" – "*zhvesh*", prandaj thuhet: zhveshi rrobën e tij, hoqi mantelin e tij. Gjithashtu, edhe për marrjen e shpirtit nga trupi përdoret e njëjta fjalë "*en nez'u*". Në këtë rast, kjo fjalë mund të përdoret për deduktim dhe në këtë ajet termi ka ardhur me këtë kuptim.

Në këtë ajet nuk përmendet vendi i nxjerrjes së dorës, por në ajetin 32 të sures "*El Kasas*" thuhet: **"Vendose dorën në xhepin tënd që ta nxjerrësh atë të bardhë"**¹, mësohet se Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) e ka futur dorën e tij në xhep e më pas e ka nxjerrë atë me një ngjyrë të bardhë, të veçantë, e më pas i është kthyer në gjendjen e mëparshme.

Në disa transmetime, hadithe e komentime, lexojmë se dora e Musait (*Paqja qoftë mbi të!*) përveç të bardhës së saj rrezatonte e shndriste shumë, por ajetet e Kur'anit heshtin për këtë temë.

¹ Tefsiri "*Mexhmaul Bejjan*", vëll. 4, f. 323.

Në të vërtetë, kjo mrekulli si dhe mrekullia e mëparshme rreth bastunit, siç thamë më lart, nuk ka natyrë të zakonshme, madje është nga lloji i gjërave të jashtëzakonshme me të cilat kanë ardhur Profetët. Ato nuk mund të ndodhin pa ndërhyrjen e forcës metafizike.

Me shfaqjen e kësaj mrekullie, Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) dëshiroi ta sqaronte këtë të vërtetë duke treguar se programi i tij nuk përfshinte vetëm frikësimin e kërcënimit e kundravajtësve e të kundërshtarëve, por edhe motivimin, reformimin, ndërtimin dhe shkëlqimin e besimtarëve.

Ajetet 109 - 112

قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ إِنَّ هَذَا لَسِحْرٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٩﴾ يُرِيدُ
 أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ ۖ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿١١٠﴾ قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ
 وَأَرْسِلْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ ﴿١١١﴾ يَأْتُوكَ بِكُلِّ سِحْرِ عَلِيمٍ ﴿١١٢﴾

"Paria e popullit të Faraonit tha: 'Ky qenka vërtet një magjistar i shkathët.'"

"I cili kërkon t'ju nxjerrë nga toka juaj! Atëherë, çfarë na këshilloni?"

"Të tjerët thanë: 'Mbani pak mënjanë atë dhe vëllanë e tij dhe dërgoni nëpër qytete lajmëtarë që të tubojnë.'"

"E të të sjellin ty (Faraon) çdo magjistar të shkathët."

Komentimi

Fillimi i përballjes

Në këto ajete bëhet fjalë për reagimin e parë të Faraonit dhe aparatit të tij ndaj thirrjes së Musait (*Paqja qoftë mbi të*) dhe mrekullive të tij.

Ajeti i parë përmend parinë e Faraonit, të cilët sapo panë veprat e jashtëzakonshme të Musait, e akuzuan atë për magji e thanë: *Ky është magjistar i ditur, ekspert në magjinë e tij*:

"Paria e popullit të Faraonit tha: 'Ky qenka vërtet një magjistar i shkathët.'"

Nga ajeti 34 i sures "Esh Shuara" mësohet se këtë fjalë për Musain e ka thënë Faraoni: **"I tha parisë rreth tij: 'Me të vërtetë, ky është magjistar i ditur.'"**

Ndërmjet këtyre dy ajeteve nuk ka kontradikta, sepse nuk është e çuditshme që këto fjalë t'i ketë thënë në fillim Faraoni, ndërkohë që sytë e parisë kanë qenë drejtuar nga ai. Kjo pari e afërt e tij nuk kishte qëllim tjetër, veçse të kënaqte kryetarin dhe zotërinë e tyre, kështu që ata i përsëritën fjalët e tij e thanë: *"Po, sigurisht, ky është magjistar i ditur"*.

Kjo sjellje nuk ishte specifike për Faraonin e për ata që ndodheshin përreth tij, por është një metodë e të gjithë tiranëve dhe e mbështetësve të tyre në botë.

Më pas thanë: Qëllimi i këtij njeriu është që t'ju nxjerrë juve nga atdheu juaj:

"I cili kërkon t'ju nxjerrë nga toka juaj..." Pra, sipas tyre, ai nuk synonte gjë tjetër veçse kolonizimin, shfrytëzimin, qeverisjen e njerëzve dhe marrjen e tokave të të tjerëve dhe se të gjitha këto vepra të jashtëzakonshme si dhe pretendimi i profetësisë kishin pikërisht këtë qëllim.

Më pas, Faraoni e pyeti parinë për situatën e u tha: **"...Atëherë, çfarë na këshilloni?"**

Ata u ulën të konsultoheshin për çështjen e Musait, duke këmbyer mendime se çfarë duhej të bënin me të.

Fjala *"emrun"* nuk nënkupton përherë domosdoshmëri e obligim, por vjen gjithashtu edhe me kuptimin e konsultimit.

Duhet të përmendim këtu se kjo fjali është transmetuar edhe në suren “Esh Shuara”, në ajetin 35, dhe kjo me gjuhën e Faraonit, ku ai i thotë parisë së tij: Çfarë propozoni?

Siç e thamë më lart, ndërmjet këtyre ajeteve nuk ka kontradikta.

Disa komentues mendojnë se pyetja: “Çfarë propozoni?” mund t’i jetë drejtuar parisë së Faraonit e rrethit të tij dhe se të shprehurit në shumës bëhet për ruajtjen e madhështisë së tij. Megjithatë, interpretimi i parë, që është drejtimi nga paria e Faraonit tek njerëzit, është më afër të vërtetës.

Sidoqoftë, të gjithë i thanë Faraonit: Mos u nxito në çështjen e Musait e të Harunit, por shtyje vendimin tënd në lidhje me ta për më vonë dhe dërgo grumbulluesit e të gjithë magjistarëve nga të gjitha anët e vendit:

"Të tjerët thanë: ‘Mbani pak mënjane atë dhe vëllanë e tij dhe dërgoni nëpër qytete lajmëtarë që të tubojnë.’"

Po, dërgo nga ata që të grumbullojnë ty çdo magjistar dhe të ditur në magjinë e tij: **"E të të sjellin ty (Faraon) çdo magjistar të shkathët."**

A mos ndoshta ky propozim nga ana e parisë së Faraonit u bë për shkak se ata mendonin se thirrja e Musait është e vërtetë e dëshironin ta provonin atë?

Apo në të kundërt, ata e konsideruan atë gënjeshtar në thirrjen e tij e deshën të shpiknin një instrument politik për çdo qëndrim që do merrnin kundër Musait, siç vepronin në qëndrimet e aktivitetet e tjera personale?

Kështu, ata propozuan kthimin e urdhrin për vrasjen e Musait e të vëllait të tij duke parë dy mrekullitë e tij, të cilat ndikuan tek një grup i madh njerëzish në pranimin e thirrjes së tij.

Për këtë, ata menduan që në fillim të çonin në dështimin e veprës së tij me vepra të jashtëzakonshme të ngjashme, duke e hedhur poshtë reputacionin e tij, e më pas të urdhëronin vrasjen e tij, në mënyrë që historia e Musait dhe e Harunit të harrohej e të fshihej përgjithmonë.

Duke parë ajete të ngjashme me këtë, duket se mendimi i dytë është më afër të vërtetës.

Ajetet 113 - 122

وَجَاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوا إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ
 الْغَالِبِينَ ﴿١١٣﴾ قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿١١٤﴾ قَالُوا
 يَمُوسَى إِمَّا أَنْ تُلْقَى وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ نَحْنُ الْمُلْكِينَ ﴿١١٥﴾ قَالَ
 أَلْقُوا^ط فَلَمَّا أَلْقَوْا سَحَرُوا أَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَاءُوا
 بِسِحْرِ عَظِيمٍ ﴿١١٦﴾ * وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ^ط فَإِذَا
 هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ﴿١١٧﴾ فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ
 ﴿١١٨﴾ فَغُلِبُوا هُنَالِكَ وَانْقَلَبُوا صَغِيرِينَ ﴿١١٩﴾ وَأَلْقَى السَّحَرَةُ
 سَجْدِينَ ﴿١٢٠﴾ قَالُوا ءَامَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٢١﴾ رَبِّ مُوسَى
 وَهَارُونَ ﴿١٢٢﴾

"Dhe kur erdhën magjistarët e Faraonit, thanë: 'A do të shpërblehemi, nëse fitojmë?'"

"Ai (Faraoni) tha: 'Po, dhe do të jeni nga më të afërmit e mi.'"

"Ata thanë: 'O Musa! Ose hidh ti, ose të hedhim ne të parët shkopinjtë tanë!'"

"Hidhni ju!" - u përgjigj ai. Kur magjistarët hodhën shkopinjtë e tyre, i magjepsën sytë e njerëzve, i frikësuan ata dhe shfaqën një magji të madhe."

"Atëherë Ne i kumtuam Musait: 'Hidhe shkopin tënd!' - dhe ai filloi të gëlltiste gjithçka që trilluan ata."

"Në këtë mënyrë, doli në shesh e vërteta dhe dështoi ajo që kishin bërë ata."

"Kështu, Faraoni dhe njerëzit e tij u mundën dhe u kthyen të poshtëruar."

"Kurse magjistarët u përulën në sexhde,
duke thënë: 'Ne besojmë në Zotin e botëve'" -,
"Zotin e Musait dhe të Harunit."

Komentimi

Si triumfoi e vërteta në fund?

Në këto ajete flitet rreth përballjes ndërmjet Profetit Musa (*Paqja qoftë mbi të*) dhe magjistarëve. Në fillim, ajeti thotë: Magjistarët iu përgjigjën thirrjes së Faraonit dhe iu drejtuan atij me këto fjalë: A do shpërblehemi nëse e mundim armikun? **"Dhe kur erdhën magjistarët e Faraonit, thanë: 'A do të shpërblehemi, nëse fitojmë?'"**

Fjala *"exhru"* edhe pse nënkupton çdo lloj shpërblimi, mirëpo duke parë përmendjen e kësaj fjale në këtë ajet që është në

trajtën e pashquar, ku e pashquara në këto çështje tregon madhështinë e çështjes dhe shfaqjen e rëndësisë së saj për shkak të fshehjes së esencës substanciale dhe llojit të saj, për këtë shpërblimi këtu është me kuptimin e një shpërblimi të rëndësishëm e të madh dhe veçanërisht nuk ka patur kundërshtim për meritimin e shpërblimit. Kështu, ajo që kërkohet nga Faraoni është premtimi i dhënies së një shpërblimi të madh dhe e një kompensimi të rëndësishëm.

Në këtë mënyrë, Faraoni u premtoi menjëherë një shpërblim të mirë dhe u tha: *Ju, jo vetëm që nuk do të merrni një shpërblim të keq, por edhe do të jeni të afërmit e mi: "Ai (Faraoni) tha: 'Po, dhe do të jeni nga më të afërmit e mi.'"*

Me anë të kësaj metode, ai u dha atyre premtimin për pasuri dhe për një pozitë më të lartë për secilin. Nga ky ajet mësohet se afrimi tek Faraoni në këtë rreth e në këtë mjedis ishte më i lartë dhe më i rëndësishëm sesa pasuria e përfitimet, sepse ky afrim nënkuptonte një pozitë të atillë shpirtërore, që ishte burim i pasurive dhe i përfitimeve të mëdha.

Më pas u caktua një premtim tjetër në përballjen e magjistarëve me Musain, siç ka ardhur në suren "Ta Ha" dhe në suren "Esh Shuara", ku u ftuan të gjithë njerëzit për ta parë këtë sfidë. Kjo tregon se Faraoni besonte në triumfin e tij kundër Musait (*Paqja qoftë mbi të!*).

Dita e premtuar erdhi. Magjistarët i morën masat paraprake për veprim: një dorë gurësh e litarë, që si duket ishin të mbushur me lëndë të veçanta kimike, të cilat lëvizin nëse u bie dielli, sepse ato shndërrohen në gazra të lehtë që i lëvizin gurët e litarët në brendësi.

Ishte një ndodhi e çuditshme. Musai i vetëm (nuk kishte njeri tjetër me vete veç Harunit) u përball me këtë grup të madh magjistarësh e me këtë turmë të madhe njerëzish, të cilët ishin përkrahës të magjistarëve.

Magjistarët iu drejtuan Musait (*Paqja qoftë mbi të!*) me një krenari të veçantë dhe i thanë: *“Ose hidhe ti shkopin tënd, ose të hedhim ne shkopinjtë tanë”*. **“Ata thanë: ‘O Musa! Ose hidh ti, ose të hedhim ne të parët shkopinjtë tanë!’”**. I karakterizuar nga qëndrueshmëria e nga qetësia e madhe, Musai u tha që të hidhnin ata: **“‘Hidhni ju!’ – u përgjigj ai...”**

Kur magjistarët i hodhën shkopinjtë e gurët e tyre në mes të arenës, ata ua magjepsën sytë njerëzve dhe me veprat, thëniet, arritjet dhe herezinë e tyre, futën frikë në zemrat e spektatorëve, duke prezantuar një magji të madhe e të frikshme: **“Kur magjistarët hodhën shkopinjtë e tyre, i magjepsën sytë e njerëzve, i frikësuan ata dhe shfaqën një magji të madhe.”**

Siç e kemi thënë në vëllimin e parë të kësaj enciklopedie komentimi dhe pikërisht në komentimin e ajetit 102 të sures “El Bekare”, fjala “*sihrun*” do të thotë tradhëti e mashtrim. Kjo fjalë mund të përdoret edhe për çdo gjë të zymtë dhe reagim të pazakontë.

Bazuar mbi këtë këto grupe bënë veprime të çuditshme duke u mbështetur në shpejtësinë e lëvizjes së duarve dhe në përvojën e lartë të tyre në lëvizjen e gjërave në mënyrë që të duken si veprime të jashtëzakonshme. Gjithashtu, edhe njerëzit që përfitojnë nga veçoritë kimike e fizike të panjohura të pranishme në sende e lëndë, shfaqin veprime të ndryshme të jashtëzakonshme. Të gjithë këta hyjnë nën titullin e “sahirun” – “magjistar”.

Përveç kësaj, zakonisht, magjistarët përftojnë nga një sërë inspirimesh nga dëgjuesit e tyre dhe nga fraza e fjali ekzagjeruese, të cilat mund të jenë të tmerrshme e të frikshme për plotësimin e veprave të tyre, të cilat lënë gjurmë të çuditshme tek dëgjuesit, spektatorët dhe publiku i tyre.

Nga ajete të ndryshme të kësaj sureje si dhe të sureve të tjera të Kur'anit mësohet rreth tregimit të magjistarëve të Faraonit, të cilët i përdorën të gjithë këta elementë. Frazat “i magjepsën sytë e njerëzve”, “i frikësuan ata” apo përshkrime të tjera në suren “Ta Ha” dhe në suren “Esh Shuara”, e tregojnë qartazi situatën për të cilën flitet.

Dy hulumtime

Këtu do të ndalemi në trajtimin e dy çështjeve të rëndësishme:

1- Skena e çuditshme e magjisë së magjistarëve

Përmes frazës **“...ata dhe shfaqën një magji të madhe...”**, Kur’ani Fisnik tregon se dukuria që shkaktuan magjistarët ishte e madhe, e rëndësishme dhe e pazakontë, se përndryshe Kur’ani nuk do të përdorte termin **“adhijm”** – **“e madhe”**.

Nga librat e historisë, transmetimet dhe hadithet e komentuesve të këtij ajeti, po kështu në ajete të ngjashme, përftohet me qartësi dimensionin i gjerë i kësaj dukurie.

Duke u bazuar në atë që kanë thënë disa komentues, numri i magjistarëve arriti në dhjetra-mijëra dhe mjetet e përdorura në këtë shfaqje ishin me po të njëjtin numër. Duke e ditur se

magjistarët e mprehtë e të devijuar të këtij arti në Egjipt ishin të shumtë në atë kohë, nuk është për t'u habitur ndodhia e këtij fenomeni. Kur'ani Fisnik në suren "Ta Ha", ajeti 67 thotë: **"Kështu pra, Musai ndjeu në vetveten e tij frikë"**. Pra, dukuria ka qenë shumë madhështore e shumë e frikshme saqë Musai ndjeu pak frikë. Sipas sqarimit në librin "*Nehxhul Belaga*"¹, ai pati frikë se mos njerëzit do të ndikoheshin nga kjo dukuri madhështore e më pas, kthimi i tyre drejt së vërtetës do ishte i vështirë.

2- Përfitimi nga arma e ngjashme

Nga ky studim mësohet me qartësi se duke e patur pushtetin e tij të zgjeruar në tokën e Egjiptit, Faraoni kishte politika të studiuara djallëzore. Ai nuk përdori ndaj Musait dhe vëllait të tij, Harunit, armën e kërcënimit e të kanosjes, por nxitoi të përdorte armë të ngjashme, siç supozonte, në përballjen me Musain. Është e sigurtë, se nëse Faraoni do të kishte patur sukses në planin e tij, nuk do të kishte ngelur nga Musai dhe nga feja e tij asnjë gjurmë apo lajm dhe vrasja e Musait (*Paqja qoftë mbi të!*) do të ishte çështje shumë e lehtë, madje edhe e pranueshme në opinionin e përgjithshëm. Ai nuk e dinte se Musai nuk mbështetej në fuqi njerëzore, ku mund ta kundërshtonte e ta sfidonte atë, por në një forcë të përhershme absolute që sfidon çdo luftë e që fiton çdo kundërshtim.

Sidoqoftë, përfitimi nga arma e ngjashme është metoda më e mirë për të triumfuar ndaj armikut të armatosur dhe për t'ia rrënuar forcën materiale.

¹ 'Nehxhul Belaga', fjalimi 4.

Në këtë çast, kur njerëzit u gëzuan dhe i ngritën zërat të ekzaltuar, kur fytyra e Faraonit dhe e parisë së tij u mbuluan nga buzëqeshja e kënaqësia, kur sytë e tyre shndrisnin nga gëzimi, Musai mori frymëzimin e All'llahut që e urdhëroi të hidhte bastunin. Në një çast, dukuria u përmbys e ndryshoi. Fytyrat e të pranishmëve ndryshuan dhe Faraonit e shokëve të tij iu lëkundën këmbët. Për këtë, Kur'ani Fisnik thotë:

"Atëherë Ne i kumtuam Musait: 'Hidhe shkopin tënd!' - dhe ai filloi të gëlltiste gjithçka që trilluan ata."

Fjala "*telkaf*" rrjedh nga lënda "*lakaf*" dhe ka kuptimin e marrjes së diçkaje me forcë e me shpejtësi, qoftë nëpërmjet gojës, dhëmbëve apo duarve. Në disa raste, kjo fjalë përdoret me kuptimin e gëlltitjes. Në ajetin që është objekt studimi, kjo fjalë është përdorur pikërisht në këtë kuptim.

Fjala "*je'fekun*" rrjedh nga lënda "*ifk*" dhe do të thotë: largim, ikje, shmangie prej diçkaje. Përderisa gënjeshtria e largon njeriun nga e vërteta, atëherë për të është përdorur termi "*ifkun*".

Në një interpretim tjetër, për kuptimin e këtij ajeti, disa komentues kanë thënë se bastuni i Musait (*Paqja qoftë mbi të!*), pasi u shndërrua në një gjarpër të madh, jo vetëm që i përpiu mjetet e magjisë së magjistarëve, por i nxorri jashtë funksionit ato, duke i kthyer në gjendjen e mëparshme. Kështu u përmirësua rruga e gabuar tek njerëzit, ndërkohë që përpjira nuk do t'i bindte njerëzit se Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) nuk ishte magjistar më i fortë se ata.

Por ky interpretim nuk përshtatet me fjalën “gëlltisin” dhe as me kërkesën e ajetit, sepse siç e thamë më lart, “gëlltitja” është marrja e diçkaje me shpejtësi dhe jo shndërrimi e ndryshimi i saj.

Për më tepër, po të ishte vendosur të shfaqej mrekullia e Musait (*Paqja qoftë mbi të*) përmes anulimit të magjisë së magjistarëve, atëherë nuk do të ishte e nevojshme që të shndërrohej bastuni në një gjarpër madhështor, siç ka thënë Kur’ani Fisnik në fillim të kësaj sureje.

Pa marrë parasysh gjithë këtë, sikur të kërkohej gjetja e dyshimit dhe e cytjes në vetat e shikuesve, atëherë mjetet dhe pajisjet e magjistarëve do të ktheheshin në formën e tyre të parë. Është e mundur që të mendohet se Musai përdori një mjeshtëri shumë të madhe në magji ku ai mundi të shkatërrojë magjinë e të tjerëve dhe kthimin e bastunit në formën e tij të mëparshme.

Madje, ajo që u bë shkak që njerëzit ta mësojnë se vepra e Musait është e jashtëzakonshme dhe mbështetet në fuqinë absolute të All'llahut, ishte prania e një numri shumë të madh të magjistarëve ekspert dhe profesorët e këtij arti ishin të njohur në atë kohë në Egjipt. Ndërkohë që Musai nuk kishte asnjë prej këtyre cilësive dhe në pamje të parë ishte një njeri i panjohur, që u rrit mes Beni Israilëve. Ai bëri një vepër të tillë ndaj së cilës u dorëzuan të gjithë. Që këtu u bë e ditur se ekzistonte një forcë e huaj që kishte ndërhyrë në veprën e Musait (*Paqja qoftë mbi të!*) dhe se ai nuk ishte një njeri i zakonshëm.

Kështu u shfaq e vërteta dhe u anuluan veprat e tyre të pavërteta:

"Në këtë mënyrë, doli në shesh e vërteta dhe dështoi ajo që kishin bërë ata."

Vepra e Musait ishte e vërtetë, ndërsa veprat e tyre ishin një grusht hiles nga veprat hipnotizuese. Dhe kjo ishte goditja e parë përballë sulltanatit faraonik despotik.

Më pas, në ajetin pasardhës, All'Ilahu i Lartësuar thotë se nëpërmjet kësaj metode, ata dështuan dhe u poshtëruan të gjithë:

"Kështu, Faraoni dhe njerëzit e tij u mundën dhe u kthyen të poshtëruar."

Në librat e tyre të historisë, historianët kanë përmendur çështje të shumta rreth këtij realiteti, por edhe pa transmetimet e ardhura në histori, ne mund të marrim me mend se çfarë ka ndodhur në ato çaste si rezultat i rrëmujes së shkaktuar në publik.

Kështu, një grup prej tyre janë frikësuar shumë dhe kanë ikur me vrap, të tjerë kanë ulëritur nga frika e madhe dhe disa janë mbuluar.

Duke e parë këtë shfaqje, Faraoni dhe paria e tij u shtangën dhe u egërsuan. Mbi fytyrat e tyre rrodhën pikat e djersës nga turpi e dështimi dhe ata filluan të mendojnë për të ardhmen e tyre të zymtë e të panjohur. Atyre nuk u shkante mendja se do të përballeshin me një dukuri të tillë të tmerrshme për të cilën nuk gjetën zgjidhje.

Goditja më e fuqishme ndodhi në momentin kur ndryshoi pamja e fytyrave të magjistarëve ndaj Musait dhe kur ata ranë në

sexhde në mënyrë të papritur në tokë, të përulur ndaj madhështisë së All'llahut: **"Kurse magjistarët u përulën në sexhde."**

Pastaj, thërritën me zë të lartë: "Dhe thanë: **"duke thënë: 'Ne besojmë në Zotin e botëve. Zotin e Musait dhe të Harunit.'"**

Me këtë fjali, ata sqaruan se i besonin një Zoti që s'është i sajuar dhe i prodhuar, por që është Zot i vërtetë.

Madje në thënien e tyre, ata nuk u mjaftuan vetëm me termin "Zoti i botrave", sepse Faraoni pretendonte se ishte Zoti i botrave, por shtuan: "Zoti i Musait dhe i Harunit", duke ia mbyllur shtegun çdo lloj keqkuptimi.

Faraoni dhe paria e tij nuk e prisnin aspak një gjë të tillë. Shoqëria që kishte shpresuar në mundjen e Musait e të thirrjes së tij, u bënë besimtarë duke i rënë në sexhde All'llahut para syve të të gjithë njerëzve e duke shpallur dorëzimin absolut e pa kushte ndaj thirrjes së Musait (*Paqja qoftë mbi të*).

Kjo ngjarje që ua ndryshoi fytyrën njerëzve në këtë formë, nuk duhet të jetë diçka e çuditshme sepse drita e besimit dhe e Njësimit ekziston në të gjitha zemrat. Ajo mund të jetë e mbuluar nga disa pengesa e perde shoqërore për një periudhë të shkurtër apo të gjatë, por në momentin që fryjnë shtrëngatat, i hedhin poshtë këto perde dhe drita e besimit duket qartë.

Magjistarët e përmendur ishin profesorë të aftë në veprat dhe në magjinë e tyre. Ata e dinin shumë mirë dallimin ndërmjet magjisë dhe mrekullisë. Kështu, për një çështje ku të tjerët kanë

nevojë për studime për njohjen e tyre, për magjistarët ishte e qartë, madje më e qartë se dielli në mes të ditës.

Me njohjen e arteve e simboleve të magjisë, të cilën e patën mësuar përgjatë viteve, ata e kuptuan se dituria e Musait (*Paqja qoftë mbi të*) nuk ishte e ngjashme me magjinë dhe se ajo nuk buronte nga aftësia e njeriut, por nga një forcë e mbinatyrshme e mbinjerëzore, kështu që nuk është për t'u çuditur me shpalljen e besimit të tyre në Musain me gjithë këtë shpejtësi, çiltërsi e trimëri, duke mos patur frikë për të ardhmen.

Fjala “e hodhën magjistarët”, e cila ka ardhur në formën e foljes pasive, është një dëshmi domethënëse për të ardhmen e thirrjes së Musait (*Paqja qoftë mbi të*). Dorëzimi absolut i magjistarëve ndaj tij tregon se tërheqja e Musait pati një ndikim të madh në zemrat e në qeniet e këtyre magjistarëve, të cilët ranë mbi tokë pa zgjedhje.

Ajetet 123 - 126

قَالَ فِرْعَوْنُ ءَامَنْتُمْ بِهِ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ إِنَّ هَذَا لَمَكْرٌ
مَّكْرُتُمْوهُ فِي الْمَدِينَةِ لِتُخْرِجُوا مِنْهَا أَهْلَهَا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿١٢٣﴾
لَأَقْطِعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خَلْفٍ ثُمَّ لَأَضِلِّبَنَّكُمْ
أَجْمَعِينَ ﴿١٢٤﴾ قَالُوا إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ ﴿١٢٥﴾ وَمَا تَنْقِمُ مِنَّا إِلَّا أَنْ
ءَامَنَّا بِءَايَاتِ رَبِّنَا لَمَّا جَاءَتْنَا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَقَّنَا
مُسْلِمِينَ ﴿١٢٦﴾

"Faraoni tha: 'Ju guxoni ta besoni Atë pa lejen time?! Në të vërtetë, ky është një komplot që keni përgatitur, me qëllim që të nxirrni nga qyteti banorët e tij! Keni për ta parë!'"

"Do t'jua këpus duart dhe këmbët këmbyerazi e pastaj do t'ju kryqëzoj të gjithëve."

"Ata thanë: 'Ne, me siguri, do të kthehemi tek Zoti ynë!'"

"Ti po hakmerresh ndaj nesh vetëm pse besuam shenjat e Zotit tonë, posa na erdhën. O Zoti ynë, na jep durim të madh dhe bëna të vdesim myslimanë!"

Komentimi

Kërcënimet e dobëta të Faraonit

Në momentin kur bazat e pushtetit të Faraonit morën një goditje të re – me triumfin e Musait ndaj magjistarëve e besimin e tyre në të - Faraoni u egërsua dhe u shqetësua shumë. Nëse nuk do të reagonte ndaj kësaj dukurie, të gjithë njerëzit ose një pjesë e mirë e tyre do të besonin tek Musai dhe pushteti i Faraonit do të tronditej. Kështu, ai doli menjëherë me dy reagime të sajara: Fillimisht, ai i akuzoi magjistarët e më pas i kërcënoi ata shumë ashpër. Por në kundërshtim me atë që priste Faraoni, magjistarët shfaqën një rezistencë të çuditshme përballë këtyre dy qëndrimeve, një rezistencë që e zhyti Faraonin dhe aparatin e tij në një huti të madhe. Atij iu shkatërruan të gjitha planet. Kështu, themelet e pushtetit faraonik u lëkundën për të tretën herë. Ajetet pasardhëse e përshkruajnë shumë bukur këtë dukuri.

Në fillim thuhet: **"Faraoni tha: 'Ju guxoni ta besoni Atë pa lejen time?!...'"**

Me sa duket, me këtë thënie ai kishte për qëllim poshtërimin e Musait. Kurse me thënien "pa lejen time" donte të tregonte se ai e survejon të vërtetën dhe e kërkon të drejtën. Kështu, nëse vepra e Musait (*Paqja qoftë mbi të*) do të ishte e vërtetë e reale, unë do t'i lejoja njerëzit që t'i besonin atij, por nxitimi juaj nxorri në pah fallcitetin tuaj dhe se është ky ishte një komplot i hapur kundër popullit të Egjiptit.

Sidoqoftë, fjalia e mësipërme tregon se Faraoni mizor i zhytur në marrëzinë e pushtetit, pretendonte se nuk është e drejtë e popullit që të sillet, të veprojë e të thotë diçka pa lejen dhe

miratimin e tij. Madje, ata nuk kanë të drejtë as të mendojnë e të besojnë pa urdhrin e lejen e tij.

Kjo është një ndër gradat më të larta të kolonizimit, që një popull të jetë skllav e rob e të mos ketë të drejtë as të mendojë e as të besojë me zemër tek dikush apo tek një ideologji.

Ky është programi që vazhdojnë ta ndjekin kolonizatorët e rinj. Ata nuk mjaftohen me shfrytëzimin ekonomik, politik e shoqëror, por vazhdojnë t'i përforcojnë rrënjët e tyre përmes kolonizimit ideor.

Dukuritë e këtij kolonizimi ideologjik shfaqen më shumë në vendet komuniste, me kufinj të mbyllur, me mure të hekurta e mbikëqyrje të rreptë, të detyrueshme mbi çdo gjë e veçanërisht mbi mjetet kulturore.

Por në vendet kapitaliste perëndimore, për të cilat dikush mendon se nuk ka kolonizim ideologjik e kulturor e ku të paktën kushdo mund të mendojë e të zgjedhë lirisht, kolonizimi zbatohet në një mënyrë tjetër. Kapitalistët e mëdhenj, me pushtetin e tyre të plotë mbi gazetatat e rëndësishme, radiot, kanalet televizive dhe mbi të gjitha mjetet e informacionit, ia imponojnë shoqërisë idetë dhe mendimet e tyre nën petkun e lirisë së tyre ideologjike, duke e drejtuar atë përmes procesit të vazhdueshëm të shplarjes së trurit, aty ku ata dëshirojnë. Kjo është një katastrofë e madhe prej së cilës rënkon epoka jonë.

Më pas, Faraoni shton duke thënë: **“...ky është një komplot që keni përgatitur, me qëllim që të nxirrni nga qyteti banorët e tij...”**

Duke parë ajetin 71 të sures “Ta Ha” ku thuhet: **“Ai është më i madhi prej jush, i cili ju mësoi juve magjinë”**, sqarohet se qëllimi i Faraonit ishte të tregonte se bëhej fjalë për një konspiracion të studiuar e të planifikuar mirë para shumë kohësh

për dorëzimin e frenave të pushtetit, dhe jo të planifikuar në takimin e mundësuar ndërmjet magjistarëve dhe Musait.

Këtu bëhet e qartë se qëllimi me fjalën “medinetun” është grumbulli i trevave të Egjiptit. Nyja shquese është nyje shquese origjine. Me frazën “**që të nxirrni nga qyteti banorët e tij...**” është për qëllim ardhja në pushtet e Musait dhe e Beni Israilëve mbi tokat e Egjiptit, fshirja e rrethit të Faraonit dhe e ndihmësve të tij nga të gjitha postet kyçe e largimi i disave prej tyre në vende të largëta. Ajeti 110 i kësaj sureje dëshmon të njëjtën gjë, gjithashtu.

Sidoqoftë, kjo akuzë ishte aq boshe dhe aq e kotë, sa që nuk mundi të bindte tjetër përveç masave injorante të njerëzve, sepse Musai (*Paqja qoftë mbi të*) nuk kishte qenë i pranishëm në Egjipt e nuk ishte takuar me ndonjë nga magjistarët më parë. Po të kishte qenë profesori dhe mjeshtri i magjisë, detyrimisht që do të ishte i njohur e me famë në të gjitha vendet. Këto nuk ishin gjëra që mund të fshiheshin e mbuloheshin, sepse puna hap pas hapi me njerëz të shpërndarë në rajone të ndryshme të Egjiptit për një çështje me rëndësi kaq të madhe, ishte e pamundur në praktikë.

Pastaj Faraoni i kërcënoi ata me një kërcënim të zymtë, por të rreptë e ndëshkues, kur u tha: “**...Keni për ta parë!!!**”

Në ajetin pasardhës sqarohen detajet e këtij kërcënimi ndaj magjistarëve, ku u betua se do t’ua priste duart dhe këmbët e do t’i kryqëzonte: “**Do t’jua këpus duart dhe këmbët këmbyerazi e pastaj do t’ju kryqëzoj të gjithëve.**”

Në të vërtetë, qëllimi i tij ishte që t’i vriste ata me tortura e gozhdime, në mënyrë që kjo dukuri e tmerrshme të bëhej mësim për të tjerët, sepse prerja e duarve dhe e këmbëve e më pas kryqëzimi i tyre në pemë para njerëzve, do të ishte shembull për ta. Në atë kohë, varja nuk kryhej si sot me anë të lidhjes së qafës

me litar, por litari vendosej nën supe, në mënyrë që i dënuari të mos vdiste menjëherë.

Prerja e duarve dhe e këmbëve të kundërta është bërë për të shkaktuar vdekjen e ngadaltë dhe shoqërohet me shumë dhimbje e torturë.

Vlen të përmendim se planet që thuri Faraoni për sfidimin e magjistarëve që i besuan Musait, ishin plane të përgjithshme në sfidimin e mizorëve dhe sjelljen ndaj tyre me egërsi e nënçmim me triumfatorët e së drejtës dhe të atyre që thërrasin me të. Kështu, nga njëra anë, ata përdorin armën e akuzës, derisa të tronditet pozita e triumfuesve të së vërtetës në publik dhe nga ana tjetër mbështeten në armën e forcës, shtypjes e kërcënimit për shfarosjen e dëshirës së tyre. Por siç e lexojmë në fund të tregimit të Musait, këto dy armë nuk mundën t'u bëjnë gjë triumfuesve të së vërtetës. Magjistarët i rezistuan të dy luftimeve të Faraonit dhe iu përgjigjën atyre burrisht: **"Ata thanë: 'Ne, me siguri, do të kthehemi tek Zoti ynë!'"**

Pra, nëse realizohet kërcënimi yt i dytë (vrasja), ne do marrim dëshminë në rrugën e mbrojtjes së të vërtetës dhe kjo nuk na sjell dëme, as nuk na pakëson gjë, por e konsiderojmë si lumturi e krenari të madhe për ne.

Më pas, si kundërpërgjigje ndaj Faraonit si dhe për të sqaruar të vërtetën për publikun e kësaj dukurie dhe pafajësinë e tyre nga çdo mëkat, ata thanë: Problemi i vetëm që ne kemi është se besojmë me argumentet e All'Ilahut që sapo na erdhën:

"Ti po hakmerresh ndaj nesh vetëm pse besuam shenjat e Zotit tonë, posa na erdhën..."

Pra, ne nuk jemi gangsterë, as komplotues, dhe as që ecim kundra teje. Besimi ynë tek Musai nuk do të thotë se ne duam që ti të dorëzosh frerët e pushtetit e as të nxjerrim banorët e këtij vendi

nga trojet e tyre. Edhe ti vetë e di se ne nuk e kemi këtë qëllim, por kur pamë të vërtetën dhe i dëshmuam shenjat e saj qartazi, ne iu përgjigjëm thirrjes së All'Ilahut, iu dorëzuam thirrjes së Tij, besuam në Të dhe në këndvështrimin tënd ky është mëkati ynë i vetëm.

Kështu, që me fjalinë e parë, ata i thanë Faraonit se nuk i frikësohen asnjë kërcënimi dhe se pranojnë çdo ecuri të ngjarjes. Me fjalinë e dytë, ata iu kundërpërgjigjën haptazi akuzave të Faraonit ndaj tyre.

Fjala *"tenkimu"* rrjedh nga lënda *"nakmeh"* në origjinalitet ka kuptimin e refuzimit të diçkaje me gjuhë ose me vepër. Kjo fjalë ka kuptimin e ndëshkimit gjithashtu. Duke u bazuar mbi këtë, ajeti i lartpërmendur mund të jetë me kuptimin: Me të vërtetë, vepra e vetme që ti mohon dhe refuzon është se ne besuam; pra, dënimi me të cilin dëshiron të na ndëshkosh, bëhet për arsye të besimit tonë.

Më pas, ata i kthyen kurrizin Faraonit dhe u drejtuan drejt All'Ilahut të Lartësuar, duke i kërkuar Atij durim e drejtqëndrim, sepse e dinin që nuk mund t'u rezistonin këtyre dënimeve të rënda pa triumfin, përkrahjen e ndihmën e Tij. Për këtë, ata thanë: **"...O Zoti ynë, na jep durim të madh dhe bëna të vdesim myslimanë!"**

Të tërheq vëmendjen fakti se me shprehjen *"Na dhuro durim"*, ata shfaqin rrezikun që u kanoset, i cili kishte arritur kulmin. Kështu, ata i luten Zotit me këto fjalë: *"O Zot, na jep grada të larta durimi e përqëndrimi!"* Fjala *"efrig"* rrjedh nga lënda *"ifrag"* dhe ka kuptimin e derdhjes së lëngut nga një enë derisa ajo të zbrazet.

Drejtqëndrimi i vetëdijshëm

Historia e magjistarëve në kohën e Musait (*Paqja qoftë mbi të*), të cilët u bënë myslimanë besnikë, mund të duket e çuditshme. A mund të ndodhë një përmbysje dhe një transformim kaq i thellë tek shpirti njerëzor brenda një periudhe kaq të shkurtër, sa që njeriu t'i ndërpresë të gjitha lidhjet e tij me krahun kundërshtar e të bëhet me krahun tjetër, e më pas ta mbrojë ideologjinë e tij të re me këmbëngulje e kokëfortësi të çuditshme aq sa të harrojë pozitën, interesin dhe jetën e tij, duke pranuar të bjerë dëshmor me një trimëri të pashoqe e me një fytyrë përgëzuese?!

Por kjo çudi largohet, duke parë edhe të kaluarën e tyre të gjatë në shkencën e magjisë, se ata mbajtën qëndrim pozitiv ndaj mrekullisë së Profetit Musa (*Paqja qoftë mbi të!*) dhe vërtetësisë së qëllimit të tij dhe këtë e bënë me vetëdije të plotë. Kjo vetëdije u bë burim i një dashurie të zjarrtë, që mbuloi të gjithë qenien e tyre. Ajo dashuri nuk njihte kufinj dhe qëndronte mbi të gjitha animet dhe dëshirat njerëzore.

Ata e dinin shumë mirë se çfarë rruge ndiqnin. Përse luftonin? Cilët sfidonin? Ç'e ardhme e ndritur i priste nga kjo luftë madhështore?

Po, sigurisht, nëse besimi shoqërohet me vetëdije të plotë, ai përfundon në këtë dashuri përvëluese, përkushtimi i së cilës nuk lë vend për t'u çuditur.

Kështu, në ajetin 72 të sures "Ta Ha" shohim se si magjistarët thanë haptazi e me trimëri: **"Ata thanë: Pasha Atë që na krijoi, nuk të japim përparësi ty ndaj argumenteve që na erdhën, e ti bëje atë që mendon ta bësh, por mund të zbatosh vetëm atë që i takon jetës së kësaj bote!"**

Në fund, ashtu siç thuhet në transmetime dhe në librat e historisë, magjistarët mbajtën një qëndrim të drejtë. Ata i besuan Musait derisa Faraoni i zbatoi kërcënimet e tij dhe trupat e tyre i bëri shembull të tmerrshëm për të tjerët. Ai i kryqëzoi ata në trupat e palmave pranë lumit Nil, e kështu emrat e tyre u shkruan me të lirët e historisë me germa të arta. Për ta, komentuesi i madh Et Tabrasij ka thënë: *“Në fillim të ditës, ata ishin mohues e magjistarë e në fund të ditës u bënë dëshmorë të pafajshëm.”*¹

Duhet patur parasysh se kjo përmbysje, ky shndërrim e drejtqëndrim nuk është i mundur veçse me mbështetjen e All'lahut, që mbulon këdo që e zgjedh atë.

¹ “Biharul Anuar”, vëll. 13, f. 80. Tefsiri “Mexhmaul Bejjan”, vëll. 4, f. 333.

Ajetet 127 - 129

وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ أَتَذَرُ مُوسَى وَقَوْمَهُ لِيُفْسِدُوا فِي
 الْأَرْضِ وَيَذَرَكَ وَءَالِهَتَكَ ۚ قَالَ سَنُقَتِّلُ أَبْنَاءَهُمْ وَنَسْتَحْيِي
 نِسَاءَهُمْ وَإِنَّا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ ﴿١٢٧﴾ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا
 بِاللَّهِ وَاصْبِرُوا ۚ إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۚ
 وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٢٨﴾ قَالُوا أُوذِينَا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَأْتِيَنَا وَمِنْ
 بَعْدِ مَا جِئْتَنَا ۚ قَالَ عَسَى رَبُّكُمْ أَنْ يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ
 وَيَسْتَخْلَفَكُمْ فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٢٩﴾

"Paria e popullit të Faraonit tha: 'A mos vallë do ta lësh Musain dhe popullin e tij që të bëjnë ngatërresa në tokë dhe që të braktisin ty dhe zotat e tu?' Faraoni u përgjigj: 'Meqenëse jemi sundues mbi ata, Ne do t'i vrasim djemtë e tyre dhe do t'i lëmë gjallë gratë e tyre.'"

"Musai i tha popullit të vet: 'Kërkoni ndihmë nga All'Ilahu dhe duroni, sepse toka është e All'Ilahut. Ai ia jep atë trashëgim cilit të dojë prej robërve të Vet. Fundi i lumtur u takon atyre të devotëshme.'"

"Ata i thanë: 'Ne kemi vuajtur para se të vish ti dhe ende po vuajmë'. Musai tha: 'Ndoshta Zoti juaj do ta zhdukë armikun tuaj dhe do t'ju bëjë sundimtarë në Tokë, për t'ju parë se si do të veproni.'"

Komentimi

Në këto ajete, Kur'ani Fisnik na sqaron një aspekt tjetër të dialogut që u zhvillua ndërmjet Faraonit dhe parisë së tij rreth pozicionit të Musait (*Paqja qoftë mbi të*). Nga argumentet e pranishme në ajetin e parë, prej ajeteve në fjalë, përftohet se përmbajtja e këtyre ajeteve ka lidhje me periudhën pas përballjes mes Musait dhe magjistarëve.

Në fillim, ajeti thotë: **"Paria e popullit të Faraonit tha: 'A mos vallë do ta lësh Musain dhe popullin e tij që të bëjnë ngatërresa në tokë dhe që të braktisin ty dhe zotat e tu?...'"**

Nga kjo frazë mësohet se pas dështimit të tij para Musait (*Paqja qoftë mbi të*), Faraoni e la atë dhe Beni Israilët të lirë për një periudhë kohe. Beni Israilët nuk e lanë pa e shfrytëzuar këtë rast, duke thirrur në fenë e Musait (*Paqja qoftë mbi të*). Situata arriti deri aty sa që populli i Faraonit kishin mëdyshje e frikë të përhapnin e të zbatonin thirrjen e tij. Kështu, ata shkuan te Faraoni dhe i kërkuan atij që të mbante një qëndrim të rreptë ndaj Musait dhe Beni Israilëve.

Kjo liri e kufizuar ishte për shkak të frikës e tmerrit që i hyri Faraonit prej mrekullisë së fortë që pa tek Musai (*Paqja qoftë mbi të*), apo për shkak të kontradiktave që u shfaqën tek populli i Egjiptit (deri edhe tek Koptët) rreth Musait dhe fesë së tij. Një grup zgjodhën fenë e tij dhe Faraoni ishte dëshmitar i kësaj

ngjarjeje. Në këto kushte, ai nuk kishte mundësi të mbante një qëndrim të ashpër ndaj Musait dhe fesë së tij.

Të dyja mundësitë mund të kenë qenë në mendjen e Faraonit dhe mund të kenë lënë gjurmë në qenien e tij.

Sidoqoftë, për shkak të paralajmërimit të ndihmësve e rrethit të tij, Faraoni këmbënguli që të ndërmernte një qëndrim të ashpër ndaj Beni Israilëve, duke thënë: Do t'i vras fëmijët e tyre e do t'i përdor gratë e tyre; ne jemi superiorë ndaj atyre sido që të jetë puna: **"...Faraoni u përgjigj: 'Meqenëse jemi sundues mbi ata, Ne do t'i vrasim djemtë e tyre dhe do t'i lëmë gjallë gratë e tyre.'"**

Ndërmjet komentuesve ka mendime të ndryshme rreth qëllimit të termit "dhe zotat e tu". Nga ajeti duket se Faraoni kishte faltore dhe idhuj. Në ajetin 24 të sures "En Naziat" thuhet: **"Unë jam Zoti juaj më i madh"**, ndërsa në ajetin 38 të sures "El Kasas" thuhet: **"Nuk njoh Zot tjetër për ju përveç meje."** Nga këto mësohet se Faraoni ka qenë zoti më i madh i popullit të tij, ose të paktën ai e konsideronte veten e tij si të adhuruarin më të madh të tyre, por megjithatë ai kishte një zot për veten e tij dhe e adhuronte atë.

Faraoni synonte një betejë rrënjësore dhe të thellë e vendosi ta shkatërronte forcën e Beni Israilëve, duke u dhënë fund luftëtarëve, duke vrarë djemtë e tyre e duke lënë gratë e vajzat e tyre në skllavërim dhe në shërbim të tyre. Ky është synimi i çdo kolonizatori të vjetër e të ri. Ai u jep fund burrave dhe forcës së aftë në përballje, ose vret tek ata shpirtin e burrërisë, dinjitetin, xhelozinë ndaj regjimit me mjete të ndryshme, duke lënë të paaftët në fushë.

Ka mundësi gjithashtu, që Faraoni të ketë dashur t'i përçojë këto fjalë në veshët e Beni Israilëve e të shkatërrojë moralin e tyre

në dy gjëra: E para ishte vrasja e fëmijëve dhe e burrave të së ardhmes së tyre, ndërsa e dyta ishte vënia e grave dhe e plaçkave të tyre në duart e armikut.

Mbi të gjitha, ai donte që me frazën **“ne jemi dominues mbi ta”**, të shmangte frikën e ankthin nga zemrat e rrethit dhe të ndihmësve të tij dhe t’u thoshte atyre se ai e zotëronte situatën me një pushtet të plotë.

Lind pyetja: Përse Faraoni nuk vendosi të vriste Musain, por mori një vendim të tillë për fëmijët e Beni Israilëve?

Nga ajetet e sures "Gafir" përftohet se Faraoni ishte i vendosur në fillim për vrasjen e Musait, por këshillat e besimtarit të familjes së tij, sipas të cilave vrasja e Musait mund të ishte e rrezikshme, prandaj ka mundësi, që në të vërtetë e në realitet, ai të jetë i dërguar nga All'llahu dhe ato ndëshkime të All'llahut që thotë realizohen e vërtetohen me vrasjen e tij. Këto thënie të atij besimtari ndikuan në shpirtin dhe mendjen e Faraonit.

Për më tepër, lajmi i triumfit të Musait ndaj magjistarëve u përhap në çdo vend dhe shkaktoi mosmarrëveshje ndërmjet popullit të Egjiptit, e ndoshta Faraoni pati frikë se nëse do të merrte një qëndrim të rreptë ndaj Musait, do të përballej me një reagim të fortë nga ana e njerëzve.

Ajeti pasardhës sqaron planin që bëri Musai për Beni Israilët në përballjen e kërcënimeve të Faraonit, ku shpjegoi kushtet e triumfit ndaj armikut, duke u përmendur atyre se nëse ata bazoheshin në tre parime, do të triumfonin patjetër ndaj armikut:

Parimi i parë: Mbështetja vetëm tek All'llahu: **"Musai i tha popullit të vet: 'Kërkoni ndihmë nga All'llahu...'"**

Parimi i dytë: Të jenë të qëndrueshëm e të mos kenë frikë nga armiku: "...dhe duroni..."

Për ta përforcuar këtë kërkesë e për t'u përmendur argumente, ai u kujton atyre se toka është e gjitha pronë e All'Ilahut. Ai është Sunduesi i saj, Zotëruesi absolut i saj. Kështu që, Ai ia jep kujt të dojë atë: "...sepse toka është e All'Ilahut. Ai ia jep atë trashëgim cilit të dojë prej robërve të Vet..."

Parimi i tretë: Ata duhet të mbështeten në devotshmëri, sepse e ardhmja u takon të devotshmëve: "...Fund i lumtur u takon të devotëshmevë."

Këto tre parime, njëri prej të cilëve në ideologji (kërkimi i ndihmës nga All'Ilahu), i dyti në moral (durimi dhe qëndrueshmëria) dhe i fundit në vepër (devotshmëria), nuk janë kushtet e fitores vetëm të Beni Israilëve ndaj armikut, por të çdo populli që dëshiron të sfidojë e të mundë armiqtë e tij. Kështu që individët jobesimtarë, popujt e degraduar e të zhytur në shthurje, edhe nëse triumfojnë, triumfi i tyre është i përkohshëm dhe jo i qëndrueshëm.

Vlen të përmendim se këto tre parime janë degë të njëritjetrit. Kështu, devotshmëria nuk zbatohet pa qëndrueshmëri e durim në përballje me epshet e mashtrimet e botës materiale, ashtu sikurse as durimi e qëndrueshmëria nuk kanë vlerë e as vazhdimësi pa besimin tek All'Ilahu.

Në fund të ajetit që është objekt studimi, Kur'ani Fisnik flet për ankesat e Beni Israilëve dhe për lodhjen e tyre nga problemet me të cilat u sprovuan pas ardhjes së Musait (*Paqja qoftë mbi të*). Në

ajet thuhet: **"Ata i thanë: 'Ne kemi vuajtur para se të vish ti dhe ende po vuajmë...'"** Pra, kur do të realizohet lehtësia e shpëtimi?

Si shumë nga ne, ashtu edhe Beni Israilët pritën që, me ardhjen e Musait, të gjitha çështjet të zgjidheshin brenda një nate: të rrëzohej nga froni Faraoni, të shkatërrohej plotësisht aparati i tij drejtues dhe Egjipti me të gjitha burimet e tij të kalonte në duart e Beni Israilëve. E gjitha kjo, sipas tyre, duhej të realizohej përmes mrekullisë, pa mbartur asnjë barrë ata.

Musai (*Paqja qoftë mbi të*) u dha të kuptonin atyre se do të triumfojnë në të ardhmen, por për këtë i priste një rrugë e gjatë dhe se fitorja në pajtim me ligjin hyjnor arrihet nën hijen e drejtqëndrimit, qëndrueshmërisë, të përkushtimit e përpjekjes, ashtu siç thuhet në ajetin që është objekt studimi: **"...Musai tha: 'Ndoshta Zoti juaj do ta zhdukë armikun tuaj dhe do t'ju bëjë sundimtarë në Tokë...'"**

Përmendja e fjalës *"asa"*, si fjala *"leale"*, e cila është përemendur në shumë ajete kur'anore, tregon se për këtë fitore ka kushte, pa plotësimin e të cilave ajo nuk mund të arrihet. (Për më tepër informacion, lexoni komentimin e ajetit 84 të sures "En Nisa").

Më pas, në mbyllje të ajetit thuhet: Me të vërtetë, All'llahu ju dha juve këtë begati, jua ktheu lirinë tuaj të mohuar, në mënyrë që të shohë se si do të silleni: **"...për t'ju parë se si do të veproni."**

Kjo do të thotë se pas fitores do të fillonte etapa e sprovimit të tyre, sprovë e një populli që kishte humbur gjithçka e që më pas mori gjithçka në dritën e udhëzimit të All'llahut.

Ky përshkrim përgjithësues tregon se ata nuk do ta kalonin provën me sukses dhe do të bënin shkatërrime e padrejtësi, ashtu siç kishin bërë ata që ishin para tyre.

Në librin “El Kafij” përmendet një transmetim i Imam Bakirit (*Paqja qoftë mbi të!*), i cili ka thënë: “Kemi gjetur në një shkrim të Aliut se ka thënë: “Në të vërtetë, toka është e All'llahut; ia trashëgon atij që do nga robtë e Tij dhe përfundimi është për të devotshmit. Mua dhe Ehli Bejtit, All'llahu na ka trashëguar tokën dhe ne jemi të devotshëm.”¹

Ky është një tregues se dispozita e përmendur në këtë ajet është një ligj i përgjithshëm, dhe sot, toka është me të vërtetë për të devotshmit.

¹ Tefsiri “Nuruth Thakalejn”, vëll. 2, f. 56. “Usulul Kafij”, vëll. 1, f. 407.

Ajetet 130 - 131

وَلَقَدْ أَخَذْنَا آلَ فِرْعَوْنَ بِالسِّنِينَ وَنَقْصٍ مِّنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ
يَذْكُرُونَ ﴿١٣٠﴾ فَإِذَا جَاءَتْهُمْ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هَذِهِ ^ط وَإِنْ
تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا بِمُوسَىٰ وَمَنْ مَّعَهُ ^ط أَلَّا إِنَّمَا طَائِرُهُمْ عِندَ اللَّهِ
وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣١﴾

"Dhe Ne e goditëm popullin e Faraonit me thatësi, me vite zie, që të zinin mend."

"Por sa herë që u vinte ndonjë e mirë, ata thonin: 'Këtë e kemi merituar!' E kur i godiste ndonjë e keqe, atë e merrnin si ogur të zi që vinte prej Musait dhe popullit të tij. Por jo! All'llahu ishte Ai që ua ndillte fatin e zi, ndonëse shumica e tyre nuk e dinin!"

Komentimi

Ndëshkimet paralajmëruese

Siç e kemi thënë në komentimin e ajetit 94 të kësaj sureje, ligji i përgjithshëm i All'llahut në thirrjen e Profetëve ishte se sa herë që përballeshin me kundërshtime, All'llahu i Lartësuar i sprovonte popujt armiqësorë me lloje të ndryshme problemesh e

fatkeqësish, në mënyrë që të ndjenin nevojën e ndërgjegjeve të tyre dhe të zgjohej natyra e njësimit që ishte mbuluar nga perdia e pavetëdijes në kohën e luksit e mirëqenies, të ktheheshin te ndjenja e dobësisë dhe e paaftësisë së tyre e të drejtoheshin kah Krijuesi i Plotfuqishëm, burimi i të gjitha begative.

Në ajetin e parë të dy ajeteve që janë objekt studimi, ka një tregues të vetë kësaj kërkesë në tregimin e Faraonit, ku All'Ilahu i Lartësuar thotë: **"Dhe Ne e goditëm popullin e Faraonit me thatësi, me vite zie, që të zinin mend."**

Fjala *"sinijn"*, është shumësi i fjalës *"senetun"*, që do të thotë "vit". Por nëse ajo shoqërohet me foljen *"ekhedhe"*, mori, ka kuptimin e sprovës me thatësi. Duke u bazuar në këtë, fraza merr kuptimin: U ndëshkua me thatësi e mungesë të pjellorisë.

Ndoshta, shkaku i kësaj është se vitet e thatësisë e të mungesës së pjellorisë ishin të pakta në krahasim me vitet e pjellorisë e të bollëkut. Bazuar në këtë, nëse kuptimi i fjalës *"sinijn"* është për vitet e zakonshme, kjo nuk është diçka e re. Nga ajo sqarohet se qëllimi është për vitet e përjashtuara, pra vitet e thatësisë.

Fjala *"alun"*, në thelb është *"ehlun"* – **familje**. Më pas, ajo u shndërrua dhe mori trajtën (alun).

Fjala *"el ehlu"*, ka kuptimin e të afërmeve të njeriut dhe të veçantit e tij, qofshin ata të afërmit, shokët, homologët apo ndihmësit në ndjekjen e rrugës apo të idesë së tij.

Megjithëse thatësira e mungesa e prodhimit e goditën të gjithë rrethin e Faraonit dhe përkrahësit e tij, mirëpo thënia e ajetit i drejtohet veçanërisht të afërmeve dhe personaliteteve të tij, çka është një tregues i rëndësishëm që ata të zgjohen, sepse në dorën e tyre është kriza e njerëzve. Një krizë e tillë shpie në humbjen e njerëzve ose në shkatërrimin e tyre. Për këtë arsye, fjala u

drejtohet vetëm atyre, pavarësisht se fatkeqësia goditi edhe të tjerët.

Mungesa e prodhimit është konsideruar si një fatkeqësi e madhe për Egjiptin sepse ai ka qenë një vend bujqësor dhe kjo mungesë shkaktonte dëme të mëdha të gjitha shtresat. Megjithatë, familja e Faraonit, që ishin edhe pronarët kryesorë të tokave bujqësore dhe prodhimeve të tyre, dëmtoheshin më shumë nga kjo katastrofë.

Nga ky ajet mësohet se mungesa e prodhimit vazhdoi për disa vite, sepse fjala "*sinijn*" është në numrin shumës dhe i shtohet edhe fraza "*dhe me pakësim të frutave*". Kjo për shkak se mungesa e përkohshme dhe kalimtare e prodhimit mund të lërë ndonjë gjurmë në bimësi, por kur ajo zgjat shumë, shkatërron edhe bimët. Një gjë e tillë mund të tregojë edhe se frytet u goditën nga epidemi shkatërruese.

Duket se fjalia "**...që të zinin mend.**" është treguese i këtij fakti se: Drejtimi kah njësimi është i pranishëm që në krijim në shpirtin e njerëzve. Por për shkak të edukimit jo të rregullt e të saktë apo për shkak të mohimit të mirësisë, e harron atë drejtim dhe në kohën e goditjes nga fatkeqësitë e problemet e rikujton atë. Fjala "*tedhekkur*" është në përshtatje me këtë kuptim.

Por në vend që "familja e Faraonit" t'i brendësonin këto mësimet të All'Ilahut e të zgjoheshin nga pavetëdija e gjumi i tyre i thellë, ata e keqpërdorën këtë mundësi dhe e komentuan atë sipas mendjes së tyre. Kur situatat ishin në përputhje me dëshirat e tyre dhe ata jetonin në rehati e mirëqenie, thonin: Me të vërtetë, kjo situatë e mirë është për shkak të meritës e të aftësisë sonë: "**Por sa herë që u vinte ndonjë e mirë, ata thonin: 'Këtë e kemi merituar!...'**"

Por kur u zbrisnin atyre fatkeqësitë, ata ia mvishnin menjëherë ato Musait (*Paqja qoftë mbi të*) dhe ndjekësve të tij e thonin se kjo është një shenjë e keqe prej tyre:

“...E kur i godiste ndonjë e keqe, atë merrnin si ogur të zi që vinte prej Musait dhe popullit të tij...”

Fjala “*Jetajjeru*” vjen nga lënda “*tetajjur*” dhe ka kuptimin shenjë e keqe, ogur i zi dhe origjina e saj vjen nga “*Tajr*” – “**shpend fluturues**”. Arabët shpesh shenjësonin të keqen përmes shpendëve, si psh. me zërin e sorrës, ose me fluturimin e zogut.

Kështu, nëse shpendi fluturonte në anën e majtë, ata e konsideronin këtë një shenjë fatkeqësie e dështimi. Fjala “*Tetajjur*” do të thotë “shenjë e keqe” ose “ogur i zi”.

Por në përgjigje të tyre, Kur’ani Fisnik ka thënë: Dijeni se burimi i çdo të keqeje dhe katastrofe që ju godet juve është nga ana e All'llahut dhe se All'llahu i Lartësuar dëshiroi t’iu godasë juve si rezultat i veprave tuaja të këqija, por shumica juaj nuk e dinë: **“...Por jo! All'llahu ishte Ai që ua ndillte fatin e zi, ndonëse shumica e tyre nuk e dinin!”**

Kjo kornizë mendimi nuk është e veçantë vetëm për Faraonët, por e vëmë re tek të gjithë popujt e goditur me egoizëm e humbje. Ndër ta mbizotëron përmbysja e të vërtetave dhe tradhëtia e ndërgjegjes. Kur arrijnë ndonjë sukses a përparim, ata mendojnë se e kanë prej meritës e përpjekjes së tyre, ndonëse nuk është aspak ashtu. Në të kundërt, kur i godet skamja e fatkeqësia, ata ia mveshin menjëherë këtë armiqve të fshehtë e të hapët, ndonëse shkak i fatkeqësisë dhe i skamjes ishin vetë ata.

Kur’ani Fisnik thotë se edhe armiqtë e të Dërguarit më madhështor (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) mbështeteshin te kjo llogjikë në përballje me të (siç lexojmë në ajetin 78 të sures "Nisa").

Në një vend tjetër Kur'ani thotë se edhe devijuesit të tillë janë (siç është në suren "Fusilet", ajeti 50). Në realitet kjo është një nga pamjet e egoizmit dhe të kokëfortësisë së hapur.¹

Optimizmi dhe pesimizmi (Oguri i mirë dhe oguri i keq)

Çështja e ogurit të mirë dhe atij të keq, e optimizmit dhe e pesimizmit, është e përhapur në shoqëritë njerëzore. Kështu, për disa çështje e gjëra, njerëzit nisen nga shenja të mira dhe i konsiderojnë ato si argumente të suksesit, ndërsa për disa çështje të tjera bazohen në shenja të këqija dhe i konsiderojnë ato si argumente të dështimit e të falimentimit. E vërteta është se ndërmjet suksesit e dështimit dhe shenjave të mira apo të këqija nuk ekziston asnjë lidhje logjike. Në të shumtën e rasteve, pesimizmit i është dhënë një natyrë mitologjike, aspak logjike.

Në të vërtetë, optimizmi dhe pesimizmi mund të kenë efekte të pamohueshme psikologjike. Optimizmi sjell shpresë e lëvizje, ndërsa pesimizmi sjell dëshpërim, dobësi dhe zbrapsje.

Ndoshta kjo është edhe arsyeja se pse në transmetimet dhe hadithet islame të përcjella, optimizmi është diçka e rekomanduar, ndërsa pesimizmi ndalohet me forcë. Kështu, në një hadith të njohur, Profeti (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) ka thënë: *"Bëhuni optimistë në të mirën dhe do ta gjeni atë."*²

Në shumë raste, si Profeti (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) , ashtu edhe prijësit e imamët, e kanë

¹ Përmendja e fjalës "hasenetun" në trajtën e shquar dhe përmendja e fjalës në trajtën e pashquar tregon se mirësitë u zbritnin atyre pandërprerje kurse fatkeqësitë u vinin nganjëherë.

² "Mijzanul Hikmeh", vëll. 3, f. 2353.

sinjalizuar të mirën për gjëra të ndryshme. Për shembull, në kohën kur myslimanët ishin në *Hudejbije* dhe jobesimtarët i ndaluan që të hynin në Mekë, atyre u erdhi Suhejl ibn Umeri, përfaqësuesi i Kurejshëve. Kur i treguan Profetit (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) për të, ai u shfaq optimist duke thënë: "*Sapo u lehtësua çështja juaj.*"¹

Dijetari i njohur "Ed Demijri", një nga shkrimtarët e shekullit të tetë hixhrij, në një nga shkrimet e tij për të njëjtën temë, thotë: "*I Dërguari i All'llahut e ka dashur ogurin e mirë. Nëse njeriu shpreson në të mirën e All'llahut, atëherë ajo i del për të mirë e nëse e ndërpret shpresën e tij nga All'llahu, i del për të keq. Pesimizmi shoqërohet me mendime të këqija dhe të shpie në fatkeqësi.*"²

Për pesimizmin, që arabët e quajnë "shenjë e keqe" dhe "ogurzi", ka transmetime islame që e qortojnë dhe e dënojnë ashpër. Po ashtu, ky qortim i ashpër është përmednur disa herë edhe në Kur'anin e Kur'anit Fisnik.³

Për këtë, në një hadith të tij, Profeti (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) ka thënë: "*Pesimizmi është politeizëm.*"⁴

Në disa hadithe tregohet se nëse ekziston ndonjë efekt negativ i ogurzisë, ai është pikërisht efekti psikologjik. Imam Sadiku (*Paqja qoftë mbi të!*) ka thënë: "*Ogurzia është ashtu siç ti e sheh atë. Nëse e sheh të lehtë, atëherë lehtësohesh; e nëse e sheh të rëndë,*

¹ "Biharul Anuar", vëll. 20, f. 333. Tefsiri "Mexhmaul Bejjan", vëll. 9, f. 197.

² "Sefinetul Bihar", vëll. 2, f. 102.

³ Ky kuptim përmendet në suren "Jasin", ajeti 19, në suren "Neml", ajeti 47 dhe në ajetin në fjalë.

⁴ Tefsiri "Mijzan", vëll. 19, f. 78, fundi i ajetit në fjalë.

atëherë rëndohesh, nëse e konsideron asgjë, edhe ai nuk është asgjë.”¹

Është transmetuar se mënyra më e mirë e sfidimit të shenjës së keqe, është duke mos i dhënë rëndësi asaj. Kështu, në një hadith të Profetit thuhet: *“Asnjëri prej jush të mos u dorëzohet këtyre tre gjërave: pesimizmit, zilisë e supozimit”*. Shokët e pyetën: *“Atëherë, çfarë duhet të bëjmë?”* Profeti (Paqja dhe bekimet e All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!) u përgjigj: *“Nëse bëheni pesimistë, kalojeni atë gjendje (mos i jepni rëndësi). Nëse lakmoni diçka, mos e kërkonit atë (mos e kërkonit me këmbëngulje atë) e nëse supozoni, mos e realizoni supozimin”*.

Besëtytnitë e shenjës së mirë dhe shenjës së keqe kanë qenë dhe vazhdojnë të jenë të përhapura në vendet e industrializuara dhe në rrethet e ashtuquajtura të kulturuara, madje edhe ndër gjenitë e njohur. Nga këto besëtytni, si shenja ogurzeza ndër perëndimorët konsiderohen: kalimi nën shkallë, rënia e mbajtëses së kripës, dhurimi i thikës etj.

Shenja e mirë nuk është aq e rëndësishme, por në të shumtën e rasteve ka efekte të mira. Ajo çka duhet të luftojmë në të vërtetë, janë faktorët e pesimizmit dhe të ogurzisë. Mjeti më i mirë për t'i luftuar ato është mbështetja dhe besimi tek All'Ilahu, siç rekomandohet edhe në hadithet profetike.

¹ Tefsiri “Mijzan”, vëll. 19, f. 78, fundi i ajetit në fjalë.

Ajetet 132 - 133

وَقَالُوا مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِ مِنْ آيَةٍ لِّتَسْحَرَنَا بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ
بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ
وَالضَّفَادِعَ وَالْدَّمَ آيَاتٍ مُّفَصَّلَاتٍ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا
مُّجْرِمِينَ ﴿١٣٣﴾

"Ata i thoshin (Musait): 'Çfarëdo prove që të na sjellësh për të na magjepsur me të, ne nuk do të të besojmë.'"

"Prandaj, Ne u dërguam atyre përmbytje, karkaleca, morra, bretkosa dhe gjak, si shenja të qarta, por ata madhështoheshin dhe ishin popull keqbërës."

Komentimi

Fatkeqësitë e llojllojshme

Në këto dy ajete tregohet një etapë tjetër e mësimëve këshilluese e qortuese, që All'llahu i dha popullit të Faraonit. Kështu, kur nuk vlen etapa e parë, pra thatësira me vite me radhë dhe dëmet financiare që sillte ajo, në zgjimin dhe paralajmërimin e tyre, vjen radha e etapës së dytë me ndëshkime më të ashpra.

All'Ilahu zbriti mbi ta fatkeqësi shkatërruese të njëpasnjëshme, por për fat të keq, ata nuk zunë mend me gjithë këtë.

Në ajetin e parë të ajeteve që janë objekt studimi, si parantezë për zbritjen e fatkeqësive, në Kur'anin fisnik thuhet: Ata vazhdojnë të këmbëngulin në mohimin e thirrjes së Musait dhe thanë: Çfarëdo argumenti që të na sjellësh ti, që do të na bësh magji me të, ne nuk të besojmë kurrë ty: **"Ata i thoshin (Musait): 'Çfarëdo prove që të na sjellësh për të na magjepsur me të, ne nuk do të të besojmë.'"**

Fjala "*ajet*", ndoshta është për përqeshje e nënçmim, sepse Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) i ka përshkruar mrekullitë e tij si argumente të All'Ilahut, por ata i konsideronin ato si magji.

Këto ajete, e të ngjashmet me to, tregojnë se sistemi informativ faranoik, i cili ishte edhe më i fuqishmi i kohës, i ngarkoi forcat e tij për përforsimin e akuzës së magjisë në çdo vend, duke e bërë atë simbol të përgjithshëm kundër Musait (*Paqja qoftë mbi të!*), sepse nuk ekzistonte akuzë më e përshtatshme se sa magjia për mrekullinë e Musait për të mos lejuar përhapjen dhe zbatimin e thirrjes së tij në mjediset egjiptiane.

Por përderisa All'Ilahu i Lartësuar nuk dënon një komb apo një popull pa plotësuar mbi ta argumentin, në ajetin pasardhës, Ai thotë: Ne zbritëm mbi ta shumë fatkeqësi të llojllojshme, ndoshta ata i thërrasin mendjes. **"Prandaj, Ne u dërguam atyre përmbetje..."**

Fjala "*tufan*" e ka prejardhjen nga fjala "*et tauaf*, që do të thotë: diçka që sillet për qark e rrotullohet. Më pas, ky term është përdorur për ndodhinë që e rrethon njeriun. Në gjuhë, ky term përdoret për rrëketë dhe dallgët shkatërruese që vijnë mbi çdo gjë

në të shumtën e rasteve, e më pas shkatërrojnë shtëpi dhe shkulin pemë nga rrënjët.

Më pas dërgoi karkalecin tek të mbjellat dhe pemët e tyre:
"...karkaleca..."

Transmetohet në hadithe se sulmi i tufave të karkalecave ka qenë shumë i madh dhe arriti deri në atë gradë sa që i hëngrën e brejtën pemët e bimët duke i zhveshur nga degët e gjethet. Madje, dëmtuan trupat e tyre dhe kërkonin ndihmë me zë të lartë.

Sa herë që i godiste fatkeqësi, ata strehoheshin tek Musai që të kërkonte nga All'llahu për t'ua larguar fatkeqësinë. Këtë gjë e bënë edhe pas tufanit dhe karkalecave. Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) pranoi dhe ua shmangu atyre këtë fatkeqësi, por megjithatë, ata nuk hoqën dorë nga këmbëngulja dhe nga kokëfortësia e tyre.

Herën e tretë, All'llahu u dërgoi atyre morrat, siç thotë ajeti:
"...morrat..."

Por, cili është qëllimi me fjalën "*kummel*" – **morrat**? Në lidhje me këtë ka shumë thënie në mesin e komentuesve, por me sa duket ato janë një lloj epidemie që godet prodhimet, që i dëmton dhe i shkatërron ato.

Kur u zbutën dallgët e kësaj katastrofe dhe ata vazhduan në armiqësinë e tyre, All'llahu i goditi në etapën e katërt me bretkosat. Kështu, numri i bretkosave u shtua në mënyrë marramendëse, sa që ato u shndërruan në një katastrofë të madhe që ua trazoi lumturinë e jetës së tyre. Ajeti thotë: **"...bretkosa..."**¹

Në çdo vend kishte bretkosa të mëdha e të vogla që i përziheshin atyre deri edhe në shtëpi, në dhomë dhe në enët e ushqimit, çka u solli shumë siklete në jetën e përditshme, por ata

¹ Përmendja e fjalës bretkosa në shumës, ndryshe nga sprovat e tjera që përmenden në njëjës, ndoshta tregon se All'llahu u dërgoi atyre lloje të ndryshme bretkosash.

prapëseprapë nuk u nënshtruan ndaj të drejtës dhe nuk u dorëzuan.

Dhe në këtë kohë, All'Ilahu i goditi ata me **"...gjak..."**

Disa komentues kanë thënë: Në të vërtetë, sëmundja e hemoragjisë (rrjedhja e gjakut nga hunda) u përhap në mesin e tyre si një sëmundje e përgjithshme dhe prej saj u goditën të gjithë. Shumica e transmetuesve dhe e komentuesve kanë thënë se ngjyra e lumit Nil ndryshoi dhe u bë si ngjyra e gjakut. Kështu, uji i tij u bë i padobishëm dhe i papërdorshëm.¹

Në mbyllje të kësaj, All'Ilahu i Lartësuar thotë: Me të vërtetë, këto argumente të mëdha, edhe pse ua sqaruan atyre vërtetësinë e Musait, mirëpo ata u treguan mendjemëdhenj në pranimin e të vërtetës dhe ishin kriminelë. Ajeti thotë se të gjitha këto ishin: **"...si shenja të qarta, por ata madhështoheshin dhe ishin popull keqbërës."**

Në disa transmetime lexojmë se në çdo vit ata i godiste një sprovë. Pra, kjo do të thotë se ata i goditi tufani një vit, karkaleci një vit tjetër, morrat në vitin e tretë,² e kështu me radhë. Por në disa transmetime thuhet se ata i ka ndarë çdo katastrofë nga tjetra nga një muaj dhe jo më shumë.³ Sidoqoftë, nuk ka dyshim se ato sprova kanë ardhur të ndara në pjesë të ndryshme kohore, në mënyrë që ata të mendonin, të zgjoheshin e të reflektonin.

Duhet të tërheqim vëmendjen se në transmetime thuhet se këto katastrofa kanë goditur Faraonin dhe familjen e tij në veçanti dhe se Beni Israilët ishin të shképutur nga kjo.⁴ Nuk ka dyshim se kjo është një mrekulli, por një pjesë e saj mund të shpjegohet në

¹ Tefsiri "Mexhmaul Bejjan", vëll.4 f. 340, fundi i ajetit në fjalë.

² Tefsiri "Mexhmaul Bejjan", vëll.4 f. 340, fundi i ajetit në fjalë.

³ Tefsiri "Mexhmaul Bejjan", vëll.4 f. 340, fundi i ajetit në fjalë.

⁴ Tefsiri "Mexhmaul Bejjan", vëll.4 f. 340, fundi i ajetit në fjalë.

mënyrë shkencore e logjike, sepse ne e dimë se vendi më i bukur në Egjipt janë dy brigjet e Nilit. Këto brigje dhe vendbanimet e tyre ishin nën kontrollin e faraonëve e koptëve. Kështjellat e bukura, fermat e gjelbërta dhe kopshtet e tyre të lulëzuara ndodheshin pikërisht në ato anë, ndërsa tokat e Beni Israilëve, të cilët ishin robër të faraonëve dhe të koptëve, ndodheshin në pikat e largëta shkretinore dhe pa ujë.

Është e natyrshme se kur ndodh tufani më afër rrezikut janë dy brigjet e Nilit dhe ata të cilët banojnë aty. Gjithashtu, bretkosat që dilnin nga uji dhe shndërrimi i ujit në gjak ndodhën në ujrat e faraonëve, të cilët banonin pranë Nilit dhe jo tek Beni Israilët. Ndërsa karkalecat dhe epidemitë bujqësore godisnin zonat bujqësore dhe kopshtet e lulëzuara të pasura me të mbjella. Të gjitha që u thanë në ajetet e mësipërme kanë ardhur edhe në Teurat, por ndërmjet përmbajtjeve të Kur'anit Fisnik dhe asaj që ka ardhur në Teurat, ka një dallim të qartë (referohu Eksodit, kapitulli 7-10 në Teurat).

Ajetet 134 - 136

وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ قَالُوا يَمُوسَى اادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ
 عِنْدَكَ ۖ لَئِنْ كَشَفْتَ عَنَّا الرِّجْزَ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَنِي
 إِسْرَءِيلَ ﴿١٣٤﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الرِّجْزَ إِلَىٰ أَجَلٍ هُمْ بَلَغُوهُ
 إِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ ﴿١٣٥﴾ فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ بِأَنَّهُمْ
 كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ﴿١٣٦﴾

"E kur i godiste dënimi, ata thoshin: 'O Musa, lutju Zotit tënd për ne, meqë të ka premtuar ty! Nëse na liron nga kjo vuajtje, patjetër që do të të besojmë ty dhe do t'i lëmë bijtë e Izraelit të ikin me ty.'"

"Por, kur i liruam nga vuajtja dhe erdhi afati i caktuar, ata e shkelën menjëherë premtimin."

"Kështu, Ne u hakmorëm dhe i fundosëm në det, ngaqë ata i mohuan shenjat Tona dhe nuk ua vunë veshin."

Komentimi**Revokimi i marrëveshjes në mënyrë të përsëritur**

Në këto ajete vëmë re reagimin e faraonëve përballë katastrofave e fatkeqësive paralajmëruese hyjnore. Nga të gjitha këto mësohet se në momentin që binin në kthetrat e katastrofës,

ata zgjoheshin nga gjumi i tyre përkohësisht, si të gjithë mëkatarët e tjerë, dhe kërkonin ndonjë hile për t'i dhënë fund asaj; ata i kërkonin Musait (*Paqja qoftë mbi të!*) që të lutej për ta, t'i lutej All'lahut që t'i jepte fund asaj. Por në momentin që Zoti e shmangte tufanin fatkeq prej tyre e qetësoheshin valët e ngjarjes, ata harronin gjithçka dhe ktheheshin në gjendjen e mëparshme.

Në ajetin e parë lexojmë: **"E kur i godiste dënimi, ata thoshin: 'O Musa, lutju Zotit tënd për ne, meqë ka besëlidhje me ty...'"**

Ata, me rënien e fatkeqësisë, i drejtoheshin Musait dhe i kërkonin atij që të lutej për largimin e torturës prej tyre dhe ta plotësojë All'llahu premtimin, duke iu përgjigjur thirrjes së tij: **"... meqë të ka premtuar ty..."**

Më pas, ata thanë: Nëse e shmang fatkeqësinë nga ne, atëherë ne të betohemi se do të besojmë dhe do ta heqim litarin e skllavërisë nga Beni Israilët: **"...Nëse na liron nga kjo vuajtje, patjetër që do të të besojmë ty dhe do t'i lëmë bijtë e Izraelit të ikin me ty."**

Termi *"rixhzun"*, ka kuptime të shumta si: fatkeqësi të rënda, murtajë, pagan e paganizëm, cytje e djallit, borë ose i ftohtë i acartë. Por të gjitha këto janë konfirmime të ndryshme për konceptin që përbëjnë rrënjën thelbësore të këtyre kuptimeve, sepse origjina e këtij termi, siç ka thënë "Er Ragib" në librin e tij "El Mufredat", është çrregullimi. Në librin e tij "Mexhmaul Bejjan", Et Tabrasij ka thënë se kuptimi thelbësor i këtij koncepti është devijimi nga e drejta.¹

Bazuar në këtë, përdorimi i termit *"rixhz"*, për ndëshkime e katastrofa është sepse ato e godasin njeriun për shkak të devijimit

¹ Tefsiri "Mexhmaul Bejjan", vëll. 4, f. 342, fundi i ajetit në fjalë.

të tij nga e drejta e kryrjes së mëkateve. Kështu që "er rixhzu" është një lloj devijimi nga e drejta e rregullim në ideologji. Për këtë, arabët e përdorin këtë term, gjithashtu, për sëmundjen që godet devenë, e cila shkakton çrregullim në lëvizjen e këmbëve të saj saqë e bën të ecë me hapa të shkurtra, ose ecën njëherë dhe qëndron një herë tjetër. Kështu që kësaj sëmundjeje i thuhet "er rexhezu".

Shkaku i përdorimit të fjalës "rexhez" në poezitë luftarake është se ajo përmban pjesë të shkurtra e të përafërta.

Sidoqoftë, fjala "rexhz" në ajetet që janë objekt studimi, nënkupton pesë ndëshkimet paralajmëruese, për të cilat folëm në ajetet e mëparshme, ndonëse disa komentues thonë se mund të jenë tregues për katastrofa të tjera që i ka zbritur All'Ilahu mbi ta dhe që nuk janë përmendur në ajetet e mëparshme, si: murtaja dhe i ftohti vrasës, për të cilin tregohet në Teurat.

Ka patur diskutime ndërmjet komentuesve për qëllimin e frazës: "**... meqë të ka premtuar ty...**" dhe për atë çka synohet nga ky premtim që All'Ilahu i Lartësuar i dha Musait.

Në ajetin pasardhës tregohet revokimi i marrëveshjes dhe thuhet: "**Por, kur i liruan nga vuajtja dhe erdhi afati i caktuar, ata e shkelën menjëherë premtimin.**"¹

Fjala "**...dhe erdhi afati i caktuar...**" tregon se Musai u përcaktoi atyre një kohë dhe u tha: "Në këtë kohë të caktuar do të hiqet kjo fatkeqësi prej jush". Ai e bëri këtë në mënyrë që atyre t'u bëhej e qartë se largimi i fatkeqësisë prej tyre nuk është një çështje e nënshkruar dhe e rastësishme, por ndodh për hir të lutjes dhe kërimit të tij nga All'Ilahu i Lartësuar.

¹ Fjala "nekthun" ka kuptimin e zgjidhjes së litarit të lidhur. Pastaj është përdorur për thyerjen e besës e të premtimit.

Duke parë se “*jenkuthun*” është folje në kohën e tashme dhe fjalia “...**ata e shkelën menjëherë premtimin.**” tregon vazhdimësinë e thyerjes së betimit ndaj Musait (*Paqja qoftë mbi të!*) e më pas revokimin e marrëveshjes. Ky revokim u bë pjesë e programeve dhe e sjelljeve të tyre të përhershme.

Përmes dy fjalive të shkurtra, në ajetin e fundit të ajeteve që janë objekt studimi sqarohet ndëshkimi i të gjithë këtij kundërshtimi dhe revokimi të marrëveshjes. Në të thuhet: **"Kështu, Ne u hakmorëm..."**

Më pas, ajeti e shpjegon këtë hakmarrje dhe përmend detajet e saj: **"...dhe i fundosëm në det, ngaqë ata i mohuan shenjat Tona dhe nuk ua vunë veshin."**

Ata nuk ishin të pavetëdijshëm në realitet, sepse Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) ua ka përmendur atyre disa herë me mjete të ndryshme dhe i ka paralajmëruar, por ata u sollën sikurse të pavetëdijshmit dhe nuk ua vunë veshin argumenteve të All'llahut.

Nuk ka dyshim se qëllimi me hakmarrje e All'llahut nuk tregon se Ai reagoi përballë veprave të tyre ashtu siç bëjnë njerëzit që urrejnë, të cilët reagojnë si rezultat i urrejtjes e hakmarrjes.

Synimi i kësaj fjale është se shoqëria e shthurur e që nuk pranon reforma, nuk e meriton të jetojë në sistemin e krijesave dhe duhet të fshihet patjetër nga faqja e ekzistencës.

Siç e përmendëm më lart, fjala “hakmarrje” në gjuhën arabe do të thotë ndëshkim e dënim, jo siç është e përhapur e njihet tek njerëzit sot.

Ajeti 137

وَأَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضْعَفُونَ مَشْرِقَ الْأَرْضِ
وَمَغْرِبَهَا الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا ^طوَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنَىٰ عَلَىٰ بَنِي
إِسْرَءِيلَ بِمَا صَبَرُوا ^طوَدَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ
وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ ﴿١٣٧﴾

"Ndërsa popullit të përndjekur Ne i dhamë në zotërim viset lindore dhe perëndimore të tokës që kishim bekuar. Kështu u përmbush premtimi i bukur i Zotit tënd ndaj izraelitëve, për shkak të durimit që treguan. Ndërsa ndërtesat dhe kullat e Faraonit dhe të popullit të tij Ne i shkatërruam."

Komentimi

Populli i Faraonit dhe fundi i tyre i dhimbshëm

Pas shkatërrimit të popullit të Faraonit dhe pas pritjes së gjatë nën prangat e robërisë e të skllavërisë, Beni Israilët trashëguan tokat e mëdha të Faraonëve. Në ajetin që është objekt studimi flitet për këtë çështje dhe thuhet: "Ndërsa popullit të përndjekur Ne i dhamë në zotërim viset lindore dhe perëndimore të tokës që kishim bekuar..."

Siç e kemi përmendur më parë, fjala “*irthun*” në gjuhësi nënkupton kalimin e pasurisë nga një person tek një tjetër pa bërë tregti dhe as marrëveshie, pavarësisht nëse transmetuesi është i gjallë apo i vdekur.

Fjala “*jested'afune*” është marrë nga lënda “*istid'afun*”, që përputhet me fjalën “*isti'mar*”, e cila përdoret sot në kohën tonë. Kuptimi i saj është që një grup të privojë e të shtypë një grup tjetër dhe ta shfrytëzojë atë për qëllimet dhe interesat e tyre. Ndërmjet termit “*istid'af*” dhe termit “*isti'mar*” ka një dallim që është: E dukshmja e kolonizimit është ndërtimi dhe gjallërimi i tokës dhe e brendshmja e tij është skllavërimi, shtypja dhe shkatërrimi. Ndërsa e jashtmjja dhe e brendshmja e “*istid'afit*” është një.

Fjala “*ishin të përndjekur*” është tregues për faraonët që shfrytëzonin Beni Israilët dhe i linin ata në pozitën e dobësisë e të nënshtrimit të përhershëm: të dobësisë ideologjike, morale dhe ekonomike.

Përshkrimi “*lindjet dhe perëndimet e tokës*” është tregues i tokave të mëdha e të gjera, që ishin nën sundimin e faraonëve, sepse tokat e vogla nuk kanë lindje e perëndime të ndryshme. Thënë ndryshe, ato nuk kanë “*horizonte të shumta*”. Ndërsa tokat e gjera kanë lindje e perëndime për shkak të formës së rrumbullakët të tokës, kështu që fjala “*lindjet dhe perëndimet e tokës*” është metonimi për tokat e gjera e të mëdha të faraonëve.

Fjalja “*që kishim bekuar*” është tregues i të korrave të mëdha që kanë patur këto zona. Në atë kohë por edhe sot, Egjipti dhe Shami konsideroheshin si zonat më pjellore të begative të shumta, saqë disa komentues kanë shkruar: Në atë kohë, territori i faraonëve ka qenë shumë i gjerë dhe ka përfshirë edhe Shamin.

Bazuar në këtë qëllimi i frazës nuk është për pushtetin mbi të gjithë globin tokësor sepse kjo, në mënyrë absolute, bie në

kundërshtim me historinë. Por qëllimi është për pushtetin e Beni Israilëve mbi të gjithë tokat e faraonëve dhe vendet e tyre.

Më pas, ajeti vazhdon: **"...Kështu u përmbush premtimi i bukur i Zotit tënd ndaj izraelitëve, për shkak të durimit që treguan..."**; pra, u realizua premtimi i All'llahut për Beni Israilët me triumfin e tyre kundër faraonëve për shkak të durimit e të qëndrueshmërisë së tyre.

Ky është premtimi për të cilin u tregua në ajetet e mëparshme (ajetet 128, 129 të së njëjtës sure).

Është e vërtetë që ky ajet flet për Beni Israilët dhe për rezultatin e qëndrueshmërisë së tyre përballë faraonëve, por nga ajete të tjera kur'anore kuptohet se kjo temë nuk vlen vetëm për një komb apo për një popull të veçantë; nëse është popull i nënshtruar dhe përpiqet të integrohet për t'i dhënë fund në vetveten e tij kthetrave të robërisë e të kolonizimit, ai ndihmohet në këtë rrugë me qëndrueshmëri dhe drejtqëndrim dhe në fund do të triumfojë dhe do t'i çlirohen tokat që ia pushtuan fqinjët padrejtësisht.

Më pas, në fund të ajetit thuhet: Ne shkatërruam kështjellat e Faraonit dhe të popullit të tij të madh, ndërtimet e tyre të bukura, fermat e kopshtet e tyre madhështore: **"...Ndërsa ndërtesat dhe kullat e Faraonit dhe të popullit të tij Ne i shkatërruam."**

Fjala *"Sanea"*, siç thotë Er Ragib në librin e tij *"Mufredat"*, do të thotë: vepra të bukura. Në ajetin që është objekt studimi, ky term është përmendur në kuptimin e arkitekturës së bukur që e përdornin faraonët në ndërtimet e tyre.

Fraza “*ue ma ja'rishune*” në thelb do të thotë pemët dhe kopshtet që mbillen përmes kafazëve e tendave që kanë një bukuri e një sharm spektakolar.

Shtrohet pyetja: Si u shkatërrouan këto kështjella e kopshte dhe përse?!

Përgjigje: Nuk është e largët që shkatërrimi i tyre ndodhi për shkak të tërmeteëve e tufaneve të reja. Në Nil nuk u mbytën të gjithë faraonët, por vetëm Faraoni, një grup i veçantë dhe ushtria e tij që po ndiqnin Musain (*Paqja qoftë mbi të!*). Po të mbeteshin të gjithë ato burime madhështore e mundësi ekonomike marramendese në duart e faraonëve të mbetur, të cilët ishin të shumtë kudo në Egjipt, atëherë ata do të ktheheshin përsëri në pengesën e Beni Israilëve e do të mundësonin shkatërrimin e tyre. Shkatërrimi i mundësive dhe i mjeteve u bë për t'i dhënë fund shkaqeve të tiranisë njëherë e përgjithmonë.

Ajetet 138 - 141

وَجَوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَءِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْا عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ
 هُمْ^ج قَالُوا يَمُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ^ج قَالَ إِنَّكُمْ
 قَوْمٌ جَاهِلُونَ ﴿١٣٨﴾ إِنَّ هَؤُلَاءِ مَتَّبِعُوا مَا هُمْ فِيهِ وَبَطِلُ مَا كَانُوا
 يَعْمَلُونَ ﴿١٣٩﴾ قَالَ أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغِيكُمْ إِلَهًا وَهُوَ فَضَّلَكُمْ
 عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿١٤٠﴾ وَإِذْ أَخَيْنَاكُمْ مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ
 يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يُقْتُلُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ
 وَفِي ذَٰلِكُمْ بَلَاءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿١٤١﴾

"Ne i kaluam bijtë e Izraelit përtej detit, ku ndeshën një popull që adhuronin idhujt e vet. Ata i thanë Musait: 'Na bëna edhe neve një zot, ashtu si kanë ata zota'. Musai tha: 'Ju qenkeni vërtet një popull i paditur!'"

"Fenë që ndjekin këta idhujtarë, e pret shkatërrimi dhe ajo që bëjnë, është krejt pa vlerë."

"A mos vallë doni të kërkoj për ju zot tjetër përveç All'Ilahut, që ju ka ngritur mbi të tjerët?!"

"Kujtoni kur Ne ju shpëtuam nga populli i Faraonit, i cili ju mundonte pa masë: fëmijët meshkuj jua vriste, kurse femrat tua jua linin gjallë. Kjo ka qenë provë e madhe për ju nga Zoti juaj."

Komentimi

Propozimi që i bënë Musait për ndërtimin e idhullit

Në këto ajete tregohet një aspekt tjetër delikat i tregimit të Beni Israilëve, i cili filloi pas triumfit të tyre ndaj faraonëve. Ajo është çështja e drejtimit të Beni Israilëve kah paganizmi, fillimin e së cilit e përmendin këto ajete. Rezultati përfundimtar i kësaj çështjeje përmendet në mënyrë të detajuar në suren "Ta Ha" nga ajeti 86 deri tek ajeti 97, dhe në mënyrë përmbledhëse përmendet në ajetin 148 e më pas të kësaj sureje.

Në të vërtetë, pas fundit të historisë së Faraonit filloi problemi i brendshëm i madh i Musait, pra problemi i tij me injorantët e Beni Israilëve, njerëz kundërshtarë e armiqësorë. Ky problem ishte më i ashpër dhe më i rëndë në shumë drejtime për Musain (*Paqja qoftë mbi të*) – siç do të shpjegohet – se sa çështja e përballjes së tij me Faraonin dhe me parinë. Kjo është veçori e problematikave dhe përballjeve të brendshme.

Në ajetin e parë thuhet: **"Ne i kaluam bijtë e Izraelit përtej detit.."**; pra, përtej Nilit madhështor. Por gjatë udhëtimit të tyre, ata kaluan pranë një populli që adhuronin idhuj: **"...ku ndeshën një popull që adhuronin idhujt e vet..."**

Fjala “*akif*”, rrjedh nga lënda “*ukufun*”, që ka kuptimin e drejtimit kah diçka, përshtatjes me të dhe afrimitetit për respekt të tij dhe vlerësimin e tij. Injorantët e pavetëdijshtëm u ndikuan aq shumë nga kjo dukuri, saqë i thanë Musait (*Paqja qoftë mbi të!*) që t’u bënte një faltore si të atyre: **“...Ata i thanë Musait: ‘Na bëna edhe neve një zot, ashtu si kanë ata zota’”**

Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) u zemërua shumë nga ky propozim idiot dhe u tha atyre: **“...Musai tha: ‘Ju qenkeni vërtet një popull i paditur!’”**

Hulumtime

Në këtë pjesë do të tërheqim vëmendjen në disa pika të rëndësishme:

1- Injoranca, burimi i paganizmit

Nga ky ajet përftohet qartazi se shkak i përhapjes së paganizmit janë:

Së pari: Injoranca dhe padituria e njerëzve për All'llahun e Lartësuar nga njëra anë, dhe mosnjohja e Qenies së Kur'anit Fisnik të Tij që Atij të mos i përfytyrohet i ngjashëm apo i njëjtë.

Së dyti: Injoranca dhe padituria e njeriut për shkaqet thelbësore të ndryshimeve në ekzistencë, e cila ndonjëherë këto ndryshime ia atribuon disa shkaqeve mitologjike, imagjinare apo edhe idhujve.

Së treti: Injoranca e njeriut rreth metafizikës dhe mendimi i tij i shkurtër deri në atë gradë saqë nuk sheh dhe nuk beson vetëm tek çështjet që ndjehen me anë të shqisave.

Në të vërtetë, këto injoranca kanë mbështetur njëra-tjetrën përgjatë historisë; ato u bënë përhapëse të paganizmit dhe të adhurimit të idhujve. Përndryshe, si mundet për një njeri të formuar, të ditur dhe të njohur me All'llahun e me cilësitë e Tij, të njohur me shkaqet e dukurive, me diturinë e natyrës e me metafizikën, të marrë një copë shkëmb nga mali për shembull, e ta përdorë një pjesë të tij për të ndërtuar shtëpinë apo shkallët e shtëpisë dhe një pjesë tjetër ta bëjë faltore e t'i përulet atij?!

Në ajetin që është objekt studimi, Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) u thotë atyre: Ju jeni të zhytur në injorancë (fjala "texhhelune" është folje në kohën e tashme dhe shpeshherë tregon vazhdimësi). Vartësia e injorancës nuk përmendet në ajet dhe kjo faktori përgjithësimin e injorancës dhe gjithëpërfshirjen e saj.

Më e çuditshmja është se Beni Israilët, me thënien e tyre **"Na bëna edhe neve një zot"**, nxjerrin në pah se një gjë boshe mund të bëhet me vlerë, thjesht me zgjedhjen dhe prodhimin e tyre dhe me vendosjen e emrit të idhullit të faltores mbi të. Sipas tyre, adhurimi i tij sjell afrimitetin ndaj All'llahut, ndërsa mosadhurimi i tij është largim nga All'llahu; adhurimi i tij përhap të mirën dhe begatinë, ndërsa urrejtja e tij përhap dëmin dhe falimentimin. Ky është kulmi i injorancës dhe i pavetëdijes.

Është e vërtetë se synimi i Beni Israilëve nuk ishte gjetja e një të adhuruari që të ishte krijuesi i botës, por synimi i tyre ishte: Bëj për ne një të adhuruar që të afrohem me All'llahu me adhurimin e tij dhe të jetë burim i mirësisë dhe i begatisë. Por, a mundet që diçka e pashpirtë e jondikuese të jetë burimi i të mirave thjesht me emërtimin e tij i adhuruar apo zot?! A nuk është

shtytësja drejt kësaj vepre përveç injoranca, mitologjia, imagjinatat dhe përfytyrimet boshe?!¹

2- Mundësia e paganizmit të Beni Israilët

Para shfaqjes së këtij grupi idhujtarë, të Beni Israilitët ndodhej mundësia ideologjike ndihmëse për idhujtarinë, për shkak se ata gjithmonë jetonin me egjiptianët paganë. Por shfaqja e kësaj dukurie të re ishte si shkëndijë që zbuloi të keqen e varrosur në brendinë dhe natyrën e tyre. Mbi të gjitha, kjo çështje na tregon se deri në çfarë mase ndikohet njeriu nga mjedisi. Ky i fundit mund ta çojë njeriun drejt All'Ilahut, ashtu siç mund ta çojë drejt paganizmit. Mjedisi mund të bëhet shkak i llojeve të shthurjes e të pikëllimit si dhe burim reformash e pastërtie. Kjo është edhe arsyeja se pse Islami i ka dhënë një rëndësi shumë të madhe reformës së mjedisit.

3- Mohimi i begatitë të Beni Israilët

Tema tjetër që përftohet nga ajeti me qartësi, është se ndërmjet Beni Israilëve kishte shumë që i mohonin begatitë dhe nuk falënderonin për to. Pavarësisht se ata i panë të gjitha mrekullitë me të cilat erdhi Musai (*Paqja qoftë mbi të!*), edhe pse gëzonin të gjitha ato dhunti të All'Ilahut, me të cilat Ai i veçoi ata, nuk kaloi shumë kohë nga shkatërrimi i armikut të tyre Faraonit dhe nga shpëtimi i tyre nga mbytja derisa ata i harruan të gjitha

¹ Hulumtime të tjera rreth idhujtarisë u përmendën në komentimin e ajetit 258 të sures "Bekare" në këtë komentim.

këto çështje përnjëherë dhe i kërkuan Musait që t'u bënte atyre idhuj për t'i adhuruar ato!!

Në librin "Nehxhul Belaga" lexojmë se një nga çifutët protestoi për myslimanët tek Prijësi i besimtarëve, duke i thënë: "*Sapo e varrosët të Dërguarin tuaj, filluat mosmarrëveshjet*". Imami ia ktheu atij dhe ia tha: "*Në të vërtetë, ne u kundërshtuam për të dhe jo në të, kurse ju, pa ju tharë këmbët nga deti, i thatë Profetit tuaj: 'Na bëj edhe neve një Zot siç e kanë edhe ata'; kështu që, me të vërtetë, ju jeni popull injorant*".¹

Pra, ne patëm mosmarrëveshje në hadithe e urdhra që na kanë mbërritur nga Profeti ynë, dhe jo rreth Profetit dhe profetësisë së tij dhe ju sapo dolët nga uji i detit, i propozuat Profetit tuaj që të bënte për ju një Zot, sikurse paganëve, ndërsa Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) ju tha: "Ju qenkeni vërtet një popull i paditur!"

Në ajetin pasardhës lexojmë se Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) si plotësim të bisedës së tij me Beni Israilët, tha: Në të vërtetë, kjo shoqëri pagane do të shkatërrohet dhe vepra e tyre është e pavërtetë dhe e pabazë: **"Fenë që ndjekin këta idhujtarë, e pret shkatërrimi dhe ajo që bëjnë, është krejt pa vlerë."**

Pra, vepra e këtij grupi është e pavërtetë, ekzistenca e tyre është e pavlerë dhe fundi i këtij populli dhe i çdo populli pagan e politeist është shkatërrimi (sepse fjala "mutebber" rrjedh nga "tebbar", që do të thotë "shkatërrim").

Më pas, ajeti shton përforcimin se Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) u tha: **"A mos vallë doni të kërkoj për ju zot tjetër përveç All'llahut, që ju ka ngritur mbi të tjerët?!"**

¹ "Nehxhul Belaga", thënie të shkurtëra, thënia 317.

Një gjë e tillë do të thotë se nëse shtytësi për adhurimin e All'Ilahut është ndjenja e falënderimit, atëherë të gjitha begatitë që gëzoni janë nga All'Ilahu. Nëse shtytësi për adhurim është se ky adhurimi është burimi i ndonjë ndikimi, edhe kjo, gjithashtu, lidhet me All'Ilahun. Bazuar në këtë, çfarëdo që të jetë nxitësi, vetëm All'Ilahu është i Plotfuqishëm e Dhurues që e meriton adhurimin.

Në ajetin pasardhës, Kur'ani Fisnik përmend një nga begatitë e mëdha të All'Ilahut, që Ai ua dhuroi Beni Israilëve, në mënyrë që nëpërmjet këtyre të nxisë ndjenjën e falënderimit tek ata dhe të mësojnë se adhurimi i përket vetëm Atij. Nuk gjendet asnjë argument për ata që të justifikojnë nështrimin e tyre para idhujve që nuk sjellin as dëm e as dobi.

Në fillim të ajetit Kur'ani thotë: Kujtoni ditën që iu shpëtuan nga kthetrat e familjes së Faraonit, që i patën torturuar gjithmonë: **"Kujtoni kur Ne ju shpëtuan nga populli i Faraonit, i cili ju mundonte pa masë..."**

Fjala *"jesuumune"*, rrjedh nga *"seumun"* që në thelb do të thotë "vajtje në kërkim të diçkaje", ashtu siç ka thënë edhe "Er Ragib" në librin "El Mufredat". Po ashtu, përftohet nga fjalori se ajo përmban kuptimin e vazhdimësisë dhe të ecurisë. Bazuar në këtë kuptim i thënies është: **"...i cili ju mundonte pa masë..."** se ata ju kanë torturuar juve me tortura të ashpra e të vazhdueshme.

Më pas, duke vazhduar me metodikën e Kur'anit në sqarimin e çështjeve me detaje pas përgjithësimit, ajeti e shpjegon këtë torturë të vazhdueshme, që është: vrasja e fëmijëve dhe lënia e grave për shërbim e skllavërim: **"...fëmijët meshkuj jua vriste, kurse femrat tuaja jua linin gjallë..."**

Në këtë kishte një sprovë të madhe nga All'llahu për ju:
"...Kjo ka qenë sprovë e madhe për ju nga Zoti juaj."

Konteksti i ajetit tregon se këtë frazë, e ka thënë Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) nga ana e All'llahut për Beni Israilët kur ata, pas kalimit të Nilit, dëshironin paganizmin dhe adhurimin e idhujve.

Disa komentues supozojnë se kjo thënie mund t'u jetë drejtuar jehudinjëve në kohën e Profetit Muhammed (*Paqja dhe bekimet e All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*), sepse komentimi i parë ka nevojë për aludimin e diçkaje që të thuhet se ajeti ka qenë kështu: Ka thënë Musai: Ka thënë Zoti juaj ... Kjo është në kundërshtim me të dukshmen.

Por po ta kthejmë shikimin, nëse fjala në këtë ajet do t'u drejtohej jehudinjëve të epokës së Profetit më fisnik (*Paqja dhe bekimet e All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*), atëherë do të ndërpritej lidhja e ajetit me atë që i paraprin dhe me atë që vjen pas dhe ky ajet do të ishte si fjali kontradiktore; prandaj, duket se komentimi i parë është më i saktë.

Kështu që, patjetër duhet të hedhim vështrimin edhe te ajeti i njëjtë me këtë ajet që është ajeti 49 i sures "Bekare" po që kanë një dallim të vogël mes tyre.¹

¹ Për sqarime të mëtejshme shih komentimin e ajetit 49 të sures "Bekare".

Ajeti 142

﴿وَوَاعَدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَأَتَمَمْنَاهَا بِعَشْرِ فِتْمٍ مِيقَاتُ رَبِّهِ
 أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ۚ وَقَالَ مُوسَى لِأَخِيهِ هَارُونَ أَخْلِفْنِي فِي قَوْمِي
 وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ﴾

“Ne i premtuam Musait se do t’i flisnim pas tridhjetë netësh, të cilat ia shtuam edhe me dhjetë të tjera, kështu që takimi me Zotin e tij u bë pas dyzet netësh. Musai i tha vëllait të vet, Harunit: ‘Më zëvendëso te populli im, mbaj rregull dhe mos ndiq rrugën e ngatërrestarëve!’”

Komentimi

Kthimi i madh

Në këtë ajet përmendet një prej dukurive të jetës së Beni Israilëve, njëkohësisht edhe problemi i Musait me ta. Ky është tregimi i vajtjes së Musait në takimin me Zotin e Tij, i marrjes së dispozitave të Teuratit përmes shpalljes dhe fjala e tij me All'Ilahun, shoqërimi i një grupi nga të mëdhenjtë e Beni Israilëve dhe personaliteteve të tyre në takim, për të parë këtë ngjarje dhe për të vërtetuar se All'Ilahu nuk mund të shihet me sy. Gjithashtu, në ajet përmendet ajo çka ndodhi pas historisë së adhurimit të

viçit nga Beni Israilët, devijimi i tyre nga rrjedha e Njësimit si dhe gjëmimi i çuditshëm i natës.

All'llahu i Lartësuar thotë: **“Ne i premtuam Musait se do t’i flisnim pas tridhjetë netësh, të cilat ia shtuam edhe me dhjetë të tjera, kështu që takimi me Zotin e tij u bë pas dyzet netësh...”**.

Fjala *“mijkatun”*, rrjedh nga lënda *“vaktun”* – **kohë**, dhe ka kuptimin: *“takim i shoqëruar me kryerjen e një vepre çfarëdo”*.

Kjo fjalë përdoret zakonisht për kohën, por mund të thuhet edhe për vendin në të cilin duhet të kryhet vepra, si për shembull *“mijkatul haxh”*, vend të cilin askush nuk mund ta kalojë veçse me *ihram*.

Më pas, në ajet thuhet se Musai la zëvendës Harunin dhe e urdhëroi atë për ndreqje te populli i tij e të mos ndiqte rrugën e të shthururve: **“...Musai i tha vëllait të vet, Harunit: ‘Më zëvendëso te populli im, mbaj rregull dhe mos ndiq rrugën e ngatërrestarëve!’”**

Hulumtime

Këtu duhet të ndalemi në disa pika të rëndësishme:

1- Pse ndasia ndërmjet tridhjetës dhe dhjetës?

Pyetja e parë që i shkon ndërmend gjithsecilit në këtë ajet, është: Pse nuk sqarohet koha e takimit me një term të vetëm që është *“dyzet”*, por thuhet se takimi i tij ishte tridhjetë net, më pas e plotësoi atë me dhjetë, ndërkohë që All'llahu i Lartësuar e ka

përmendur këtë takim me një term të vetëm “dyzet”, në ajetin 151 të sures “El Bekare”?

Komentuesit kanë bërë komente të ndryshme për këtë ndarje. Ajo që është më afër perceptimit dhe që është më në përputhje me hadithet e Ehli Bejtit (*Paqja qoftë mbi ta!*) është se: edhe pse realiteti është dyzet ditë, por në të vërtetë All'llahu i premtoi Musait në fillim tridhjetë ditë e më pas e shtyu atë me dhjetë ditë të tjera për të sprovuar Beni Israilët në mënyrë që të njihen hipokritët në radhët e tyre.¹

Është transmetuar nga Imam Muhammed Bakiri (*Paqja qoftë mbi të!*), se ka thënë: “Në të vërtetë, në momentin që doli Musai si i deleguar tek Zoti i Tij, u premtoi atyre tridhjetë ditë. Kur All'llahu u shtoi një dhjetëshe tjetër mbi tridhjetë ditët, atëherë populli i tij thanë: ‘Na preu në besë Musai’; dhe ata bënë atë që bënë (pra adhuruan vëçin).”²

Dikush mund të thotë: Këto dyzet ditë me ditët e kujt muaji islam koçiduan ? Nga disa transmetime mësohet se ato ditë filluan nga dita e parë e muajit *Dhil Kai'deh* dhe përfunduan në ditën e dhjetë të para të muajit *Dhil-Hixheh* (Kurban Bajram).

Në Kur'anin fisnik përmendet fjala “dyzet net” dhe jo “dyzet ditë”. Mesa duket kjo përmendje është për shkak se përgjërimet e Musait për Zotin e tij në të shumtën e rasteve kryheshin natën.

¹ “Biharul Anuar”, vëll. 13, f. 190.

² Tefsiri “Burhan”, vëll. 2, f. 33. Tefsiri “Nuruth Thakalejn”, vëll. 1, f. 80.

2- Si e caktoi Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) Harunin udhëheqës dhe prijës?

Haruni ishte vetë Profet. Atëherë, si e emëroi Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) atë zëvendës, prijës dhe udhëheqës për Beni Israilët? Përgjigjja për këtë pyetje bëhet e qartë kur kuptohet se pozita profetike është diçka dhe pozita e udhëheqjes është diçka tjetër. Haruni ishte Profet, por nuk i ishte dhënë pozita e prijësisë (imamatit) të përgjithshëm për Beni Israilët. Madje pozita e prijësit dhe posti i udhëheqjes së përgjithshme ka qenë i veçantë për Musain (*Paqja qoftë mbi të!*), por kur u nda nga populli i tij për takimin me Zotin, ai zgjodhi Harunin si prijës dhe udhëheqës.

3- Përse Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) kërkoi nga vëllai i tij mbajtje rregulli dhe mosndjekjen e të shthururve?

Shtrohet pyetja: Pse Musai i tha Harunit: “...mbaj rregull dhe mos ndiq rrugën e ngatërrestarëve!”, ndonëse Haruni ishte Profet i pagabueshëm dhe ishte e pamundur që ai të ndiqte rrugën e të shthururve?

Në të vërtetë, ky është një lloj përforcimi për t’i tërhequr vëmendjen të vëllait për rëndësinë e pozitës që ai kishte tek Beni Israilët. Ndoshta ai ka dashur që me këtë t’ua bënte të qartë Beni Israilëve dhe t’u jepte të kuptonin se ata duhet të zbatonin mësimet, porositë dhe këshillat e urta të Harunit dhe të mos u dukeshin të rënda urdhrat e ndalesat e tij, por të vepronin sikurse Haruni, i cili ndonëse kishte vendin e tij të ndritur dhe pozitën e profetësisë, ishte ndjekës dhe i bindur ndaj këshillave të Musait (*Paqja qoftë mbi të!*).

4- Një takim apo disa të tilla?

Pyetja e katërt që shtrohet është:

A ka shkuar Musai në takimin me Zotin e tij vetëm një herë, që janë këto dyzet ditë, ku mori dispozitat e Teuratit dhe legjislacionin e tij qiellor përmes shpalljes gjatë këtyre dyzet ditëve duke u shoqëruan nga një grup personalitetesh nga Beni Israilët si përfaqësues nga populli i tij, në mënyrë që të dëshmojnë zbritjen e dispozitave të Teuratit atij e që ata të kuptojnë se gjatë këtyre dyzet ditëve All'Ilahu kurrë nuk shihet me sy?

Apo ka patur me All'Ilahun dyzetëshe të shumta, një për marrjen e dispozitave, një për shoqërimin e tij nga personalitete të mëdha nga populli, një dyzetëshe të tretë për synime e qëllime të tjera, (siç mësohet në: Eksodi, Teurat, kapitulli I, 19-24).

Edhe këtu ka diskutime të shumta ndërmjet komentuesve, por ajo që duket se është më afër logjikës duke patur parasysh ajetet që janë objekt studimi si dhe ato që vijnë para dhe pas tyre, është se të gjitha këto çështje lidhen me një ngjarje të vetme dhe jo të shumta, sepse po të vëmë re, ajeti pasardhës thotë: **“Kur Musai erdhi për takimin tonë”** përshtatet plotësisht me një nga këto dy tregime. Në këtë mënyrë, ajeti 145 i po kësaj sureje tregon qartazi se historia e pergamenave të Musait si dhe dorëzimi i dispozitave të kësaj kushtetute, plotësohen të gjitha në po këtë pjesë (Eksod).

5- Hadithi i pozitës

Shumë nga komentuesit shi'itë dhe synitë, në fund të ajetit në fjalë, tregojnë për hadithin e pozitës, i njohur me një dallim: Shi'itët e konsideruan këtë hadith si argument të gjallë e të qartë

për qenien e Aliut zëvendës (khalih) i të Dërguarit të All'lahut, menjëherë dhe pa ndasi.

Në mënyrë që ta sqarojmë këtë kërkim, do të paraqesim këtu në mënyrë të përmbledhur zinxhirin e transmetuesve të hadithit dhe tekstin e hadithit e më pas do të kërkojmë në argumentet e tij, pastaj do të flasim për akuzat që disa komentues ua drejojnë shi'itëve.

Zinxhiri i transmetuesve të hadithit të pozitës

Një grup i madh prej sahabëve të Profetit (*Paqja dhe bekimet e All'lahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) kanë transmetuar rreth betejës së Tebukut dhe kanë thënë se i Dërguari i All'lahut shkoi në Tebuk duke lënë zëvendës Aliun. Aliu i tha: "A do më lësh zëvendës tek fëmijët dhe gratë?" Profeti i tha: "A nuk dëshiron që të jesh pranë meje, siç ishte Haruni me vëllain e tij, me dallimin e vetëm se nuk do të ketë Profet pas meje?"

Ky tekst është transmetuar në shumë libra hadithesh tek Ehli Syneti, domethënë, në Sahih El Bukhari dhe nga Sa'ad ibn Ebi Uekkas.¹

Ky hadith është transmetuar edhe në Sahih Muslim, që konsiderohet si një nga burimet bazë të Ehli Synetit, në kapitullin "Fadailu Sahabe" nga Sa'ad, ku thuhet se Profeti (*Paqja dhe bekimet e All'lahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) i është drejtuar Aliut me këto fjalë: "Ti për mua je në pozitën e Harunit me vëllain e tij, veçse me një dallim, se nuk ka Profet pas meje."²

¹ Sahih "Bukhari", vëll. 5, f. 129.

² Sahih "Muslim", vëll. 4, f. 187.

Gjithashtu, Muslimi e ka transmetuar këtë hadith të Profetit (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) në kontekstin e përmendjes së betejës së Tebukut, pas përmendjes së plotë të hadithit dhe në mënyrë të veçantë, siç ka ardhur tek Sahih El Bukhari.¹

E njëjta temë është përmendur në Sunen Ibn Maxheh, gjithashtu.²

Në sunenin e Tirmidhiut është shtuar një çështje tjetër që është se një ditë Muaviu i ka thënë Sa'adit: Çfarë të pengon ty që ta ofendosh Eba Turabin (Imam Aliun)?! Ai i tha: Sa herë që më kujtohen tre gjëra që i ka thënë i Dërguari i All'llahut (*Paqja dhe bekimet e All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) për atë. Sikur një prej atyre të ishte tek unë, do të ishte më e dashur për mua se sa mirësitë e kësaj jete. Më pas i numëroi tri çështjet dhe njëra prej tyre ishte ajo që ka thënë i Dërguari i All'llahut për Aliun në Tebuk: "A nuk dëshiron që të jesh tek unë, siç ishte Haruni te vëllai i tij, me dallimin se nuk do të ketë Profet pas meje?"³

Ky hadith është transmetuar në dhjetë vende në "Musned Ahmed ibn Hanbel". Njëherë përmendet në të beteja e Tebukut dhe njëherë tjetër përmendet në mënyrë përgjithësuese.⁴

Në një nga këto vende është transmetuar se ibn Abbasi ka përcjellë thënien e të Dërguarit të All'llahut për Aliun dhe shtoi: "Nuk duhet të shkoj (nga kjo jetë), derisa ti të jesh zëvendësi im."⁵

I njëjti hadith ka ardhur në "Khasaisu En Nisaij"¹. Po ashtu tek: "Mustedrek El Hakim"², Tariikhul Khulefa, i Sujutit³;

¹ Sahih "Muslim", vëll. 4, f. 187.

² Sunen "Ibn Maxheh", vëll. 1, f. 45.

³ Sunen "Tirmidhi", vëll. 5, f. 638.

⁴ Musned "Ibn Ahmed", vëll. 1, f. 173, 175, 177, 179, 183, 185 dhe 231.

⁵ Musned "Ibn Ahmed", vëll. 1, f. 330.

"Sauaikul Muhrikah" i ibn Haxher⁴; "Es Sijretu i ibn Hisham⁵; Es Sijretul Halebijeh⁶ e në shumë libra të tjerë.

Ne e dimë se këto libra janë burime të njohura dhe të rëndësishme të Ehli Syneetit.

Vlen të përmendim se këtë hadith nuk e ka transmetuar vetëm Sa'ad Bin Ebij Vekkas, por edhe një grup i madh bashkëkohësish, të cilët i kalojnë të njëzet vetat. Ndër ta përmendim: Xhabir ibn Abdullah, Ebu Saijd El Khudrij, Esma bint Umejs, Ibn Abbas, Ummu Seleme, Abdullah ibn Mes'ud, Enes ibn Malik, Zejd ibn Erkam, Ebu Ejjub. Vlen të përmendet se këtë hadith, gjithashtu, e ka transmetuar nga Profeti edhe nga "Muaviye ibn ebi Sufjan" dhe "Umer ibn Khattab".

"Muhibud Dijn Et Tabarij" transmeton në librin "Dhekhair El Ukba" se tek Muaviu erdhi një burrë dhe e pyeti për këtë çështje. Muaviu iu përgjigj: "Pyet më mirë Ali ibn Ebu Talibin se ai është më i ditur". Burri i tha: "O prijësi i besimtarëve (ka për qëllim Muaviun), përgjigjja jote për atë është më e dashur për mua sesa përgjigjja e Aliut". Muaviu i tha: "Turp të kesh për atë që the! Unë e urrej atë burrë që i Dërguari i All'llahut i mësoi atij shumë dituri dhe ka thënë për atë: "Ti tek unë je në pozitën e Harunit tek Musai me përjashtim se nuk ka Profet pas meje. Kur Umeri kishte ndonjë problem sqarohej tek ai"⁷

Ebu Bekr El Bagdadi transmeton në librin "Tarijkhul Bagdad" me zinxhirin e tij nga Umer ibn Khattab, se ai pa një njeri

¹ Khasaisu "Nisaij", f. 4 dhe 14.

² Mustedrekul "Hakim", vëll. 3, f. 108 dhe 109.

³ Tarijkhul "Khulefa", vëll. 1. f. 65.

⁴ Es Sauaikul "Muhrikah", f. 177.

⁵ Es Sijretu "Ibn Hisham", vëll. 3, f. 163.

⁶ Es Sijretul "Halebijeh", vëll. 3, f. 151.

⁷ Dhekhairul "Ukba", f. 79. Es Sauaikul "Muhrikah", f. 177.

që shante Aliun dhe i tha: *“Unë mendoj se je hipokrit. E kam dëgjuar të Dërguarin e All'llahut duke thënë: ‘Me të vërtetë, Aliu tek unë është në pozitën e Harunit tek Musai, me përjashtim të faktit se nuk ka Profet tjetër pas meje.’”*¹

Hadithi i pozitës në shtatë vende

Gjendet edhe diçka tjetër - në kundërshtim me atë që thonë disa - se Profeti (*Paqja dhe bekimet e All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) nuk e ka thënë këtë shprehje për Aliun vetëm në betejën e Tebukut, por edhe në disa vende të tjera:

1- Në ditën e vëllazërisë së parë, pra herën e parë kur i Dërguari i All'llahut bëri vëllazërinë ndërmjet emigrantëve dhe për veten e tij Profeti zgjodhi Aliun për vëlla duke i thënë: *“Ti për mua je në pozitën e Harunit tek Musai, me përjashtim të faktit se nuk ka Profet tjetër pas meje.”*²

2- Në ditën e vëllazërisë së dytë: Kjo ngjarje ndodhi në Medine, pesë muaj pas emigrimit, kur Profeti (*Paqja dhe bekimet e All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) lidhi vëllazëri ndërmjet emigrantëve (muhaxhirëve) dhe përkrahësve (ensarëve), duke zgjedhur Aliun si vëlla të tij. Ai iu drejtua Aliut me këto fjalë: *“Ti për mua je në pozitën e Harunit tek Musai, me përjashtim të faktit se nuk ka Profet tjetër pas meje. Ti je vëllai im dhe trashëgimtari im”*³

3- Ummu Suleme, e cila dallohej për nga arsyeja dhe virtytet dhe ka qenë prej thirrësve të Islamit. Babai dhe vëllai i saj ranë dëshmorë dhe u nda nga bashkëshorti sepse ai rrefuzoi të përqafoje Islamin. I Dërguari i All'llahut e vizitonte atë herë pas

¹ Tariikhul “Bagdad”, vëll. 7, f. 306.

² “Kenzul Ummal”, vëll. 5, f. 40 hadithi 918.

³ “Kenzul Ummal”, vëll. 5, f. 40 hadithi 918.

here. Umu Suleme transmeton se një ditë, i Dërguari i All'Ilahut i ka thënë: *“Me të vërtetë, mishi i Aliut është nga mishi im, gjaku i tij është nga gjaku im dhe ai është për mua në pozitën e Harunit te Musai.”*¹

4- Ibn Abbas ka thënë: "Kam dëgjuar Umer ibn Khattab të thotë: Mjaft me përmendjen e Ali ibn Ebi Talib, sepse kam parë tek ai prej virtyteve të Dërguarit të All'Ilahut. Sikur të ishte njëri prej tyre në familjen Khattabit do ishte më e dashur për mua sesa zotërimi i gjithë dynjasë. Në një rast, unë, Ebu Bekri, Ebu Ubejde dhe një tjetër nga bashkëkohësit e të Dërguarit të All'Ilahut mbërritëm te porta e Ummu Selemes, ndërkohë që Aliu po qëndronte në këmbë para saj. I thamë: “Deshëm të takonim të Dërguarin e All'Ilahut (*Paqja dhe bekimet e All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*)”. Aliu na u përgjigj: “Do të dalë tani”. I Dërguari i All'Ilahut doli dhe ne ecëm me atë. Ai u mbështet tek Ali ibn Ebu Talibi, pastaj i rrahu shpatullat dhe i tha: *“Ti (o Ali) je besimtari i parë në besim, i pari i tyre në Islam dhe ti je për mua në pozitën e Harunit tek Musai.”*²

5- Në librin “El Khasais”, Nisai transmeton se Aliu, Zejdi dhe Xhaferi u armiqësuan me njëri-tjetrin për faktin se kush do ta merrte për grua të bijën e Hamzait. Secili prej tyre e donte atë për vete. Kështu, në këtë rast, Profeti (*Paqja dhe bekimet e All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) i tha Aliut: *“Ti për mua je në pozitën e Harunit tek Musai.”*³

6- Transmeton Xhabir ibn Abdullahu se kur urdhëroi i dërguari i All'Ilahut që të mbyllen të gjitha portat e shtëpive të cilat ishin nga xhamia, përveç portës së shtëpisë së Aliut (*Paqja qoftë mbi të!*) , Profeti i tha Aliut: *“Për ty lejohet në xhami ajo që lejohet*

¹ “Kenzul Ummal”, vëll. 6, f. 164.

² “Kenzul Ummal”, vëll. 6, f. 395.

³ Khasaisu “Nisaij”, f. 19.

edhe për mua. Ti je për mua në pozitën e Harunit tek Musai, përveç faktit se nuk ka Profet tjetër pas meje.”¹

Këto gjashtë transmetime, që nuk janë thënë në betejën e Tubukut, i kemi marrë të gjitha në burimet e njohura të Ehli Synetit. Por, gjenden edhe transmetime të transmetuara nga Shi'iat rreth kësaj çështjeje.

Nga të gjitha këto kuptohet me qartësi se hadithi i pozitës nuk është përmendur vetëm në betejën e Tubukut, por ai është përmendur edhe në vende të tjera gjë që tregon se është një çështje e përgjithshme dhe e vazhdueshme për Aliun.

Gjithashtu, këtu bëhet e qartë se ajo që mendojnë disa dijetarë të Ehli Synetit, siç është “El Amedi”, se ky hadith merr një dispozitë të veçantë në aspektin e hilafetit të Aliut e që ka lidhje në mënyrë të veçantë me rastin e betejës së Tubukut dhe jo me raste të tjera, është një përshkrim i pavërtetë në thelb, sepse Profeti (*Paqja dhe bekimet e All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) e ka përsëritur këtë frazë në raste të ndryshme, gjë që tregon se ajo ka qenë një dispozitë e përgjithshme.

Përmbajtja e hadithit të pozitës

Nëse e studiojmë këtë hadith me objektivitet dhe pastërti, duke i shmangur dispozitat e mëparshme dhe debatet e lindura nga fanatizmi, atëherë do të kuptonim se Aliu i kishte të gjitha pozitat e Harunit që ai kishte te Beni Israilët, me përjashtim të profetësisë.

Nga ky hadith përftohen përfundimet e mëposhtme:

¹ “Jenabiul Meuedeh”, fundi i kreut 17, f. 88.

1- Aliu është prijësi më i mirë pas Profetit (*Paqja dhe bekimet e All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*), ashtu siç e ka patur edhe Haruni këtë pozitë.

2- Aliu ka qenë ministri i Profetit, ndihmësi personal, krahu i djathtë i tij dhe ortak i tij në udhëheqje, sepse Kur'ani i vërteton të gjitha këto poste për Harunin, kur thotë: **"Më jep një ndihmës nga familja ime, Harunin, vëllanë tim! Ma rrit fuqinë nëpërmjet atij dhe bëma ortak në punën time."**¹

3- Përveç vëllazërisë së përgjithshme islame, Aliu kishte pozitën e vëllazërisë së veçantë, morale e shpirtërore me Profetin.

4- Aliu ishte mëkëmbës (khalif) i të Dërguarit të All'Ilahut dhe me praninë e tij, nuk kishte asnjë person tjetër që vlente për këtë post.

Pyetje rreth hadithit të pozitës

Disa fanatikë përmendin problematika dhe kundërthënie rreth këtij hadithi dhe mbështetjes në të për të vërtetuar udhëheqësinë e Aliut pas Profetit Muhammed pa ndërprerje.

Disa problematika dhe kundërthënie janë shumë të dobëta deri në atë gradë saqë nuk vlejnë as për diskutime, madje njeriu kur i dëgjon ato, ndjehet keq për gjendjen e disave se si disa dispozita të pastudiuara e pengojnë atë në pranimin e të vërtetave të qarta?

Ndërsa disa problematika të tjera, që janë të përshtatshme për diskutim e studim, i parashtrojnë për hulumtim:

Problematika e parë: Ky hadith sqaron vetëm një dispozitë të veçantë, të kufizuar, sepse ai është transmetuar në betejën e Tebukut, kur Aliu u mërzit me lënien e tij në Medine me gratë dhe

¹ Sure "Ta Ha", ajetet 29-32.

fëmijët. Kështu, i Dërguari i All'llahut e ngushëlloi atë duke ia thënë këtë frazë. Qëllimi me këtë ishte: Në të vërtetë, vetëm ti je sundimtari i këtyre grave e fëmijëve dhe jo dikush tjetër.

Përgjigjja e kësaj problematike është sqaruar në kërkimet e mëparshme me qartësi, nga ku rezultoi se ky hadith nuk është transmetuar në një vend të vetëm dhe nuk ka qenë vetëm në rastin e Tebukut, por në shumë raste të tjera. Më lart dhamë shtatë transmetime dhe raste prej tyre, duke përmendur edhe zinxhirin transmetues të tyre nga botimet e Ehli Synetit. Këtu duhet shtuar fakti se qëndrimi i Aliut në Medine nuk ishte një çështje e thjeshtë, që synonte vetëm ruajtjen e grave dhe të fëmijëve. Po të ishte kështu, atëherë kjo detyrë do të ishte e lehtë edhe për të tjerët. Profeti nuk do ta linte heroin e ushtrisë së tij në Medine për një qëllim të vogël, ndërkohë që përballej me një betejë të një perandori të madh (perandoria e Romës lindore).

Është e qartë se qëllimi ishte ndalimi i armiqve të shumtë të mesazhit që banonin në periferi të Medines dhe hipokritët, të cilët mendonin të përfitonin nga mosprania e Profetit në Medine për të pushtuar qendrën e Islamit (Medinen). Për këtë, i Dërguari i All'llahut (*Paqja dhe bekimet e All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) qëllimisht vendosi që në mungesë të tij të caktojë një personalitet të fortë që mund të mbrojë këtë qendër të ndjeshme. E ky personalitet nuk ishte njeri tjetër veçse Aliu.

Problematika e dytë: Ne e dimë, ashtu sikurse thuhet edhe në librat e historisë, se Haruni ndërroi jetë në epokën e Musait (*Paqja qoftë mbi të!*), çka bën që të mos vërtetohet ngjashmëria e Aliut me Harunin dhe se Aliu është khalifi i të Dërguarit të All'llahut pas vdekjes së tij.

Ndoshta kjo është problematika më e rëndësishme e transmetuar për këtë hadith, por fjalia “veçse nuk ka Profet tjetër pas meje” i përgjigjet asaj në mënyrë të qartë, sepse nëse thënia e Profetit “Ti për mua je si Haruni tek Musai”, do të ishte e veçantë vetëm për kohën e jetës së Profetit, atëherë nuk do të ishte e domosdoshme fjalia “veçse nuk ka Profet tjetër pas meje”.

Bazuar në këtë, prania e këtij përjashtimi zbulon qartë se fjala e Profetit është për kohën pas vdekjes së tij. Për këtë qëllim, në mënyrë që të mos ngatërrohet çështja, askush të mos e konsiderojë Aliun Profet, pas të Dërguarit të All'llahut, Profeti Muhammed ka thënë: *“Për ty janë të gjitha këto pozita, veçse ti kurrë nuk je Profet pas meje.”* Pra, për ty janë të gjitha çfarë ka patur Haruni, postet e pozitat, jo vetëm gjatë jetës sime, por ato mbesin të vazhdueshme për ty, me përjashtim të profetësisë.

Me këtë mënyrë sqarohet se ngjasimi i Aliut me Harunin, është për nga postet e pozitat dhe jo për nga periudha që do zgjasin këto poste e pozita. Sikur Haruni të ishte gjallë, do ta gëzonte postin e khilafetit të Musait dhe postin e profetësisë.

Tërheqim vëmendjen se, sipas deklaramit të Kur'anit, Haruni kishte postin e ministrit dhe të ndihmësit të Musait si dhe pozitën e partneritetit në çështjen e udhëheqjes (nën mbikëqyrjen e Musait), ashtu sikurse ishte edhe Profet, çka i vërteton të gjitha këto poste për Aliun, me përjashtim të profetësisë, edhe pas vdekjes së Profetit.

Problematika e tretë: Ky hadith vërteton se Aliu ka patur postin e drejtimit e të udhëheqjes edhe në kohën e të Dërguarit të All'llahut (*Paqja dhe bekimet e All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*), ndërkohë që nuk mund të ketë dy prijës e dy udhëheqës njëkohësisht.

Por, po të vëmë re pikën e mëposhtme, atëherë edhe ky paradoks merr përgjigjen e duhur. Pa dyshim që Haruni ka pasur pozitën e udhëheqjes së Beni Israilëve edhe në kohën e Musait, por jo një udhëheqje të pavarur. Ai ishte një udhëheqës që i ushtronte funksionet e tij nën mbikëqyrjen e Musait (*Paqja qoftë mbi të!*). Edhe Aliu ishte ndihmës i Profetit në udhëheqjen e kombit. Duke u bazuar në këtë, ai bëhet udhëheqës i pavarur pas vdekjes së të Dërguarit të All'llahut.

Mbi të gjitha, hadithi i pozitës, i cili për nga zinxhiri i transmetimit është nga hadithet më të fortë që është transmetuar në të gjitha literaturat e sekteve islame. Me të vërtetë ky hadith, për nga saktësia dhe për nga argumentimi, sqaron përparësinë e Aliut ndaj të gjithë ymetit. Gjithashtu, sqaron edhe khilafetin (udhëheqësinë) e menjëhershëm (pa shkëputje) pas të dërguarit të All'llahut, Muhammedit (*Paqja dhe bekimet e All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*)

Por më e çuditshmja është se disa nuk mjaftohen vetëm me refuzimin e argumentimit të hadithit për khilafetin (udhëheqësinë), madje thonë se ky hadith nuk përmban dhe nuk vërteton as gjënë më të vogël për virtytet e Aliut (*Paqja qoftë mbi të!*). Vërtet, kjo është një çështje e habitshme!

Ajeti 143

وَلَمَّا جَاءَ مُوسَىٰ لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنظُرْ
إِلَيْكَ ۚ قَالَ لَنْ تَرَني وَلَٰكِنِ أَنظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ
مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَني ۚ فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا
وَحَرَّ مُوسَىٰ صَعِقًا ۚ فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحٰنَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا
أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٤٣﴾

"Kur Musai erdhi në kohën e caktuar dhe Zoti foli me të, ai tha: 'O Zoti im, shfaqu që të të shoh' Zoti tha: 'Ti kurrë nuk më sheh Mua! Por shiko në atë mal: nëse ai mbetet në vendin e vet, atëherë ti do të më shohësh Mua'. E kur Zoti i tij iu shfaq malit, e thërrmoi atë dhe e bëri pluhur, ndërsa Musait i ra të fikët. Kur erdhi në vete, ai tha: 'I lavdëruar qofsh Ti o Zot! Kthehem te Ty i penduar. Unë jam i pari i besimtarëve!'"

Komentimi

Kërkesa për shikimin e All'Ilahut

Në këtë ajet dhe në ajetet pasardhëse, All'Ilahu i Lartësuar tregon për një dukuri tjetër të habitshme nga jeta e Beni Israilëve.

Ky është rasti kur një grup prej tyre kërkuan me kokëfortësi

e këmbëngulje nga Musai (*Paqja qoftë mbi të!*), që ta shihnin All'Ilahun e Lartësuar. Ata thanë se nuk do të besonin në Të nëse nuk e shihnin, kështu që Musai zgjodhi shtatëdhjetë burra nga populli i tij për ta shoqëruar në takimin me Zotin e tij. Atje, ai e ngriti kërkesën e tyre tek All'Ilahu i Lartësuar dhe dëgjoi një përgjigje e cila ia sqaroi gjithçka Beni Israilëve rreth kësaj teme.

Një pjesë e këtij tregimi ka ardhur në suren “El Bekare”, ajetet 55 dhe 56, një pjesë tjetër në suren “En Nisa”, ajeti 153, e një pjesë e tretë në ajetet që janë objekt studimi, e pikërisht në ajetin 155 të kësaj sureje.

Fillimisht, në ajetet që janë objekt studimi thuhet: **“Kur Musai erdhi në kohën e caktuar dhe Zoti foli me të, ai tha: ‘O Zoti im, shfaqu që të të shoh...’”**

Por atij i erdhi shumë shpejt përgjigjja nga Zoti, i Cili tha: **“Zoti tha: ‘Ti kurrë nuk më sheh Mua. Por shiko në atë mal: nëse ai mbetet në vendin e vet, atëherë ti do të më shohësh Mua. E kur Zoti i tij iu shfaq malit, e thërrmoi atë dhe e bëri pluhur...’”**

Kur Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) e pa këtë dukuri të frikshme, atë e mbërtheu frika e ankthi aq shumë, saqë u rrëzua përtokë dhe i ra të fikët:

“...ndërsa Musait i ra të fikët...”

Kur u zgjua, tha: **“Kur erdhi në vete, ai tha: ‘I lavdëruar qofsh Ti o Zot! Kthehem te Ty i penduar. Unë jam i pari i besimtarëve!’”**

Hulumtime

Në këtë ajet ka disa pika që duhet t'i trajtojmë:

1- Përse kërkoi Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) që të shihte All'Ilahun?

Pra, lind pyetja: Si kërkoi Musai, që ishte Profet madhështor dhe nga Profetët e vendosmërisë së lartë, të shihte All'Ilahun, kur ai e dinte mirë se All'Ilahu nuk është trup, nuk ka një vend të caktuar e as nuk mund të shihet?

Komentuesit kanë dhënë përgjigje të ndryshme në lidhje me këtë pyetje, por përgjigjja më e saktë është se Musai shtroi kërkesën e popullit të tij, sepse një grup injorantësh nga Beni Israilët këmbëngulën që të shihnin All'Ilahun, në mënyrë që të besonin (ajeti 153 i sures "En Nisa" është dëshmia më e qartë për këtë çështje). Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) u urdhërua prej All'Ilahut që ta parashtronte këtë kërkesë të popullit të tij tek Ai, në mënyrë që të dëgjonin të gjithë përgjigjen e mjaftueshme. Një gjë e tillë thuhet edhe në një transmetim të Imam Ali ibn Musa Er Rida, në librin "Ujun Ekhbar Er Rida".¹

Një argument tjetër që e mbështet këtë komentim është ajo që lexojmë në ajetin 155 të po kësaj sureje, ku pas asaj që ndodhi, Musai tha: **"A do të na shkatërrosh neve për atë që bënë mendjelehtët prej nesh?"** Nga ky ajet bëhet e qartë se Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) nuk e bëri për vete një kërkesë të tillë; ndoshta as shtatëdhjetë burrat që u ngjitën me të në takim nuk e patën bërë një kërkesë të tillë të palogjikshme. Ata kanë qenë thjesht dijetarë, përfaqësues nga ana e Beni Israilëve, që dolën me Musain për të

¹ Tefsiri "Nuruth Thakalejn", vëll. 2, f. 64.

transmetuar më pas dëshmitë e tyre te grupet injorante e të pavetëdijshme, të cilët kërkuar të shikuarit e All'llahut të Lartësuar dhe pamjen e Tij.

2- A është i mundur shikimi i All'llahut?

Në ajetin që është objekt studimi lexojmë se All'llahu i Lartësuar i tha Musait (*Paqja qoftë mbi të!*): **"...Por shiko në atë mal: nëse ai mbetet në vendin e vet, atëherë ti do të më shohësh Mua..."** Por, a do të thotë kjo se All'llahu mund të shihet?

Ky përkthim është metonimi për pamundësinë e kësaj gjëje. Kjo është e njëjtë me fjalinë: Deri sa të hyjë deveja në vrimë të gjilpërës. Dihej se ishte e pamundur që mali të qëndronte në vendin e tij gjatë shfaqjes së All'llahut në të, kjo është arsyeja e përmendjes së kësaj fraz.

3- Çfarë synohet me frazën "shfaqje e All'llahut?"

Ka shumë fjalë në mesin e komentuesve për këtë çështje. Ajo që kuptohet nga disa ajete është se All'llahu shfaqti rreze prej një krijese të Tij mbi mal (dhe shfaqja e gjurmës së Tij është shfaqje e vetë Atij). Por çfarë ishte ajo krijesë? A ka qenë ndonjë nga argumentet madhështore të All'llahut, e cila ka mbetur e panjohur deri më sot për ne? Apo ishte një shembull nga forca madhështore e atomit? Apo ishin valët e padukshme madhështore që ndikojnë në shtytje? Apo ishte rrufeja madhështore dhe e egër që goditi malin dhe shkaktoi krijimin e një vetëtime verbuese, me një zë të frikshëm e të tmerrshëm, e me një forcë shumë madhështore, e cila e shkatërroi malin dhe e bëri copë e thërrime?!

Me anë të këtij veprimi, All'llahu i Lartësuar sikur deshi t'i tregonte dy gjëra Musait dhe Benij Israilëve:

E para: Ata janë të paaftë të shohin një dukuri shumë të vogël nga dukuritë madhështore të universit, pra si mund të kërkojnë shikimin e All'llahut, Krijuesit?

E dyta: Gjithashtu, ky argument madhështor i All'llahut, megjithëse ishte veçse një krijesë nga krijesat, ishte i padukshëm në vetvete. Ajo që u pa ishte gjurma e tij, pra dridhja madhështore dhe dëgjimi i zërit të saj të frikshëm. Ndërsa, origjina e atyre valëve të panjohura, apo forca madhështore as nuk shihen me sy e as nuk perceptohen përmes shqisave të tjera. Me gjithë këtë, a ka mundësi ndonjëri të dyshojë në ekzistencën e këtij argumenti e të thotë: Përderisa ne nuk e shohim vetë atë krijesë, porse përceptojmë vetëm gjurmët e saj, ne nuk mund të besojmë në të.

Nëse është i saktë ky gjykim rreth një krijese prej krijesave, atëherë si është e saktë të thuhet për All'llahun e Lartësuar: përderisa Ai është i pamundur që të shihet, atëherë nuk mund të besojmë në të megjithëse Ai ka mbushur me gjurmët e Tij ç'do vend?

Një mundësi tjetër e komentimit të këtij ajeti është se Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) e bëri vetë këtë kërkesë, por qëllimi i tij nuk ishte të shikuarit e Zotit me sy, i cili vërteton materializmin e Tij dhe mohon profetësinë e Musait, por qëllimi ishte perceptimi dhe shikimi i brendshëm, pra, pamjeje e plotë shpirtërore e perceptuese. Kjo është e ngjashme me rastin kur themi: “Shoh te vetja ime një forcë që do ta kryej këtë punë”, ndërkohë që forca nuk është diçka që mund të shihet, por synimi me këtë mënyrë të shprehuri është për të treguar se unë e shoh me qartësi këtë gjendje te vetja ime.

All'llahu i Lartësuar iu përgjigj Musait, duke i thënë: I tillë shikim është i pamundur për ty dhe vërtetimi i kësaj kërkesë u shfaq te mali që u shkatërrua e u thërmoq e më pas Musai u pendua.¹

Por ky komentim është në kundërshtim me pamjen e jashtme të ajetit në fjalë dhe për më tepër bie ndesh me disa hadithe të transmetuara në komentimin e ajetit gjithashtu. Kështu që i drejtë është komentimi i parë.

4- Për çfarë u pendua Musai?

Pyetja e fundit që shtrohet këtu është për faktin se pasi erdhi në vete, Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) tha: **"Kthehem te Ty i penduar"**, ndërkohë që ai nuk bëri ndonjë gabim apo mëkat, sepse kjo kërkesë ishte nga ana e Beni Israilëve dhe shtrimi i saj ishte i ngarkuar nga All'llahu. Kështu, ai e kreu detyrën e tij. Pastaj, nëse kjo kërkesë ishte për veten e tij dhe synimi ka qenë shikimi i brendshëm, përse të llogaritet kjo vepër si mëkat?! Kësaj pyetjeje mund t'i përgjigjemi në dy aspekte:

I pari: Musai e bëri këtë kërkesë në vend të Beni Israilëve dhe megjithatë, ai kërkoi nga All'llahu që ta falte atë, duke shpalosur kështu besimin e tij.

I dyti: Musai (*Paqja qoftë mbi të!*), edhe pse ishte i ngarkuar të paraqiste këtë kërkesë të Beni Israilëve, por në momentin që u shfaq Zoti i tij te mali dhe u sqarua e vërteta e çështjes, mbaroi periudha e kësaj detyre. Në këtë kohë patjetër që është i nevojshëm kthimi në gjendjen e mëparshme, do me thënë kthimi

¹ Përmbledhje e marrë nga Tefsiri "El Mijzan", vëll. 8, f. 237 e më pas.

në gjendjen para ngarkimit me këtë vepër. Këtë Kur'ani e sqaron me fjalinë: **"Kthehem te Ty i penduar. Unë jam i pari i besimtarëve!"**

5- All'illahu nuk mund të shihet kurrsesi

Ky ajet dëshmon me forcë e qartësi se All'illahu nuk mund të shihet në mënyrë absolute, sepse pjesëza **"len"** - **kurrë**, është e njohur te gjuhëtarët si mohim i përhershëm. Duke u bazuar mbi këtë, kuptimi i fjalisë është: **"Ti kurrë nuk më sheh Mua"**; pra, ti nuk më sheh as në këtë botë dhe as në Botën Tjetër.

Po ashtu edhe argumentet logjike na çojnë drejt kësaj të vërtete, sepse shikimi është i veçantë për trupat. Bazuar në këtë, kur vjen në hadithe e transmetime islame apo në ajete të Kur'anit fraza **"takimi i All'illahut"**, me këtë synohet shikimi me syrin e zemrës dhe të mendjes, sepse argumenti logjik dhe transmetues është dëshmia më e mirë për këtë temë. Rreth kësaj teme kemi folur në fund të komentimit të ajetit 102 të sures "En'am".

Ajetet 144 - 145

قَالَ يَمُوسَىٰ إِنِّي أَصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَتِي وَبِكَأَمْرِي فَخُذْ
مَا آتَيْنَاكَ وَكُن مِّنَ الشَّاكِرِينَ ﴿١٤٤﴾ وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَابِ
مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّوْعِظَةً وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَأْمُرْ
قَوْمَكَ يَأْخُذُوا بِأَحْسَنِهَا ۚ سَأُورِيكُمْ دَارَ الْفَاسِقِينَ ﴿١٤٥﴾

"Zoti tha: 'O Musa! Unë të kam zgjedhur ty mbi të tjerët me kumtet e Mia dhe të Folurin Tim. Prandaj, merre atë që ta kam dhënë dhe bëhu mirënjohës.'"

"Ne i shkruam në Pllaka udhëzime dhe shpjegime për gjithçka: 'Merri këto me bindje dhe urdhëroje popullin tënd që të marrin më të mirat e tyre. Unë do t'ua tregoj juve vendin e të devijuarëve.'"

Komentimi

Pllakat (leuhatet) e Teuratit

Në fund, All'Ilahu zbret legjislacionin dhe ligjet e fesë së Tij te Musai (Paqja qoftë mbi të!).

Kështu, Ai thotë: "Zoti tha: 'O Musa! Unë të kam zgjedhur ty mbi të tjerët - me kumtet e Mia dhe të Folurin Tim...'".

Përderisa është kështu, atëherë: **"...Prandaj, merre atë që ta kam dhënë dhe bëhu mirënjohës."**

A përfohet nga ky ajet, se të folurit me All'llahun ishte një nga veçantitë e Musait, që nuk e kishin Profetët e tjerë dhe që All'llahu e zgjodhi atë për këtë të folur ndër të gjithë Profetët?

E vërteta është se ky ajet nuk është në kontekstin e vërtetimit të kësaj çështjeje. Qëllimi i tij, krahas përmendjes së mesazheve që ishin për të gjithë Profetët, është sqarimi i dy veçorive të mëdha për Musain mbi njerëzit: Njëra është marrja e mesazheve të All'llahut dhe mbartja e tyre, ndërsa tjetra është biseda me All'llahun. Të dyja këto shërbejnë për përforsimin e udhëheqjes së tij tek kombi i vet.

Më pas, All'llahu i Lartësuar shtoi qartësisht përmbajtjen e pergamenave që i zbritën Musait (*Paqja qoftë mbi të!*), duke thënë: **"Ne i shkruam në Pllaka udhëzime dhe shpjegime për gjithçka..."**

Më pas, All'llahu e urdhëroi atë që t'i merrte me seriozitet këto udhëzime e urdhra dhe t'i mbronte ato me forcë: **"...Merri këto me bindje..."** Përveç kësaj, ai duhej ta urdhëronte popullin e tij që të zgjedhin nga këto udhëzime më të mirën e tyre: **"...dhe urdhëroje popullin tënd që të marrin më të mirat e tyre..."**

Gjithashtu, All'llahu i paralajmëron ata se shmangia ndaj urdhrave e udhëzimeve pasohet me rezultate të dhimbshme dhe se fundi i tyre është Xhehennemi dhe se të devijuarit do ta shohin vendin e tyre: **"...Unë do t'ua tregoj juve vendin e të devijuarëve."**

Hulumtime

Këtu do të ndalemi dhe do të shtjellojmë disa çështje të rëndësishme:

1- Zbritja e Pllakave (leuhadet) Musait (Paqja qoftë mbi të!)

E jashtëmja e ajetit në fjalë tregon se All'llahu i Lartësuar ia zbriti Pllakat Musait (Paqja qoftë mbi të!) në të cilat ishin shkruar legjislacionet e Teuratit dhe nuk tregon se Musai ka patur Pllaka e pastaj u gëdhendën mbi to udhëzimet dhe mësimet me urdhërin e All'llahut.

Por çfarë ishin këto Pllaka dhe nga ç'lëndë ishin ndërtuar? Në të vërtetë, Kur'ani nuk e përmend me hollësi këtë çështje, por tregon për to në mënyrë të përgjithshme. Fjala "eluahun", është shumësi i fjalës "leuhun", e cila rrjedh nga rrënja "lahe, jeluhu" që ka kuptimin e shfaqjes dhe të daljes në dritë. Përderisa tematikat sqarohen dhe shfaqen me shkrimin e tyre mbi një faqe kjo faqe quhet Leuhun.¹

Ka edhe mendime të tjera ndër komentuesit në lidhje me origjinën e këtyre Pllakave, por përderisa ato nuk janë të argumentuara qartësisht, nuk po i përmendim këtu.

2- Si i ka folur All'llahu Musait (Paqja qoftë mbi të!)?

Nga ajetet e ndryshme të Kur'anit mësohet se All'llahu i Lartësuar i foli Musait (Paqja qoftë mbi të!). Të folurit e All'llahut me Musain ka qenë përmes krijimit të valëve zanore në

¹ Tefsiri "Tibjan", vëll. 4, f. 539.

hapësirë ose në trupa. Ndoshta këto valë zanore u transmetuan përmes **“pëmës së luginës së djathtë”** e ndoshta u transmetuan nga **“Mali Tur”** dhe ato valë arrinin në veshin e Musait. Disa thanë se këto ajete tregojnë për materializimin (trupëzimin) e All'lahut të Lartësuar. E kjo si pasojë e një përfytyrimi të gabuar dhe larg së vërtetës.

Gjithashtu, nuk ka dyshim se ky të folur ishte nga ana e All'lahut të Lartësuar. Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) nuk dyshoi në bindjen e tij, sepse ato fjalë ishin nga ana e All'lahut dhe këtë dituri ai e mori ose përmes rrugës së shpalljes dhe të frymëzimit, ose përmes rrugëve të ngjashme me to.

3- Mosobligimi i të gjitha udhëzimeve të Pllakave

Nga fraza **“...udhëzime dhe shpjegime për gjithçka...”** mësohet se në Pllakat e Musait nuk përfshiheshin të gjitha udhëzimet dhe çështjet ekzistuese, sepse All'llahu thotë: **“Ne i shkruam në Pllaka udhëzime dhe shpjegime për gjithçka...”**. Kjo për faktin se feja e Musait nuk ishte feja e fundit dhe se ai nuk ishte vula e Profetëve. Kështu, duhet pranuar se dispozitat e All'lahut që zbritën, ishin në kufijtë e nevojës njerëzore në atë kohë, por kur njerëzimi mbërriti në fund të etapës civilizuese të legjislacioneve qiellore, atëherë zbriti ligji i fundit i All'lahut, që përfshin të gjitha nevojat e njerëzve, si ato materiale, ashtu edhe ato shpirtërore.

4- A ka udhëzime të mira dhe jo të mira në Pllaka (Eluahun)?

Ajo që lexojmë në ajet, ku thuhet: **"...dhe urdhëroje popullin tënd që të marrin më të mirat e tyre..."**, nuk do të thotë se në Pllakat e Musait ka patur udhëzime "të mira" dhe "të këqija", apo se ata ishin të ngarkuar të merrnin të mirat dhe të linin të këqijat; apo se në to ka patur të mirë e më të mirë dhe ata kanë qenë të ngarkuar me marrjen e më të mirës.

Gjithashtu, në këtë ajet, fjala "më të mirën" mund të ketë kuptimin "bëj më të mirën", që është tregues se ndërmjet këtyre udhëzimeve kishte çështje të lejuara, që ishin dënimet dhe çështje të tjera, që ishin më të mira, si falja. Pra, "Thuaji popullit tënd dhe atyre që të ndjekin ty që të zgjedhin më të mirën e mundshme". Për shembull, falja është më e mirë sesa ndëshkimi (veçse në raste të veçanta).¹

5- Cili është qëllimi me frazën "vendi i të devijuarëve"?

Duket qartë se fraza e ajetit **"...Unë do t'ua tregoj juve vendin e të devijuarëve."**, ka për synim Xhehennemin, i cili është vendqëndrimi i të gjithë atyre që nuk i binden All'llahut dhe që nuk i kryejnë detyrat e tyre të caktuara nga All'llahu.

Disa komentues thonë se është e mundur, gjithashtu, që kjo frazë të ketë kuptimin: Nëse i kundërshtoni këto udhëzime, atëherë ju do të goditeni me të njëjtin fund me të cilin goditëm popullin e Faraonit e të devijuarit e tjerë dhe toka juaj shndërrohet në vend për të devijuarit.²

¹ Gjithashtu ka mundësi që përmiri "e tyre" në frazën "ahsanuha" është për "kkuetin", forcën apo për "marrjen me forcë". Kjo tregon se ata duhet të marrin më të mirën e tyre me forcë e bindje.

² Tefsiri "Maanar", vëll. 9, f. 193. "Biharul Anuar", vëll. 13, f. 216.

Ajetet 146 - 147

سَأَصْرِفُ عَنْ ءَايَتِي الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ
وَأَن يَرَوْا كُلَّ ءَايَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا وَإِن يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا
يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِن يَرَوْا سَبِيلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ۚ ذَٰلِكَ
بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِءَايَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ﴿١٤٦﴾ وَالَّذِينَ
كَذَّبُوا بِءَايَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ ۚ هَلْ يُجْزَوْنَ
إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤٧﴾

"Do t'i largoj prej shenjave të Mia ata që sillen me mendjemadhësi në Tokë me pa të drejtë. Edhe kur të shohin çfarëdo shenje, nuk do ta besojnë atë. Kur të shohin rrugën e drejtë, ata nuk do ta ndjekin atë dhe, kur të shohin rrugën e gabuar, do ta marrin atë për rrugë, sepse ata nuk i besuan shpalljet Tona dhe ishin të pavëmendshëm ndaj tyre."

"Atyre që mohojnë shpalljet Tona dhe takimin në Botën Tjetër, do t'u zhvlerësohen veprat. A do të dënohen ndryshe, veçse sipas punëve që kanë bërë?"

Komentimi

Fundi i mendjemëdhenjve

Kërkimi në këto dy ajete është në të vërtetë një lloj procesi deduktimi i ajeteve të mëparshme për fundin e Faraonit dhe të parisë së tij e të mëkatarëve të Beni Israilëve. Në këto ajete, All'llahu sqaron një të vërtetë tjetër, që është: Nëse faraonët dhe rebelët Beni Israilë, duke parë të gjithë këto mrekulli e sqarime dhe duke dëgjuar të gjithë faktet e argumentet e All'llahut, nuk i nënshtrohen të vërtetës, kjo për arsye se ne i largojmë mendjemëdhenjtë e kokëfortët ndaj të vërtetës për pranimin e saj për shkak të veprave të tyre.

Me fjalë të tjera, këmbëngulja në përgënjeshttrimin e argumenteve të All'llahut ka lënë efekte të çuditshme tek shpirtrat e tyre, duke prodhuar prej tyre individë të ashpër, të mbyllur e të padrejtë, në zemrat e të cilëve nuk mund të depërtojë drita e udhëzimit.

Për këtë, All'llahu thotë fillimisht: **"Do t'i largoj prej shenjave të Mia ata që sillen me mendjemadhësi në Tokë me pa të drejtë..."**

Këtu bëhet e qartë se ajeti nuk i mohon argumentet logjikë me qëllim që të përdoret "te'uili" i ajetit, siç bënë shumë nga komentuesit. Ai është ligj i All'llahut që All'llahu t'ia zhveshë kokëfortëve e të pabindurve mbarësinë e udhëzimit me të gjitha format e llojet e tij, si pasojë e veprave të tyre të këqija. Por duke ditur se All'llahu është Shkaktari i të gjitha shkaqeve, atëherë zhveshja e udhëzimit iu atribua Atij. Por në realitet, janë njerëzit

ata që e privojnë veten e tyre nga udhëzimi nëpërmjet veprave të këqija që bëjnë.

Duhet të theksojmë këtu se përmendja e frazës **“me pa të drejtë”** pas termit **“bëjnë mendjemadhësi”**, është për arsye përforcimi, sepse mendjemadhësia, ndjenja e kryelartësisë mbi të tjerët dhe nënçmimi i robëve të All'llahut, është përherë veprim i padrejtë. Ky përshkrim është i ngjashëm me ajetin 61 të sures “El Bekare”, ku All'llahu i Lartësuar thotë: **“...dhe vrasin Profetët me pa të drejtë”**. Kështu, fraza **“me pa të drejtë”** këtu, është një lidhje këshillimore dhe përforcuese, sepse vrasja e Profetëve është përherë një veprim i padrejtë, e sidomos kur ajo shoqërohet me fjalën **“në tokë”**, e cila vjen me kuptimin e kryelartësisë e të tiranisë mbi tokë. Nuk ka dyshim se një vepër e tillë si kjo është përherë e padrejtë.

Më pas, All'llahu i Lartësuar na tregon tre cilësi të grupit të “mendjemëdhenjve e të kryelartëve” dhe mënyra e tërheqjes së dakortësisë për pranimin e të vërtetës nga ana e tyre.

Cilësia e parë: përmendet në frazën: **“...Edhe kur të shohin çfarëdo shenje, nuk do ta besojnë atë...”**; ata nuk besojnë, edhe nëse i shohin të gjitha mrekullitë e argumentet.

Cilësia e dytë: përmendet në frazën: **“...Kur të shohin rrugën e drejtë, ata nuk do ta ndjekin atë...”**

Cilësia e tretë: Ata bëjnë të kundërtën **“...dhe, kur të shohin rrugën e gabuar, do ta marrin atë për rrugë...”**

Pas përmendjes së këtyre tre cilësive të treguara, që të gjitha për t'i futur në rrugë të drejtë, tregohen shkaqet e tyre. Kështu, në ajet thuhet: **“...sepse ata nuk i besuan shpalljet Tona dhe ishin të pavëmendshëm ndaj tyre.”**

Nuk ka dyshim se përgënjeshtrimi i argumenteve të All'llahut një herë apo disa herë është i rëndë dhe nuk e meriton

një fund të tillë; kështu, porta e pendimit është e hapur ndaj këtij njeriu, por këmbëngulja në këtë rrugë, është ajo që e shpie atë në një pikë që nuk mundet të dallojë të mirën nga e keqja, të drejtën nga e shtrembra; pra, ai e humbet aftësinë dalluese ndërmjet udhëzimit dhe humbjes.

Më pas, ajeti pasardhës shpjegon ndëshkimin e këtyre personave dhe thotë: **"Atyre që mohojnë shpalljet Tona dhe takimin në Botën Tjetër, do t'u zhvlerësohen veprat..."**

Fjala "*habata*" ka kuptimin e pavlefshmërisë së një vepre dhe humbjes së efektit e të veçorisë së saj. Pra, një gjë e tillë do të thotë se edhe nëse këta individë bëjnë vepra të mira, ato nuk kanë rezultat për ta (për sqarime të mëtejshme rreth kësaj teme, referohu komentimit të ajetit 217 të sures "El Bekare").

Në fund të ajetit thuhet se ky ndëshkim nuk është për arsye hakmarrjeje ndaj tyre, por është rezultat i vetë veprave të tyre: **"...A do të dënohen ndryshe, veçse sipas punëve që kanë bërë?"** Në të vërtetë, ky ajet është një shembull tjetër i argumenteve kur'anore, që tregon për përputhjen e veprave dhe për praninë e veprave të mira dhe të këqija të njeriut në Ditën e Ringjalljes.

Ajetet 148 - 149

وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَىٰ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجَلًا جَسَدًا لَهُمْ
خُورٌ ۚ أَلَمْ يَرَوْا أَنَّهُ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا ۚ اتَّخَذُوهُ
وَكَانُوا ظَالِمِينَ ﴿١٤٨﴾ وَلَمَّا سُقِطَ فِي أَيْدِيهِمْ وَرَأَوْا أَنَّهُمْ
قَدْ ضَلُّوا قَالُوا لَئِنْ لَمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ
الْخَاسِرِينَ ﴿١٤٩﴾

"Populli i Musait, pas largimit të tij, filloi të adhurojë një viç të bërë nga stolisjet e tyre të arta. Ai kishte një zë si të lopës. A nuk e shihnin ata se ai as nuk mund t'u fliste, as t'i udhëzonte në rrugë të drejtë?! Ata e zgjodhën këtë viç për adhurim dhe u bënë të padrejtë."

"Por, kur e mësuan të vërtetën dhe e kuptuan se kishin hyrë në rrugë të gabuar, ata thanë: 'Nëse Zoti ynë nuk na mëshiron dhe nuk na fal, me të vërtetë, do të jemi të humbur!'"

Komentimi

Jehudinjtë dhe adhurimi i viçit prej tyre

Në këto ajete, Kur'ani Fisnik na tregon për një nga ngjarjet fatkeqe si dhe të çuditshme, e cila ndodhi te Beni Israilët pasi Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) shkoi në takimin me Zotin e tij. Bëhet fjalë pikërisht për historinë e adhurimit të viçit prej tyre, që u nxit nga një njeri që quhej “Es Samirij”, të cilin e ndihmuan Beni Israilët me mjetet e zbukurimit të tyre.

Këtë ngjarje të rëndësishme, All'illahu i Lartësuar e përmend në katër sure, e konkretisht: në suren “El Bekare”, ajetet 51, 54, 92, 93; në suren “En Nisa”, ajeti 153; në suren “El A'raf”, ajetet që janë objekt studimi dhe në suren “Ta Ha”, ajeti 88 e në vijim.

Përderisa kjo ngjarje është si dukuritë e tjera shoqërore, as ajo nuk do ndodhte pa patur një shkak fillestar.

Së pari, Beni Israilët kaluan vite të gjata në Egjipt dhe e panë me sytë e tyre se si egjiptianët adhuronin lopën e viçin.

Së dyti, kur kaluan Nilin, ata panë një dukuri të paganizmit në anën tjetër, ku gjetën një popull që adhuronin lopët. Siç e kemi përmendur edhe në ajetet e mëparshme, ata i kërkuan Musait (*Paqja qoftë mbi të!*) një idhull prej tyre, por ai ua tërhoqi veshin dhe i qortoi ata me ashpërsi.

Së treti, zgjatja e periudhës së takimit të Musait, nga tridhjetë në dyzet ditë, u bë shkak që të përhapej përmes disa hipokritëve, lajmi i vdekjes së tij te Beni Israilët.

Së katërti, injoranca e shumë prej Beni Israilëve dhe zgjuarsia e Samiriut për zbatimin e planit të tij të turpshëm bënë

që Beni Israilët të kalonin brenda një periudhe të shkurtër në paganizëm e të rrotulloheshin rreth viçit, të cilin ua gjeti Samiriu për adhurim.

Në ajetin që është objekt studimi, Kur'ani Fisnik thotë se pasi Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) shkoi në takim me Zotin e tij, populli i tij bënë një viç me zbukurimet e tyre. Ai ishte thjesht një statujë e pashpirt, por kishte një zë si zëri i lopës dhe e zgjodhën si faltore për ta: **"Populli i Musait, pas largimit të tij, filloi të adhurojë një viç të bërë nga stolisjet e tyre të arta..."**

Ndonëse kjo vepër (pra, bërja e viçit me zbukurime) u bë nga Samiriu (siç dëshmojnë për këtë ajetet e sures "Ta Ha"), ai ua atribuoi atë Beni Israilëve, sepse shumë prej tyre e ndihmuan dhe e përkrahën. Në këtë mënyrë, ata u bënë bashkëpunëtorë në krimin e tij, ndërkohë që nga kjo vepër u kënaqën një grup shumë më i madh njerëzish.

Në pamje të parë, nga ky ajet bëhet e qartë, se në këtë vepër morën pjesë i gjithë populli i Musait, por duke parë ajetin 159 të po kësaj sureje, ku thuhet: **"Te populli i Musait ka pasur disa njerëz që udhëhiqnin dhe zbatonin drejtësinë nën dritën e së vërtetës."**, atëherë kuptojmë se ajeti që është objekt studimi, nuk ka për synim të gjithë popullin, por pjesën më të madhe të tij, që e ndoqën këtë rrugë. E kjo me dëshminë e ajeteve pasardhëse të cilat pasqyrojnë pamundësinë e Harunit në përballjen me ata dhe shmangja e tyre nga rruga e drejtë.

Si ka patur viçi i artë zë?

"*El khauar*" është zëri i veçantë që del nga lopa apo nga viçi. Disa komentues thonë se duke qenë i ditur, Samiriu vendosi disa

tuba të veçantë në brendësi të gjoksit të viçit të artë, prej nga dilte ajër i presuar. Në këtë mënyrë, nga goja e atij viçi të artë, dilte një zë i ngjashëm me atë të lopës.

Disa komentues të tjerë thonë se viçi ishte vendosur në drejtim të erës. Kështu, si pasojë e kalimit të erës në gojën e tij, prej aty dëgjohej një zë, që dilte prej një mekanizmi të veçantë inxhinierik.

Kurse ajo që thonë një grup tjetër komentuesish se Samiriu mori diçka nga dheu, prej vendit të këmbës së Xhibrilit dhe ia hodhi atë viçi, e ai (viçi) u bë qenie e gjallë. Në ajetet e Kur'anit Fisnik nuk ka dëshmi për këtë, siç do të vijë sqarimi në komentimin e ajeteve suren "Ta Ha".

Fjala "*xheseden*" dëshmon se ky viç nuk është kafshë e gjallë, sepse Kur'ani Fisnik e përmend këtë term në të gjitha vendet vetëm me kuptimin trup të pa jetë dhe pa shpirt.¹

Duke i parë të gjitha këto çështje, atëherë është larg logjikës që të mendohet se All'illahu i Lartësuar mund t'i ketë dhënë një njeriu hipokrit (si Samiriu) një aftësi të atillë, nëpërmjet së cilës të mund të bëjë diçka të ngjashme me një mrekulli të Profetit Musa e të ngjallë një trup të vdekur, duke ardhur kështu me një vepër që i çon njerëzit në humbje.

Nëse viçi do të ishte me pamjen e një statuje prej floriri, atëherë argumentet e pasaktësisë e të kotësisë së tij do të ishin të qarta tek ata, dhe viçi do të ishte thejsht vetëm një mjet për sprovimin e njerëzve dhe jo më tepër.

Këtu duhet t'i kushtojmë rëndësi edhe faktit se Samiriu e dinte që populli i Musait (*Paqja qoftë mbi të!*) kishte vuajtur vite të tëra nga ndalimi dhe se tek ata mbizotëronte shpirti material. Ata

¹ Shih ajetin 8 të sures "Enbija" dhe ajetin 34 të sures "Sad".

kishin një dashuri të veçantë për zbukurimin dhe floririn. Kjo ishte edhe arsyeja se pse ai bëri një viç prej floriri, në mënyrë që të tërhiqte vëmendjen e Beni Israilëve e t'i shtynte ata që të adhuronin gjëra materiale.

Ku e gjeti gjithë këtë ar e argjend ky popull i varfër e i këputur? Në disa transmetime thuhet se gratë e Beni Israilëve kishin marrë me qera nga Faraonët, një sasi të madhe ornamentesh floriri e argjendi për kremtimin e një feste të tyre. Më pas ndodhi përmbytja dhe shkatërrimi i faraonëve, kështu që këto stoli mbetën te Beni Israilët.¹

Në vazhdim, Kur'ani Fisnik bën një vërejtje a qortim, duke thënë: A nuk e panë Beni Israilët, se ky viç nuk flet me ta dhe nuk u dhuron gjë, pra si e adhurojnë atë? **"...A nuk e shihnin ata se ai as nuk mund t'u fliste, as t'i udhëzonte në rrugë të drejtë?!..."**

I adhuruari i vërtetë është Ai që di të mirën dhe të keqen, që ka aftësi t'i udhëzojë pasuesit e tij, që bisedon me adhuresit e vet dhe i udhëzon ata në rrugë të drejtë, duke ua mësuar atyre rrugën e adhurimit.

Duke u bazuar mbi këtë, si mund të mendohet logjikisht, që pak e nga pak, njeriu të adhurojë produktin e bërë nga duart e veta? Në të vërtetë, ata i bënë padrejtësi vetes së tyre. Për këtë, në fund të ajetit thuhet: **"...Ata e zgjodhën këtë viç për adhurim dhe u bënë të padrejtë."**

Megjithatë, me kthimin e Musait dhe me sqarimin e çështjes, Beni Israilët e kuptuan gabimin e tyre, u penduan dhe kërkuan nga All'llahu që t'i falte, duke thënë: Nëse nuk na mëshiron dhe nuk na fal All'llahu, me të vërtetë ne jemi nga të humburit: **"Por, kur e mësuam të vërtetën dhe e kuptuan se**

¹ Shih Tefsirin "Mexhmaul Bejjan", vëll. 4, f. 360, fundi i ajetit në fjalë.

kishin hyrë në rrugë të gabuar, ata thanë: 'Nëse Zoti ynë nuk na mëshiron dhe nuk na fal, me të vërtetë, do të jemi të humbur!'"

Fjalja **"Por, kur e mësuan të vërtetën..."** ka kuptimin se kur rezultati i veprës së tyre të turpshme ngeli në duart e tyre, ose kur u zhdukën të gjitha hilet nga duart e tyre dhe nuk u mbeti asgjë tjetër, ata u strehuan tek pendimi, siç kuptohet nga ajeti. Sepse në momentin që njeriu e kundërshton të vërtetën dhe arrin në rezultate të papëlqyeshme apo i mbyllen të gjitha rrugët e hileve e mashtrimeve, normalisht ai pendohet.

Si do që të jetë, Beni Israilët u penduan për veprën e tyre, por siç e lexojmë nga ajetet pasardhëse, çështja nuk përfundon këtu.

Ajetet 150 - 151

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ غَضْبَنَ أَسَفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِي
 مِنْ بَعْدِي ۖ أَعَجَلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ ۖ وَأَلْقَى الْأَلْوَاحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ
 يَجْحَدُ بِهِ ۖ قَالَ ابْنَ أُمَّ إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضَعُّوْنِي وَكَادُوا يَقْتُلُونَنِي فَلَا
 تُشْمِتُ بِيَ الْأَعْدَاءَ وَلَا تَجْعَلَنِي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿١٥٠﴾ قَالَ
 رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِأَخِي وَأَدْخِلْنَا فِي رَحْمَتِكَ ۖ وَأَنْتَ أَرْحَمُ
 الرَّاحِمِينَ ﴿١٥١﴾

"Kur Musai u kthye te populli i tij, i zemëruar dhe i pikëlluar, thirri: 'Shumë e keqe është ajo që keni bërë pas ikjes sime! A mos vallë donit të shpejtonit ndëshkimin e Zotit tuaj?' Pastaj i hodhi Pllakat dhe, duke e kapur vëllanë për koke, e tërhoqi drejt vetes. Haruni i tha: 'O djali i nënës sime! Në të vërtetë, këta njerëz më quajtën për të dobët dhe gati më mbytën. Mos më turpëro para armiqve dhe mos më llogarit ndër të padrejtët!'"

"Musai tha: 'O Zot! Më fal mua dhe vëllanë tim dhe na prano në mëshirën Tëndë! Ti je më i Mëshirshmi i mëshiruesve.'"

Komentimi

Reagim i ashpër kundrejt adhurimit të viçit

Në këto dy ajete, All'llahu i Lartësuar tregon se çfarë ndodhi ndërmjet Musait (*Paqja qoftë mbi të!*) dhe adhuruesve të viçit, kur ai u kthye nga takimi i tij, siç e thamë në ajetin e mëparshëm. Këtu pasqyrohet reagimi i ashpër i Musait, i cili çoi në zgjimin e këtij grupi.

Në fillim thuhet: "Kur u kthye Musai tek populli i tij, i mërzhitur për atë që kishin vepruar nga adhurimi i viçit, ai u tha: E humbët fenë time dhe e përkeqësuat zëvendësimin (hilafetin) tim: **"Kur Musai u kthye te populli i tij, i zemëruar dhe i pikëlluar, thirri: 'Shumë e keqe është ajo që keni bërë pas ikjes sime...'"**¹

Ky ajet sqaron qartazi se kur u kthye tek populli i tij, Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) ishte i zemëruar, sepse All'llahu e kishte lajmëruar se Ai e sprovui popullin e tij pas tij dhe se Samiriu i kishte çuar ata në rrugë të gabuar: "(All'llahu) **tha: 'Ne e vumë në provë popullin tënd gjatë mungesës tënde, e Samiriu i nxori ata nga rruga e drejtë.'**"²

¹ Fjala "el esefu", siç thotë Er Ragib në librin "El Mufredat", ka kuptimin e hidhërimit të shoqëruar me zemërim. Kjo fjalë mund të përdoret edhe me kuptimin e të dy kuptimeve. Në origjinë ka kuptimin e shqetësimit të madh të njeriut nga një çështje. Është e natyrshme se ky shqetësim nëse është për shkak të një njeriu me pozitë më të ulët shfaqet i shoqëruar me zemërim dhe me reagim të ashpër zemëruar. Nëse shqetësimi është nga një person me pozitë më të lartë dhe nuk mundet të përbalet me të, shqetësimi shfaqet vetëm në formë hidhërimi. Gjithashtu, është transmetuar nga ibn Abbasi se hidhërimi dhe zemërimi kanë një origjinë të përbashkët edhe pse ndryshojnë në frazologji.

² Sure "Ta Ha", ajeti 85.

Më pas, Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) u tha atyre: **“...A mos vallë donit të shpejtonit ndëshkimin e Zotit tuaj?...”**

Komentuesit kanë dhënë mendime të ndryshme në lidhje me këtë ajet, por duket qartë se qëllimi i tij është të tregojë se ata u ngutën në gjykim për sa i përket urdhrit të All'lahut në shtyrjen e afatit të takimit (nga tridhjetë në dyzet ditë) dhe e konsideruan mosardhjen e Musait në afatin e caktuar, si argument për vdekjen e tij; ndërkohë, do të kishte qenë më mirë për ta që të prisnin pak, sa të kalonin disa ditë dhe të sqarohej e vërteta.

Kur Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) u përball me këtë krizë të rrezikshme të jetës së Beni Israilëve, qenien e tij e kaploi mërzia dhe ankthi për të ardhmen e Beni Israilëve, sepse shkatërrimi ishte një çështje e lehtë. Një njeri i vetëm mund të shkatërronte një shoqëri të madhe, ndërsa reformimi dhe qytetërimi ishte shumë i vështirë, sidomos kur bëhej fjalë për një popull injorant, kokëfortë e kundërshtar, që qëndronte mbi epshe e dëshira. Kështu, përqendrimi i tyre rreth një boshti nuk ishte diçka që mund të realizohej lehtë.

Kështu që në këtë rast patjetër Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) duhet të shfaqte zemërimin e tij përtej limiteve dhe të reagoonte ashpër në mënyrë që të zgjonte idetë e mpiksura të Beni Israilëve e të bënte revolucion në atë shoqëri, e cila kishte devijuar nga e drejta dhe kthimi tek e drejta dhe e vërteta ishte shumë i vështirë dhe nuk arrihej vetëm me këtë mënyrë.

Kur'ani paraqet reagimin e ashpër të Musait përballë kësaj dukurie, ku thotë: Musai i hodhi Pllakat e Teuratit që kishte në dorën e tij dhe u drejtua nga vëllai i tij, Haruni, duke e kapur për koke e për mjekre, i shashtisur e i zemëruar.

Në ajetet e tjera të Kur'anit, veçanërisht në suren “Ta Ha”, mësojmë se për këtë, ai e qortoi ashpër Harunin, duke i ulëritur

atij se pse nuk i kishte ruajtur ideologjitë e Beni Israilëve dhe e kishte kundërshtuar urdhrin e tij¹

Nga njëra anë, ky qëndrim reflektoi gjendjen psikologjike të Musait (*Paqja qoftë mbi të!*) dhe zemërimin e tij të fortë ndaj paganizmit të Beni Israilëve dhe devijimit të tyre; nga ana tjetër, ai ishte një mjet efektiv për shkundjen e mendjeve të Beni Israilëve dhe kthimin e vëmendjes së tyre ndaj veprës së shëmtuar që kishin bërë.

Edhe pse hedhja e Pllakave të Teuratit në këtë rast ishte një qëndrim i keq dhe sulmi ndaj vëllait të tij dhe nuk dukej një vepër e drejtë, mirëpo shfaqja e zemërimit nga ana e Musait (*Paqja qoftë mbi të!*) ishte mënyra e vetme për zgjimin e Beni Israilëve nga vepra e tyre e shëmtuar dhe e gabuar. Nëse nuk do të kishte vepruar në këtë mënyrë, atëherë papastërtitë e paganizmit e të idhujtarisë do të qëndronin të ngulitura në mendjet dhe shpirtërat e Beni Israilëve.

Nga këtu na qartësohet se ne nuk kemi nevojë për justifikime, siç kanë bërë disa komentues, për të përshtatur këtë vepër të Musait (*Paqja qoftë mbi të!*) me pozitën e pagabueshmërisë, me të cilën cilësohen Profetët, sepse këtu mund të thuhet: Me të vërtetë, Musai u zemërua ashpër në këtë çast nga vepra e Beni Israilëve, pasi një gjë e tillë nuk kishte bërë vaki më parë; ai e gjeti veten përballë dukurisë më të keqe, që është devijimi nga Njësimi i All'llahut dhe adhurimi i viçit. Duke u bazuar mbi këtë, hedhja e Pllakave dhe sjellja ndaj vëllait të tij me ashpërsi në një çast të tillë si ky, është një gjë plotësisht e natyrshme.

Ky reagim i ashpër dhe kjo shfaqje zemërimi pati një efekt edukativ tek Beni Israilët ku menjëherë ndryshoi gjithçka,

¹ Sure "Ta Ha", ajetet 92 - 93

ndërkohë që po t'i kishte këshilluar ata me fjalë të buta e këshilla të qeta, shumë pak prej tyre do t'i kishin pranuar ato.

Më pas, Kur'ani Fisnik përmend se Haruni, duke dashur ta qetësojë Musain dhe të vërtetojë pafajësinë e tij në këtë çështje, i tha: "O bir i nënës! Ky grup injorantësh më bënë aq të dobët, saqë deshën të më vrisnin; unë jam i pafajshëm, prandaj mos vepro me mua atë që do t'i gëzojë armiqtë e mi dhe mos më bëj nga radhët e atyre të padrejtëve":

"...Haruni i tha: 'O djali i nënës sime! Në të vërtetë, këta njerëz më quajtën për të dobët dhe gati më mbytën. Mos më turpëro para armiqve dhe mos më llogarit ndër të padrejtët!'"

Në të vërtetë, përshkrimi me fjalën "bir i nënës sime" në ajetin në fjalë ose "O bir i nënës sime!" (siç është në ajetin 94 të sures "Ta Ha"), pavarësisht se Musai dhe Haruni rridhnin nga një baba e një nënë, bëhet për shkak të ndjenjës së mëshirës e të butësisë së Musait në këtë çast delikat.

Kjo ngjarje la gjurmën e saj dhe shumë shpejt Beni Israilët u kthyen nga vepra e tyre e keqe dhe i kërkuan falje All'llahut.

Sapo u qetësua disi zemërimi i Musait, ai iu drejtua All'llahut e i tha: **"Musai tha: 'O Zot! Më fal mua dhe vëllanë tim dhe na prano në mëshirën Tënde! Ti je më i Mëshirshmi i mëshiruesve.'"**

Kërkesa e Musait (*Paqja qoftë mbi të!*) për falje për veten dhe për vëllain e tij nuk ishte mëkat, por një lloj nënshtrimi ndaj All'llahut e kthimi tek Ai; ajo ishte shfaqje e përbuzjes ndaj veprave pagane e të këqija si dhe kishte për qëllim që t'u jepte një mësim praktik të gjithëve, në mënyrë që të mendonin e të shihnin se nëse Musai dhe vëllai i tij, që nuk kishin bërë asnjë mëkat, kërkonin nga All'llahu falje e mëshirë, atëherë edhe ata duhej të kishin kujdes, të llogarisnin veten e tyre e të drejtoheshin tek

All'lahu, duke i kërkuar Atij falje e mëshirë për mëkatet e tyre. Dhe në fakt, ashtu siç e pamë edhe në ajetet e mësipërme, Beni Israilët e bënë një gjë të tillë.

Hulumtime

Krahasim ndërmjet historive të Kur'anit dhe Teuratit të tanishëm

Nga ajetet që janë objekt studimi si dhe nga ajetet e sures “Ta Ha” mësohet se ishin Beni Israilët ata që bënë viçin dhe jo Haruni. Ai që e nisi këtë punë ishte një njeri nga Beni Israilët që quhej Samirij. Haruni, vëllai i Musait, ministri dhe ndihmësi i tij, nuk bëri sehir ndaj kësaj vepre, por e kundërshtoi atë e nuk la gjë pa bërë në këtë drejtim, saqë desh e vranë.

Është e çuditshme se bërjen e viçit dhe thirrjen për adhurimin e tij, Teurati ia atribuon Harunit, zëvendësit të Musait, ministrit dhe ndihmësit të tij. Në kapitullin 32 të Eksodit të Teuratit, lexojmë:

“Kur populli e pa se Musai po vonohej të zbriste nga mali, u mbloodhën me Harunin dhe i thanë: Ngrehu dhe na ndërto një Hy që të na udhëzojë, sepse atij Musait, burrit që na ngriti nga toka e Egjiptit, nuk e dimë se çfarë i ka ndodhur. Kështu, Haruni u thotë: ‘Hiqni vathët e floririt që kanë në veshë gratë, djemtë dhe vajzat tuaja dhe m’i sillni mua’. Kështu, ata i hoqën të gjitha vathët e floririt që ishin në veshët e tyre dhe ia dhanë Harunit. Ai i mori ato, i formësoi me daltë dhe ndërtoi një viç të derdhur në formë. Ata thanë: Ky është Zoti juaj o Israilë, i cili ju

nxorri nga toka e Egjiptit. Kur e pa këtë, Haruni ndërtoi një thertore përpara tij, e thërriti dhe tha: Nesër është festë për Zotin (e më pas sqaroi ritualet e Kurbanit për këtë veprim)”.

Më pas, Teurati shpjegon historinë e kthimit të Musait, të zemëruar me veprimin e Beni Israilëve dhe hedhjen e Teuratit e thotë:

“Musai i tha Harunit: Çfarë të ka bërë ky popull, saqë tërhoqe nga ai një mëkat të madh?! Ndërkohë Haruni tha: Nuk të nxeh ty zemërimi, zotëria im. Ti e njeh popullin, ai është në të keq”.

Ajo që u përmend është një pjesë e historisë së adhurimit të viçit nga Beni Israilët, e transmetuar në Teuratin e tanishëm, ndërkohë që vetë Teurati tregon në kapituj të tjerë për lartësinë e pozitës së Harunit e postin e tij të lartë. Prej atyre është edhe thënia se disa mrekulli të Musait i janë shfaqur e realizuar edhe Harunit (kapitulli i tetë i Eksodit në Teurat).

Po ashtu, Teurati e përshkruan Harunin se ai është Profet, proftësinë e të cilit e ka lajmëruar Musai (kapitulli i tetë i Eksodit në Teurat).

Mbi të gjitha, Teurati pranon për Harunin se ka qenë zëvendësi i Musait, i njohur me udhëzimet e kushtetutës së tij, që ka pasur një pozitë të lartë, por shikoni devijimin që i mvesh, duke thënë se ai ka qenë bërësi i viçit dhe një nga faktorët e paganizmit të Beni Israilët. Në të thuhet se ai ndjeu keqardhje ndaj Musait për atë që është më e keqe sesa mëkati: Në fakt, ata anonin nga e keqja dhe unë i inkurajova.

Ndërkohë që Kur'ani Fisnik i zhvesh këto dy udhëheqës nga çdo lloj papastërtie të politeizmit dhe të idhujtarisë.

Ky nuk është vendi i vetëm ku Kur'ani i Kur'anit Fisnik e pastron arenën e Profetëve të pastër dhe Teurati i tanishëm i mvesh atyre lloje të ndryshme përçmimesh e devijimesh. Ne jemi të bindur se një nga rrugët e njohjes së origjinalitetit të Kur'anit dhe devijimit të Teuratit e Ungjillit, është ky krahasim ndërmjet çështjeve historike, që janë transmetuar në këta libra rreth Profetëve dhe të Dërguarve.

Ajetet 152 - 154

إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سَيَنَاهُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ
الدُّنْيَا ۚ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ ﴿١٥٢﴾ وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ
تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا وَءَامَنُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٥٣﴾
وَلَمَّا سَكَتَ عَن مُّوسَى الْغَضَبُ أَخَذَ الْأَلْوَابَ ۖ وَفِي نُسْحَتِهَا هُدًى
وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ ﴿١٥٤﴾

"Ata që zgjodhën viçin për zot të tyre, do t'i zërë zemërimi i Zotit të tyre dhe poshtërimi në këtë jetë. Kështu i ndëshkojmë Ne ata që shpifin."

"Ndërsa ata që kryejnë vepra të këqija e pastaj pendohen dhe bëhen besimtarë, ta dinë se pas kësaj, Zoti yt është vërtet Falës e Mëshirëplotë."

"Dhe, kur Musait i kaloi zemërimi, i mori Pllakat, në të cilat ishin shënuar udhëzimet për rrugën e drejtë dhe mëshira për ata që i frikësohen Zotit të tyre."

Komentimi

Reagimi i ashpër i Musait (*Paqja qoftë mb i të!*) ndikoi te Beni Israilët. Kështu, adhuresit e viçit u penduan dhe ata ishin pjesa më e madhe e popullit. Ky pendim është përmendur në disa ajete

para këtij që është objekt studimi, si dhe në ajetin 149 të kësaj sureje. Në mënyrë që ata të mos mendojnë se thjesht pendimi për këtë mëkat të madh, mjafton për kthim, Kur'ani Fisnik shton duke thënë: **"Ata që zgjodhën viçin për zot të tyre, do t'i zërë zemërimi i Zotit të tyre dhe poshtërimi në këtë jetë..."**

Dhe që të mos mendojnë se ky ligj është i veçantë vetëm për ata, sërish shton: **"Kështu i ndëshkojmë Ne ata që shpifin."** Përshkrimi me *"itekhedhuu"*, *"morën"* është tregues se idhulli në realitet nuk ekziston porse, zgjedhja e tij nga idhujtarët për adhurim i dha atë vlerë imagjinare. Dhe për këtë, menjëherë pas kësaj fraze përmendet fjala *"el ixhlu"*, *"viçi"* që do të thotë se ky viç ishte po ai viç deri pas zgjedhjes së tij për adhurim.

Por çfarë është ky zemërim? Po ky nënçmim? Kur'ani nuk deklaron hapur diçka për këto të dyja në këtë ajet, por mjaftohet me tregues të përgjithshëm. Por ky zemërim mund të jetë tregues për fatkeqësitë dhe problemet me të cilat u sprovuan pas kësaj ngjarjeje dhe para hyrjes së tyre në Tokën e Kur'anit Fisnik .

Ose mund të tregojë për misionin e vrasjes së çuditshme të tyre me njëri-tjetrit, me të cilën u ngarkuan, si ndëshkim e dënim për këtë mëkat të madh.

Këtu mund të lindë kjo pyetje: Nga çështjet logjike është se realiteti i kthimit tek All'Ilahut realizohet me pendimin. Atëherë, si nuk i përfshiu falja e All'Ilahut Beni Israilët, ndonëse ata u penduan për veprën e tyre?

Përgjigjja është se nuk kemi asnjë argument që tregon se thjesht vetëm pendimi vlen për të gjitha rastet. Është e vërtetë se pendimi është një nga kushtet e kthimit, por ai nuk është gjithçka. Mëkati i adhurimit të idhujve dhe përulja (rënia në sexhde) brenda një periudhe kaq të shkurtër nga një popull që ka parë me

sytë e tij të gjitha këto mrekulli e argumente, nuk ishte një mëkat që mund të harrohet lehtë. Prandaj, a është e mjaftueshme vetëm që ndërmarrësi i tij, të thotë “kërkoj falje nga All'llahu” dhe me këtë të mbarojë gjithçka?!

Patjetër që ky popull duhet ta shohë zemërimin e All'llahut e të shijojë shijen e hidhur të këtij ushqimi në këtë jetë; ata që shpifën ndaj All'llahut me gënjeshtër duhet të ndëshkohen me fatkeqësi, në mënyrë që të mos mendojnë të bëjnë më mëkate të tilla.

Në ajetin pasardhës, Kur'ani Fisnik e plotëson këtë temë dhe në formën e një ligji të përgjithshëm thotë: **"Ndërsa ata që kryejnë vepra të këqija e pastaj pendohen dhe bëhen besimtarë, ta dinë se pas kësaj, Zoti yt është vërtet Falës e Mëshirëplotë."** kështu, ata që kthehen pas një të keqeje dhe i plotësojnë të gjitha kushtet e pendimit, All'llahu i fal ata.

Përgjigje për dy pyetje

1- A janë dy ajetet në fjalë fjali kontradiktore në mes të këtij tregimi të Beni Israilëve si përkujtim për të Dërguarin e All'llahut dhe myslimanët, apo janë thënie të All'llahut drejtuar All'llahu për Musain pas historisë së adhurimit të viçit nga Beni Israilët?

Disa komentues kanë dhënë mendimin e parë, ndërsa disa të tjerë mendimin e dytë:

Ata që dhanë mendimin e parë argumentuan me fjalinë: **"...ta dinë se pas kësaj, Zoti yt është vërtet Falës e**

Mëshirëplotë.”, sepse ajo i drejtohet të Dërguarit Muhammed (Paqja dhe bekimet e All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!)¹

Ata që mbështetën mendimin e dytë, e argumentuan me fjalinë: **“...do t'i zërë zemërimi...”**, e cila ka ardhur me foljen në kohën e tashme.²

Por pamja e jashtme e këtyre ajeteve tregon se kjo fjali është pjesë e fjalimit të All'Ilahut drejtuar Musait në mbyllje të tregimit të viçit. Folja në kohën e tashme “do t'i zërë ata” është dëshmi e qartë për këtë temë dhe nuk ka pengesë që thënia “Me të vërtetë Zoti yt” të jetë thënie e All'Ilahut drejtuar Musait (Paqja qoftë mbi të!)³

2- Përse përmendet besimi në ajetin në fjalë pas përmendjes së pendimit, sepse po nuk pate besim nuk realizohet pendimi?

Përgjigjja për këtë pyetje sqarohet me thënien se: Bazat e besimit lëkunden kur kryhet mëkati dhe kur këto shtylla goditen nga një lloj imagjinate. Ne lexojmë në hadithet islame:

*“Nuk pi alkool ai që është besimtar, nuk kryen (zina) imoralitet ai që është besimtar.”*⁴ pra besimi dobësohet dhe e humbet dritën dhe efektin e tij.

Por kur njeriu pendohet, besimi kthehet me dritën dhe efektin e tij të mëparshëm dhe duket sikur ripërtërihet.

¹ Tefsiri “Mijzan”, vëll. 8, f. 253.

² I njëjti burim

³ Atëherë aludimi në ajet është kështu: “All'Ilahu i tha Musait...

⁴ “Uesailu Shiah”, vëll. 20, f. 310. “Biharul Anuar”, vëll. 10, f. 228, 357 dhe 365.

Në ajetin e fundit të ajeteve që janë objekt studimi thuhet se kur u qetësua zemërimi i Musait (*Paqja qoftë mbi të!*) dhe arriti rezultatin që priste, ai i mori pergamenat nga toka, të cilat përmbanin mëshirë e udhëzim për ata që e ndiejnë përgjegjësinë, për ata që e kanë frikë All'llahun dhe që i nënshtrohen urdhrave e porosive të Tij: **"Dhe, kur Musait i kaloi zemërimi, i mori Pllakat, në të cilat ishin shënuar udhëzimet për rrugën e drejtë dhe mëshira për ata që i frikësohen Zotit të tyre."**

Ajetet 155 - 156

وَأَخْتَارَ مُوسَىٰ قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا لِّمِيقَاتِنَا ۖ فَلَمَّا أَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ
 قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُم مِّن قَبْلُ وَإِنِّي أَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ
 السُّفَهَاءُ مِنَّا ۚ إِن هِيَ إِلَّا فِتْنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَن تَشَاءُ وَتَهْدِي مَن
 تَشَاءُ ۚ أَنْتَ وَلِيُّنَا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا ۚ وَأَنْتَ خَيْرُ الْغَافِرِينَ ﴿١٥٥﴾
 * وَآكُتِبَ لَنَا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَفِي الْآخِرَةِ إِنَّا هُدَّنَا
 إِلَيْكَ ۚ قَالَ عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ مَن أَشَاءُ ۚ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ
 شَيْءٍ ۚ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ
 بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٦﴾

"Më pas Musai zgjodhi nga populli i tij shtatëdhjetë burra, për takimin Tonë. Kur i goditi tërmeti, ai tha: 'O Zoti im! Sikur të doje Ti, do t'i zhdukje ata dhe mua që më përpara. Por, a do të na shkatërroje për atë që bënë disa mendjelehtë mes nesh?! Ajo ishte veç një sprovë e urdhëruar prej Teje, për të shpënë në humbje atë që Ti do dhe për të udhëzuar atë që Ti dëshiron. Ti je Mbrotësi ynë, andaj falna dhe mëshirona! Ti je më i miri i falësve!'"

“Na cakto të mira në këtë botë dhe në tjetrën, sepse veç tek Ti ne kthehemi.’ All'llahu tha: ‘Unë godas me dënimin Tim kë të dua, ndërsa mëshira Ime përfshin çdo gjë. Atë do t’ua jap atyre që ruhen nga gjynahet e japin zekatin, atyre që u besojnë shpalljeve Tona.”

Komentimi

Përfaqësuesit e Beni Israilëve në takim

Në këto dy ajete, Kur’ani Fisnik i kthehet edhe një herë historisë së vajtjes së Musait në takim, në “Tur”, në shoqërinë e një grupi, duke treguar kështu një aspekt tjetër nga kjo ngjarje.

Komentuesit kanë mendime të ndryshme në lidhje me faktin nëse Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) ka patur një takim të vetëm me Zotin e tij apo disa të tilla? Secili prej këtyre komentuesve bazohet në Kur’anin fisnik për vërtetimin e synimit të vet, por siç e thamë edhe më lart, në fundin e ajetit 142 të kësaj sureje, ai ka patur vetëm një takim dhe ky nën shoqërinë e një grupi nga Beni Israilët.

Në këtë takim All'llahu i zbriti pergamenat Musait dhe i foli atij; po në këtë takim, Beni Israilët i kërkuan Musait që ta shihnin All'llahun haptazi; në këtë kohë u dëgjua edhe oshëtimia ose ndodhi lëkundja dhe Musait e Beni Israilëve u ra të fikët. Kjo temë është përmendur edhe në një hadith të transmetuar nga Ali ibn Ibrahim në komentimin e tij.¹

¹ Tefsiri “Ali ibn Ibrahim el Kummij”, vëll. 1, f.241.

Duhet patur parasysh se Kur'ani nuk është libër historie, që i regjistron ngjarjet sipas radhës së tyre. Ai është Libër udhëzimi, edukimi dhe reformimi njerëzor.

Në dy ajetet në fjalë, Kur'ani Fisnik fillimisht thotë: **"Më pas Musai zgjodhi nga populli i tij shtatëdhjetë burra, për takimin Tonë..."**

Beni Israilët i thanë Musait (*Paqja qoftë mbi të!*) që t'i kërkonte All'lahut të Lartësuar t'ua shfaqte Vetën e Tij haptazi. Në këtë kohë, ata i goditi një lëkundje e madhe që i shkatërroi. Musai u rrëzua në tokë nga të fikëtit dhe në momentin që erdhi në vete, tha: Zoti ynë, nëse dëshiron, jam i sigurtë se Ti na shkatërron të gjithëve. Me çfarë t'i përgjigjem popullit tim nëse vdesin këta? Ajeti thotë: **"...Kur i goditi tërmeti, ai tha: 'O Zoti im! Sikur të doje Ti, do t'i zhdukje ata dhe mua që më përpara...'"**

Pastaj tha: Zoti ynë, kjo kërkesë boshe është vepër e një grupi mendjelehtësh, kështu që mos na ndëshko neve me veprën e tyre: **"...Por, a do të na shkatërroje për atë që bënë disa mendjelehtë mes nesh?!"**...

Disa komentues e konsiderojnë praninë e fjalës "oshëtimë" në këtë ajet dhe fjalën "rrufe" në ajetin 55 të sures "Bekare", e cila lidhet me kërkesën e shikimit të All'lahut haptazi, si argument se ka patur dy takime.

Por siç e thamë më parë, në të shumtën e rasteve, vetëtimat shoqërohet me tronditje toke. Ajo është nën efektin e përplasjes së ngarkesave elektrike që gjenden në re, të cilat tërhiqen nga toka që vetëton me një rrufe që trondit malet dhe tokën me forcë e që ndoshta e rrënon dhe e thërmon atë, ashtu siç ka ardhur në tregimin e sprovës që ka zbritur te populli mëkatar i Salihut, ku një herë përmendet me termin "rrufe" në suren "Fussilet" e një herë tjetër me termin "oshëtimë" në suren "El A'raf", ajeti 78.

Disa komentues, me frazën **“për atë që bënë disa mendjelehtë mes nesh”** argumentojnë se ndëshkimi këtu erdhi për shkak të veprës (adhurimi i viçit) që bënë Beni Israilët, jo për shkak të fjalës që thanë, duke kërkuar ta shihnin All'llahun haptazi.

Edhe për këtë çështje, përgjigjja është e qartë, sepse edhe fjala është vepër nga veprat e njeriut. Përdorimi i fjalës "el fi'lu", "vepra" për "el kelamu" "thëniet" nuk është një çështje e re dhe e panjohur; për shembull, kur themi: Me të vërtetë, All'llahu na shpërblen në Ditën e Ringjalljes për veprat tona, duhet pranuar se termi "veprat tona" përfshin edhe fjalët tona.

Pastaj Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) në fund të kësaj lutjeje dhe kërkesë tha: Zoti ynë, me të vërtetë, unë e di se ky ishte provimi dhe sprova Jote. Ti dërgon në rrugë të gabuar atë që do (dhe e meriton një gjë të tillë) dhe udhëzon atë që do (dhe ka qenë i përshtatshëm për udhëzim): **“...Ajo ishte veç një sprovë e urdhëruar prej Teje...”**

Edhe këtu kanë folur shumë komentuesit për kuptimin e fjalës "el fitnetu" dhe u ndanë në disa grupe. Por duke patur parasysh se termi "el fitnetu" në shumë vende në Kur'anin e ndritur ka ardhur me kuptimin e sprovës dhe provimit, siç ka ardhur në ajetin 28 të sures "Enfal" që thotë: **“Me të vërtetë pasuria juaj dhe fëmijët tuaj janë sprovë”**. Gjithashtu, edhe në ajetin 2 të sures "Ankebut", në ajetin 126 i sures "Teube". Kuptimi i ajetit në fjalë nuk është i paqartë, sepse Beni Israilët u përballën me një sprovë të ashpër dhe All'llahu i Lartësuar u plotësoi atyre këtë kërkesë boshe (kërkesa e shikimit të All'llahut) që ishte e pamundur të ndodhte.

Në mbyllje të ajetit, Musai (*Paqja qoftë mbi të*) thotë: **“...për të shpënë në humbje atë që Ti do dhe për të udhëzuar atë që Ti**

dëshiron. Ti je Mbrojtësi ynë, andaj falna dhe mëshirona! Ti je më i miri i falësve!"

Nga grupi i ajeteve dhe transmetimeve përftohet se ata që vdiqën u ringjallën dhe u kthyen me Musain (*Paqja qoftë mbi të!*) tek Beni Israilët dhe u treguan atyre gjithçka çfarë dëgjuan dhe çfarë panë dhe u morën me udhëzimin e mendjelehtëve dhe injorantëve.

Në ajetin pasardhës tregohet për kërkesën e Musait ndaj Zotit të tij dhe plotësimin e pendimit, që është përmendur në ajetet e mëparshme. Musai thotë: **"Na cakto të mira në këtë botë dhe në Tjetrën..."**

Fjala *"hasene"* ka kuptimin e çdo të mire dhe të bukure. Duke u bazuar mbi këtë kuptim, kjo fjalë përmbledh të gjitha begatitë, gjithashtu edhe dakortësinë për veprën e mirë, faljen, Xhennetin, dhe çdo lloj nga llojet e lumturisë. Nuk ka argument për kufizimin e saj me ndonjë lloj të veçantë nga këto mirësi, siç menduan disa komentues.

Më pas, Kur'ani Fisnik e sqaron argumentin e kësaj kërkesë me këto fjalë: **"...sepse veç tek Ti ne kthehemi..."**; pra u kthyem tek Ti dhe kërkuam falje për atë çfarë bënë mendjelehtët nga ne, kur kërkuam atë që s'ka lidhje me pozitën Tënde madhështore.

Fjala *"hudna"* vjen nga lënda *"heudun"* dhe ka kuptimin e kthimit me mirësjellje e qetësi. Siç kanë thënë disa gjuhëtarë, ajo përfshin edhe kthimin nga e mira tek e keqja, gjithashtu, edhe kthimin nga e keqja tek e mira.¹ Por në shumë transmetime ka ardhur me kuptimin e pendimit dhe kthimit tek All'Ilahu.

Thotë Er Ragib në librin e tij *"El Mufredat"*: *"jehudu"* në origjinë vjen nga thënia e tyre: *"hudna ilejke"* – *"u kthyem tek Ti"*,

¹ Tefsiri *'El Manar'*, vëll.9, f. 221. Këtë kuptim e ka përcjellë nga ibn Arabij.

dhe ka qenë emër lavdërues. Pas abrogimit të sheriatit të tyre u bë i domosdoshëm për ta, edhe pse në të nuk ndodhet kuptimi i lavdërimit.

Por përderisa disa gjuhëtarë kanë përmendur se kuptimi i këtij termi është kthimi nga e keqja drejt së mirës, ose nga e mira drejt së keqes, mund të thuhet se kjo fjalë nuk përfshin lavdinë në këtë rast; madje ajo flet për çrregullim shpirtëror dhe ankth moral, nga i cili vuante ky grup.

Disa komentues të tjerë kanë thënë se shkak i emërtimit të këtij populli me fjalën “jehud” nuk ka lidhje absolutisht me këtë term, por është marrë në thelb nga lënda “jehudha”, që është një prej emrave të bijve të Ja’kubit (*Paqja qoftë mbi të!*). Më pas, germa “dh” u shndërrua në germën “d” dhe fjala mori trajtën “jehuda”¹

Në fund, All'llahu iu përgjigj lutjes së Musait (*Paqja qoftë mbi të!*) dhe e pranoi pendimin e tij, por jo në mënyrë absolute. Në mbyllje të ajetit erdhi përgjigja e kushtëzuar, ku thuhet: **“All'llahu tha: ‘Unë godas me dënimin Tim kë të dua...”**

E kemi thënë disa herë në këto transmetime, madje në të gjitha transmetimet, se fjala “*el meshijetu*” nuk ka kuptimin e dëshirës absolute dhe pa ndonjë përjashtim apo kusht, por është një dëshirë e shoqëruar me mençuri, me kopetenca e me meritë. Me këtë sqarohet përgjigja për çdo problem rreth kësaj tematike.

Më pas, All'llahu i Lartësuar shton duke thënë: **“...ndërsa mëshira Ime përfshin çdo gjë...”**

Kjo mëshirë e pakufishme mund të jetë tregues i begative dhe i dhuntive të kësaj bote, nga të cilat të gjithë përfitojnë prej tyre, të mirët dhe të këqinjët, vepërmirët dhe vepërkëqinjët.

¹ Tefsiri “Ruhul Xhinan”, vëll. 5, f. 300, fundi i ajetit në fjalë.

Gjithashtu, ajo mund të jetë tregues për lloje të mëshirës materiale dhe shpirtërore, sepse begatitë morale e shpirtërore nuk mund të jenë të veçanta vetëm për një popull.

Thënë ndryshe: Portat e mëshirës së All'lahut janë të hapura për të gjithë dhe janë njerëzit ata që vendosin hyrjen në to. Kështu, nëse nga disa njerëz nuk plotësohen kushtet e transmetuara, ky është argument për vetë sjelljen e tyre dhe jo për kufizimin e mëshirës hyjnore (komentimi i dytë është më i përshtatshëm me kuptimin e ajetit dhe me fjalinë që do të vijë).

Por në mënyrë që të mos mendojë dikush se pranimi i pendimit ose mëshira hyjnore dhe gjithëpërfshirja e saj janë të pakufishme dhe të pakushtëzuara, pa llogari apo libër, në fund të ajetit thuhet: **"...Atë do t'ua jap atyre që ruhen nga gjynahet e japin zekatin, atyre që u besojnë shpalljeve Tona."**

Devotshmëria është tregues për largimin nga çdo gabim e mëkat.

Fjala *"zekat"* këtu ka kuptim të gjerë dhe duke iu referuar hadithit të njohur: "Për çdo gjë ka zekat¹, ajo përfshin të gjitha veprat e vlefshme e të mira.

Fjalja **"...atyre që u besojnë shpalljeve Tona"** përfshin besimin me gjërat e shenjta.

Me këtë metodikë, ajeti përfshin një program të plotë dhe gjithëpërfshirës.

Nëse e komentojmë zekatin me kuptim të veçantë, pra, me kuptimin e njohur dhe me termin e zekatit, përmendja e tij do të ishte në mesin e detyrave të All'lahut për shkak të rëndësisë së tij në fushën e dretësisë sociale e shoqërore.

¹ "Uesailu Shiah", vëll. 10, f. 8 dhe 893. "Biharul Anuar", vëll. 2, f. 25.

Transmetohet se në një rast, Profeti (*Paqja dhe bekimet e All'lahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) po falte namaz dhe bashkë me të ishte edhe një beduin. Beduini u lut me këto fjalë: “O Zoti ynë, më mëshiro mua dhe Muhammedin e mos mëshiro askënd tjetër!” Pasi dha selam, i Dërguari i All'lahut i tha atij: “Sapo e kufizove të pakufizuarën. Mëshira e All'lahut nuk kufizohet vetëm për ndonjërin prej njerëzve”¹

¹ Tefsiri “Mexhmaul Bejjan”, fundi i ajetit në fjalë.

Ajeti 157

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا
عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ
الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ
عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ۚ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا
بِهِ وَعَزَّوْهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ ۚ أُولَٰئِكَ
هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾

"Atyre që ndjekin të Dërguarin, Profetin që nuk di shkrim e lexim, të cilin ata do ta gjejnë të shënuar në shkrimet e tyre, në Teurat dhe Ungjill. Ai do t'i urdhërojë ata të bëjnë vepra të mira dhe do t'i ndalojë nga të këqijat; do t'ua lejojë të këndëshmet e do t'ua ndalojë të pakëndëshmet, duke i liruar nga barrët e rënda dhe vështirësitë që kanë pasur. Prandaj, ata që do ta besojnë, përkrahin dhe nderojnë atë, duke ndjekur dritën që është zbritur me të, pikërisht ata janë të fituarit."

Komentimi

Ndiqeni këtë Profet!

Në realitet ky ajet plotëson ajetin paraardhës, i cili foli për cilësitë që i përfshin mëshira e gjerë e All'llahut, që ishin: devotshmëria, dhënia e zekatin dhe besimi në argumentet e All'llahut. Në këtë ajet përmenden cilësi të tjera, ndër të cilat është ndjekja e Profetit më të lartë, sepse besimi në All'llahun nuk ndahet nga besimi në Profetin (*Paqja dhe bekimet e All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) dhe nga ndjekja e fesë së tij. Gjithashtu, edhe devotshmëria e zekati nuk plotësohen pa ndjekur udhëheqjen.

Për këtë, All'llahu i Lartësuar thotë: **"Atyre që ndjekin të Dërguarin..."** Më pas, në shtesë të pozitës së mesazhit, ajeti sqaron gjashtë cilësi të këtij të Dërguari ku thotë:

1- Me të vërtetë, ai është Profeti i All'llahut: **"Profetin"** (en nebij)

Profet i thuhet të gjithë atyre që sqarojnë mesazhin e All'llahut tek njerëzve, i shpallet shpallje atij, edhe nëse nuk është i ngarkuar me thirrje e predikim. Por, i dërguari, në shtesë të qenit të tij Profet (nebij), është i ngarkuar me thirrjen në fenë e All'llahut, predikimin dhe me palëkundëshmërinë e tij në këtë rrugë.

2- Ai është një Profet **"...që nuk di shkrim e lexim..."**

Ai nuk ka mësuar shkrim e këndim dhe është rritur në mesin e njerëzve të Mekës, baza e Njësimi.

Komentuesit kanë dhënë mendime të shumta rreth konceptit *"El Ummij"*, që rrjedh nga lënda **"Umm"** e që ka kuptimin "nënë", ose nga *"Ummeh"*, me kuptimin "bashkësi njerëzore". Kështu, disa komentues thonë se Profeti Muhammed

nuk ka mësuar e studiuar, pra ai ka mbetur sikurse e ka lindur nëna e tij që nga dita e parë dhe nuk ka qenë nxënës i dikujt. Disa të tjerë kanë thënë se ai është rritur mes njerëzve të zakonit dhe jo në shtresat e parisë, të pasanikëve e tiranëve. Ndërsa një grup i tretë komentuesish thonë se Profeti Muhammed (*Paqja dhe bekimet e All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) është shfaqur në Mekë, në “Ummul Kura” e kjo fjalë është sinonim i Mekës.

Në hadithet e në burimet e tjera të transmetuara, herë thuhet se ai nuk ka mësuar e nuk ka studiuar, e herë tjetër se ka qenë mekas¹.

Fjala “*ummij*” mund t’i përfshijë të tre kuptimet e konceptit “*ummij*” sepse kemi thënë në disa raste se një term i vetëm mund të përdoret në disa kuptime. Për këtë ka dëshmi të shumta në letërsinë arabe. (Për detaje më të hollësishme rreth analfabetizmit të Profetit (*Paqja dhe bekimet e All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) do të flasim pasi të kemi mbaruar komentimin e këtij ajeti).

3- “...të cilin ata do ta gjejnë të shënuar në shkrimet e tyre, në Teurat dhe Ungjill...”

Gjithashtu, rreth kësaj teme, pra rreth përgëzimeve të ndryshme në librat e dy epokave (në Teurat dhe Ungjill), e madje edhe në Teuratin e Ungjillin tashmë të devijuar, do të bëjmë një studim të detajuar pasi të mbarojmë komentimin i këtij ajeti.

4- Ndër shenjat dalluese të këtij Profeti është se thirrja e tij përputhet plotësisht me logjikën; kështu, ai thërret në të mirën dhe ndalon nga e keqja: “...Ai do t’i urdhërojë ata të bëjnë vepra të mira dhe do t’i ndalojë nga të këqijat...”

5- Përmbajtja e thirrjes së tij përputhet me natyrën e shëndoshë njerëzore. Ai lejon çfarë është e dobishme për njeriun dhe ndalon atë çfarë është e dëmshme për të: “...do t’ua lejojë të

këndëshmet e do t'ua ndalojë të pakëndëshmet...", pra ushqimet e këndshme e ato të pakëndshme.

6- Ai nuk është si pretenduesit e profetësisë dhe të mesazhit, që synojnë dakortësinë e njerëzve me prangat e pushtimit, kolonizimit e të shfrytëzimit. Përkundrazi, ai ua heq atyre barrën dhe prangat që ua kanë bllokuar mendjet dhe idetë e tyre e që u kanë rënduar mbi shpatulla: **"...duke i liruar nga barrët e rënda dhe vështirësitë që kanë pasur..."**¹

Pas këtyre gjashtë cilësive, duke shtuar edhe cilësinë e shtatë, që është pozita e mesazhit e që përbën një tregues të qartë dhe një argument të prerë për besnikërinë e thirrjes së Profetit (*Pajja dhe bekimet e All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*), Kur'ani Fisnik thotë:

"...Prandaj, ata që do ta besojnë, përkrahin dhe nderojnë atë, duke ndjekur dritën që është zbritur me të, pikërisht ata janë të fituarit."

Fjala *"azeruhu"* rrjedh nga lënda *"te'azijr"*, që do të thotë: mbrojtje dhe triumf, i shoqëruar me respekt e dinjitet. Disa komentues thonë se në origjinë, ky term ka kuptimin e pengimit. Nëse pengimi është për armikun, atëherë kuptimi i tij është triumf; nëse pengimi është për mëkatin, atëherë kuptimi i tij është ndëshkim dhe paralajmërim. Kjo është edhe arsyeja se pse për dënimet e lehta përdoret fjala *"te'azijr"*

Ja vlen të përmendet përdorimi i fjalës **"që është zbritur me të"** në vend të fjalisë *"ia zbriti atij"*, ndërkohë që ne e dimë se nuk ka patur për Profetin zbritje nga qielli. Por përderisa profetësia

¹ Fjala "Isrun" në origjinalitet do të thotë lidja e diçkaje dhe burgosja e saj. Kjo përdoret për çdo punë që e pengon njeriun nga aktiviteti dhe lëvizja. Përdoret për premtimin, marrëveshjen apo ndëshkimet sepse këto çështje e kufizojnë lëvizjen e njeriut.

dhe Mesazhi zbritën me Kur'anin nga ana e All'llahut, për këtë u perifrashua me thënien "**që është zbritur me të**".

Hulumtime

Këtu do të ndalemi në disa çështje të rëndësishme, të cilat janë:

1- Pesë argumente për profetësinë në një ajet të vetëm

Nuk janë përmendur në asnjë ajet të Kur'anit kaq shumë argumente rreth vërtetësisë së thirrjes së të Dërguarit më fisnik (*Paqja dhe bekimet e All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) siç përmenden në këtë ajet. Nëse i shohim me hollësi gjashtë cilësitë që ka përmendur All'llahu i Lartësuar në këtë ajet për Profetin e Tij, Muhammedin (*Paqja dhe bekimet e All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*), do të kuptojmë se në to ka pesë argumente të qarta për vërtetimin e profetësisë së tij:

Argumenti i parë: Ai ishte “analfabet”; ai nuk kishte studiuar, por megjithatë erdhi me një Libër që nuk ndryshoi vetëm jetën e banorëve të Hixhazit, por ishte një pikë e rëndësishme ndryshimi në historinë njerëzore; madje edhe ata që nuk e pranojnë profetësinë e tij, nuk dyshojnë në madhësinë e Librit dhe të udhëzimeve të tij.

Pra, a është e mundur që ta ketë shkruar një libër të tillë, një njeri që është rritur në një mjedis injorance e që nuk ka mësuar prej askujt?!

Argumenti i dytë: Argumentet e profetësisë së tij janë transmetuar me fraza të ndryshme në librat e mëparshëm qiellorë,

ku ka shenja për vërtetësinë e tij. Përgëzimet që erdhën në këto libra nuk përkojnë me askënd tjetër veç tij.

Argumenti i tretë: Përmbajtja e thirrjes së tij përputhet plotësisht me logjikën, sepse ai fton në të mirë dhe ndalon nga e urryera dhe të këqijat. Kjo çështje sqarohet mirë me leximin e udhëzimeve të tij.

Argumenti i katërt: Përmbajtja e thirrjes së tij përputhet me natyrën e shëndoshë dhe me instinktët e barabarta.

Argumenti i pestë: Po të mos ishte shpallje prej All'Ilahut, atëherë Profeti do të merrej me interesat e tij personale. Kështu, ai nuk do t'ua hiqte njerëzve zinxhirët e prangat, do t'i linte ata në injorancë e në pavetëdihe dhe do t'i shfrytëzonte në mënyrën më të mirë, por shohim se ai bën të kundërtën; pra, i liron njerëzit nga prangat e tyre të rënda. Ai i liron ata nga injoranca e pavetëdija përmes thirrjes së vazhdueshme në njohje e dituri; i liron nga paganizmi dhe nga devijimi përmes thirrjes në Njësim; i liron nga diferencimi dhe nga ndarja e shtresave shoqërore përmes thirrjes në vëllazërim fetar dhe barazisë përpara ligjit.

Secili prej këtyre argumenteve tregon vërtetësinë e thirrjes së këtij Profeti.

2- Si ka qenë Profeti analfabet?

Siç e kemi thënë edhe më lart, për fjalën “**ummij**” ekzistojnë tre mundësi interpretimi. Kjo fjalë mund të ketë kuptimin:

1- Ai që nuk ka mësuar.

2- Ai që ka lindur në tokën e Mekës dhe që është rritur në të.

3- Ai që është çuar nga radhët e njerëzve.

Interpretimi më i njohur është i pari, pasi ai përputhet me përdorimet e këtij termi. Megjithatë fjala “**ummij**” mund t'i

përfshijë të tre kuptimet e përmendura më lart. Për më tepër, të gjithë historianët janë pajtuar me mendimin se i Dërguari më fisnik nuk ka mësuar dhe nuk dinte të shkruante. Për situatën e Profetit përpara se atij t'i vinte Shpallja, në Kur'an, në ajetin 48 të sures "El Ankebut", thuhet: **"Para këtij, ti (Muhammed) nuk kishe lexuar kurrfarë libri e as që kishe shkruar gjë me dorën tënde; përndryshe, ndjekësit e së pavërtetës do të dyshonin."**

Në të vërtetë, numri i njerëzve që dinin shkrim e këndim në rajonin e Hixhazit ishte shumë i pakët. Kështu, në këtë vend, injoranca ishte e përhapur dhe njerëzit që dinin shkrim e këndim ishin shumë të njohur nga të tjerët. Në Mekë kishte 17 burra dhe vetëm një grua, që dinin shkrim e këndim.¹

Nëse Profeti do të kishte mësuar nga ndonjë mësues i asaj kohe, një gjë e tillë do të dihej. Le të supozojmë se ne nuk e pranojmë profetësinë e tij. Por si është e mundur që në librin e tij të mohohet haptazi ky fakt? A nuk do ta kundërshtonin njerëzit e t'i thonin: "Me të vërtetë, ne e dimë se ti di shkrim e këndim, pra si mohohet kjo gjë?"

Kjo tregon qartazi se analfabetizmi i Profetit ishte i vërtetë. Si do që të jetë, prania e kësaj cilësie tek Profeti vërteton profetësinë e tij. Me këtë bie çdo mundësi lidhjeje tjetër e tij përveçse me All'llahun dhe me botën metafizike gjatë thirrjes së tij.

Kjo përsa i përket kohës para profetësisë. Por, as pas marrjes së misionit të profetësisë nuk është transmetuar nga ndonjë historian, se ai mund të ketë mësuar shkrim e këndim tek ndonjë nga të diturit e asaj kohe. Kjo tregon se Profeti mbeti analfabet deri në fund të jetës së tij.

¹ "Futuhul Buldan", vëll. 3, f. 580.

Është gabim i madh të mendohet se meqë Profeti nuk ka marrë mësim nga askush ndër të diturit e kohës, për rrjedhojë ai nuk ka njohur as shkrimin e as këndimin. Ata që e kanë komentuar “analfabetizmin” si mosnjohje të shkrimit e të këndimit, nuk e kanë parë me vëmendje këtë dallim.

Nuk është problem të mendohet se Profeti ka ditur shkrim e këndim të mësuar prej All'llahut dhe pa mësuar prej askujt nga njerëzit, sepse një njohuri e tillë pa dyshim që është nga përsosmëria shpirtërore dhe plotësuese e pozitës së profetësisë. Për një gjë të tillë dëshmojnë hadithet e transmetuara nga Ehli Bejti (*Paqja qoftë mbi ta*), ku thuhet se Profeti ka qenë i aftë në shkrim e në këndim.¹

Por në mënyrë që të mos mbesë aspak dyshim në thirrjen e tij, Profeti nuk e ka përdorur këtë aftësi.

Thënia e disave se: Aftësia e shkrimit dhe këndimit nuk konsiderohen përsosmëri, sepse ato të dy janë mjet për arritjen e përsosmërive shkencore dhe nuk janë realisht në vetvete shkencë e vërtetë dhe as përsosmëri reale, përgjigjja për këtë ndodhet në vetë thënien, sepse dituria nëpërmjet rrugës së përsosmërisë është, gjithashtu, përsosmëri.

Ajo që mendojnë disa se ajeti 2 i sures “El Xhumua”, ku thuhet: **“Që t’ju lexojë ajetet e Tij, t’i pastrojë ata, t’ua mësojë librin dhe mençurinë”**, dhe ajete të tjera, janë argumente që tregojnë se Profeti ua lexonte Kur’anin njerëzve nga diçka e shkruar. Ky mendim nuk është i drejtë, sepse termi “këndim” thuhet për një gjë të shkruar mbi diçka dhe përdoret për këndimin përmendësh e me zemër. Përdorimet e këtij termi për ata që

¹ Tefsiri “Burhan”, vëll. 4, f. 332, fundi i ajeteve të sures “Xhumua”. “Biharul Anuar”, vëll. 16, f. 133 dhe 134.

recitojnë poezi apo që thonë lutje përmendësh ose me zemër janë të shumta.

Nga e gjitha çfarë thamë, rezulton se:

1- Profeti nuk ka mësuar shkrim e këndim nga askush.

2- Ne nuk kemi asnjë argument, që të tregojë se Profeti ka lexuar apo shkruar diçka para profetësisë, apo pas saj.

3- Nuk mohohet mundësia që All'llahu i Lartësuar t'i ketë mësuar shkrim e këndim Profetit të Tij.

3- Lajmet për ardhjen e Profetit

Dëshmi historike si dhe përmbajtjet e librave të Kur'anit Fisnik të jehudinjëve dhe të krishterëve, (Teurati dhe Ungjilli), tregojnë se ato nuk janë librat qiellorë (origjinalë) që i kanë zbritur Musait dhe Isait (*Paqja qoftë mbi ta*) dhe se janë bërë pre e devijimit; madje një pjesë e tyre është fshirë e zhdukur. Ajo çka ekziston tani nën emërtimin e librave të Kur'anit Fisnik, s'është gjë tjetër veçse një përzierje mendimesh njerëzore dhe diçka nga udhëzimet që i kanë zbritur Musait dhe Isait (*Paqja qoftë mbi ta*), të cilat kanë mbetur në duart e nxënësve të tyre.

Mbi këtë bazë, nuk është për t'u çuditur nëse nuk hasim fraza të qarta rreth përgëzimit për ardhjen e Profetit më fisnik (*Paqja dhe bekimet e All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*).

Por megjithatë, në gjërat dytësore të këtyre librave të devijuar, vërehen fraza që përmbajnë shenja mbështetëse rreth ardhjes së këtij Profeti të madh, të cilat i kanë grumbulluar një grup dijetarësh në libra dhe në botime të pavarura ose në thënie që flasin për këtë aspekt. Dhe meqenëse përmendja e këtyre përgëzimeve dhe fjalët e bisedat rreth tyre janë të shumta, ne do të

mjaftohemi me përmendjen e disave prej tyre, si shembuj e jo si kufizime:

1- Tek "Gjeneza", kapitulli 17, në frazën 17 deri 20 thuhet: "Ibrahimi i tha All'llahut: Ah sikur Ismaili të jetonte para teje!" Ndërkohë, All'llahu i tha: "... Për sa i përket Ismailit, të kam dëgjuar për të (pra, lutjen tënde për të). Ja pra, Unë po e bekoj, po i jap fryte dhe po e shumoj shumë atë. Dymbëdhjetë udhëheqës do lindë dhe do ta bëj komb të madh".

2- "Vazhdojnë pasardhësit e Jehudhës dhe pasardhësit e ligjshëm të tyre deri sa të vijë Shejlun dhe ai do të ketë nënshttrimin e popujve".

Sipas Musterhakis, në librin "Kamusul Kitabil Mukade", një nga kuptimet e fjalës "shejlun", është dërgimi. Ky kuptim përputhet me fjalën "Resul" – "i Dërguar" ose "Resulull-llah".

3- Në Ungjillin e Gjonit, kapitulli 15, në frazën 16, thuhet: "Ndërsa konsoliduesi, shpirti i Kur'anit Fisnik , të cilin do ta dërgojë Ati në emrin tim, ai do t'ju mësojë çdo gjë dhe do t'ju përmendë çdo gjë që ju kam thënë unë".

4- Gjithashtu, në Ungjillin e Gjonit, kapitulli 16, fraza 7, thuhet: "Në mënyrë që t'ju them juve të vërtetën: Me të vërtetë, është më mirë për ju që unë të iki. Sepse nëse unë nuk iki, nuk do ju vijë i konsoliduari. Por nëse shkoj, Ai jua dërgon atë juve dhe kur vjen, ai ju udhëzon juve me të gjitha të drejtat, sepse ai nuk flet nga vetja e tij, por çdo gjë që dëgjon, flet me të dhe ju lajmëron juve për çështje që do të vijnë."¹

¹ Të gjitha tekstet e përmendura këtu janë shkëputur nga Libri "El Ahdul Kadim uel Xhedij", botuar në shtëpinë botuese "El Kitabul Mukades fi el Aleml el arabij", viti 1979.

Ajeti 158

قُلْ يَأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ
 مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ ۚ
 فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ
 وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٨﴾

“Thuaj (o Muhammed): ‘O njerëz, unë jam i Dërguari i All'Ilahut për të gjithë ju, i Atij që i përket sundimi i qiejve dhe i Tokës. Nuk ka zot tjetër të vërtetë veç Atij; Ai jep jetë dhe vdekje, prandaj besoni në All'Ilahun dhe në të Dërguarin e Tij, Profetin që nuk di shkrim e lexim e që beson në All'Ilahun dhe Fjalët e Tij! Shkoni pas Tij, që të jeni në rrugën e drejtë!”

Komentimi

Thirrja universale e Profetit

Transmetohet nga Hasan El Muxhteba (*Paqja qoftë mbi të!*), i cili ka thënë: “Erdhi një grup nga jehudinjtë tek i Dërguari i All'Ilahut (*Paqja dhe bekimi i All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) dhe i thanë: “O Muhammed! Ti je ai që pretendon se je i Dërguari i All'Ilahut dhe se të vjen shpallja, ashtu siç i vinte Musait të birit

të Imranit? Profeti heshti për pak dhe më pas u përgjigj: “Po, unë jam zotëria i bijve të Ademit dhe kjo nuk është krenari. Unë jam vula e Profetëve, prijësi i të devotshmëve dhe i Dërguari i Zotit të botrave”. Jehudinjtë e pyetën: “Je dërguar tek arabët, tek të huajt apo tek ne?” Pas kësaj, All'llahu zbriti ajetin që është objekt studimi, ku thuhet se mesazhi i Profetit është për të gjithë njerëzimin.¹

Megjithatë, nuk mund të mohohet lidhja e këtij ajeti me ajetin e mëparshëm, që ka të bëjë me cilësitë e Profetit (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*), me thirrjen dhe ndjekjen e fesë e të legjislacionit të tij.

Në fillim, All'llahu i Lartësuar e urdhëron të Dërguarin e Tij, duke i thënë: **"Thuaj (o Muhammed): 'O njerëz, unë jam i Dërguari i All'llahut për të gjithë ju...'"**

Si shumë ajete të tjera të Kur'anit fisnik, ky ajet është argument i qartë për universalitetin e thirrjes së të Dërguarit të All'llahut (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*).

Gjithashtu, në ajetin 28 të sures “Sebe” lexojmë: **“Nuk të kemi dërguar ty veçse për të gjithë njerëzit.”**

Në ajetin 19 të sures “En’am” thuhet: **“M’u shpall mua ky Kur’an që të udhëzoj me të edhe ata që vijnë pas meje”**; pra, atyre që u arrin Kur’ani.

Në fillim të sures “Furkan” thuhet: **“I bekuar është Ai, i Cili zbriti shkoqitësin mbi robin e Tij, që të jetë udhërrëfyes për botrat”**; kështu që ai është dërguar tek të gjithë njerëzit për t’i paralajmëruar për përgjegjësitë.

¹ Tefsiri “Safij”, vëll. 2, f. 243. “Biharul Anuar”, vëll. 9, f. 294.

Këto janë shembuj nga ajetet që dëshmojnë për universalitetin e thirrjes së të Dërguarit më madhështor. Rreth kësaj çështjeje do të flasim edhe në fund të ajetit 7 të sures “Esh Shura”, si dhe në fund të ajetit 92 të sures “El En’am”.

Më pas, Kur'ani e përshkruan All'llahun për të Cilin thërret Profeti (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) me tre cilësi:

1- "...i Atij që i përket sundimi i qiejve dhe i Tokës..." Ai është Sunduesi absolut.

2- "...Nuk ka zot tjetër të vërtetë veç Atij..."

3- "...Ai jep jetë dhe vdekje..."; në dorën e Tij janë jeta dhe vdekja.

Me këtë metodë, ky ajet mohon të ketë Zot tjetër përveç Krijuesit të qiejve dhe të tokës, si dhe mohon hyjninë e çdo idhulli. Në këtë mënyrë mohohet edhe triniteti kristian. Ai përforcon se mesazhi i Profetit është mbarëbotëror dhe fuqinë e All'llahut të Lartësuar për Ringjalljen.

Në mbyllje, ajeti që është objekt studimi i thërret të gjithë banorët e botës në besimin tek All'llahu dhe tek i Dërguari i Tij, i cili nuk kishte mësuar shkrim e këndim dhe ishte rritur mes njerëzve: **“...prandaj besoni në All'llahun dhe në të Dërguarin e Tij, Profetin që nuk di shkrim e lexim...”**

Ky Profet është ai i cili nuk mjaftohet vetëm me thirrjen e të tjerëve për këto të vërteta, por së pari ai beson në atë që thotë, pra beson në All'llahun dhe në fjalët e Tij: **“...e që beson në All'llahun dhe Fjalët e Tij...”**

Ai nuk beson vetëm në ajetet që i janë zbritur atij, por në të gjithë librat e vërtetë të Profetëve të mëparshëm.

Besimi në fenë e tij, që pasqyrohet përmes veprave dhe sjelljeve të tij, është argument i qartë mbi vërtetësinë e tij, sepse veprat vërtetojnë besimin e njeriut në atë që urdhëron e thërret dhe besimi i tij me thënie është një nga argumentet e sinqeritetit dhe të besnikërisë së tij. E gjithë historia e Profetit dëshmon se ai ka qenë më shumë praktikant se të tjerët, i udhëzimeve me të cilat erdhi.

Po, sigurisht, ju duhet ta ndiqni këtë Profet, në mënyrë që të ndizen dritat udhërrëfyese në zemrat tuaja e që të udhëzoheni në rrugën e lumturisë: **"...Shkoni pas Tij, që të jeni në rrugën e drejtë!"**

Kjo tregon se nuk mjafton thjesht vetëm besimi, por ai vlen vetëm nëse është i shoqëruar me ndjekje praktike.

Ajeti në fjalë ka zbritur në Mekë në ditën kur myslimanët ishin të pakët në numër dhe nuk ishin të shumtë ata që mendonin se Profeti (*Paqja dhe bekimi i All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) do ta sundonte Mekën, e më pas të gjithë Gadishullin Arabik, apo një pjesë të madhe të botës.

Duke u bazuar mbi këtë, disa pretendojnë se në fillim, i Dërguari i All'Ilahut synonte ta përcillte mesazhin vetëm te banorët e Mekës dhe kur u përhap feja e tij, ai mendoi të sundonte Hixhazin e më pas vende të tjera, ku dërgoi delegacione tek mbretërit e botës, prijësit e udhëheqësit e tyre dhe i lajmëroi për mesazhin e tij universal. Ajeti që është objekt studimi e që zbriti në Mekë, u përgjigjet të gjitha këtyre supozimeve. Në të deklarohet qartazi se mesazhi i Profetit ishte universal që në fillim.

Ajetet 159 - 160

 وَمِنْ قَوْمِ مُوسَى أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ
 وَقَطَعْنَاهُمْ اثْنَتَى عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا ۚ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ إِذِ
 اسْتَسْقَاهُ قَوْمُهُ ۚ أَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ ۖ فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ
 اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا ۖ قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرِبَهُمْ ۖ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ
 الْغَمَمَ ۖ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّاءَ ۖ وَالسَّلْوَىٰ ۖ كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا
 رَزَقْنَاكُمْ ۚ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

"Te populli i Musait ka pasur disa njerëz që udhëhiqnin dhe zbatonin drejtësinë nën dritën e së vërtetës."

"Ne i ndamë hebrenjtë në dymbëdhjetë fise. Kur populli i tij i kërkoi ujë, Ne i kumtuam Musait: 'Bjeri me shkopin tënd shkëmbit!' dhe prej tij shpërthyen dymbëdhjetë burime. Çdo fis e dinte burimin e vet. Dhe Ne u bëmë hije me retë dhe u zbritëm manën dhe thëllëza, duke iu thënë: 'Hani ushqimet e mira që jua kemi dhënë!' Ata nuk na dëmtuan Neve, por i bënë dëm vetvetes."

Komentimi

Disa nga begatitë e All'Ilahut për Beni Israilët

Në ajetet në fjalë tregohet për një të vërtetë, që është se Kur'ani Fisnik interesohet për të drejtën dhe respekton pakicat fetare që bëjnë punë të mira. Kur'ani nuk i ka përshkruar të gjithë Beni Israilët si shkatërrimtarë dhe si të humbur. Përkundrazi, në të theksohet se prej tyre ka një pakicë të vlefshme, që s'është dakort me veprimet e shumicës. Për ta, Kur'ani ka treguar një rëndësi të veçantë duke thënë: **"Te populli i Musait ka pasur disa njerëz që udhëhiqnin dhe zbatonin drejtësinë nën dritën e së vërtetës."**

Ky ajet tregon se një grup i vogël nuk iu dorëzuan Samiriut dhe thirrjes së tij. Ata gjithmonë e përherë mbronin fenë e Musait. Ose tregon për rryma dhe fraksione të tjera që erdhën pas Musait (*Paqja qoftë mbi të!*)

Por ky kuptim nuk duket se pajtohet në pamje të parë me ajetin, sepse fjalët "udhëzohen" dhe "bëjnë drejtësi" janë folje në kohën e tashme dhe ato flasin për kohën e zbritjes së Kur'anit dhe vërtetojnë praninë e një grupi të tillë në atë kohë. Me përjashtim, nëse aludojmë foljen "kane", "ishte", atëherë ajeti është tregues i kohës së shkuar. Ne e dimë se aludimi pa argument është në kundërshtim me të dukshmen.

Gjithashtu, këtu mund të flitet për një pakicë jahudinësh, të cilët jetuan në kohën e të Dërguarit të All'Ilahut (*Paqja dhe bekimi i All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*), e që e përqafulan Islamin gradualisht, duke hyrë në radhët e myslimanëve të singertë. Ky komentim përputhet më shumë me aparencën e dy foljeve të kohës së tashme të përdorura në ajet.

Në disa transmetime të shi'itëve dhe të synive thuhet se ky ajet flet për një grup të vogël nga Beni Israilët, të cilët jetonin përtej Kinës e bënë një jetë të drejtë, të devotshme, në Njësime e adhurim ndaj All'Ilahut të Lartësuar. Por këto transmetime janë hedhur poshtë sepse nuk përputhen me atë që njohim sot nga gjeografia e botës. Për më tepër, historitë e sotme ekzistuese nuk e përkrahin këtë temë, kështu që hadithet e përmendura nuk merren në konsideratë për nga zinxhiri i transmetimit.

Në ajetin pasardhës, Kur'ani Fisnik tregon një sërë begatish të All'Ilahut për Beni Israilët.

Begatia e parë: All'Ilahu i Lartësuar thotë: "**Ne i ndamë hebrenjtë në dymbëdhjetë fise...**"; kjo ndarje është bërë për të mundësuar një sistem të drejtë, larg përplasjeve të ashpra.

Dihet se kur tek një popull ekzistojnë ndarje administrative të rregullta, të cilat drejtohen nga një udhëheqje e saktë, atëherë menaxhimi dhe ruajtja e drejtësisë mes tyre do jetë më e lehtë. Për këtë, të gjitha shtetet e synojnë një ndarje të tillë.

Fjala "*esbatun*" është shumësi i "*sibtun*" dhe do të thotë "shtrirje me lehtësi". Më pas këto dy fjale janë përdorur për fëmijët dhe veçanërisht për nipërit e mbesat, sepse ato janë vazhdimësia e familjes.

Qëllimi me fjalën "*esbat*" këtu, janë fiset e Beni Israilëve dhe degët e tyre, ku secila prej tyre rridhte nga njëri prej fëmijëve të Jakupit (*Paqja qoftë mbi të!*).

Begatia e dytë: Kur Beni Israilët ishin të drejtuar nga Kudsi dhe i goditi një etje e fortë dhe e rrezikshme në shkretëtirë, ata i kërkuan Musait (*Paqja qoftë mbi të!*) ujë. Musait i erdhi Shpallja që me bastunin e tij të godiste shkëmbin. Dhe kështu bëri. Prej shkëmbit buroi ujë dhe Beni Israilët shpëtuan nga shkatërrimi:

“Kur populli i tij i kërkoi ujë, Ne i kumtuam Musait: ‘Bjeri me shkopin tënd shkëmbit!’ dhe prej tij shpërthyen dymbëdhjetë burime...”

Këto kroje ishin të ndara në dymbëdhjetë pjesë ndërmjet fiseve të Beni Israilëve, ku çdonjëri prej tyre e dinte burimin e tij: **“...Çdo fis e dinte burimin e vet...”**

Nga kjo fjali mësohet se këto dymbëdhjetë burime që buruan nga ky shkëmb i madh, njiheshin nga shenja dalluese. Çdo grup nga Beni Israilët e dinte burimin e tij të veçantë e të caktuar për të. Ndërmjet tyre nuk ndodhnin kontradikta, në shoqëritë e tyre kishte rregull e pirja bëhej në mënyrën më të lehtë.

Begatia e tretë: Në atë shkretëtirë përvëluese, ku nuk kishte as çati e as hije, All'llahu i Lartësuar u dërgoi atyre një re që u bënte hije: **“...Dhe Ne u bëmë hije me retë...”**

Begatia e katërt: Zbritja e rrëshirës dhe e shkurtëzës, si dy ushqime të shijshme e të mira: **“...dhe u zbritëm manën dhe thëllëza...”**

Për këto dy lloje ushqimesh, komentuesit kanë dhënë mendime të ndryshme. Këto komentime i kemi përmendur në studimin e ajetit 57 dhe 60 të sures “El Bekare”, ku kemi thënë se ka mundësi që “rrëshira” të ketë qenë një lloj mjalti natyral, i cili gjendej në brendësi të maleve aty pranë, ose lëngje bimësh që mbinin aty-këtu në shkretëtirë; ndërsa “thëllëza” ishte një lloj zogu, mishi i të cilit është i lejuar për t’u ngrënë dhe është i ngjashëm me pëllumbin.¹

Më pas, All'llahu i Lartësuar thotë: **“...duke iu thënë: ‘Hani ushqimet e mira që jua kemi dhënë...’”**

¹ Për më shumë sqarime shih komentimin e ajetit 57 të sures "El Bekare", në fund të tij.

Por ata i hëngrën, i mohuan begatitë dhe nuk falënderuan. Me këtë, ata i bënë padrejtësi vetes së tyre: **"...Ata nuk na dëmtuan Ne, por i bënë dëm vetvetes."**

Përmbajtja e këtij ajeti ka ardhur edhe në ajetet 57 dhe 60 të sures "El Bekare", me një dallim shumë të vogël, se burimet e ujit nga shkëmbi, këtu përshkruhen me fjalën "inbexheset", ndërsa në ajetet e përmendura me fjalën "infexheret". Sipas komentuesve, ndryshimi ndërmjet këtyre dy frazave është se "infexheret" ka kuptimin e daljes së ujit me presion, ndërsa fjala "inbexheset" ka kuptimin e daljes së ujit me pakicë. Ndoshta ky ndryshim tregon se burimet e përmendura të ujit nuk buruan nga shkëmbi madhështor të gjitha përnjëherësh, në mënyrë që të bëheshin shkak i frikës e i ankthit të tyre, e të mos kishin mundësi për sistemimin e ujrave që buronin dhe grumbullimin e tyre, por në fillim ato buruan me qetësi e pakicë e më pas u zgjeruan. Disa komentues thonë se këto dy fjalë kanë një kuptim të vetëm.

Ajetet 161 - 162

وَإِذْ قِيلَ لَهُمْ اسْكُنُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ
وَقُولُوا حِطَّةٌ وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا نَغْفِرْ لَكُمْ خَطِيئَتَكُمْ^ج
سَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٦١﴾ فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ
الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِنْ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا
يَظْلِمُونَ ﴿١٦٢﴾

"Kur atyre iu tha: 'Vendosuni në këtë vendbanim dhe hani çfarë të doni; kërkoni falje dhe hyni në portat e tij duke u përlur, që t'jua falim gabimet dhe t'ua shtojmë shpërblimin punëmirëve."

"Ata të cilët nga radhët e tyre bënë padrejtësi, i ndërruan fjalët me të tjera që nuk u ishin thënë. Prandaj Ne u dërguam dënim nga qielli, sepse bënë padrejtësi."

Komentimi

Në vazhdim të ajeteve të mëparshme, këto dy ajete tregojnë për një grup tjetër të dhuntive të All'Ilahut për Beni Israilët, tiraninë që ata shfaqën dhe mohimin që ata u bënë atyre.

All'llahu i Lartësuar thotë: **"Kur atyre iu tha: 'Vendosuni në këtë vendbanim dhe hani çfarë të doni...'"**

Kërkoni falje nga All'llahu për mëkatet tuaja dhe hyni nga porta e Shtëpisë së Kur'anit Fisnik të përlurur: "...kërkoni falje dhe hyni në portat e tij duke u përlurur..."

Nëse e bëni këtë, Ne do t'ju falim gabimet tuaja dhe do t'ju japim vepërmirëve shpërblim të madh: "...që t'jua falim gabimet dhe t'ua shtojmë shpërblimin punëmirëve."

All'llahu ua hapi atyre portat e mëshirës dhe po të donin, ata do ta shfrytëzonin mundësinë e do ta reformonin të kaluarën e të tashmen e tyre, por të padrejtët nga Beni Israilët jo vetëm që nuk e shfrytëzuan këtë rast, por ata e ndryshuan urdhrin e All'llahut dhe folën në kundërshtim me atë që u urdhëruan: **"Ata të cilët nga radhët e tyre bënë padrejtësi, i ndërruan fjalët me të tjera që nuk u ishin thënë..."**

Dhe në të ardhmen zbriti mbi ta dënim nga qielli, për shkak të kësaj mizorie e padrejtësie ndaj vetes e ndaj të tjerëve: **"...Prandaj Ne u dërguam dënim nga qielli, sepse bënë padrejtësi."**

Përmbajtja e këtyre dy ajeteve, ndonëse me një dallim të vogël, ka ardhur gjithashtu edhe në suren "El Bekare", në ajetet 58 dhe 59, ku kemi bërë edhe një komentim më të detajuar.

Dallimi i vetëm ndërmjet ajeteve që janë objekt studimi dhe ajeteve të sures "El Bekare" është se këtu thuhet: **"Për shkak se ishin të padrejtë"**, ndërsa atje thuhet: **"Për shkak se ishin të devijuar"**. Ndoshta dallimi ndërmjet këtyre të dyjave është për arsye se mëkatet kanë dy anë: Njëra prej tyre lidhet me All'llahun dhe tjetra lidhet me vetë njeriun. Kur'ani e tregon anën e parë në ajetin e sures "El Bekare" me frazën *"el fisku"* i cili ka

kuptimin e devijimit nga bindja ndaj All'lahut dhe anën e dytë e tregon në ajetin në fjalë me fjalë "*edh dhulmu*", "padrejtësi".

Hulumtime

Çfarë është "*hitattun*", "*përulja*" dhe çfarë kuptimi ka?

Gjatë hyrjes në Shtëpinë e Shenjtë , Beni Israilët ishin ngarkuar që t'i pastronin zemrat e shpirtrat e tyre nga mbeturinat e mëkateve me një pendim të sinqertë e të vërtetë, i cili përmbledhet me fjalën "*hittatun*". Ata duhej të kërkonin falje nga All'llahu për të gjitha ato krime që kishin bërë dhe veçanërisht për dëmin që i shkaktuan Profetit të tyre të madh, Musa Bin Imran, para mbërritjes së tyre në Shtëpinë e Shenjtë .

Fjala "*hittatun*" e cila ka qenë sllogani i tyre gjatë hyrjes në Shtëpinë e Shenjtë e që është një formë e shkurtuar e frazës "çështja jonë është përulja dhe nënshtrimi", do të thotë: Kërkojmë nga Ty, o Zot, që të na i fshish mëkatet tona me zbritjen e mëshirës dhe faljes. "*Hittatun*" do të thotë "zbritje e diçkaje nga lart". Ky sllogan është si të gjithë slloganet e tjera dhe nuk mjafton të jetë thjesht vetëm lëvizje e gjuhës, por gjuha duhet të jetë përkthyesja e shpirtit dhe pasqyrë e ndërgjegjes. Por ata - siç do të vijë në ajetin pasardhës - i shtrembëruan këto slloganeve, deri edhe këtë sllogan edukativ, duke i bërë ato mjet talljeje, përqeshjeje e nënçmimi.

Ajetet 163 - 166

وَسَلُّهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِي
الْسَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرْعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ^{لا}
لَا تَأْتِيهِمْ^ع كَذَلِكَ نَبْلُوهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٣﴾ وَإِذْ قَالَتْ
أُمَّةٌ مِّنْهُمْ لَمَ نَعِظُونَ قَوْمًا^{لا} اللَّهُ مُهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا^ع
قَالُوا مَعذِرَةٌ إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٦٤﴾ فَلَمَّا نَسُوا مَا
ذُكِّرُوا بِهِ^ع أَخْلَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ وَأَخَذْنَا الَّذِينَ
ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَّئِيسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٥﴾ فَلَمَّا عَتَوْا عَن
مَا نُهَوُّوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ ﴿١٦٦﴾

"Pyeti ata për qytetin që gjendej në bregdet dhe për çfarë i gjeti banorët e tij kur thyen urdhëresën e Sebtit (së shtunës)! Atë ditë u vinin peshqit me shumicë, ndërsa ditëve tjera që nuk i kremtonin, nuk u vinin. Kështu, Ne i vumë në provë, sepse bënin punë të mbrapshta."

"Kur disa prej tyre thanë: 'Përse këshilloni, kur e dini se All'illahu do t'na zhdukë ose do të na ndëshkojë ashpër?!"

Këshilltarët u përgjigjën: 'Për t'u arsyetuar para Zotit tuaj dhe që ju të mund të ruheni nga gjynahet'."

"Por, kur e harruan atë për të cilën ishin paralajmëruar, Ne i shpëtuan ata që këshillonin, kurse i ndëshkuam ashpër keqbërësit, për shkak të mosbindjes së tyre."

"Kur ata ngulmuan me mendjemadhësi të bënin atë që u ishte ndaluar, Ne u thamë: 'Bëhuni majmunë të përbuzur.'"

Komentimi

Tregim që përmban një mësim të vlefshëm

Në këto ajete paraqitet një dukuri tjetër nga historia e Beni Israilëve e mbushur me ngjarje, e cila lidhet me një grup prej tyre, që jetonin në breg të detit. Për këtë çështje, fjala i drejtohet të Dërguarit më fisnik (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*), ku i thuhet:

Pyeti jehudinjtë e kohës tënde rreth këtij grupi; pra, rikujtoja këtë fatkeqësi në mendje përmes pyetjes, në mënyrë që ta marrin në konsideratë e të shmangen nga fundi e ndëshkimi që i pret ata për shkak të kundërshtimit e të tiranisë së tyre.

Në të vërtetë, kjo histori, siç tregohet në hadithet islame, lidhet me një grup të Beni Israilëve që kanë jetuar në një bregdet (duket se është bregu i Detit të Kuq pranë Palestinës), në një port me emrin "Ejle" (sot "Ijlat"). Në mënyrë që t'i sprovonte, All'llahu i Lartësuar i urdhëroi ata që të ndalonin gjuetinë e peshqve në ditën e shtunë, por ata e kundërshtuan këtë urdhër dhe u goditën

me një ndëshkim të frikshëm e të dhimbshëm, të cilin do ta shpjegojmë në këto ajete.

Në fillim, në ajet thuhet: **"Pyeti ata për qytetin që gjendej në bregdet dhe për çfarë i gjeti banorët e tij..."**; pra, pyeti jehudinjtë e kohës tënde për çështjen e banorëve të atij fshati, të cilët banonin në breg të detit.

Më pas, ajeti vazhdon: Përkujtoju atyre se si ata e thyen ditën e shtunë, ligjin hyjnor: **"...kur thyen urdhëresën e Sebtit (së shtunës)..."**, sepse e Shtuna ka qenë dita e pushimit të tyre. Në këtë ditë, atyre u ndalohej fitimi e gjuetia e peshkut dhe ishin të urdhëruar që të merreshin me adhurim, por ata e injoruan këtë urdhër.

Kur'ani e shpjegon thyerjen e urdhërit me frazën në vijim: **"...Atë ditë u vinin peshqit me shumicë, ndërsa ditëve tjera që nuk i kremtonin, nuk u vinin..."**; peshqit dukeshin në sipërfaqe të detit ditën e Shtunë, ndërkohë që në ditët e tjera fshiheshin.

Në gjuhën arabe, fjala *"es sebt"* do të thotë "të lësh punën për të pushuar". Ajo që lexojmë në suren "Nebe", ajeti 9, ku thuhet: **"Dhe e bëmë gjumin tuaj për pushim (çlodhje – subata)"**, tregon po të njëjtën gjë. U quajt me emrin "dita e shtunë", sepse atë ditë liheshin punët e zakonshme e zëniet me punë.

Gjuetia e peshkut është një burim fitimi për banorët e bregut të detit dhe për ushqyerjen e tyre. Për shkak të ndalimit të peshkimit në ditën e Shtunë, peshqit shfaqeshin në sipërfaqen e detit turma-turma atë ditë, ndërkohë që iknin në thellësi gjatë ditëve të tjera, kur peshkatarët dilnin për gjueti.

Në të vërtetë, ky fenomen, ishte një mënyrë për ta sprovuar këtë bashkësi njerëzish. Për këtë, Kur'ani Fisnik thotë: Dhe për

këtë i sprovuam ata me diçka që e kundërshtojnë dhe mëkatojnë:
"...Kështu, Ne i vumë në provë, sepse bënin punë të mbrapshta."

Fraza **"...sepse bënin punë të mbrapshta."** tregon se sprovat e tyre ishte përmes mjeteve që ishin në përputhje me epshet e tyre, që i ftonin ata në kundërshtim e në mëkat. Të gjitha sprovat të tilla janë. Ato e qartësojnë aftësinë që kanë njerëzit për të rezistuar përballë forcës tërheqëse të mëkateve dhe gjynaheve.

Kur Beni Israilët u përballën me këtë sprovë, ata u ndanë në tre grupe:

"Grupi i parë", që përbënin shumicën, ishin ata që e kundërshtuan urdhrin hyjnor.

"Grupi i dytë", ata të rrugës së drejtë e që përbënin pakicën, ishin ata që u ngritën kundër grupit të parë, me synimin për të urdhëruar në të mirë e për të ndaluar nga e keqja.

"Grupi i tretë" ishin asnjansit; ata as nuk ishin dakort me mëkatarët, e as nuk urdhëronin në të mirë e të ndalonin nga e keqja.

Në ajetin e dytë nga ajetet në fjalë jepet dialogu ndërmjet banorëve dhe atyre që ndalonin thyerjen e këtij urdhëri, ku thotë:
"Kur disa prej tyre thanë: 'Përse këshilloni, kur e dini se All'Ilahu do t'na zhdukë ose do të na ndëshkojë ashpër?!...'"¹

Urdhëruesit në të mirë e ndaluesit nga e keqja u përgjigjën: Sepse ne ndalojmë nga e keqja; ne kryejmë detyrën tonë ndaj All'Ilahut të Lartësuar dhe shpresojmë që fjalët tona të ndikojnë në zemrat e tyre e të ndalen nga tirania: **"...Këshilltarët u përgjigjën:**

¹ Shprehja "ummetun minhun", popull prej tyre, zbulon se grupi i dytë kanë qenë më të pakët se mëkatarët sepse për ta është përdorur termi "kaumen" pa thënien "minhun". Në disa ajete lexojmë se numri i njerëzve në këtë qytet ka qenë më shumë se 80 mijë dhe 70 mijë prej tyre kanë kryer këtë mëkat. (Shih Tefsirin "El Burhan", vëll. 2, f. 42. "Biharul Anuar", vëll. 14, f. 56 dhe 57, fundi i ajetit në fjalë.)

‘Për t’u arsyetuar para Zotit tuaj dhe që ju të mund të ruheni nga gjynahet.’”

Nga kjo fjali e ajetit përftohet se ata këshilltarë e bënë këtë për dy qëllime:

Qëllimi i parë: Ata i këshillonin mëkatarët në mënyrë që ata (këshilluesit) të jenë të justifikuar tek All'llahu.

Qëllimi i dytë: Ata shpresonin që të ndikonin tek mëkatarët. Nga kjo thënie kuptohet se ata, megjithë mundësinë e mosndikimit, nuk i ndaluan këshillat e porositë, ndërkohë që dihet se domosdoshmëria e të urdhëruarit në të mirë dhe e ndalimit nga e keqja janë të kushtëzuara me mundësinë e ndikimit.

Por duhet patur parasysh se sqarimi i të vërtetave dhe i obligimeve të caktuara nga All'llahu duhet të sqarohen, edhe me praninë e mundësisë së mosndikimit, me qëllim që mosqarimi i dispozitave të All'llahut të mos çojë në harresë të tyre dhe në përhapjen e risive. Në kohën që heshtja konsiderohet argument për pëlqimin e dakortësinë, atëherë në këto raste duhet të shfaqet dispozita e All'llahut, edhe nëse nuk ndikon tek mëkatarët dhe gjynahqartë.

Duhet të merret në konsideratë edhe diçka tjetër që është se ata që ndalonin nga e keqja thonin: Ne duam që të jemi të justifikuar tek Zoti juaj. Kjo sikur është treguese se edhe ju, gjithashtu, jeni përgjegjës para All'llahut dhe se kjo detyrë nuk është vetëm detyra e jonë, por, në të njëjtën kohë, është edhe detyrë e juaja në drejtim të Zotit tuaj.

Më pas, ajeti pasardhës thotë: *Në të ardhmen rëndoi adhurimi i kësaj jete mbi ta; ata bënë sikur e harruan urdhrin hyjnor. Kështu, Ne i shpëtuan ata që ndalonin nga e keqja dhe i ndëshkuam të padrejtët me dënim të dhimbshëm për shkak të shthurjes dhe të mëkatit të tyre:*

"Por, kur e harruan atë për të cilën ishin paralajmëruar, Ne i shpëtuam ata që këshillonin, kurse i ndëshkuam ashpër keqbërësit, për shkak të mosbindjes së tyre."¹

Nuk ka dyshim se kjo harresë nuk është një harresë e vërtetë dhe as nuk është e justifikueshme; kjo është një lloj indiference dhe një kundërshtim i urdhrit të All'Ilahut.

Më tej, në ajet shpjegohen ndëshkimet dhe thuhet:

"Kur ata ngulmuan me mendjemadhësi të bënin atë që u ishte ndaluar, Ne u thamë: 'Bëhuni majmunë të përbuzur.'"

Është e qartë se këtu, urdhri "bëhuni" është një urdhër krijimtar (tekuinij), si për shembull: **"Me të vërtetë, çështja e Tij është se nëse dëshiron diçka i thotë atij 'bëhu' dhe ai bëhet"**²

Hulumtime

Këtu ka shumë çështje ndaj të cilave duhet të tregohemi të vëmendshëm:

1- Si e kanë bërë këtë mëkat?

Si e filloi ky grup tejkalimin e kufirit ndaj këtij ligji hyjnor? Për këtë, komentuesit kanë dhënë mendime të shumta.

Në disa transmetime mësohet se ata synonin atë që quhej "hile legjislativë"; kështu, ata krijuan bazene pranë detit, duke u hapur porta në det. Këto porta i hapnin ditën e Shtunë, ditë kur

¹ Fjala "beijsun" rrjedh nga lënda "be'sun" që do të thotë i ashpër.

² Sure "Jasin", ajeti 82.

binin shumë peshq në to. Në perëndim të diellit, kur peshqit donin të ktheheshin në det, ata i mbyllnin portat dhe peshqit ngecnin në këto bazene, për t'u marrë më pas prej tyre gjatë ditës së dielë. Për këtë, ata thonin: *Me të vërtetë, All'llahu na ka urdhëruar që të mos zëmë peshk dhe ne nuk e kemi bërë këtë, thjesht i kemi burgosur ata*¹

Disa komentues thonë se ata i hidhnin kanxhat, spirancat, grepat dhe rrjetat e tyre në det ditën e Shtunë e më pas i nxirrnin ato ditën e dielë. Kështu, ata gjuanin peshk edhe ditën e Shtunë, por në mënyrë tinëzare.

Në disa transmetime të tjera thuhet se ata kanë gjuajtur peshk gjatë ditës së Shtunë, pa dashur t'ia dinë për ndalimin hyjnor dhe pa bërë asnjë hile.

Ka mundësi që të gjitha këto transmetime të jenë të sakta, për shkak se në fillim ata përdorën atë që quhej "hile legjislative", duke bërë rezervate në det ose duke hedhur kanxhat dhe grepat e më pas, kur u zvogëluar ky mëkat në këndvështrimin e tyre, e thyen respektin për ditën e shtunë dhe për urdhrin e ndalimit e filluan të gjuajnë peshk në mënyrë graduale dhe haptazi, duke përfituar pa masë.

2- Kush ishin "të shpëtuarit"?

Nga ajetet në fjalë, duket se vetëm një grup nga tre grupet (mëkatarët, asnjansit dhe këshilluesit) i shpëtoi ndëshkimit të All'llahut; ata i përkisnin grupit të tretë të përmendur më lart.

¹ Tefsiri "Burhan", vëll. 2, f. 42. Kjo thënie është transmetuar nga ibn Abbasi në tefsirin "Mexhmaul Bejjan", vëll. 4, f. 384, fundi i ajetit në fjalë.

Siç ka ardhur edhe në transmetime, ky grup, kur panë se paralajmërimet dhe këshillat nuk bënë punë me mëkatarët, u zemëruan dhe thanë: “Do të dalim nga qyteti”. Kështu, ata dolën në shkretëtirë natën dhe për dy grupet e tjera u realizua goditja e ndëshkimit hyjnor.

Ajo që pretendojnë disa komentues se ata që u ndëshkuan ishin vetëm mëkatarët dhe jo edhe të tjerët që heshtën, nuk përshtatet me anën e jashtme të ajeteve që janë objekt studimi.

3- A janë ndëshkuar të dy grupet njëloj?

Nga ajetet në fjalë bëhet e qartë se ndëshkimi me shndërrim kufizohej tek mëkatarët, sepse All'Ilahu i Lartësuar thotë: **“Kur ata ngulmuan me mendjemadhësi të bënin atë që u ishte ndaluar...”** Por nga ana tjetër, nga po këto ajete mësohet se nga ndëshkimi shpëtuan vetëm paralajmëruesit dhe këshilluesit, sepse All'Ilahu i Lartësuar thotë: **“...Ne i shpëtuam ata që këshillonin...”**

Nga bashkimi i këtyre dy ajeteve bëhet e qartë se ndëshkimi i ka goditur të dyja grupet, por ndëshkimi monstruoz ishte i veçantë vetëm për mëkatarët, ndërsa ndëshkimi i atyre të tjerëve mund të ketë qenë shkatërrimi e dështimi, ndonëse edhe mëkatarët u shkatërruan pas një periudhe transformimi siç ka ardhur nga transmetimet në këtë kontekst.

4- A bëhet fjalë për një metamorfozë trupore apo shpirtërore?

Fjala “**el meskhu**”, shndërrim, ose thënë ndryshe “transformim i formës njerëzore në kafshë” është një fenomen i pazakontë e në kundërshtim me natyrën.

Janë shfaqur raste të pjesshme të mutacionit, i shndërrimit dhe i transformimit të formës e pamjes së kafshëve në forma dhe pamje të tjera. Këto përbëjnë bazat e hipotezës së përsosurisë në shkencat e sotme të natyrës.

Rastet e shfaqura të mutacioneve e të transformimeve janë në cilësitë e pjesshme të kafshëve dhe jo të përgjithshme; pra, nuk është parë deri më tani një lloj kafshe që është transformuar si efekt i mutacionit në një lloj tjetër, por mund të ndryshohen pjesë të veçanta e të caktuara të kafshës. Duke u bazuar mbi këtë, transformimi i formës së njeriut apo i kafshës në një formë tjetër është një fenomen i pazakontë dhe i jashtëzakonshëm.

Por siç e thamë edhe më lart, ekzistojnë disa fenomene që ndodhin përtej së natyrshmes dhe këto janë pjesë e mrekullive me të cilat vijnë Profetët; ndonjëherë, ato kanë formën e veprave të jashtëzakonshme që bëhen nga disa individë, edhe pse nuk janë Profetë (dhe ato ndryshojnë nga mrekullitë e Profetëve, natyrisht).

Duke u nisur nga kjo që thamë dhe duke e pranuar mundësinë e ndodhisë së mrekullive dhe të ngjarjeve të pazakonta, nuk mohohet edhe metamorfoza e formës së njeriut në një krijesë tjetër.

Ekzistenca e këtyre ndodhive të pazakonta, siç e përmendëm në studimin rreth mrekullive të Profetëve, nuk përbën përjashtim dhe thyerje të ligjit suprem e nuk është as në

kundërshtim me mendjen. Ajo është thjesht thyerje e një fenomeni të zakonshëm e të natyrshëm. Fenomene të ngjashme i shohim edhe te njerëzit jo të zakonit¹.

Bazuar në këtë nuk është problem pranimi i shndërrimit me kuptimin e jashtëm siç ka ardhur në ajetin në fjalë dhe në disa ajete të tjera. Shumica e komentuesve e kanë pranuar këtë komentim.

Disa komentues të paktë në numër kanë thënë: Në të vërtetë, shndërrimi është një shndërrim shpirtëror dhe ndryshim në cilësitë morale; pra, me kuptimin e shfaqjes së cilësive, si cilësitë e majmunëve apo derrave tek tiranët e kundërshtarët, si psh. imitimi i verbër dhe prirja ndaj grykësisë e epsheve, të cilat janë cilësi të dallueshme tek këto dy lloje kafshësh. Kjo mundësi interpretimi është transmetuar nga një prej komentuesve të vjetër që është Muxhahidi.

Disa të tjerë e kanë interpretuar shndërrimin, si kundërshtim të përsosjes dhe se ai çon në kthim, prapambetje, sepse ligji i përsosurisë ka lidhje me ata që ecin në rrugën e saj dhe jo me ata të cilët devijuan nga rruga e përsosurisë dhe dolën nga cikli i këtij ligji.

Kështu për shembull: Njeriu i shëndoshë zhvillohet në mënyrë sistematike në vitet e fëmijërisë, por nëse tek ai ka disa mangësi, atëherë jo vetëm që i ndalohet zhvillimi, por edhe mund

¹ Një autor bashkëkohor ka grumbulluar në burime të besueshme shumë shembuj të habitshëm e tërheqës të vëmendjes, nga njerëzit apo nga kafshët e pazakonta. Prej atyre: Njeriu që mund të lexojë rreshtat me gishtat e tij, apo gruaja që lid dy herë në çdo dy muaj dhe në çdo herë nga një fëmijë, apo lind fëmijë me zemër jashtë, apo gruaja nuk e dinte se ishte shtatzanë deri në momentin e lindjes së fëmijës, etj.

të zbrapset e të humbasë zhvillimin mendor e trupor në mënyrë graduale.

Mbi të gjitha, metamorfoza, shndërrimi dhe transformimi trupor, përshtatet me veprat që bën njeriu, çka do të thotë se disa mëkatarë ndjekin rrugën e mizorisë nën presionin e nxitjes së epsheve, ndërsa një grup tjetër ndotet me pislëqet e mëkateve si rezultat i imitimit të verbër. Kjo është arsyeja se pse shfaqet metamorfoza tek secili nga këto grupe duke u përshtatur me veprat e tyre.

Gjithsesi në këtë ajet flitet vetëm për “majmunë” dhe nuk flitet për “derra”. Por në ajetin 60 të sures “El Maide” flitet rreth një grupi që u transformuan në dy forma (disa në majmunë e disa në derra). Siç kanë thënë disa komentues, ky ajet ka zbritur për bashkëkohësit e së Shtunës dhe për të mëdhenjtë e tyre që iu bindën epsheve të tyre e u shndërruan në derra; të rinjtë i imituan ata verbërisht dhe u shndërruan në majmunë.

Sipas transmetimeve, monstruozët mbetën në atë gjendje disa ditë, e më pas u shkatërruan dhe prej tyre nuk pati asnjë pasardhës.

5- Kundërshtimi nën maskën e hiles legislative

Ajetet që janë objekt studimi nuk përmendin shenja të hileve të bashkëkohësve të së Shtunës në kontekstin e mëkatit.

Megjithatë, siç e thamë më lart, shumë komentues kanë folur për historinë e hapjes së bazeneve, apo hedhjen e grepave në det ditën e Shtunë dhe kjo temë dëshmohet në transmetimet islame. Kështu, mbi këtë grup u zbatua një dënim i ashpër, që tregon se fytyra e vërtetë e mëkatit nuk ndryshon asnjëherë me

kthimin e kurrizit të tij, duke përdorur atë që quhet “hile legislative”. E ndaluara mbetet e tillë, pavarësisht nëse bëhet haptazi, apo nën mbulesa të rreme e justifikime imagjinare.

Ata që pretendojnë se me ndryshimin e formës e mënyrës, mund të shndërrojnë një vepër të ndaluar në të lejuar, në të vërtetë tradhetojnë veten e tyre. Për fat të keq kjo vepër është e përhapur në mesin e disa të pavëmendëshmëve të cilët thonë se janë fetarë. Kjo është ajo e cila e njollos fytyrën fesë në sytë e atyre që nuk e njohin fenë dhe e bën të urryer tek ata.

Turpi më i madh, me të cilin shoqërohet kjo vepër - duke ia shtrembëruar fytyrën fesë - është se ajo e zvogëlon mëkatin në sy të të tjerëve, ia ul rëndësinë, rrezikun e të keqen e tij, duke bërë që njeriut t’i duket e natyrshme kryerja e mëkateve haptazi. Kështu, në librin “Nehxhul Belaga” lexojmë se Imam Aliu ka thënë: *“Me të vërtetë, populli do të sprovohet me pasuritë e tyre, do sprovohen me fenë e tyre kundra Zotit të tyre; ata do ta duan mëshirën e Tij, do të shpresojnë në autoritetin e Tij, duke kërkuar lejimin e të ndaluarës së Tij me iluzione gënjeshtare, me epshe të pavetëdijshme, duke bërë të lejuar alkoolin me anë të mushtit¹, diçka të paligjshme me të ligjshmen dhe kamatën me shitjen.”*¹

Duhet të jemi të vëmendshëm ndaj nxitësve që qëndrojnë prapa këtyre shembujve hileqarë, ose nga veshja e së keqes me një rrobë të re e shfaqja e saj me një pamje të bukur përpara njerëzve, ose nga mashtrimi i ndërgjegjes dhe nga arritja e një qetësie të rreme psikologjike.

¹ “Nehxhul Belaga”, fjalimi 156. “Uesailu Shia”, vëll. 18, f. 163.

6- Llojet e ndryshme të sprovave hyjnore

Është e vërtetë se gjuetia e peshkut të banorëve të bregdetit nuk konsiderohet kundërshtim, por All'llahu mund t'ua ndalojë një grupi njerëzish e në mënyrë të përkohshme këtë gjueti, me synimin për t'i sprovuar deri ku arrin devocioni dhe sinqeriteti i tyre; kjo është një nga format e provimit të All'llahut.

Për më tepër, dita e Shtunë ka qenë ditë e Kur'anit Fisnik për jehudinjtë. Në këtë ditë, ata ishin të urdhëruar të bënin pushim e adhurim dhe u ishte ndaluar fitimi e zënia me punë të tjera të përditshme. Por banorët e portit “Ejle” i injoruan të gjitha këto urdhra, kështu që u ndëshkuan me një ndëshkim të rreptë. Fundi i tyre i turpshëm u bë mësim për brezat që do të vinin.

Ajetet 167 - 168

وَإِذْ تَأَذَّرَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ مَنْ يَسُومُهُمْ
 سُوءَ الْعَذَابِ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ ^ط وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ
 وَقَطَّعْنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أُمَمًا ^ط مِنْهُمْ الصَّالِحُونَ وَمِنْهُمْ
 دُونَ ذَلِكَ ^ط وَبَلَوْنَاهُمْ بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٦٨﴾

"Pastaj Zoti yt shpalli se do t'u dërgonte atyre të tjerë që do t'i mundonin, në mënyrën më të keqe, deri në Ditën e Kiametit. Me të vërtetë, Zoti yt dënon shpejt, por Ai është edhe Falës e Mëshirëplotë."

"Dhe Ne i shpërndamë ata në Tokë grupe-grupe. Disa prej tyre ishin të mirë e disa jo. Ne i vumë në provë ata me mirësi dhe fatkeqësi, me qëllim që të ktheheshin (në rrugë të drejtë)."

Komentimi

Përçarja e jehudinjëve

Këto dy ajete tregojnë për disa ndëshkime të kësaj bote, që ranë mbi një grup jehudinjsht të cilët e kundërshtuan urdhrin e All'Ilahut të Lartësuar dhe e copëtuan të vërtetën, drejtësinë dhe besnikërinë.

Kështu, në fillim të ajeteve që janë objekt studimi, thuhet: Kujtoni ditën kur All'llahu ju lajmëroi se mbi këtë grup mëkatarësh rebelë do të vendosë një grup, që të jenë aleatë të ndëshkimit e të keqes deri në Ditën e Gjykimit: **"Pastaj Zoti yt shpalli se do t'u dërgonte atyre të tjerë që do t'i mundonin, në mënyrën më të keqe, deri në Ditën e Kiametit..."**

Fjalët *"tedh' dhene"* dhe *"edh' dhene"*, që të dyja janë përdorur me kuptimin e njoftimit dhe të lajmërimit. Gjithashtu, këto fjalë kanë ardhur edhe me kuptimin e betimit. Në këtë mënyrë, kuptimi i ajetit është se All'llahu i Lartësuar është betuar se të tillë njerëz do të jenë të dënuar deri në Ditën e Kiametit.

Nga ky ajet mësohet se ky grup rebelësh mizorë nuk do ta shijojnë kurrë qëndrueshmërinë, qetësinë e sigurinë, edhe nëse themelojnë një qeveri, apo e forcojnë shtetin. Sido që të jetë, ky grup do të përfetojë një gjendje të përhershme kaosi si dhe frikë e ankth të vazhdueshëm. Kjo gjendje mund të ndryshojë vetëm nëse ata e ndryshojnë me sinqeritet sjelljen e tyre dhe i japin fund padrejtësisë e shkatërrimit.

Në fund të ajetit, All'llahu i Lartësuar shton e thotë: **"...Me të vërtetë, Zoti yt dënon shpejt, por Ai është edhe Falës e Mëshirëplotë."** Për mohuesit, Ai është Ndëshkues i shpejtë, ndërsa për mëkatarët e penduar, Ai është Falës e Mëshirues.

Kjo fjali zbulon se All'llahu i Lartësuar ka lënë një portë të hapur përpara tyre, në mënyrë që të mos pretendojë dikush se për të është shkruar një fund i përhershëm fatkeq, për të cilin s'ka mbarim.

Në ajetin pasardhës, All'llahu i Lartësuar tregon për përçarjen e jehudinjëve në botë e thotë: **"Dhe Ne i shpërndamë ata në Tokë grupe-grupe. Disa prej tyre ishin të mirë e disa jo..."**

Kështu, ata janë të përçarë e të ndarë në vetveten e tyre;

disa prej tyre janë vepërmirë. Kur ata e dëgjuan dhe u njohën me thirrjen e Profetit Muhammed (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*), e besuan atë. Disa të tjerë nuk ishin të tillë dhe e lanë të vërtetën pas kurrizit, duke mos u zbrapsur nga mëkati për hir të jetës materiale.

Në këtë ajet sqarohet fakti se Islami nuk është kundër racës së jehudinjëve dhe as nuk i kritikon ata për ndjekjen e një feje të caktuar, apo që i përkasin një race apo gjaku të caktuar, por i vlerëson ata sipas veprave të tyre.

Më pas, All'llahu i Lartësuar thotë: **"...Ne i vumë në provë ata me mirësi dhe fatkeqësi, me qëllim që të ktheheshin (në rrugë të drejtë)."**

Pra, ndoshta i fisnikërojmë dhe i bëjmë ata të pasur e të begatë, në mënyrë që të nxisim tek ata shpirtin e falënderimit e të kthehen në rrugë të drejtë. Ndoshta i zhysim ata në ashpërsi, në vështirësi e në fatkeqësi, në mënyrë që të zbresin nga varka e kokëfortësisë, e arrogancës dhe e mendjemadhësisë e të qëndrojnë në paaftësinë e tyre, se ndoshta zgjohen nga gjumi dhe kthehen tek All'llahu. Në të dyja rastet, qëllimi është për t'i edukuar, udhëzuar dhe për t'i kthyer ata nga e vërteta.

Duke u bazuar mbi këtë, fjala "të mirat" tregon çdo begati, luks e qëndrueshmëri, ashtu sikurse fjala "të këqijat" tregon çdo fatkeqësi e ashpërsi.

Ajetet 169 - 170

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا الْكِتَابَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَذَا
 الْأَدْنَىٰ وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا وَإِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِثْلُهُ يَأْخُذُوهُ ۚ أَلَمْ
 يُؤْخَذْ عَلَيْهِمْ مِيثَاقُ الْكِتَابِ أَنْ لَا يَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ
 وَدَرَسُوا مَا فِيهِ ۚ وَالَّذَارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ
 ﴿١٦٩﴾ وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ إِنَّا لَا نَضِيعُ
 أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ ﴿١٧٠﴾

"Pas tyre, erdhi një brezni e cila e trashëgoi Librin (Teuratin), por duke marrë gjërat e pavlefshme të kësaj bote dhe duke thënë: 'Do të na falet çdo gjë!' Edhe nëse u binin në dorë gjëra të ngjashme, prapë i merrnin ato. Vallë, a nuk e kishin pranuar besëlidhjen në Libër - që për All'Ilahun të thoshin vetëm të vërtetën?! Pikërisht ata, që e kishin studiuar ç'përmbante ai. Bota Tjetër është më e mirë për besimtarët që i frikësohen All'Ilahut; akoma nuk e kuptoni këtë?!"

"Ata që u përmbahen thënieve të Librit dhe që e kryejnë namazin, ta dinë se Ne, pa dyshim, nuk do t'ua humbim shpërblimin punëmirëve."

Komentimi

Në ajetet e mëparshme flitej për të parët e jehudinjëve, ndërsa në ajetin në fjalë flitet për bijtë dhe nipërit e tyre.

Në fillim, All'Ilahu i Lartësuar thotë: **"Pas tyre, erdhi një brezni e cila e trashëgoi Librin (Teuratin), por duke marrë gjërat e pavlefshme të kësaj bote..."**. Ata e trashëguan Teuratin nga të parët e tyre dhe e kishin për detyrë që të përfitonin prej tij e të udhëzoheshin, por megjithatë, ata u ngatërruan me të mirat e kësaj bote, me gjërat e saj të lira e boshe, duke e këmbyer të drejtën e udhëzimit me dobitë materiale.

Fjala *"khalfun"* përdoret shpesh për fëmijët jo të mirë - siç kanë thënë disa komentues - ndërsa fjala *"khalefun"* ka kuptimin "fëmijë i mirë, i vlefshëm."¹

Më pas, ajeti shton duke thënë: Kur ata u ndodhën ndërmjet dy rrugëve ndarëse: presionit të ndërgjegjes nga njëra anë, dhe dëshirave e dobive materiale nga ana tjetër, u mbështetën tek siguritë dhe shpresat e rreme e thanë: Le t'i marrim gjërat me vlerë të kësaj bote, pavarësisht nëse janë të ndaluara apo të lejuara. All'Ilahu do të na mëshirojë e do të na falë: **"...dhe duke thënë: 'Do të na falet çdo gjë!...'"**

Në të vërtetë, kjo fjali zbulon se pas kryerjes së këtij veprimi, ata përjetonin një gjendje pendimi kalimtare dhe sipërfaqësore, por siç thotë Kur'ani fisnik, ky pendim nuk ka asnjë rrënjë në thellësitë e qenieve të tyre. Për këtë, All'Ilahu i Lartësuar thotë: **"...Edhe nëse u binin në dorë gjëra të ngjashme, prapë i merrnin ato..."**

¹ Tefsiri 'Mexhmaul Bejjan'; Tefsiri "Ruhul Xhinan", në fund të ajetit në fjalë.

Fjala “garadun” ka kuptimin e diçkaje që nuk ka qëndrueshmëri dhe vazhdimësi. Kështu, për kënaqësitë e kësaj bote materiale përdoret termi “garadun”, edhe pse ato nuk janë të qëndrueshme në të shumtën e rasteve. Të gjitha begatitë e kësaj bote nuk janë të përhershme dhe të qëndrueshme.

Mbi të gjitha, kjo fjali është tregues i korrupsionit që bënë disa jehudinj për devijimin e ajeteve qiellore, harrimin e dispozitave të All'Ilahut dhe kundërshtimin e tyre për interesat e dobisë të tyre materiale.

Për këtë, All'Ilahu i Lartësuar ka thënë: “**...Vallë, a nuk e kishin pranuar besëlidhjen në Libër - që për All'Ilahun të thoshin vetëm të vërtetën?!...**”; pra, u është marrë atyre zotimi përmes librit të tyre qiellor, Teuratit, që të mos shpifin ndaj All'Ilahut gënjeshtër, të mos i devijojnë fjalët e Tij dhe të mos thonë veçse të drejtën?!

Më pas thuhet: Nëse ata që i kryejnë këto kundravajtje janë injorantë ndaj argumenteve hyjnore, do të mund ta justifikonin veten e tyre, por problemi është se ata e kanë parë Teuratin disa herë dhe e kanë kuptuar përmbajtjen e tij e megjithatë, ata i humbën dispozitat e tij, duke i hedhur pas kurrizit: “**...Pikërisht ata, që e kishin studiuar ç’përmbante ai...**”

Fjala “*ed dersu*”, mësimi, në gjuhësi do të thotë përsëritje e diçkaje. Meqenëse njeriu gjatë leximit dhe marrjes së mësimit nga mësuesi, i përsërit temat për këtë është përdorur kjo fjalë.

Në fund të ajetit thuhet: Me të vërtetë, ata gabojnë në përcaktimin e çështjeve sepse këto vepra nuk u vlejnë gjë atyre: “**Bota Tjetër është më e mirë për besimtarët që i frikësohen All'Ilahut...**”.

A nuk i kuptoni këto të vërteta të qarta? “**...akoma nuk e kuptoni këtë?!**”

Përballë grupit që folëm më parë, qëndron një grup tjetër që Kur'ani e përshkruan me thënien: **"Ata që u përmbahen thënieve të Librit dhe që e kryejnë namazin, ta dinë se Ne, pa dyshim, nuk do t'ua humbim shpërblimin punëmirëve."**

Ndërmjet komentuesve ka mendime të shumta për qëllimin e fjalës "librin". A bëhet fjalë për Teuratin apo për Kur'anin fisnik? Disa thonë për të parin dhe disa për të dytin. Në pamje të parë bëhet fjalë për një grup të Beni Israilëve që u ndanë nga të humburit e nga mizorët dhe ishin kundër sjelljes dhe qëndrimit të tyre. Nuk ka dyshim se Teurati, Ungjilli dhe çfarë ka në to nga lajmet për shfaqjen e Profetit (*Paqja dhe bekimi i All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*), nuk janë të ndara nga besimi te ky Profet.

Të tërheq vëmendjen fraza "*jumes'sikune*", e cila ka kuptimin e mbërthimit dhe të kapjes pas diçkaje për ta mbrojtur e ruajtur atë. Kjo është domethënia nga pikëpamja fizike e fjalës, ndërsa nga pikëpamja morale e shpirtërore e saj, ajo ka kuptimin e zbatimit të ideologjisë me përkushtim dhe mbrojtjen e saj.

Në të vërtetë, kapja pas Librit të All'Ilahut nuk ka kuptimin e kapjes me dorë prej njeriut, të faqeve të Kur'anit, Teuratit, Ungjillit apo çdo libri tjetër, që ta shtrëngojë atë me forcë e të bëjë përpjekje për ruajtjen e kopertinës së tij. Kuptimi i vërtetë i kapjes është që të mos ia lejojë vetes që të bëjë as kundravajtjen më të vogël ndaj udhëzimeve të këtij libri dhe të bëjë përpjekje për zbatimin e koncepteve bazë të tij.

Ajetet që janë objekt studimi tregojnë se reforma e vërtetë në tokë është e pamundur nëse njerëzit nuk kapen pas librave qiellorë dhe nëse nuk i zbatojnë urdhrat dhe udhëzimet hyjnore. Ky përshkrim e përforcon edhe një herë tjetër faktin se feja nuk është thjesht një program që lidhet me botën metafizike e me Botën Tjetër, por është edhe një program për jetën njerëzore që

synon ruajtjen e interesave të të gjithë individëve, zbatimin e së drejtës, paqes, mirëqenies dhe të stabilitetit e çdo kuptim tjetër që përmbledh fjala “reformë”.

Përqëndrimi i veçantë që shohim te “namazi”, në mesin e të gjitha urdhërave dhe udhëzimeve të All'Ilahut, është për arsyen se realisht namazi forcon marrëdhënien e njeriut me All'Ilahun. All'Ilahu e sheh njeriun dhe mbikqyr të gjitha thëniet e tij. Kjo është ajo që përmendet në ajetet e tjera për ndikimin e namazit në thirrjen e të urdhëruarit në të mirë dhe të ndaluarit nga e keqja. Lidhja e kësaj teme me reformimin e shoqërisë njerëzore është shumë e qartë dhe s'ka nevojë për më shumë sqarime.

Nga e gjithë ajo që thamë, bëhet e qartë se ky parim dhe ky përqendrim ideologjik nuk është i veçantë vetëm për jehudinjtë, por ai është thelbi dhe origjina në jetën e popujve dhe të kombeve. Mbi këtë bazë, ata që përfitojnë kënaqësi të paqëndrueshme materiale përmes fshehjes së të vërtetave dhe devijimit të tyre, e më pas shohin rezultatet e tyre të turpshme shfaqin pendim të rremë, pendim që ikën aq shpejt ashtu siç shkrihet bora në të nxehtë. Kështu, këta janë kundërshtarë të reformimit të shoqërive njerëzore; janë ata që sakrifikojnë interesat e grupeve për interesa personale, pavarësisht nëse kjo vepër kryhet nga një jehudi, kristian apo mysliman.

Ajeti 171

وَإِذْ نَتَقْنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَأَنَّهُ ظُلَّةٌ وَظَنُّوا أَنَّهُ وَاقِعٌ بِهِمْ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧١﴾

"Ne ngritëm sipër tyre malin, që dukej si hije e ata besonin se do të binte mbi ta, dhe u thamë: 'Mbajeni fort atë që ju dhamë dhe kujtoni çfarë përmban ajo, që të ruheni nga gjynahet.'"

Komentimi

Fjala e fundit rreth jehudinjëve

Fjala **"natakna"** ka kuptimin e shkuljes dhe të spostimit të diçkaje nga vendi i saj si dhe hedhjen në një anë tjetër. Përdoret edhe për gratë që lindin shumë, për shkak se ato i shkëpusin fëmijët nga mitrat e tyre dhe i nxjerrin ata me lehtësi.

Ky ajet është i fundit në këtë sure që flet për jetën e Beni Israilëve dhe përmban një histori tjetër për jehudinjtë në kohën e Profetit (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*), histori në të cilën ka një mësim dhe është argument për dhënien e zotimit e të premtimit. Në të thuhet: Përkujtoju atyre momentin kur e shkulëm malin nga vendi i tij dhe e vendosëm atë mbi kokat e tyre si të ishte çadër: **"Ne ngritëm sipër tyre malin, që dukej si hije..."**

Ata menduan se do t'u binte mbi kokë dhe i kaploi një çrregullim, frikë e ankth: **"...që dukej si hije e ata besonin se do të binte mbi ta..."**

Ne u thamë: Merreni me seriozitet atë që ju kemi dhënë nga dispozitat: **"...dhe u thamë: 'Mbajeni fort atë që ju dhamë...'"**

Dhe përkujtoni çfarë ka ardhur në të, në mënyrë që të keni frikë e respekt; të keni frikë nga ndëshkimi hyjnor dhe të veproni në përputhje me zotimin që kemi marrë nga ju:

"Dhe përkujtoni ç'keni në të, e të ndaleni nga ajo që është e ndaluar".

Një përmbajtje e ngjashme me këtë ajet ka ardhur edhe në suren "El Bekare", ajeti 63, por me një dallim të vogël. Siç e kemi thënë atje, kjo histori, siç ka thënë komentuesi i njohur Tabrasij në librin e tij Mexhmaul Bejjan, i cili ka përcjellë transmetimin nga ibn Zejd, se kjo histori ka ndodhur kur Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) u kthye nga mali Tur duke marrë me vete dispozitat e Teuratit, ai ua prezantoi popullit të tij detyrat, funksionet dhe dispozitat e të lejuarës dhe të ndaluarës. Ata menduan se zbatimi i të gjitha këtyre detyrave do të ishte e vështirë dhe për këtë ata ranë në kundërshtim e në mëkat. Në këtë kohë, një copë e madhe nga mali u ngrit mbi kokat e tyre dhe ata pësuan një tronditje të fortë. Kështu, ata iu drejtuan Musait dhe i kërkuan që ta largonte rrezikun dhe frikën prej tyre. Musai (*Paqja qoftë mbi të!*) u tha: Nëse zotoheni se do të jeni besnikë ndaj dispozitave, atëherë do t'ju largohet ky rrezik". Ata pranuan, u zotuan dhe iu përulën All'Ilahut të Lartësuar. Pas kësaj, rreziku u shmang prej tyre dhe shkëmbi iu largua nga kokat.

Pyetje dhe përgjigje

Në këtë pjesë do të trajtohen dy pyetje, të cilave u kemi dhënë përgjigje tek surja “El Bekare”, por do t’i përmendim sërish shkurtimisht.

Pyetja e parë: A nuk është marrë zotimi në mënyrë të detyruar?

Përgjigje: Është e vërtetë që në fillim, ata u zotuan ndërkohë që ishin nën efektin e një gjendjeje jonormale, por më pas, kur prej tyre u largua rreziku, ishte në zgjedhjen e tyre të lirë për ta vazhduar ose jo atë sjellje.

Pra, në aspektin ideologjik, nuk ka patur imponim. Ndërsa në aspektin praktik, s’ka asgjë të keqe t’i detyrojmë njerëzit për çështje edukative në të mirë, në lumturi e në interes të tyre. A është e turpshme nëse ne e detyrojmë dikë të lërë një ves të keq, një rrugë plot me rreziqe, e ta mësojmë të ecë në një rrugë të sigurtë?!

Pyetja e dytë: Si e ngriti All'llahu malin mbi kokat e tyre?

Përgjigje: Disa komentues thonë se mali u ngrit nga vendi i tij me urdhrin e All'llahut, duke qëndruar mbi kokat e tyre si një çadër.

Disa të tjerë thonë se mali u trondit nga një tërmet i fortë dhe njerëzit që banonin në shpat të malit e panë se si një pjesë e tij u ngrejti si çadër mbi kokat e tyre.

Ka mundësi gjithashtu, që një pjesë e malit të jetë shkëputur nga vendi dhe të ketë qëndruar mbi kokat e tyre për një çast të vetëm, duke rënë më pas nga ana tjetër.

Nuk ka dyshim se një ngjarje e tillë ka qenë e jashtëzakonshme.

Tema tjetër për të cilën duhet të jemi të vëmendshëm, është se Kur'ani nuk thotë: Me të vërtetë, mali u bë çadër mbi kokat e tyre, por: Sikur ai të ishte hije - çadër.

Me këtë ajet mbyllen ajetet që lidhen me tregimin e Beni Israilëve, me ngjarjet e ndryshme dhe me kujtimet e bukura e të hidhura që kishin gjatë jetës së tyre.

Ky tregim është i fundit nga tregimet e Profetëve i ardhur në këtë sure. Përmendja e këtij tregimi në fund, ndonëse kjo nuk është ngjarja e fundit që lidhet me këtë grup, ndoshta bëhet me qëllimin për t'u kapur me argumentet e All'lahut dhe me zbatimin e premtimeve, në mënyrë që të arrihet devotshmëria. Sqarimi rreth kësaj ka ardhur si në këtë ajet, ashtu edhe në ajetet e mëparshme.

Kjo do të thotë se mesazhi i Musait (*Paqja qoftë mbi të!*) dhe i Profetëve të tjerë, veprat e tyre, përballjet e vazhdueshme e të vështira, vështirësitë që ndeshën, lodhjet dhe rraskapitjet, ishin për shkak të zbatimit të urdhrave të All'lahut, për zbatimin e parimeve të drejtësisë, pastërtisë e të devotshmërisë në shoqëritë njerëzore në mënyrën më të përsosur.

Ajetet 172 - 174

وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى
 أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ ۖ قَالُوا بَلَىٰ ۖ شَهِدْنَا ۚ أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ
 الْقِيَمَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ ﴿١٧٢﴾ أَوْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَشْرَكَ
 آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِّنْ بَعْدِهِمْ ۖ أَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ
 الْمُبْطِلُونَ ﴿١٧٣﴾ وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٧٤﴾

"Kur Zoti yt nxori nga kurrizi i bijve të Ademit pasardhësit e tyre dhe i bëri të dëshmojnë kundër vetes së tyre, u tha: 'A nuk jam Unë Zoti juaj?' Ata u përgjigjën: 'Po, dëshmojmë se Ti je.' Kështu bëri Ai, në mënyrë që ju (o njerëz) të mos thoni në Ditën e Kiametit: 'Këtë nuk e kishim ditur.'"

"Ose që të mos thoni: 'Me të vërtetë, etërit tanë ishin idhujtarë para nesh, kështu që edhe ne jemi pasardhësit e tyre. A mos vallë do të na shkatërrosh për veprat e atyre që ndoqën mashtrimin?'"

"Kështu, Ne i shpjegojmë hollësisht shpalljet, që ata të kthehen (në rrugën e drejtë)."

Komentimi

Epoka e parë dhe bota e atomit

Ajetet e lartpërmendura tregojnë për Njësimin e natyrshëm dhe për ekzistencën e besimit në shpirtin e njeriut. Kështu që, këto ajete plotësojnë studimet e përmendura në ajetet e mëparshme të kësaj sureje në lidhje me “Njësimin argumentues”!

Pavarësisht thënieve e fjalëve të shumta të komentuesve për botën e atomit, ne do të përqipemi të qartësojmë një komentim përgjithësues të këtyre ajeteve fisnike e pastaj të zgjedhim komentimet më të rëndësishme dhe të sqarojmë këndvështrimin tonë në mënyrë të argumentuar e përmbledhëse.

Në këtë ajet, duke iu drejtuar Profetit të Tij, All'illahu i Lartësuar thotë: **"Kur Zoti yt nxori nga kurrizi i bijve të Ademit pasardhësit e tyre dhe i bëri të dëshmojnë kundër vetes së tyre, u tha: 'A nuk jam Unë Zoti juaj?' Ata u përgjigjën: 'Po, dëshmojmë se Ti je...'"**

Fjala “*edh dhurrije*”, siç thonë gjuhëtarët, përdoret për fëmijët e vegjël dhe për adoleshentët, por në të shumtën e rasteve përdoret për të treguar të gjithë fëmijët. Gjithashtu, kjo fjalë mund të përdoret si në numrin njëjës, ashtu edhe në numrin shumës, veçse në origjinë, ajo e mbart kuptimin në numrin shumës!

Për rrënjën gjuhësore të kësaj fjale ka mendime të shumta. Disa komentues kanë thënë se rrënja e kësaj fjale është marrë nga “*dherre'e*” dhe kuptimi i saj është “krijimi”. Sipas kësaj, kuptimi i fjalës “*dhurr'rije*” është i njëjtë me “të krijuarën”.

Disa komentues kanë thënë se rrënja e kësaj fjale është marrë nga “*dherrun*” që ka kuptimin e krijesave shumë të vogla, si

grimcat e pluhurit, apo milingona e vogël. Që këtu jeta e njerëzve fillon nga një spermatozoit shumë i vogël.

Sipas një mendimi tjetër, kjo fjalë rrjedh nga lënda "dher'un" dhe ka kuptimin "shpërndarje", "shpërhapje" dhe "dëlrësime" (nga kjo vjen edhe shirja e grurit)¹. Bijtë e njeriut u quajtën "dhurr'rrije", për shkak se ata shpërndahen në çdo anë të botës pas shumimit të tyre.

Më pas, All'Ilahu i Lartësuar tregon qëllimin përfundimtar të kësaj pyetjeje dhe përgjigjeje, që është marrja e zotimit nga pasardhësit e Ademit për Njësimin. Kështu, në ajet thuhet: **"...Kështu bëri Ai, në mënyrë që ju (o njerëz) të mos thoni në Ditën e Kiametit: 'Këtë nuk e kishim ditur.'"**

Ajeti pasardhës tregon një qëllim tjetër të marrjes së këtij premtimi. Kështu, All'Ilahu i Lartësuar ua mori premtimin pasardhësve të Ademit në mënyrë që ata të mos justifikohen: **"Ose që të mos thoni: 'Me të vërtetë, etërit tanë ishin idhujtarë para nesh, kështu që edhe ne jemi pasardhësit e tyre. A mos vallë do të na shkatërrosh për veprat e atyre që ndoqën mashtrimin?'"**

Po: **"Kështu, Ne i shpjegojmë hollësisht shpalljet, që ata të kthehen (në rrugën e drejtë)."**

Ajetet në fjalë flasin për marrjen e premtimit nga pasardhësit e Ademit. Por si është marrë ky premtim?

Në ajet nuk thuhet gjëra të detajuara në lidhje me këtë çështje, ndonëse komentuesit kanë mendime të ndryshme të bazuara në transmetimet islame², në hadithet profetike dhe në thëniet e Ehli Bejtit. Më poshtë do të trajtojmë dy mendimet më të rëndësishme rreth kësaj.

1- Kur u krijua Ademi, u shfaqën bijtë e tij me pamjen e atomit deri në fund të gjenezës së njerëzimit. Sipas disa

transmetimeve, u shfaq ky atom ose atome nga vetë balta e ngjizur e Ademit. Ky atom kishte mendje dhe ndjenja të mjaftueshme për të dëgjuar, për të folur e për t'u përgjigjur. Kështu, All'llahu i Lartësuar u foli këtyre mikro-organizmave duke u thënë: **“A nuk jam Zoti juaj?!”** Ato iu përgjigjën: **“Po, sigurisht. Dëshmuam për këtë”**.

Më pas, ky atom ose “këto atome” u kthyen të gjitha së bashku në palcën e Ademit ose “në baltën e ngjizur të tij” dhe që këtu, kjo botë u quajt “bota e atomit”. ... dhe ky zotim është me premtimin “A nuk Jam”?

Duke u bazuar mbi këtë, premtimi e zotimi i lartpërmendur është një besëlidhje legislative mbi bazën e “vetëdijes personale” ndërmjet All'llahut dhe njerëzve.

2- Në të vërtetë, qëllimi me këtë botë e me këtë zotim është për botën e parapërgatitjes, për aftësitë, zotimit të natyrshëm, strukturimit dhe krijimit. Kështu që, kur bijtë e Ademit dalin nga palcat e kurrizit të tyre për në mitrën e nënave, e ata janë spermatozoid që nuk i kalojnë atomet e vogla, All'llahu u ka dhuruar aftësinë për pranimin e vërtetësisë së Njësimit, dhe e depozitoi këtë sekret të Tij në identitetin dhe natyrën e tyre në formën e një ndjenje të brendshme. Po ashtu, ato i ka vendosur në mendjet dhe në idetë e tyre në formën e një të vërtete të vetëdijshme.

Duke u bazuar në këtë, të gjithë bijtë e njerëzimit e mbartin shpirtin e Njësimit. Ajo që All'llahu mori nga premtimi i tyre apo nga pyetja e Tij ndaj tyre: A nuk jam Zoti juaj?, ishte me gjuhën e strukturimit e të krijimit dhe mjeti me të cilën ata u përgjigjën, ishte vetë gjuha.

Të tilla fraza si këto nuk janë të pakta në bisedat tona të përditshme. Kështu, për shembull, ne themi: Ngjyra e fytyrës tregon sekretin e tij të brendshëm: “shenjat e tyre në fytyra”, ose themi: Sytë e lodhur të filanit tregojnë se nuk ka fjetur mbrëmë.

Siç është transmetuar në Kur'anin fisnik fraza për rastin në fjalë, si verseti 11 i sures “Fusilet” ku erdhi në të: **"Pastaj Ai iu kthye qiellit, që ishte në gjendje megjullire e i tha atij dhe Tokës: 'Ejani të dy me hir a me pahir!'. Ata u përgjigjën: 'Erdhëm me gjithë dëshirë e të bindur.'"**

Kjo ishte shkurtimisht një rezyme e dy mendimeve ose e dy teorive të njohura në komentimin e ajeteve që sapo përmendëm. Komentimi i parë përmban disa paradokse, të cilat do t'i parashtrojmë më poshtë:

1- Në paragrafin e ajeteve të mëparshme është transmetuar fraza për daljen e mikroorganizmave nga kurrizet e bijve të Ademit, ku All'llahu i Lartësuar thotë: **"...nga kurrizi i bijve të Ademit pasardhësit e tyre..."**, megjithëse komentimi i parë flet për vetë Ademin ose për baltën e ngjizur të Ademit.

2- Nëse premtimi është marrë nga vetë vetëdija, nga mendja dhe ndjenjat, atëherë si e harruan të gjithë dhe nuk e përmend askush, kur ndarja kohore ndërmjet kohës sonë nuk është më e largët sesa ndarja kohore ndërmjet kësaj bote dhe Botës Tjetër “ose Ringjalljes”?! Në ajete të shumta të Kur'anit lexojmë se njerëzit, pavarësisht nëse janë banorë të Xhennetit apo të Xhehennemit, në Ditën e Ringjalljes nuk i kanë harruar veprat që kanë bërë në këtë botë. Ata i kujtojnë mirë ato që kanë vepuar. Është e pamundur që kjo harresë të arrijë te bota e atomit.

3- Cili ishte qëllimi pas këtij premtimi? Nëse qëllimi ishte që zotuesit të ecin në rrugën e drejtë dhe të mos ndjekin veçse rrugën e njohjes së All'llahut, atëherë ky qëllim nuk realizohet

asnjëherë sepse të gjithë e kanë harruar atë. Pa këtë qëllim, ky premtim konsiderohet si fjalë boshe dhe e pavlerë.

Hulumtime

Bota e atomit në transmetimet islame

Rreth botës së atomit janë përcjellë transmetime të shumta në burimet islame, si në librat e Shi'itëve, ashtu edhe në ato të Ehli Synetit. Në pamje të parë duket se këto janë transmetime periodike. Kështu për shembull, në komentimin “El Burhan” janë përcjellë 37 transmetime, ndërsa në komentimin “Nuruth Thakalejn” janë përcjellë 30 transmetime për fundin e ajeteve të lartpërmendura. Disa prej këtyre transmetimeve janë të përbashkëta dhe disa të tjera kontradiktore. Numri i tyre mund të arrijë në dyzet transmetime...¹

Mirëpo, pas thellimit në përmbajtjen e tyre, në ndarjen e tyre në grupe dhe në kontrollin e tyre, do të shohim se nuk mund të gjejmë asnjë hadith prej tyre të konsiderueshëm, e si mund të jenë autentik?!

Shumica e këtyre transmetimeve janë trasnmetuar nga Zurarah, disa nga Salih ibn Sehl, disa nga Ebi Basiyr, disa nga Xhabir, disa nga Abdullah ibn Sennan. Nga kjo bëhet e qartë për ne se nëse ka transmetuar një person i vetëm shumë transmetime, por që janë të njëjta në përmbajtje, ato konsiderohen një transmetim i vetëm. Bazuar mbi këtë, numri i këtyre

¹ Tefsiri “Burhan”, vëll. 2, f. 605-615. Tefsiri “Nuruth Thakalejn”, vëll. 2, f. 92-101, hadith 336-366

transmetimeve të shumta do të pakësohet duke u tkurrur në 10 deri në 20 transmetime, dhe kjo përta i përket zinxhirit të transmetimit.

Ndërsa për sa i përket përmbajtjes dhe argumentimit, ato ndryshojnë nga njëra-tjetra. Disa prej tyre përputhen me komentimin e parë, disa me komentimin e dytë dhe disa të tjera nuk përputhen me asnjërin nga komentimet.

Kështu, transmetimet e shënuara me numrat 3, 4, 8, 11, 28 dhe 29, të përcjella nga persona të ndryshëm në komentimin "Burhan" – për fundin e ajeteve të studiuara – përputhen me komentimin e parë, ndërsa ajo që është transmetuar nga Abdullah ibn Sennan në dy transmetimet 7 dhe 12, në të njëjtin komentim, përputhet me komentimin e dytë.

Pra, disa nga këto transmetime janë të paqarta, disa të tjera përfaqësojnë simbole dhe fraza figurative, siç janë transmetimet 18 dhe 23, të përcjella nga Ebi Said El Khuderij dhe Abdullah El Kelbij.

Disa transmetime përmendin "shpirtërat e bijve të Ademit", siç është në transmetimin e 20-të të transmetuar nga El Mufaddal.

Disa prej transmetimeve të lartpërmendura kanë zinxhir të saktë transmetimi, ndërsa disa të tjera e kanë humbur zinxhirin e transmetimit apo është i dobët.

Kështu, duke u bazuar mbi këtë fakt dhe duke vënë re kundërshtitë ndërmjet transmetimeve, nuk mund të kemi besim e konsideratë për to. Në lidhje me këtë, dijetarët tanë të mëdhenj kanë thënë se është obligimi ynë që të shmangemi nga gjykimi me të tilla transmetime, t'i abstenojmë e t'i zmbarsim ato tek transmetuesit e tyre.

Në këtë rast na mbetet të kapemi pas tekstit kur'anor dhe siç e përmendëm edhe më lart komentimi i dytë është më shumë në përputhje me ajetet.

Sikur metodika jonë e komentimit të na lejonte të përmendim të gjitha grupet e transmetimeve dhe verifikimin e tyre, për qartësimin e çështjes, do ta bënim. Mirëpo, ata që dëshirojnë, mund t'i referohen komentimeve të "Nuruth Thekalijn", "Tefsijr El Burhan" dhe "Biharul Anuar"¹, në mënyrë që të studiojnë grupet e tyre, t'i radhisin ato e të shohin zinxhirin transmetues dhe përmbajtjet e tyre.

¹ 'Biharul Anuar', vëll. 5, f. 225, kreu 10 (kapitulli "et tijnetu uel mijthak").

Ajetet 175 - 178

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي ءَاتَيْنَاهُ ءَايَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ
فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ ﴿١٧٥﴾ وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ
إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ ۚ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحَمَلَ عَلَيْهِ
يَلْهَثَ أَوْ تَتَرَكَّهُ يَلْهَثَ ۚ ذَٰلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
ۚ فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٧٦﴾ سَاءَ مَثَلًا الْقَوْمُ الَّذِينَ
كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَأَنفُسَهُمْ كَانُوا يَظْلِمُونَ ﴿١٧٧﴾ مَن يَهْدِ اللَّهُ فهُوَ
الْمُهْتَدَى ۖ وَمَن يُضِلِلْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٧٨﴾

"Tregoju atyre (hebrenjve) për njeriun, të cilit Ne i mësuam shpalljet Tona, por u largua prej tyre. Kështu, djalli e pushtoi atë dhe ai u bë nga të humburit."

"Sikur të donim, do ta ngrinin atë (me shpalljet Tona), por ai u mbërthye pas jetës tokësore dhe u dha pas dëshirave të veta. Shembulli i tij është si shembulli i qenit: nëse e ndjek, ai të nxjerr gjuhën, nëse largohesh, ai përsëri të nxjerr gjuhën. Ky është shembull i njerëzve, që mohojnë shpalljet Tona. Tregojua atyre këto ngjarje, në mënyrë që ata të mendojnë."

"I shëmtuar është shembulli i njerëzve që i mohojnë shpalljet Tona dhe i bëjnë padrejtësi vetvetes."

"Ai të cilin All'Ilahu e udhëzon, është në rrugë të drejtë, ndërsa ai të cilin All'Ilahu e shpie në humbje, është vërtet i humbur."

Komentimi

Në këto ajete jepet një tregim tjetër për Beni Israilët, i cili konsiderohet si një mësim shembullor për të gjithë ata që cilësohen me këto attribute.

Ashtu siç do ta vërejmë gjatë komentimit të këtyre ajeteve – si pjesë e studimit – komentuesit kanë dhënë mendime të ndryshme për kuptimin e tyre. Megjithatë, për një gjë nuk ka dyshim: se kuptimi i ajeteve, ashtu sikurse edhe ajetet e tjera të zbritura në kushte të caktuara, është i përgjithshëm dhe përmbledhës.

Ajeti i parë i grupit të ajeteve që janë objekt studimi i drejtohet Profetit (*Paqja dhe shpëtimi i All'Ilahut qofshin mbi të*), të cilit All'Ilahu i Lartësuar i thotë:

"Tregoju atyre (hebrenjve) për njeriun, të cilit Ne i mësuam shpalljet Tona, por u largua prej tyre. Kështu, djalli e pushtoi atë dhe ai u bë nga të humburit."

Ky ajet rrëfen historinë e një burri, që në fillim ishte në radhët e besimtarëve, kishte dituri hyjnore dhe argumente, por ai devijoi nga ky orientim. Kështu, atë e cyti djalli dhe fundi i çështjes së tij ishte humbja.

Fraza *"inselekha"*, e cila rrjedh nga *"insilakh"* ka kuptimin e daljes prej lëkurës. Ky tregon se lidhja që kishte ai me ajetet dhe

me dijen, ishte si lidhja e lëkurës me trupin, por ai u zhvesh prej saj që në fillim dhe u kthye mbrapa duke e ndryshuar shumë shpejt ecurinë e tij.

Nga përshkrimi i Kur'anit, në frazën "e shoqëroi shejtani", mësohet se shejtani ka qenë i pranishëm që në fillim. Shejtani e ka nxitur dhe i është afruar atij, sepse ai kishte ndjekur plotësisht rrugën e vërtetë; shejtani i bënte lajka dhe e cyste, derisa burri përfundoi në humbje e në devijim.¹

Ajeti pasardhës e plotëson këtë temë si vijon: **"Sikur të donim, do ta ngrinim atë (me shpalljet Tona)..."**

Dhuna ndaj njerëzve dhe detyrimi i tyre për të ndjekur rrugën e vërtetë nuk përputhet me ligjet hyjnore, me lirinë dhe dëshirën. Sigurisht, ky nuk është argument për madhështinë e njeriut. Për këtë, ajeti shton menjëherë: Me të vërtetë, Ne e lamë atë dhe epshet e tij dhe në vend që të përfitojë nga njohuritë e tij, ai shkoi pas epshit dhe rrëshqiti: **"...por ai u mbërthye pas jetës tokësore dhe u dha pas dëshirave të veta..."**

Fjala "ekhlede" rrjedh nga "ikhlad", që do të thotë "banim i përhershëm në një vend të vetëm me liri e dëshirë". Kështu, fjalia "e bëri të përhershëm në tokë" ka kuptimin e ngjitjes së përhershme me tokën. Kjo është një metonomi e botës materiale dhe e stolive të saj.

Më pas, ajeti e krahason këtë njeri me qenin që e nxjerr gjuhën e tij duke marrë frymë me zor, sikurse kafshët e etura dhe thotë:

"...Shembulli i tij është si shembulli i qenit: nëse e ndjek, ai të nxjerr gjuhën, nëse largohesh, ai përsëri të nxjerr gjuhën..."

Kjo ndodh për shkak të ndjekjes së epsheve dhe të lidhjes së tij me botën materiale. Ai kishte një etje të madhe e të pakufishme për kënaqësitë e kësaj bote. Kështu, ai i ngjan qenit, i

cili shfaq gjithmonë një gjendje të rreme etjeje që s'mund t'i shuhet. Kjo është gjendja e një skllavi të kësaj jete që nuk di gjë tjetër veçse të grumbullojë pasuri dhe nuk e ndjen asnjëherë ngopjen.

Më pas, ajeti shton se ky shembull nuk lidhet vetëm me një person të caktuar, por:

“...Ky është shembull i njerëzve, që mohojnë shpalljet Tona. Tregojua atyre këto ngjarje, në mënyrë që ata të mendojnë.”

Dijetari devijues Bel'am ibn Baaura

Siç e vumë re, në ajetet e mëparshme nuk është përmendur emri i dikujt me përcaktim, por flitet për një dijetar që ka ecur në fillim në rrugë të drejtë, në një mënyrë që nuk mendonte njeri se do të devijonte një ditë. Por, si rezultat i ndjekjes së epsheve të tij e të stolive të kësaj bote, ai përfundoi në grupin e të humburve dhe të ndjekësve të djajve.

Nga transmetime dhe hadithe të shumta të komentuesve mësojmë se ky njeri quhej Bel'am ibn Bauura. Ai jetoi në kohën e Profetit Musa (*Paqja qoftë mbi të!*) dhe ishte një nga dijetarët e njohur të Beni Israilëve. Musai mbështetej tek ai dhe e konsideronte si një thirrës të aftë. Grada e tij arriti deri aty, saqë lutja e tij gjente përgjigje te Krijuesi i Lavdishëm dhe i Lartësuar.

Por ai anoi nga Faraoni dhe nga joshjet e tij, duke devijuar nga rruga e drejtë dhe duke i humbur pozitat e tij morale dhe

shpirtërore. Më pas, ai u vendos në krye të armiqve të Musait (Paqja qoftë mbi të!).¹

Mirëpo ne nuk jemi dakord me atë që thonë disa nga ajo që thonë disa se personi ka qenë Umeje ibn Salt, poeti i njohur në kohën para Islamit, i cili si rezultat i dijes së tij për librat qiellorë, ai priste ardhjen e Profetit të fundit. Por më pas atë e kapi mania se ai mund të jetë vetë Profeti. Pasi erdhi Profeti, Umejen e goditi zilia për Profetin dhe u bë armik i tij.²

Gjithashtu, këtu nuk bëhet fjalë për atë çka patën thënë disa, se ky poet ishte Eba Amir, murgu i njohur në injorancë, i cili i përgëzonte njerëzit me shfaqjen e të Dërguarit të Islamit, sepse pas ardhjes së Profetit, ai u bë një nga armiqtë e tij.³

Fraza “dhe lexoji – këndoji”, fjala “lajmin” dhe fjalia “kështu që rrëfeu tregimet”, tregojnë se këto çështje nuk kanë lidhje me persona që kanë jetuar në kohën me të, por me popuj të mëparshëm. Duhet shtuar këtu fakti se surja “El Araf” është nga suret mekase dhe çështjet e Ebi Amir Er Rahib dhe Umeje ibn Salt kanë lidhje me ngjarjet e Medines.

Por duke parë se persona si Bel'ami kanë ekzistuar edhe në epokën e Profetit, siç ishin Ebi Amir dhe Umeje ibn Salt, atëherë ajetet në fjalë përputhen me këto çështje në çdo periudhë kohore, veçse synimi në tregim është “Bel'am ibn Bauura” dhe jo tjetër.

Në komentimin e “El Menar” është transmetuar nga Profeti (Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!) se

¹ Bal'am ibn Bauura përmendet edhe në Teuratin e sotëm porse në fund Teurati e quan atë të pafajshëm. Shih seferul A'dad, kreu 22. “Biharul Anuar”, vëll. 13. f. 377, kreu 13 (Historia e plotë e Bal'am ibn Bauura)

² “Biharul Anuar”, vëll. 13. f. 379-380.

³ “Biharul Anuar”, vëll. 13. f. 380.

Bel'am ibn Bauura tek Beni Israilët është si Umeje ibn Ebi Salt tek ky ymet.¹

Është transmetuar nga Imam Bakiri, i cili ka thënë: *“Thelbi dhe origjina e këtij tregimi është Bel'ami. Më pas, All'llahu e ka marrë atë si shembull për këdo nga ata që drejtohen kah kibla që dashuria për vetveten është mbi dashurinë për All'llahun.”*²

Nga kjo del qartë se rreziku që i kërcënon shoqëritë njerëzore janë artistët dhe shkencëtarët, të cilët ua nënshtrojnë njohuritë e tyre faraonëve e tiranëve për hir të epsheve dhe prirjeve të tyre të kësaj bote (përjetësinë në tokë); ata i vënë të gjitha kapacitetet e tyre ideologjike në dorën e mizorit, i cili i shfrytëzon këto personalitete për prangosjen dhe humbjen e të gjithë njerëzve.

Çështja në fjalë nuk kufizohet vetëm në periudhën e Musait apo të ndonjë Profeti tjetër. Madje, edhe pas Profetit më fisnik e deri në ditët tona gjejmë shembuj të Belam bin Bauura, Ebi Amir Er Rahib dhe Umeje ibn Salt, të cilët, për hir të derhemit e dinarit, postit e smirës, i vënë dijet, njohuritë dhe kapacitetet e tyre shoqërore në dorën e hipokritëve dhe armiqve të së drejtës dhe faraonëve, siç vepruan Beni Umeje, Beni Abbas e të gjithë tiranët e tjerë.

Dijetarë të tillë mund të njihen përmes përsoshkrimeve në ajetet e Kur'anit në këtë studim. Ata janë prej atyre që e kanë harruar Zotin dhe ndjekin epshet e tyre, njerëz kapriçozë që u nënshtrohen egos për të poshtëruar krijesat e Zotit, në vend që të drejtohen kah Ai. Për shkak të kësaj fëlliqësire, ata kanë humbur çdo gjë dhe kanë rënë nën sundimin e shejtanit e cytjeve të tij,

¹ Tefsiri “El Manar”, vëll. 9, f. 114.

² Tefsiri “Mexhmaul Bejjan”, vëll. 4, f. 500.

kështu që u lehtësua shitblerja e tyre. Ata janë si qentë e etur, të cilëve nuk u shuhet etja kurrë. Për këtë, ata e lanë rrugën e drejtë e të nesërmen u gdhinë si prijës të humbur.

Besimtarët e kanë për detyrë që t'i njohin këta persona, të kenë kujdes e të shmangen prej tyre.

Më pas Kur'ani vazhdon e thotë: **"I shëmtuar është shembulli i njerëzve që i mohojnë shpalljet Tona dhe i bëjnë padrejtësi vetvetes."**

A ka gjë më të ulët sesa kur njeriu i bën padrejtësi vetes së tij? Kur ai i nënshton burimet e tij morale dhe dituritë e tij të vlefshme dhe i vendos ato në dorën e mendjemëdhenjve e të fortëve të kësaj bote, duke i shitur ato me një çmim të lirë që shpie në rënien e tij dhe të shoqërisë, ndërkohë që mund të kthehet tek vetja e tek shoqëria e tij me të mira? Ajeti i fundit e këshillon njeriun dhe e siguron atë se përfundimi në një devijim të tillë dhe në kurthet e djajve nuk është i mundur veçse me dakortësinë dhe miratimin e All'Ilahut të Lartësuar: **"Ai të cilin All'Ilahu e udhëzon, është në rrugë të drejtë, ndërsa ai të cilin All'Ilahu e shpie në humbje, është vërtet i humbur."**

E kemi thënë disa herë më parë se udhëzimi dhe humbja nuk janë me dhunë dhe as pa llogari apo pa argument. Me këto synohet përgatitja e bazave për udhëzim dhe hapja e rrugëve të saj, dhe kjo për shkak të veprave të mira që rrjedhin nga njeriu më parë. Sidoqoftë, vendimi përfundimtar është në dorën e vetë njeriut.

Bazuar mbi këtë, ajeti në fjalë përputhet me ajetet e mëparshme, që mbështesin lirinë e zgjedhjes dhe nuk ka kontradikta ndërmjet tyre.

Ajetet 179 - 181

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ ۖ لَهُمْ قُلُوبٌ لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَا ۚ أُولَٰئِكَ كَآلَٰئِ نَعْمٍ ۚ بَلْ هُمْ أَضَلُّ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ﴿١٧٩﴾
وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا ۖ وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَآئِهِ ۚ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٨٠﴾ وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةً يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ﴿١٨١﴾

"Ne kemi paracaktuar për Xhehennemin shumë xhinde dhe njerëz, sepse ata kanë zemra, por nuk kuptojnë, kanë sy, por nuk shohin dhe kanë veshë, por nuk dëgjojnë. Ata janë si bagëtitë, madje edhe më të humbur. Pikërisht këta janë të shkujdesurit."

"All'Ilahut i përkasin emrat më të bukur, andaj thirrni Atë (lutjuni Atij) me to dhe largohuni nga ata që i shtrembërojnë emrat e Tij. Ata do të ndëshkohen për çfarë kanë vepruar."

"Ndërmjet atyre që kemi krijuar, ka ymet që udhëzon të tjerët në rrugën e vërtetë dhe gjykojnë drejt."

Komentimi

Shenjat e banorëve të Zjarrit

Këto ajete e plotësojnë temën për të cilën folëm ajetet e mëparshme rreth dijetarëve që u kapën pas jetës së kësaj bote dhe faktorëve të udhëzimit e të humbjes. Ajetet në fjalë i ndajnë njerëzit në dy grupe dhe flasin për cilësitë e tyre. Ato dy grupe janë: banorët e zjarrit dhe banorët e Xhennetit.

Fillimisht flitet me përforsim për grupin e parë, banorët e zjarrit, ku thuhet: **"Ne kemi paracaktuar për Xhehennemin shumë xhinde dhe njerëz..."**

Fjala *"dhere'na"* rrjedh nga *"dhere'e"* dhe këtu ka kuptimin: gjetje dhe krijim. Në gjuhësi do të thotë përhapja e diçkaje dhe shpërndarja e saj. Kuptimi i "dytë", gjithashtu, përmendet edhe në Kur'an: **"...të cilin e shpërndan era..."**¹

Megenëse krijimi i krijesave e bën të domosdoshëm ndarjen, shpërndarjen dhe përhapjen e krijesave mbi sipërfaqen e tokës, kjo fjalë, gjithashtu, vjen edhe me kuptimin e krijimit të "krijesës".

Si do që të jetë, problemi më kryesor në këtë shprehje është: Si ka thënë All'Ilahu i Lartësuar **"Ne kemi paracaktuar për Xhehennemin shumë xhinde dhe njerëz..."**, ndërkohë që në një vend tjetër në Kur'an Ai thotë: **"Nuk i krijova xhindët dhe njerëzit veçse që të më adhurojnë Mua"**? Pra, sipas këtij ajeti, xhindët dhe njerëzit nuk janë krijuar veçse për të adhuruar All'Ilahun, për përsosmëri e lumturi. Po ashtu, nga kjo shprehje vjen erë imponimi e detyrimi (el xhebr) në krijim. Nga këtu, disa

¹ Sure "Kehf", ajeti 45.

përkrahës të shkollës së "el xhebr", si Fahri Raziu, e kanë marrë si argument këtë ajet për forcimin e medh'hebit të tyre.

Por nëse i grumbullojmë disa ajete të Kur'anit me disa të tjerë dhe bëjmë një kërkim studimor tematik, e jo sipërfaqësor, do ta gjejmë përgjigjen për këtë pyetje të fshehur tek vetë ajeti në fjalë, ashtu siç sqarohet në ajetet e tjera të Kur'anit fisnik, në mënyrë që të mos i lihet hapsirë për shfrytëzimin e ajetit për t'u keqkuptuar tek disa individë. Shembulli i këtij përshkrimi është si rasti i marangozit, i cili thotë: Me të vërtetë, një pjesë të madhe të këtij druri i kam dhënë formë për të prodhuar me të dyer të bukura, ndërsa pjesa tjetër është për t'u djegur e për të ndezur zjarrin.

Në të vërtetë, marangozi ka dy qëllime: një qëllim thelbësor dhe një tjetër dytësor.

Qëllimi thelbësor është ndërtimi i dyerve të mira dhe ai i bën të gjitha përpjekjet për ta realizuar një gjë të tillë. Por kur ai zbulon se një pjesë e drurit nuk vlen gjë dhe që është i detyruar t'i hedhë ato për dru zjarri, atëherë ky qëllim është dytësor, jo thelbësor.

Dallimi i vetëm ndërmjet këtij shembulli dhe atij që po trajtojmë ne, është se ndryshimi ndërmjet pjesëve të drurit nuk është me zgjedhje, ndërsa zgjedhja e njeriut ka lidhje të qëndrueshme me vetë veprat e tij.

Dëshmia më e mirë për këtë fjalë, është ajo që ka ardhur për cilësitë e banorëve të Zjarrit dhe banorëve të Xhennetit në ajetet që po studiojmë, që vërteton se veprat janë bazë e kësaj ndarjeje, ku një grup i tyre është në Xhennet dhe një grup në Zjarr.

Me fjalë të tjera dhe në përputhje me atë çka thuhet në ajete të ndryshme kur'anore, All'llahu i Lartësuar i ka krijuar të gjithë

njerëzit mbi një sistem të vetëm të pastër, duke i pajisur ata me shkaqet e lumturisë e të plotësimit. Por një pjesë e tyre zgjodhën Xhehennemin me veprat e tyre, duke u bërë banorë të tij. Fundi i tyre është dështimi. Ndërsa një grup tjetër zgjodhën Xhennetin me veprat e veta dhe fundi i tyre është lumturia.

Më pas, Kur'ani i përmbledh cilësitë e banorëve të Zjarrit në tre fjali. Në ajet thuhet:

“...sepse ata kanë zemra, por nuk kuptojnë...”

E kemi thënë disa herë se në terminologjinë e Kur'anit, përshkrimi me “zemër” do të thotë mendim, shpirt dhe forcë e trurit. Pra, ata edhe pse kanë aftësi mendore dhe nuk janë si kafshët mirëpo në të njëjtën kohë ata nuk mendojnë për fundin e tyre dhe nuk e shfrytëzojnë mendimin e tyre për të arritur lumturinë.

Cilësia e dytë që përmendet në ajet për banorët e Zjarrit është: **“...kanë sy, por nuk shohin...”**

Dhe cilësia e tretë e transmetuar për ta është: **“dhe kanë veshë, por nuk dëgjojnë. Ata janë si bagëtitë, madje edhe më të humbur...”**, sepse kafshët e bagëtitë nuk posedojnë të tilla aftësi e mundësi. Mirëpo, ata njerëz edhe pse kanë sy që shohin, veshë që dëgjojnë, që të arrijnë të gjitha gradat e lartësimit e të përsosurisë, si rezultat i ndjekjes së epsheve dhe dëshirave të tyre i lanë mënjanë këto aftësi e mundësi. Ky ishte edhe shkaku i fatkeqësisë së tyre **“...Pikërisht këta janë të shkujdesurit.”**

Kështu që ndihmuesi që i gjallëron ata dhe që ua shuan etjen është pranë tyre dhe ata janë pranë tij. Ata ulërasin nga fatkeqësitë, ndërkohë që portat e lumturisë janë të hapura për ta, por ata nuk kthehen drejt tyre.

Nga ajo që thamë pak më lart, bëhet e qartë se ata e zgjodhën vetë rrugën e trishtimit të tyre dhe i humbën begatitë e

mëdha “mendjen, sytë dhe veshët ...”, jo se All'Ilahu i detyroi ata që të jenë nga banorët e Zjarrit.

Përse ata janë si kafshët?

Kur'ani Fisnik i ka krahasuar disa herë injorantët e pavetëdijshëm e pa ndjenja me kafshët e bagëtisë. Ky krahasim bëhet për shkak të zhytjes së tyre vetëm në shije e në epshe seksuale e gjumësi. Kështu që ata janë si kombet që ëndërrojnë arritjen e një jete materiale luksoze nën motot ndriçuese që mashtrojnë njeriun se qëllimi i fundit i drejtësisë njerëzore e ligjeve të vendosura nga njerëzit është fitimi i bukës dhe i ujit.

Në librin Nehxhul Belaga, Imam Aliu (*Paqja qoftë mbi të!*) i krahason ata, duke thënë: “..si ajo kafsha e lidhur, halli i vetëm i së cilës është tagjia, apo si ajo tjetra që ka merak të saj vetëm të mbllaçitet...”¹ E thënë ndryshe: Një grup prej tyre gëzojnë luksin si delet në vathë dhe kanë tagji të bollshme, ndërsa një grup tjetër janë si delet që kërkojnë për ushqim dhe ujë në shkretëtirë, veçse qëllimi i gjithsecilit prej tyre është vetëm ngopja e barkut dhe asgjë tjetër.

Kjo që përmendëm mund të jetë e vërtetë për një individ, por edhe për një shoqëri të tërë. Kështu, kombet që nuk mendojnë për veten e tyre, që gëzohen me çështje boshe dhe që nuk shërojnë rrënjët e varfërimit shpirtëror të tyre, ata nuk kanë ambicie për zhvillim, nuk kanë veshë që dëgjojnë dhe as sy që shikojnë; prandaj, ata janë nga banorët e Zjarrit, dhe jo vetëm të Zjarrit të Botës Tjetër, por janë të sprovuar edhe me zjarrin e kësaj bote dhe me fatkeqësitë e tij.

¹ “Nehxhul Belaga”, letra 45.

Në ajetin pasardhës tregohet për gjendjen e banorëve të Xhenetit dhe sqarohen cilësitë e tyre. Ajeti fillon me thirrjen e njerëzve për t'u thelluar dhe për t'u drejtuar nga emrat e bukur të All'lahut, si një mënyrë për të dalë nga radha e banorëve të Zjarrit: **"All'lahut i përkasin emrat më të bukur, prandaj lutjuni Atij me to..."**

Me "Emrat e bukur të All'lahut" synohen cilësitë e ndryshme të Tij, të cilat janë të gjitha të bukura. Ne e dimë se All'lahu është i Ditur, Furnizues, i Drejtë, i Mirë, Fisnik, Mëshirëbërës, si dhe cilësi të tjera të bukura si këto.

Kështu, qëllimi i thirrjes së All'lahut me emrat e bukur nuk është përmendja e tyre vetëm me gjuhë. Si për shembull, të themi: O i Ditur, o i Aftë, o më Mëshiruesi i Mëshiruesve!

Është e domosdoshme që këto cilësi t'i shëmbëllemë sa të mundemi në ekzistencën tonë, në mënyrë që mbi ne dhe mbi bashkësinë tonë të rrezatojë dritë nga dituria e Tij, rreze nga fuqia e Tij dhe mëshirë nga mëshira e Tij.

E thënë ndryshe, ne duhet të pajisemi me cilësitë e Tij, të ushqehemi me moralin e Tij, në mënyrë që me këto rreze të mund të rrezatojmë dituri, fuqi, mëshirë, drejtësi, e ta nxjerrim veten dhe shoqërinë tonë nga rruga e banorëve të Zjarrit.

Më pas, ajeti paralajmëron për devijimin e emrave të All'lahut dhe thotë: **"...dhe largohuni nga ata që i shtrembërojnë emrat e Tij. Ata do të ndëshkohen për çfarë kanë vepruar."**

Në thelb, fjala "Ilhad", është marrë nga lënda "lahd" që ka kuptimin e gropës që është në një anë. Mbi këtë bazë është quajtur gropa në anë të varrit, "lahden".

Më pas, fjala "ilhad" është përdorur për çdo vepër që anon nga e mesmja drejt ekzagjerimit apo mosinteresimit. Edhe politeizmi dhe paganizmi janë quajtur, gjithashtu, "ilhad".

Qëllimi me "*ilhad*" tek emrat e bukur të All'Ilahut është devijimi i shqiptimit dhe kuptimit të tyre dhe ta përshkruajmë Atë me cilësi që s'janë në përshtatje me Atë, ashtu siç e përshkruajnë kristianët me "At, bir dhe shpirt të Kur'anit Fisnik ". Ose t'i ngjasojmë cilësitë e Tij me ato të krijesave, siç kanë bërë politeistët dhe idhujtarët që i emërtonin idhujt e tyre me emra nga emrat e All'Ilahut dhe i quajtën ato Lat, Uzza, Menat, e të tjerë.

Ose i devijuan cilësitë e All'Ilahut, saqë e krahasuan Atë me krijesat e Tij e të tjera si këto.

Ose u mjaftuan vetëm me përmendjen e një emri pa i njohur ndikimet e atij emri tek vetja dhe shoqëria e tyre.

Ajeti i fundit i ajeteve që janë objekt studimi, tregon për dy cilësi të banorëve të Xhennetit dhe thotë: **"Ndërmjet atyre që kemi krijuar, ka ymet që udhëzon të tjerët në rrugën e vërtetë dhe gjykojnë drejt."**

Në realitet për këta ka dy metoda të shkëlqyera: E para: Idetë, qëllimet, thirrjet dhe kultura e tyre janë të vërteta. E dyta: Veprat, planet dhe qeveritë e tyre ngrihen mbi bazën e së drejtës dhe të vërtetës.

Hulumtime

1- Cilët janë emrat e bukur të All'Ilahut?

Në burimet e transmetimeve "të Ehli Syneetit dhe të Shi'ave" ka shumë hulumtime për emrat e bukur të All'Ilahut. Këtu po përcjellim një rezymë të tyre duke shtuar edhe mendimin tonë rreth kësaj çështjeje.

Nuk ka dyshim se emrat e bukur do të thotë emrat e begatë. Ne e dimë se të gjithë emrat e All'llahut mbartin kuptime të bukura, kështu që të gjithë emrat e Tij janë të bukur, pavarësisht nëse janë cilësi të Vetës së Tij të Kur'anit Fisnik "*thubutijeh*", si dituria dhe fuqia, ose cilësi që flasin për veprat e Tij, si për shembull: Krijuesi, Falësi, Mëshiruesi dhe Mëshirëbërësi, etj.

Nga ana tjetër, nuk ka dyshim se cilësitë e All'llahut nuk mund të numërohen, sepse përsosmëritë e tyre janë të pafundme dhe për çdo cilësi ose përsosmëri të Tij, mund të përmendet një emër. Por ajo që përftojme nga hadithet është se disa cilësi të rëndësishme të Tij janë më shumë se aq. Ndoshta edhe "emrat e bukur" të transmetuar në këtë ajet që po studiojmë janë tregues të këtij grupi të emrave të veçantë. Janë transmetuar nga Profeti (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) dhe nga Imamët e Ehli Bejtit (*Paqja qoftë mbi ta!*) shumë hadithe me këtë kuptim, siç është transmetimi i përmendur në librin "*Et Teuhijd*" i Saddukut i transmetuar nga Ebi Abdullah Xhafer ibn Muhammed Es Sadik, nga baballarët e tij (*Paqja qoftë mbi ta!*), nga prijësi i besimtarëve, Aliu (*Paqja qoftë mbi të!*) se ka thënë: Ka thënë i Dërguari i All'llahut: "*Në të vërtetë, All'llahu i Begatë dhe i Lartësuar ka nëntëdhjetë e nëntë emra (njëqind pa një). Kush i përvetëson ato, hyn në Xhennet.*"¹

Është transmetuar në librin "*Et Teuhijd*" nga Imam Ali ibn Musa Riza (*Paqja qoftë mbi të!*) nga baballarët e tij nga Aliu (*Paqja qoftë mbi të!*) se ka thënë: "*Me të vërtetë, All'llahu i Lavdishëm dhe i*

¹ Tefsiret: "El Mijzan", "Mexhmaul Bejjan", "Nuruth Thakalejn", fundi i ajetit në fjalë.

*Lartësuar ka nëntëdhjetë e nëntë emra. Ai që lutet me to, merr përgjigje, ndërsa ai që i përvetëson ato, hyn në Xhennet."*¹

Në transmetimet e Ehli Synetit, si në librin Sahijh El Bukhari, Sahijh Muslim, Tirmidhij e në libra të tjerë, thuhet: *"Me të vërtetë, All'illahu ka nëntëdhjetë e nëntë emra; prandaj, ai që lutet me to, merr përgjigje për lutjen e tij dhe ai që i përvetëson ato është nga banorët e Xhennetit"*²

Nga disa hadithe mësohet se këto nëntëdhjetë e nëntë emra janë të gjithë në Kur'an, ashtu siç thuhet në transmetimin e Ibn Abbasit, se Profeti ka thënë:

*"All'illahu ka nëntëdhjetë e nëntë emra. Ai që i përvetëson ato hyn në Xhennet dhe ato emra gjenden në Kur'an"*³

Një grup dijetarësh janë përpjekur që t'i nxjerrin emrat e bukur të All'illahut nga Kur'ani. Mirëpo, ato emra e cilësi të All'illahut të Madhëruar që përmenden në Kur'an janë më shumë se nëntëdhjetë e nëntë emra. Kështu që, bazuar në këtë, ndoshta emrat e bukur mund të jenë ndërmjet këtyre emrave dhe jo se nuk gjenden në Kur'an emra të tjerë përveç nëntëdhjetë e nëntë emrave të përmendura pak më parë (në disa hadithe).

Disa transmetime thonë qartë se emrat e bukur janë "nëntëdhjetë e nëntë", të cilët do t'i përmendim. Porse duhet të patur parasysh se disa emrat që përmenden në këto transmetime nuk përmenden në Kur'an siç përmenden në transmetim. Në Kur'an përmendet përmbajtja dhe kuptimi tyre.

¹ Tefsiret: "El Mijzan", "Mexhmaul Bejjan", "Nuruth Thakalejn", fundi i ajetit në fjalë.

² Tefsiret: "El Mijzan", "Mexhmaul Bejjan", "Nuruth Thakalejn", fundi i ajetit në fjalë.

³ Tefsiret: "El Mijzan", "Mexhmaul Bejjan", "Nuruth Thakalejn", fundi i ajetit në fjalë.

Në një trasnmetim të përcjellë në librin “Teuhijd” të Sadukut, me zinxhir transmetimi nga Imam Sadiku, nga baballarët e tij, nga Aliu, nga Profeti (*Paqja dhe bekimi i All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*), i cili pasi përmendi se All'Ilahu ka nëntëdhjetë e nëntë emra. Ato janë: **i Gjithëmëshirëshmi, Mëshirëploti, Sunduesi, i Pastr**i (i Shenjti, i Shndritshmi), **Paqedhënësi, Siguruesi, Mbizotëruesi, Fuqiploti, i Gjithëfuqishmi, i Madhërishmi, Krijuesi, Filluesi, Formëdhënësi, Gjithëfalësi, Mposhtësi, Dhuruesi, Furnizuesi, Zgjidhjedhënësi, i Gjithëdituri, Shtrënguesi, Dhënësi** (Çliruesi), **Përlësi, Lartësuesi, Ngritësi, Nënshtruesi, Dëgjuesi, Vështruesi, Gjykuesi, i Drejti, i Buti, i Gjithinformuari, Përdëllimtari, Madhështori, Falësi, Mirënjohësi, i Larti, i Madhi, Ruajtësi, Ushqyesi, Llogarimarrësi, Fisniku, Bujari, Vigjëluesi, Lutjepranuesi, Gjithëpërfshirësi, i Urti, i Dashuri, i Lavdishmi, Ringjallësi, Dëshmuesi, i Vërteti, Përkujdesësi, i Forti, i Pathyeshmi, Mbrojtësi, i Falënderuari, Gjithënjohësi, Nismëtari, Rikrijuesi, Jetëdhënësi, Jetëmarrësi** (Vdekjeprurësi), **i Gjalli, i Përrjetshmi, Kreatori, i Nderuari, i Vetmi, i Domosdoshmi** (Strehimtari), **i Fuqishmi, i Gjithëmundshmi, Përparuesi** (Nismëtari), **Paslënësi** (Ai i Cili të vonon), **i Pari, i Fundit, i Dukshmi, i Padukshmi, Udhëheqësi** (Drejtuesi), **i Gjithëlartësuari, Mirëbërësi, Pendimpranuesi, Ndëshkuesi** (Ai që hakmerret), **Mëkatfalësi, i Dhembshuri, Pushtetmbajtësi, Atij i takon madhështia dhe nderi, Drejtësidhënësi, Tubuesi, i Pasuri, Pasuridhënësi, Privuesi, Dëmsjellësi** (Ai i Cili jep dëmin), **Dobiprurësi, Drita, Udhëzuesi, Shpikësi, i Përhershmi** (i Amshueshmi), **Trashëguesi, Frymëzuesi** (Udhëzuesi në të mirë), **Durimtari**¹

Këtu duhet të tërheqim vëmendjen se qëllimi i lutjes së All'Ilahut me emrat e Tij të bukur, s’do të thotë që vetëm numërimi e kalimi i tyre nëpër gjuhë, pa e ditur përmbajtjen e tyre, e bën njeriun prej të lumturve. Por duhet që njeriu t’i njohë,

¹ Tefsiri "El Mizan", vëll. 8, f. 360. "Biharul Anuar", vëll. 4, f. 186.

t'i kuptojë e të besojë në këto emra e cilësi e më pas të përpiqet sa të mundet për t'i pasqyruar ato në jetën e tij. Nëse ndodh kështu, atëherë ky njeri është nga banorët e Xhenetit. Lutja e tij është e pranuar dhe ai arrin çdo të mirë.

Nga ajo që përmendëm pak më parë përftohet se në qoftë se përmenden në disa hadithe e lutje të tjera emra të tjerë të All'Ilahut të Lartësuar, edhe nëse arrijnë në njëmijë –përshebull-, kjo nuk bie ndesh me atë që përmendëm, sepse emrat e All'Ilahut nuk kanë kufi e limit. Ato janë si vetë Veta e Tij e cila është absolute, edhe nëse disa nga këto emra kanë specifika të veçanta.

Nëse në disa hadithe transmetohet se të gjithë emrat e bukur të All'Ilahut përmbledhen në Njësimin e pastër (*Et Teuhid el Khalis*), kjo për arsye se të gjithë cilësitë e Tij kthehen tek Vetja e Tij e Kur'anit Fisnik .

Në komentimin e tij, Fakhri Razij tregon për një çështje që të tërheq vëmendjen. Ai thotë se të gjitha cilësitë e All'Ilahut të Lartësuar kthehen tek një nga dy të vërtetat: Ose te "mospasja nevojë e Tij për askënd", ose te "nevoja e të tjerëve për Vetën e Kur'anit Fisnik ..." posedimi nga vetë Ai i çdo gjëje dhe nevoja e të tjerëve për vetë Atë, të Shenjtin ..."¹

2- Kombi udhëzues

Në ajetet që janë objekt studimi lexuam se një grup i robërve të All'Ilahut thërrasin drejt të vërtetës dhe gjykojnë me të: **"Ndërmjet atyre që kemi krijuar, ka ymet që udhëzon të tjerët në rrugën e vërtetë dhe gjykojnë drejt."**

¹ Tefsiri "Kebijr", vëll. 15, f. 66, fundi i ajetit në fjalë.

Ekzistojnë përshkrime të ndryshme në hadithet e transmetuara në librat e haditheve islame se kush është ky ymet që përmendet në këtë ajet. Prej atyre haditheve është ai që transmetohet nga Prijësi i besimtarëve (*Paqja qoftë mbi të!*), i cili ka thënë: Qëllimi i ajetit është “ymeti i Muhammedit” (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*)¹

Me këtë, Imami ka për qëllim ndjekësit e singertë të Profetit, të zhveshur nga çdo risi, devijim, ndryshim apo lëkundje nga udhëzimet fisnike.

Transmetohet në një hadith tjetër prej Profetit Muhammed (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) se ka thënë: “Betohem në Atë, në dorën e të Cilit është qenia ime! Kombi im do të ndahet në shtatëdhjetë e tre rryma; të gjitha do të jenë në Zjarr, me përjashtim të njërës: **"Ndërmjet atyre që kemi krijuar, ka ymet që udhëzon të tjerët në rrugën e vërtetë dhe gjykojnë drejt."** Kjo është ajo që shpëton nga ky komb”²

Ndoshta numri 73, tregon shumicë, është tregues i rrymave dhe i fraksioneve të ndryshme që janë shfaqur përgjatë historisë islame me ideologji të çuditshme e të huaja. Për fat të mirë, shumica e tyre janë zhdukur dhe prej tyre s’ka mbetur tjetër veç emrave të tyre në librat e historisë e të besimeve.

Një hadith tjetër që transmetohet në librat e Ehli Synetit nga Imam Aliu (*Paqja qoftë mbi të!*), kur përmend grupacionet që do të shfaqen në ymetin islam, ka thënë: “Grupi shpëtues jam unë, pasuesit e mi dhe ithtarët e rrugës sime.”³

Ka ardhur në disa transmetime të tjera se qëllimi me thënien e All'llahut të Lartësuar: **"Ndërmjet atyre që kemi krijuar,**

¹ Tefsiri “Nuruth Thakalejn”, vëll. 2, f. 105. “Biharul Anuar”, vëll. 24, f. 144.

² Tefsiri “Nuruth Thakalejn”, vëll. 2, f. 105. “Biharul Anuar”, vëll. 28, f. 11.

³ Tefsiri “Burhan”, vëll. 2, f. 53. “Biharul Anuar”, vëll. 28, f. 11.

ka ymet që udhëzon të tjerët në rrugën e vërtetë..." është për Imamët e Ehli Bejtit (*Paqja qoftë mbi ta*).¹

Transmetimet e përmendura trajtojnë një të vërtetë të vetme, që është se ajeti tregon për një komb që thërret në të vërtetën, që punon me të drejtën e gjykon me të dhe që ecën në rrugën e Islamit të vërtetë. Nga kjo çështjeje nënkuptohet se disa janë në majë të këtij kombi dhe disa të tjerë në shkallë të tjera.

Ajo që të tërheq vëmendjen është se ata që përshkruhen në ajet me thënien: **"Ndërmjet atyre që kemi krijuar, ka ymet që udhëzon..."** edhe pse kanë gjuhë e kombësi të ndryshme dhe shkallë të ndryshme shkencore, ata janë një ymet i vetëm. Për këtë, Kur'ani ka thënë: **"...ka ymet që udhëzon të tjerët në rrugën e vërtetë dhe gjykojnë drejt."** dhe nuk i ka përshkruar me fjalën: *"umemu"* (shumësi i fjalës ymet).

3- Emri më madhështor i All'Ilahut

Në disa transmetime thuhet se Bel'am ibn Bauura, për të cilin folëm më lart, e ka ditur emrin më madhështor të All'Ilahut. Nuk është problem që ta cekim këtë temë përderisa u përmendën emrat e bukur të All'Ilahut.

Në lidhje me emrin më madhështor të All'Ilahut janë përcjellë transmetime të ndryshme. Prej tyre mësojmë se ai që e di emrin më madhështor, jo vetëm që i pranohet lutja, por ka edhe aftësi që të veprojë në botën e natyrës e të ndërmarrë vepra të rëndësishme.

¹ Tefsiri "Nuruth Thakalejn", vëll. 2, f. 104 dhe 105. "Biharul Anuar", vëll. 23, f. 5.

Cili është më madhështori ndër emrat e All'llahut?

Dijetarët e Islamit kanë kërkuar shumë në këtë drejtim. Kërkimet e tyre sillen rreth zbulimit të atij emri të All'llahut që ka këtë specifikë të çuditshme e këtë ndikim të madh.

Në të vërtetë, e rëndësishme është që të pajisemi me cilësitë e bukura që i pëlqejnë All'llahut, sepse Ai është e mira dhe bukuria absolute, të përshkruhemi me to dhe t'i zbatojmë ato në realitetin njerëzor. A është e mundur që një njeriu të keq, i cili vetëm se ka memorizuar emrat e bukur të All'llahut, t'i gjejë përgjigje lutja?!

Por edhe sikur mos të dëgjonim se Bel'am ibn Bauura e ka ditur emrin më madhështor e më pas e ka humbur atë, koncepti i kësaj thënieje është se, ai e ka arritur këtë etapë plotësimi moral e shpirtëror dhe lutja e tij ka qenë pranuar tek All'llahu, për shkak të personalitetit të tij, besimit, veprës e të devotshmërisë së tij.

Veçse në fund, ai devijoi dhe e humbi këtë spiritualitet për shkak të ndjekjes së epsheve të tij dhe bashkëudhëheqjes me faraonët e kohës së tij.

Edhe Profetët e prijësit fisnikë e kanë ditur emrin më madhështor, kështu që kuptimi i kësaj fjale është se ata e harmonizuan atë emër në ekzistencën e tyre, duke kërkuar ndriçimin me rrezet e Tij. Kështu, All'llahu u dha atyre një pozitë të tillë madhështore.

Ajetet 182 - 183

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٢﴾
وَأُمْلِي لَهُمْ ۚ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ ﴿١٨٣﴾

"Ndërsa ata që i mohojnë shpalljet Tona, dalëngadalë Ne do t'i shpiem drejt shkatërrimit, pa e kuptuar."

"E do t'u japim afat. Me të vërtetë, plani Ynë është i fortë."

Komentimi

Mënyra graduale

Ajetet e mëparshme folën për gjendjen e banorëve të Zjarrit, ndërsa këto dy ajete sqarojnë një nga ligjet e All'Ilahut në lidhje me shumë robër kriminelë e kundërshtarë, ligj të cilin Kur'ani e përshkruan si "ndëshkim gradual".

Mënyra graduale ka ardhur në dy vende në Kur'an: Njëri prej tyre në këto dy ajete që janë objekt studimi dhe tjetri në ajetin 44 të sures "El Kalem". Që të dyja kanë lidhje me gënjeshtarët ndaj argumenteve të All'Ilahut dhe mohuesit e tyre.

Siç thonë edhe dijetarët e gjuhës, fjala "el istidraxhu" ka dy kuptime:

Kuptimi i parë është marrja e diçkaje në mënyrë graduale, sepse origjina e fjalës "*el istidraxh*" është marrë nga fjala "*derexhe*", sikur njeriu zbret nga pjesa e lartë e godinës poshtë saj me shkallë, pra shkallë pas shkalle, ose ngjitet lart shkallë pas shkalle. Ky proces quhet "*istidraxhen*", gradualisht.

Kuptimi i dytë i fjalës "*el istidraxhu*" është "mbështjellje" dhe "palosje", si palosja e librit ose "dorëshkrim i mbështjellë rrotull" dhe mbështjellja e tij. Këto dy kuptime i ka transmetuar Er Ragibi në librin e tij "*El Mufredatë*", por nëse thellohemi në to do të zbulojmë se ato e kanë burimin tek një kuptim i përgjithshëm e përmbledhës, që është puna graduale.

Pasi u njohëm me kuptimin e fjalës "*istidraxh*", do të kthehemi tek komentimi i ajetit që po studiojmë.

Në ajetin e parë, All'Ilahu i Lartësuar thotë:

"Ndërsa ata që i mohojnë shpalljet Tona, dalëngadalë Ne do t'i shpiem drejt shkatërrimit, pa e kuptuar." Pra, do t'i ndëshkojmë ata në mënyrë graduale.

Ajeti i dytë e përforcon të njëjtën temë, duke treguar se All'Ilahu nuk ua shpejton ndëshkimin atyre, por ua ngadalëson atë, se ndoshta paralajmërohen e këshillohen. Dhe nëse nuk janë të vëmendshëm ndaj kotësisë së tyre, ata sprovohen me ndëshkimin e All'Ilahut. Kështu, ajeti thotë: **"E do t'u japim afat..."**

Nxitimi i jep mundësinë të ikë atij që ka frikë, por All'Ilahu është i Fortë dhe kapjes së Tij nuk i shpëton askush: **"...Me të vërtetë, plani Ynë është i fortë."**

Fjala "*metijn*" ka kuptimin: "i fortë", "kompakt" dhe "i ashpër". Rrënja e kësaj fjale është marrë nga "*metn*", që është muskuli kompakt, i cili ndodhet në anë të shpatullës (në kurriz).

Fjala "kejdun" dhe fjala "mekerun" janë të njëjta në kuptim, "kurth". Siç e përmendëm në fund të ajetit 54 të sures "Ali Imran", fjala "kurth" në origjinë të saj do të thotë hile e mashtrim dhe pengimi i tjetrit për të arritur qëllimin e tij.

Nga ajeti i përmendur më lart si dhe nga ajete të tjera e nga disa hadithe fisnike të transmetuara në lidhje me gradualitetin ose ndëshkimin gradual, mësohet se All'llahu nuk nxitohet në ndëshkimin e tiranëve, të mëkatarëve e kriminelëve, në përputhje me ligjet e Tij për robtë e Tij, madje hap për ta portat e begative dhe, sa herë që e shtojnë mizorinë, Ai ua shton begatitë atyre.

Këto begati ose të jenë faktorë të zgjimit e të vëmendshmërisë dhe udhëzimi i All'llahut në këtë rast të jetë praktik. Ose këto begati u shtojnë atyre mendjemadhësinë dhe paditurinë. Atëherë, ndëshkimi i All'llahut për ata në fund do të jetë shumë i dhemshëm. Sepse, kur ata zhyten në mirësi e në kënaqësi e më pas bëhen mosmirënjohës, All'llahu i Lartësuar ua heq këto begati dhe ua palos fletët e jetës së tyre dhe ndëshkimi është shumë i egër dhe i ashpër.

Këtë kuptim, me të gjitha veçoritë e tij, nuk e mbart vetëm termi "*el istidraxh*", gradualitet, por përftohet edhe nga fraza "**...pa e kuptuar.**"

Mbi të gjitha, ky ajet i paralajmëron të gjithë kriminelët e mëkatarët se vonesa e ndëshkimit nga ana e All'llahut nuk nënkupton vërtetësinë apo pastërtinë e veprave të tyre; ajo nuk është as plogështi e as dobësi nga ana e All'llahut, e të mos llogarisin se begatitë në të cilat janë zhytur janë argument i afërsisë së tyre me All'llahun. Këto begati e triumfe mund të jenë aq afër dhe në fillim të ndëshkimit gradual. Kështu që, All'llahu i Lartësuar i mbulon ata me begati, i ngadalëson ata dhe i ngre lart,

e më pas i hedh ata në tokë në mënyrë të papritur, saqë nuk mbetet prej tyre asnjë gjurmë, duke u mbyllur me këtë e gjithë ekzistenca dhe historia e jetës së tyre.

Në librin “Nehxhul Belaga”, Imam Aliu (*Paqja qoftë mbi të!*) thotë: *“Ai, të cilit i janë dhënë bekime e që gabon duke mos i parë si hapa të ngadalshme drejt ndëshkimit, e heq mendjen prej asaj, së cilës i duhet druajtur”*¹

Po ashtu, në "Reudatul Kafij", është transmetuar nga Imam Aliu (*Paqja qoftë mbi të!*) se ka thënë: *“Do të vijë një kohë pas meje, në të cilën nuk do të gjendet asgjë më e fshehtë se e vërteta, asgjë më e dukshme se e pavërteta, do të shtohet shumë gënjeshtria ndaj All'llahut dhe të Dërguarit të Tij... Kur dikush dëgjon urtësitë e Kur'ani hyn por nuk bindet derisa del nga feja. Ai kalon nga feja e një mbreti në fenë e një mbreti tjetër, nga vilajeti i një mbreti tek vilajeti i një mbreti, nga bindja e një mbreti tek bindja e një mbreti, nga besëlidhja e një mbreti te besëlidhja e një mbreti tjetër. All'llahu i dënon gradualisht pa e kuptuar.”*²

Imam Sadiku (*Paqja qoftë mbi të!*) thotë: *“Sa të humbur ka, që i ka begatuar All'llahu, e sa ecin drejt humbjes gradualisht të mbuluar nga All'llahu, e sa fatkeqë ka, nga lëvdatat e njerëzve për të.”*³

Në komentimin e ajetit të përmendur pak më lart, është transmetuar se Imam Sadiku ka thënë: *“Ai është rob i që ka bërë një mëkat dhe i është rinovuar begatia bashkë me të. Kjo begati e huton atë që të kërkojë falje nga ky mëkat.”*⁴

¹ “Nehxhul Belaga”, urtësi të shkurtëra, urtësia 358.

² Tefsiri “Nuruth Thakalejn”, vëll. 2, f. 106.

³ Tefsiri “Nuruth Thakalejn”, vëll. 2, f. 106.

⁴ Tefsiri ‘Nuruth Thakalejn”, vëll. 2, f. 106.

Ajetet 184 - 186

أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا^ق مَا بِصَاحِبِهِمْ^ج مِنْ جَنَّةٍ^ج إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿١٨٤﴾
 أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ
 وَأَنْ عَسَى أَنْ يَكُونَ قَدْ أَفْتَرَبَ^ط أَجْلُهُمْ^ط فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ^ط
 يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٥﴾ مَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ^ج وَيَذَرُهُمْ فِي
 طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٨٦﴾

"A nuk u ka vajtur ndonjëherë në mendje atyre se shoku i tyre nuk ka kurrfarë marrëzie?! Ai është vetëm paralajmërues i hapët."

"A nuk e shohin ata mbretërinë e qiejve e të Tokës dhe gjithçka që ka krijuar All'Ilahu, duke menduar se mund t'u jetë afruar fundi?! Në çfarë Shpallje tjetër do të besojnë pas kësaj?!"

"Ata që All'Ilahu i shpie në humbje, askush nuk mund t'i udhëzojë në rrugë të drejtë! Ai i lë ata të enden në mosbesimin dhe humbjen e tyre."

Shkaku i zbritjes

Nga komentuesit transmetohet se ndërkohë që ishte në Mekë, Profeti (Paqja dhe bekimet e All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!) u ngjiti një natë në kodrinën Safa dhe i thirri njerëzit në Njësimin e All'Ilahut, veçanërisht fisin Kurejsh, duke i

paralajmëruar ata për ndëshkimin e All'llahut. Ai iu drejtua atyre me këto fjalë: *“Unë jam paralajmërues për ju për ndëshkimin e ashpër, prandaj thoni se nuk ka Zot tjetër përveç All'llahut, në mënyrë që të shpëtoni”*. Politeistët thanë: *“Me të vërtetë, bashkëkohësi juaj është çmendur. Ai ka qëndruar gjithë natën e deri në mëngjes duke ulëritur.”*¹

Në këtë moment zbritën ajetet duke iu kundërpërgjigjur atyre.

Megjithëse ajeti ka zbritur për një çështje të veçantë, ai në të njëjtën kohë fton në njohjen e Profetit, në njohjen e qëllimit të krijimit dhe në parapërgatitjen për Botën Tjetër. Kështu që këto ajete kanë lidhje të fortë me tematikat e mëparshme që trajtuan çështjen e banorëve të Xhenetit dhe të Zjarrit.

Komentimi

Akuzat dhe falsitetet

Në ajetin e parë nga ajetet në fjalë, All'llahu i Lartësuar i përgjigjet fjalës boshe të politeistëve, të cilët pretendonin se Profeti ishte i marrë. Për këtë, Ai thotë: **“A nuk u ka vajtur ndonjëherë në mendje atyre se shoku i tyre nuk ka kurrfarë marrëzie?!...”**²

Ky përshkrim tregon se Profeti nuk ishte një njeri i panjohur për ta. Përshkrimi i tij me fjalën “Sahib” kishte kuptimin: i dashur, mik dhe shok, etj. Profeti kishte qenë me ta mbi dyzet vjet dhe e shihnin kur ikte e kur vinte, ia njihnin mendimin e meditim. Gjurmët e gjeniut dukeshin haptazi tek ai. Si është e mundur që një njeriu të tillë, i shquar, i virtytshëm e i meçur, t'i

¹ Tefsiri “Mexhmaul Bejjan”, vëll. 4, f. 776, fundi i ajetit në fjalë.

mvishen të tilla akuza me kaq shpejtësi?! A nuk do ishte më mirë që të mendoheshin, në vend që ta akuzonin atë?! Për këtë Kur'ani Fisnik thotë se ata nuk mendojnë që: **"Ai është vetëm paralajmërues i hapët."**

Në ajetin pasardhës, për të plotësuar temën e përmendur pak më lart, Kur'ani u bëri thirrje që të shihnin drejt botës së Mbretërisë Supreme, botës së qiejve dhe të tokës. Për këtë, ajeti thotë: **"A nuk e shohin ata mbretërinë e qiejve e të Tokës dhe gjithçka që ka krijuar All'llahu..."** Kjo që ata ta dinë se kjo botë e gjerë e krijuar, bota e qiejve dhe e tokës, me gjithë sistemin e saj précis, çoroditës e të mrekullueshëm, nuk është krijuar më kot, por ka një qëllim në këtë krijimi. Në të vërtetë, thirrja e Profetit (*Paqja dhe bekimet e All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) bëhet për hir të këtij qëllimi, që është plotësimi i njeriut, edukimi dhe zhvillimi i tij.

Fjala *"el melekut"* origjinalitet vjen nga fjala *"el mulku"* dhe do të thotë: qeverisje dhe sundim. Ky përdorim është për sundimin absolut të All'llahut.

Kështu që shikimi i krijimit të All'llahut dhe i sistemit të tij madhështor që posedohet nga All'llahu i Lartësuar, e forcon besimin tek All'llahu. Po ashtu, zbulon qëllimin e këtij krijimi të sistemuar. Të dy rastet e ftojnë njeriun që të kërkojë një përfaqësues të All'llahut, të Dërguarin Tij, i cili ka mundësi të zbatojë qëllimin e krijimit në tokë.

Më pas, me qëllim që t'i zgjojë nga gjumi i pavetëdijes, ajeti thotë **"...duke menduar se mund t'u jetë afruar fundi?! Në çfarë Shpallje tjetër do të besojnë pas kësaj..."**

Së pari: Nuk është çështja ashtu siç e përfytyrojnë ata, sepse jetët e tyre nuk janë të përhershme. Mundësitë ikin siç ikin

retë dhe askush nuk e di nëse do të jetë nesër apo jo. Kështu, nuk është e logjikshme shtyrja dhe vonimi i punës së sotme për nesër.

Së dyti: Nëse nuk duan të besojnë në këtë Kur'an madhështor, në të cilin ka argumente të qarta e fakte udhëzuese drejt besimit tek All'illahu, atëherë çfarë libri presin ata më të mirë se ky për ta besuar? A mund të besojnë në një fjalë e në një thirrje tjetër përveç kësaj?!

Siç e vëmë re, në ajetet që janë objekt studimi, politeistëve u janë mbyllur të gjitha rrugët e ikjes.

Së pari, Kur'ani i thërret ata që të mendohen për personalitetin e Profetit, për logjikën e tij dhe për veprat e tij të mëparshme, në mënyrë që të mos e fëlliqin thirrjen e tij duke e akuzuar atë për të çmendur.

Së dyti, Kur'ani i fton ata që të shohin në Mbretërinë Supreme të qiejve e të tokës, qëllimin e krijimit të tyre dhe faktin se ato nuk janë krijuar më kot.

Së treti, Kur'ani thotë: "Ndoshta u është afruar afati i tyre i vdekjes" dhe të mos e shtynjë duke thënë sot, nesër, pasnesër, e kështu me radhë.

Së katërti, në Kur'an thuhet: *Nëse nuk besojnë në këtë Kur'an, atëherë ata nuk kanë për të besuar kurrë në një fjalë tjetër dhe çfarëdo libri tjetër, sepse nuk ka libër tjetër mbi Kur'anin.*

Së fundi, ajeti pasardhës, që është edhe ajeti i fundit i kërimit studimor, e mbyll fjalën me thënien: **"Ata që All'illahu i shpie në humbje, askush nuk mund t'i udhëzojë në rrugë të drejtë! Ai i lë ata të enden në mosbesimin dhe humbjen e tyre."**

Siç e kemi përmendur edhe herë të tjera, përshkrime të tilla si këto, nuk përfshijnë të gjithë mohuesit e kriminelët, por janë të veçanta për ata që qëndrojnë përballë të vërtetave si kundërshtarë këmbëngulës, sikur në sytë e tyre kanë perde, në veshët e tyre

pambuk e zemrat e tyre janë të vulosura. Kështu që, ata nuk gjejnë tjetër veçse perde të errëta, që ua mbulon rrugën e tyre. E gjithë kjo është rezultat i veprave të tyre. Ky është kuptimi i thënies: **"Ata që All'llahu i shpie në humbje..."**

Ajeti 187

يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسِنُهَا ^ط قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا
يُجَلِّيهَا لِوَقَّتِهَا إِلَّا هُوَ ^ع ثَقُلَتْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمُ إِلَّا
بَغْتَةً ^ف يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ حَفِيٌّ عَنْهَا ^ط قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنْ
أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

"Ata të pyesin ty (Muhammed) rreth Orës (së Kiametit). Thuaju: 'Atë e di vetëm Zoti im. Kohën kur do të ndodhë ajo, do ta tregojë vetëm Ai. Do të jetë e rëndë për qiejt dhe Tokën, do t'u vijë krejtësisht papritmas'. Ata të pyesin, a thua se ti di diçka për të. Thuaj: 'Këtë e di vetëm All'llahu, ndërsa shumica e njerëzve nuk e dinë (pse kjo gjë është e fshehtë)."

Shkaku i zbritjes

Kur është Dita e Ringjalljes?!

Sipas disa transmetimeve¹, kurejshët dërguan njerëz në Nexhran për të pyetur jehudinjtë që banonin atje, por edhe të krishterët, për çështje ngataruese e më pas t'ia parashtronin Profetit kur të ktheheshin, duke menduar se Profeti (*Paqja dhe bekimet e All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) nuk do të kishte

¹ Tefsiri "Burhan", vëll. 2, f. 54. "Biharul Anuar", vëll. 7, f. 62.

mundësi t'u përgjigjej atyre. Njëra prej pyetjeve ishte: "Kur do të vijë Ora?!" Pasi ia bënë Profetit këtë pyetje, zbriti ajeti që është objekt studimi, duke ua hedhur poshtë pyetjen atyre me argument.¹

Komentimi

Megjithëse për zbritjen e këtij ajeti ka një shkak të veçantë, ai ka lidhje të ngushta edhe me ajetet e mëparshme, sepse edhe në to është folur për Ditën e Ringjalljes dhe për domosdoshmërinë e përgatitjes për të. Një temë e tillë ngre pyetjen për kohën dhe ndodhjen e saj dhe i bën shumë njerëz që të pyesin: Kur është Dita e Ringjalljes? Për këtë, Kur'ani thotë: **"Të pyesin ty (Muhammed) për çastin (katastrofën e përgjithshme) se kur do të ndodhë ai"?!"**

Megjithëse fjala *"es saatu"* ka kuptimin e kohës së fundit të kësaj bote, porse në të shumtën e rasteve, – ose përherë siç thonë disa –, në Kur'anin fisnik vjen me kuptimin e Kiametit.

Fjala *"ejjane"* është e njëjtë me *"meta"*, që do të thotë **"kur?"** Të dyja përdoren për të pyetur për kohën.

"El Mursa" vjen nga *"el irsa"*, dhe ato përdoren me të njëjtin kuptim, që është qëndrueshmëria e diçkaje ose ndodhia e saj.

¹ Disa komentues, si i ndjeri Et Tabrasij, kanë thënë se shkak i zbritjes është për një grup jehudinsh të cilët shkuan te Profeti dhe e pyetën për Ditën e Kiametit. Mirëpo, përderisa kjo sure ka zbritur në Mekë dhe mes Profetit dhe jehudinjeve nuk ka patur as debat e as armiqësi, atëherë ky mendim është i largët.

Kështu, për malin përdoret fjala “er rasij” – “i qëndrueshëm”, ose male të qëndrueshme. Duke u bazuar mbi këtë, fjala “ejjane mursaha” do të thotë: Në çfarë kohe do të ndodhë Ringjallja e të jetë e qëndrueshme?!

Më pas, ajeti shton duke iu drejtuar Profetit që t’u kundërpërgjigjet atyre haptazi e t’u thotë: **“...Thuaju: ‘Atë e di vetëm Zoti im. Kohën kur do të ndodhë ajo, do ta tregojë vetëm Ai...’”**

Megjithatë, ajeti përmend dy shenja të përgjithshme. Fillimisht, në të thuhet: **“...Do të jetë e rëndë për qiejt dhe Tokën, do t’u vijë krejtësisht papritmas...”**

Ç’ndodhi mund të jetë më e rëndë sesa kjo, nga tmerri i së cilës tronditen të gjithë trupat qiellorë?! Para Ringjalljes shuhet dielli, errësohet hëna e shkapërndahen yjet dhe nga mbetjet e tyre formohet një botë e re me një pamje tjetër!

Për më tepër, ndodhia e Ringjalljes do të bëhet në një kohë të papritur dhe pa paralajmërim: **“...do t’u vijë krejtësisht papritmas...”**

Më pas, edhe një herë tjetër, ajeti thotë: **“Ata të pyesin, a thua se ti di diçka për të...”**

Duke iu drejtuar Profetit fisnik, ajeti shton: **“...Thuaj: ‘Këtë e di vetëm All’lillahu, ndërsa shumica e njerëzve nuk e dinë (pse kjo gjë është e fshehtë).’”**

Disa njerëz mund të pyesin veten, ose njëri-tjetrin: Përse dija për Orën është e veçantë për All’llahun dhe atë nuk e dinë as Profetët?!

Përgjigjja për këtë është: Padituria e njerëzve për ndodhinë e Ditës së Kiametit, për kohën e saj, garantimi se ajo Ditë do të vijë krejt papritmas dhe tmerri e madhështia e asaj Dite, bëjnë që njerëzit të jenë të gatshëm e të përgatitur me qëllim që t'i shpëtojnë frikës e tmerrit të saj. Në këtë mënyrë, mosnjohja e saj ka një ndikim të lartë pozitiv në edukimin e qenieve njerëzore, duke i bërë ata të kthejnë kokën pas e t'i kushtojnë vëmendje përgjegjësisë dhe frikës nga mëkatet.

Ajeti 188

قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ ۚ وَلَوْ كُنْتُ
أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسْنِيَ السُّوءُ ۚ إِنَّ أَنَا إِلَّا
نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٨﴾

“Thuaj: ‘Unë nuk mund t’i sjell vetes as dobi, as dëm, përveçse aq sa dëshiron All’llahu. Sikur ta dija të padukshmen, do t’i shumojta të mirat dhe nuk do të më prekte asnjë e keqe. Unë jam vetëm paralajmërues dhe sjellës i lajmeve të mira për njerëzit që besojnë.”

Shkaku i zbritjes

Në librin “Mexhmaul Bejjan”, dijetari i madh Et Tabrasij ka transmetuar se banorët e Mekës iu drejtuan të Dërguarit të All’llahut, duke i thënë: “Nëse ti ke lidhje me All’llahun, a nuk të ka lajmëruar Ai për shtrenjtësinë e mallrave në të ardhmen që të përgatitesh në këtë rrugë për atë që është e dobishme dhe e mirë e të largosh të dëmshmën e të keqen? A nuk të ka lajmëruar ty All’llahu për vitin në të cilin nuk do të ketë prodhim për shkak të thatësirës apo për vitin në të cilin do të ketë prodhim që të kalosh në tokën pjellore? Kështu, në këtë moment zbriti ajeti në fjalë, i cili ishte përgjigje për pyetjen e tyre.

Komentimi

Të fshehtën nuk e di kush tjetër përveç All'Ilahut

Pavarësisht se për zbritjen e këtij ajeti ka një rast të veçantë, lidhja e tij me ajetin e mëparshëm është e qartë, sepse në të flitej për mosdijeninë e askujt për ndodhinë e Ringjalljes, përveç All'Ilahut. Në këtë ajet mohohet dituria e së fshehtës nga robërit në mënyrë të përgjithshme.

Fjalja e parë e këtij ajeti i drejtohet Profetit Muhammed (*Paqja dhe bekimet e All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*), duke i thënë: **“Thuaj: ‘Unë nuk mund t’i sjell vetes as dobi, as dëm, përveçse aq sa dëshiron All’Ilahu...”**

Nuk ka dyshim se çdo njeri mundohet të përfitojë dobi për veten e tij, ose të shmangë prej tij të keqen, por megjithatë, ajeti që është objekt studimi e mohon absolutisht këtë aftësi tek njerëzit. Kjo për shkak se në veprat e tij, njeriu nuk ka forcë nga vetja e tij, por të gjitha: forca, aftësia e mundësia, janë nga All'Ilahu. Ai, i Lartësuar dhe i Lavdishmi, ia dhuroi atij të gjithë këtë forcë dhe aftësi.

Thënë ndryshe: Me të vërtetë, Zotëruesi i të gjitha forcave, i aftësive dhe i zgjedhjeve të ardhshme në botën e ekzistencës, është vetëm All'Ilahu i Lartësuar dhe i Lavdishëm. Të tjerët, deri edhe Profetët e engjëjt e marrin nga Ai forcën dhe fuqinë. Për këtë çështje dëshmon edhe fjalja: **“...përveçse aq sa dëshiron All’Ilahu...”**

Në shumë ajete kur'anore shohim mohimin e zotërimit, dobisë dhe dëmit nga tjetërkush përveç All'Ilahut. Për këtë arsye, ajetet e ndalojnë adhurimin e idhujve.

Në ajetin 3 të sures “El Furkan” lexojmë: **“E megjithatë ata adhurojnë në vend të Tij zota, të cilët nuk krijojnë asgjë e që vetë janë të krijuar, që nuk zotërojnë për veten as dëm e as dobi...”** Kur janë të tillë për vetat e tyre, si është e mundur të posedojnë për të tjerët?!

Besimi i myslimanit është se ai nuk sheh dikë, furnizues, zotërues, krijues, që zotëron dobi apo dëm përveç All'llahut. Për këtë arsye, kur i drejtohet myslimani dikujt për t'i kërkuar diçka, ai është i sigurtë se çdo gjë që posedon ai person janë nga All'llahu i Plotfuqishëm.

Nga kjo qartësohet se ata të cilët i marrin këto ajete si argument për mohimin e ndërmjetësimit të Profetit e të Imamëve dhe e konsiderojnë atë shirk (politeizëm), ata janë shumë të gabuar. Ata hamendësojnë se kur bëhet ndërmjetësim me Profetin apo Imamët, ata konsiderohen të pavarur në vetvete përballë All'llahut – All'llahu na ruajtë – dhe se ata posedojnë dëm e dobi, gjithashtu.

Por, ai që ndërmjetëson me Profetin apo Imamin, me bindjen se ata nuk posedojnë asgjë në vetveten e tyre, por e kërkojnë nga All'llahu, atëherë kjo bindje është vetë Njësimi dhe vetë sinqeriteti. Kjo është ajo që tregon Kur’ani në ajetin në fjalë me thënien e tij **“me përjashtim të asaj që do All'llahu”** apo **“veçse me lejen e Tij”**, apo në ajetin: **“Kush është ai që ndërmjetëson tek Ai veçse me lejen e Tij?”**¹

Bazuar në këtë, janë grupe njerëzish të cilët kanë mendim të gabuar rreth ndërmjetësimit të Profetit apo Imamit:

¹ Sure "Bekare", ajeti 255.

Grupi i parë janë ata që pretendojnë se Profeti dhe Imami kanë aftësi dhe forcë të pavarur në vetvete përballë All'llahut. Kjo bindje është politeizëm ndaj All'llahut.

Grupi i dytë janë ata që mohojnë aftësinë – nëpërmjet All'llahut –, Profetit (*Paqja dhe bekimet e Al'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) apo Imamit të pastër. Kjo bindje është devijim nga argumentet e qarta të Kur'anit.

E vërteta është se Profeti dhe Imamët ndërmjetësojnë për ndërmjetësuesin me lejen e All'llahut dhe me urdhrin e Tij, duke kërkuar zgjidhjen e çështjes së tij nga All'llahu.

Pas sqarimit të kësaj teme, ajeti tregon për një çështje tjetër të rëndësishme, si kthim përgjigjeje ndaj një grupi prej tyre, duke thënë: **“Sikur ta dija të padukshmen, do t'i shumoja të mirat dhe nuk do të më prekte asnjë e keqe...”**

Ai që i njeh sekretet e së fshehtës do të mund të zgjidhte atë që është në interes të tij e të shmangte atë që e dëmton atë. Më pas, ajeti flet për pozitën reale të Profetit dhe mesazhin e tij në një fjali të shkurtër e të qartë, ku thuhet: **“...Unë jam vetëm paralajmërues dhe sjellës i lajmeve të mira për njerëzit që besojnë.”**

Hulumtime

A nuk e ka ditur Profeti (*Paqja dhe bekimet e Al'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) **të fshehtën?**

Duke mos marrë në konsideratë ajetet e tjera kur'anore, gjatë leximit të ajetit të përmendur më lart, disa njerëz

sipërfaqësorë gjykojnë se ai është argument i mohimit absolut se Profeti nuk e di të fshehtë.

Qëllimi këtu nuk është mohimi i zotërimit të dobisë apo të dëmit, apo mohimi i diturisë së të fshehtës në mënyrë absolute por qëllimi është mohimi i pavarësisë. E thënë ndryshe: Në të vërtetë, Profeti nuk di gjë nga vetja e tij, por di atë që i ka mësuar All'Ilahu nga sekretet e të fshehtës së Tij, siç thonë dy ajetet 26 dhe 27 të sures "El Xhin":

"Vetëm Ai e di të padukshmen dhe nuk ia zbulon atë askujt, përveç të Dërguarve që ka zgjedhur. Para dhe pas tyre Ai vë mbikqyrës."

Padyshim se pozita e udhëheqjes, veçanërisht kur qëllimi është udhëheqja e gjithë botës në të gjitha aspektet materiale e shpirtërore, ka kuptimin e njohjes së gjerë dhe të shumë çështjeve që janë të fshehura tek njerëzit e tjerë dhe nuk mjafton vetëm njohja për dispozitat dhe ligjet e All'Ilahut. Por duhet edhe njohja rreth sekreteve të botës ekzistuese, rreth shoqërisë njerëzore, rreth një pjese të ngjarjeve të së ardhmes e të shkuarës. Këtë lloj të diturisë All'Ilahu ua mëson Profetëve të Tij. Nëse nuk ua mëson, nuk plotësohet udhëheqja e tyre!...

E thënë ndryshe: Në të vërtetë thëniet e Profetëve dhe të Dërguarve dhe historia e tyre do të ishin të kufizuara me kushtet e kohës dhe mjedisit të tyre. Por kur janë të njohur me këtë pjesë të sekreteve të të fshehtës (*gajbi*), atëherë ata do të ndërtojnë një civilizim për brezat e ardhshëm dhe për rrjedhojë programet e tyre do të jenë të vlefshme për situata dhe transformime të ndryshme.

Ajetet 189 - 193

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ
 إِلَيْهَا فَلَمَّا تَغَشَّاهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا فَمَرَّتْ بِهِ ۖ فَلَمَّا أَثْقَلَتْ
 دَعَا اللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ ءَاتَيْتَنَا صَالِحًا لَنُكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿١٨٩﴾
 فَلَمَّا ءَاتَاهُمَا صَالِحًا جَعَلَا لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا ءَاتَاهُمَا ۖ فَتَعَالَى اللَّهُ
 عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٩٠﴾ أَيْشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿١٩١﴾
 وَلَا يَسْتَطِيعُونَ هُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ ﴿١٩٢﴾ وَإِنْ
 تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَتَّبِعُوكُمْ ۖ سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُمُوهُمْ أَمْ
 أَنْتُمْ صَامِتُونَ ﴿١٩٣﴾

"Është Ai që ju krijoi nga një njeri i vetëm prej të cilit krijoi edhe bashkëshorten e tij, që të gjente qetësi tek ajo. Kur njeriu bashkohet me gruan e vet, e ngarkon atë me një barrë të lehtë, që ajo e kalon pa e ndier për ca kohë. Dhe, kur ajo rëndohet, ata të dy i luten All'lahut, Zotit të tyre: 'Nëse na dhuron pasardhës të shëndoshë, do të të jemi vërtet mirënjohës.'"

"Por, pasi Ai u dhuron pasardhës të shëndoshë e të mirë, ata të dy i veshin All'lahut ortakë në lidhje me atë që u kishte dhënë.

Por All'llahu është shumë lart nga ato që ia veshin Atij si ortakë."

A mos vallë ata i veshin Atij si ortakë idhuj që nuk mund të krijojnë asgjë, ndërkohë që vetë janë të krijuar?"

"Idhuj, që nuk mund t'u japin ndonjë ndihmë atyre e as veten nuk mund ta ndihmojnë?!"

"Edhe nëse i thirrni në rrugën e drejtë, ata nuk do t'ju ndjekin. Prandaj njësoj është - i thirrët apo nuk i thirrët."

Komentimi

Mohimi i një begatie madhështore

Në këto ajete tregohet një gjendje tjetër e politeistëve, metoda e mendimit të tyre dhe kundërpërgjigja ndaj përfytyrimeve të tyre të gabuara. Ajeti i mëparshëm tha se të gjitha llojet e dobive dhe dëmeve si dhe dituria për të fshehtën, janë të kufizuara vetëm për All'llahun. Në të vërtetë, ai tregoi për Njësinë e veprave të All'llahut (*teuhidul ef'al*). Ajetet në fjalë janë plotësuese e ajetit të mëparshëm sepse këto flasin, gjithashtu, për Njësinë e veprave të All'llahut.

Ajeti i parë i këtij grupi ajetesh thotë: **"Është Ai që ju krijoi nga një njeri i vetëm prej të cilit krijoi edhe bashkëshorten e tij, që të gjente qetësi tek ajo...";** kështu, e bëri jetën dhe qetësinë pranë njëra-tjetrës. **"...Kur njeriu bashkohet me gruan e vet, e**

ngarkon atë me një barrë të lehtë, që ajo e kalon pa e ndier për ca kohë..."¹

Me kalimin e ditëve e netëve u rëndua barra: **"...Dhe, kur ajo rëndohet...";** secili prej bashkëshortëve priste dhe ëndërronte që All'llahu t'u dhuronte një fëmijë të mbarë. Për këtë, ata iu lutën All'llahut, Zotit të tyre, duke thënë: **"...ata të dy i luten All'llahut, Zotit të tyre: 'Nëse na dhuron pasardhës të shëndoshë, do të të jemi vërtet mirënjohës.'"** E kur All'llahu e pranoi lutjen e tyre dhe u dhuroi atyre një djalë të mbarë, ata i bënë shok Atij: **"Por, pasi Ai u dhuron pasardhës të shëndoshë e të mirë, ata të dy i veshin All'llahut ortakë në lidhje me atë që u kishte dhënë. Por All'llahu është shumë lart nga ato që ia veshin Atij si ortakë."**

Përgjigje për një pyetje të rëndësishme

Ka shumë fjalë mes komentuesve për qëllimin e fjalës "*ez zeuxhejn*", dy bashkëshortët për të cilën flasin dy ajetet e para prej ajeteve në fjalë.

A është qëllimi i frazës **"një njeri i vetëm "** për Ademin dhe Havanë? Duke e ditur se Ademi është nga Profetët dhe Havaja është grua fisnike dhe besimtare², atëherë si devijuan ata nga rruga e Njësimit dhe ndoqën rrugën e politeizmit?!

Nëse qëllimi i thënies **"një njeri i vetëm "** nuk është për Ademin dhe ajeti përfshin të gjithë njerëzit, atëherë si përputhet përshkrimi me thënien e Tij **"...ju krijoi nga një njeri i vetëm..."**?!

¹ Fjala arabe "*tegashaha*", është folje që e pason përemër i gjinisë femërore dhe ka kuptimin e "*gattaa*", "*mbuloi*". Kjo është një krhasim interesant për afrimitetin seksual dhe marrëdhënien seksuale.

² "*Biharul Anuar*", vëll. 11, f. 249 dhe 253.

Çfarë synohet me politeizëm dhe çfarë vepre apo ideje morën dy bashkëshortët dhe i bënë All'llahut ortakë?!

Si përgjigje të këtyre pyetjeve themi:

Ka dy mënyra për komentimin e këtyre dy ajeteve dhe të atyre që vijnë më pas. Ka mundësi se të gjitha ato që kanë thënë komentuesit, megjithë mendimet e tyre të ndryshme, kthehen tek këto dy mënyra.

Komentimi i parë: Qëllimi me frazën: “**një njeri i vetëm**” është personi i vetëm, siç është transmetuar ky kuptim edhe në ajete të tjera të Kur’anit, prej të cilëve është dhe ajeti i parë i sures “En Nisa”.

Kështu, përshkrimi me “**një njeri i vetëm**” ka ardhur në pesë vende në Kur’anin fisnik, një prej të cilëve në ajetin që po studiojmë dhe katër të tjerët në suren “En Nisa”, ajeti 1; sure “El En’am”, ajeti 98; sure “Llukman”, ajeti 28; dhe sure “Ez Zumer”, ajeti 6. Disa nga këto ajete nuk kanë lidhje me studimin tonë dhe disa të tjerë ngjasojnë me të. Duke u bazuar mbi këtë, ajetet në fjalë tregojnë vetëm për Ademin dhe bashkëshorten e tij Havanë!

Komentimi i dytë: Qëllimi me frazën “**një njeri i vetëm**” është lloji i vetëm; pra All'llahu ju krijoi të gjithëve nga një lloj i vetëm, ashtu siç krijoi edhe çiftet tuaja nga lloji juaj.

Dy ajetet dhe të tjerët pas tij nga ajetet që po studiojmë, tregojnë llojin e njerëzve; kështu, ata e lusin All'llahun dhe presin fëmijën e mbarë me sinjeritet të plotë ndaj Tij, si puna e atyre që përballen me një rreziqe dhe i drejtohen All'llahut duke i premtuar që do e falënderojnë pas zgjidhjes së çështjes të tyre. Por kur All'llahu i furnizon me një fëmijë të mbarë, ose ua zgjidh problemin e tyre, ata i harrojnë të gjitha premtimet e tyre. E nëse fëmija është i bukur, ata thonë: “Ai e ka marrë bukurinë e tij nga babai dhe e ëma e tij dhe ky është ligji i trashëgimisë”, apo

“Ushqimi i tij dhe kushtet shëndetësore janë shkak i zhvillimit dhe i shëndetit të tij”. Ata kanë bindjen në ndikimin e idhujve të tyre dhe thonë: “Fëmija ynë është nga begatia e idhujve dhe dhuratë e tyre”.

E kështu, në përgjithësi nenglizhojnë ndikimin e All'Ilahut dhe mendojnë se shkakut themelor janë faktorët natyror ose të adhuruarit mitologjikë.

Ajetet e ngjashme me këto që janë objekt studimi, tregojnë se komentimi i dytë përputhet më shumë në kuptim me qëllimin e ajetit, sepse:

Së pari: Përshkrimet e ajetit flasin për rastin e dy bashkëshortëve që kanë jetuar në një shoqëri të caktuar më parë dhe që kanë parë fëmijë vepërmirë e jovepërmirë në të. Për këtë, ata kërkuar nga All'Ilahu dhe iu lutën Atij që t'i furnizonte me një fëmijë të mbarë. Nëse ajetet do të bënin fjalë për Ademin dhe Havanë, atëherë është në kontradiktë me realitetin, sepse në atë kohë nuk kishte fëmijë të mbarë e jo të mbarë, që ta lusnin All'Ilahun për një fëmijë të mbarë.

Së dyti: Përemrat e transmetuar në fund të ajetit të dytë dhe të ajeteve që vijnë më pas, janë që të gjithë përemra të numrit shumës. Nga kjo mësohet se qëllimi me përemrin dytësor (që tregon për dy persona apo gjëra) është për të treguar për dy grupe, jo për dy persona.

Së treti: Ajetet që pasojnë dy të parat zbulojnë se me politeizëm synohet adhurimi i idhujve, jo dashuria për fëmijët dhe pavëmendshmëria ndaj All'Ilahut. Kjo çështje nuk përputhet me Profetin Adem dhe me bashkëshorten e tij.

Duke vënë re këto ajete, bëhet e qartë se ato flasin për llojin e njeriut e bashkëshorten e tij dhe jo për gjë tjetër.

Siç e kemi përmendur edhe në vëllimin e dytë të komentimit të këtij libri se krijimi i bashkëshortes së njeriut nga njeriu nuk do të thotë se një pjesë e trupit të tij u shkëputur prej tij dhe u shndërrua në bashkëshorte që të gjejë prehje, siç transmetohet tek thëniet israilijate se Havaja u krijua nga brinja e majtë e Ademit!.

Qëllimi me frazën e lartpërmendur është se pala e njeriut është nga lloji i tij, ashtu siç lexojmë në ajetin 21 të sures “Er Rum”: **“Dhe një prej shenjave të Tij është që prej jush krijoi për ju bashkëshortet tuaja, që të qetësoheni pranë tyre...”**

Transmetim i pavërtetë

Është transmetuar në disa burime hadithesh të Ehli Syneetit dhe në disa libra hadithesh të Shi’itëve jo të konsiderueshëm, ku ka ardhur një hadith, në lidhje me komentimin e ajeteve në fjalë, i cili nuk përputhet me ideologjitë islame dhe as që ka lidhje me çështjen e Profetëve. Ky hadith, siç ka ardhur në Musnedin e Ahmedit, është: Semretu ibn Xhendeb ka transmetuar nga Profeti (*Paqja dhe bekimet e All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*), se ka thënë: “Kur lindi Havaja, Iblisi i erdhi rreth e qark asaj. Havasë nuk i jetonin fëmijët. Iblisi i tha: Quaje atë: Abdul Harith. Kështu që fëmija jetoi dhe kjo ndodhi nga frymëzimi i shejtanit dhe nga urdhëri i tij¹.” El Harith është një nga emrat e shejtanit.

Në disa transmetime me të njëjtën përmbajtje, thuhet se Ademi ishte dakort me këtë çështje.

Pavarësisht se transmetuesi i këtij transmetimi është Semretu ibn Xhendeb, i cili ishte gënjeshtar i njohur, apo si Ka’bul

¹ “Musned” ibn Hanbel, vëll. 5, f. 11. “Kenzul Ummal”, vëll. 2, f. 6.

Ahbar ose Vehab ibn Munebbih, të cilët kanë qenë nga dijetarët e jehudinjëve e më pas e pranuan Islamin, disa kanë bindjen se këta të dy kanë futur në kulturën islame në devijimet e Teuratit dhe të Beni Israilëve, por sidoqoftë, vetë transmetimi është argument më i mirë i pasaktësisë së tij. Kjo sepse Ademi i cili ishte mëkëmbësi i All'lahut në tokën e Tij, Profeti i Tij i madh, që i dinte emrat, ai nuk ishte një njeri që zgjodhi rrugën e politeizmit e të quante djalin e tij Abdu Shejtan (adhurues i shejtanit). Kjo çështje është e vërtetë për një politeist injorant dhe jo për Ademin.

Dhe më e çuditshmja është se ky hadith i lartpërmëndur përmban një mrekulli ose qeramet për shejtanin, se kur u quajt djali me emrin e tij, ai jetoi ndryshe nga fëmijët e tjerë. Vërtet, kjo është shpifje dhe për fatin shumë të keq shumë komentues ranë pre e këtij hadithi të sajuar, dhe e të tillëve si ky, duke i përdorur këto mite në komentimin e ajeteve. Të tilla thënie që janë në kundërshtim me Kur'anin dhe me logjikën e shëndoshë duhet të hidhen në koshin e plehrave.

Pas kësaj çështjeje Kur'ani – me metodikë të qartë e të fortë – i përgjigjet edhe një herë ideologjisë së politeistëve dhe mendimeve të tyre duke thënë: **"A mos vallë ata i veshin Atij si ortakë idhuj që nuk mund të krijojnë asgjë, ndërkohë që vetë janë të krijuar?"**

Dhe jo vetëm kaq, por Ai shtoi: **"Ata (idhujt) nuk mund t'u sjellin atyre ndonjë ndihmë e as veten e tyre ta ndihmojnë"**. Putat e idhujt janë në një gjendje, që po i thirrët, ata nuk ju përgjigjen: **"Idhuj, që nuk mund t'u japin ndonjë ndihmë atyre e as veten nuk mund ta ndihmojnë?!"**

Dhe ai që është në këtë pozitë e në këtë nivel, si mund t'i udhëzojë të tjerët?!

Disa komentues japin një mundësi tjetër të komentimit të këtij ajeti, sipas së cilës, përemri *“hum”*, *“ata”* ka për qëllim politeistët dhe jo idhujt; pra, ata janë në një gradë këmbënguljeje dhe kokëfortësie ku nuk ju dëgjojnë juve, as nuk ju nënshtrohen dhe as nuk ju përshëndesin.

Po ashtu, ka mundësi që qëllimi të jetë se nëse ju e kërkonit prej tyre udhëzimin, kurrë nuk do të realizohet lutja juaj dhe kërkesa juaj: **"Edhe nëse i thirrni në rrugën e drejtë, ata nuk do t'ju ndjekin..."**

Në përputhje me mundësinë e dytë, kuptimi i fjalisë është siç vijon: Pavarësisht se ju kërkonit diçka nga idhujt tuaj, apo nuk kërkonit prej tyre, në të dyja rastet nuk ka ndikim, sepse ato nuk kanë aftësi për kryerjen e ndonjë gjëje apo efekt mbi diçka.

Në komentimin e tij, Fakhri Raziu thotë: Nëse sprovoheshin politeistët me ndonjë problem, u nënshtroheshin idhujve dhe u luteshin atyre; nëse nuk i godiste ndonjë dëm apo e keqe, ata heshtnin për to. Kështu, Kur'ani u drejtohet atyre, duke u thënë: **"...Prandaj njësoj është - i thirrët apo nuk i thirrët."**

Ajetet 194 - 195

إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادُ أَمْثَالِكُمْ ۖ فَادْعُوهُمْ
 فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٩٤﴾ اَللّٰهُمَّ اَرْجُلُ يَمْشُونَ
 بِهَا اَمْ هُمْ اَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَا ۖ اَمْ لَهُمْ اَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا اَمْ
 لَهُمْ اِذَا نَسَمِعُوْنَ بِهَا ۚ قُلْ اَدْعُوا شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ كِيدُوْنَ فَلَا
 تَنْظُرُوْنَ ﴿١٩٥﴾

"Në të vërtetë, ata që iu luteni ju, në vend të All'llahut, janë krijesa si ju. Thirrni ata dhe le t'ju përgjigjen, nëse thoni të vërtetën."

"A kanë ata këmbë për të ecur ose duar për të kapur? A kanë sy për të parë ose veshë për të dëgjuar? Thuaj: 'Thirrni zotat tuaj të rreme dhe kurdisni kurthe kundër meje, pa më lënë kohë.'"

Komentimi

Këto dy ajete në fjalë, vazhdojnë të flasin rreth Njësimit dhe luftës ndaj politezimit, duke plotësuar atë që trajtuan ajetet e mëparshme e duke e konsideruar çdo lloj politeizmi në adhurim si një vepër të ndyrë e larg logjikës e mendjes.

Po të thellohem në përmbajtjen e këtyre dy ajeteve do të zbulojmë se ato hedhin poshtë logjikën e politeistëve me katër argumente. Kur'ani, me argumente të ndryshme, e hedh poshtë politeizmin dhe në çdo kohë sjell një fakt të qartë, sepse politeizmi është armiku më i ashpër i besimit dhe armiku më i madh i lumturisë së individit dhe shoqërisë.

Përderisa për politeizmin ka rrënjë të ndryshme dhe degë të shumta në mendjet e njerëzve, atëherë Kur'ani shfrytëzon çdo mundësi për t'i prerë këto rrënjë të ndyra dhe degët e saj, të cilat kërcënojnë shoqërinë njerëzore.

Kështu, ajeti i parë nga këto dy ajete, thotë: **"Në të vërtetë, ata që iu luteni ju, në vend të All'Ilahut, janë krijesa si ju..."** Duke u bazuar mbi këtë, nuk ka kuptim që njeriu t'i përulet dikujt si puna e tij, t'ia shtrijë dorën për ndihmë e t'i vendosë aftësitë dhe përfundimin e vet në duart e tij.

E thënë ndryshe, kuptimi i këtij ajeti është: *"O politeistë, sikur të hidhni shikimin, do të vëreni se ato që ju adhuronin janë trupa dhe pengje të vendit dhe të kohës të sunduara nga ligjet e natyrës, të kufizuara për sa i përket jetës, moshës dhe mundësive të tjera. Ata nuk kanë përparësi mbi ju. Jeni ju që i dhatë përparësi atyre me përfytyrimet dhe imagjinatat tuaja."*

Fjala **"ibad"** është shumësi i fjalës **"abd"**- **"rob"**. Ky term përdoret për një qenie ekzistuese të gjallë. Meqenëse ajeti e ka përdorur atë për idhujt, kjo është arsyeja që ka patur komentime të shumta.

Komentimi i parë: Ajeti mund të tregojë për të adhuruar nga lloji njerëzor ose krijesa të tjera, si Isai, që e adhuruan kristianët apo engjëjt, që i adhuruan një grup politeistësh arabë.

Komentimi i dytë: Ajeti zbriti dhe rrëfeu atë që e imagjinuan politeistët për idhujt, se ata kanë aftësi, kështu që u

flisnin dhe nënshtroheshin ndaj tyre. Ajeti në fjalë u drejtohet atyre: Edhe sikur të supozohet se idhujt kanë logjikë e ndjenja, ato nuk mund të jenë më shumë se robër si puna juaj.

Komentimi i tretë: Fjala “rob”, në gjuhësi, nganjëherë përdoret për atë që rraskapitet nën nejrë e tjetrit dhe i nënshtrohët atij, edhe nëse ky i fundit nuk ka mendje e ndjenja. Për këtë, arabët i thonë rrugës që shkojnë e vijnë “muabbed”.

Më pas, ajeti shton: Nëse ju pretendoni se ata kanë mendje dhe ndjenja: **“...Thirrni ata dhe le t’ju përgjigjen, nëse thoni të vërtetën.”**

Ky është argumenti i dytë për hedhjen poshtë të logjikës së politeistëve, që tregon se idhujt nuk mund të bëjnë asgjë; ata janë të heshtur dhe të paafte për t’u përgjigjur e kundërpërgjigjur.

Në sqarimin e tretë, ajeti argumenton se idhujt janë më të dobët sesa adhuruesit e tyre politeistë, kështu që ata pyesin në mënyrë mohuese: **“A kanë ata këmbë për të ecur ose duar për të kapur? A kanë sy për të parë ose veshë për të dëgjuar?...”**

Idhujt janë aq inferiorë, saqë ata kanë nevojë për dikë që t’i ruajë e t’i mbrojë; ata nuk kanë sy që të shohin, as veshë që të dëgjojnë, as këmbë që të ecin dhe asnjë shqisë tjetër.

Së fundi, duke perifrazuar si despozitë argumentuese të katërt, ajeti sqaron duke iu drejtuar Profetit (*Paqja dhe bekimet e All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*): **“...Thuaj: ‘Thirrni zotat tuaj të rreme dhe kurdisni kurthe kundër meje, pa më lënë kohë.’”**

Pra, nëse je gënjeshtar dhe idhujt janë ata që të afrojnë tek All'Ilahu, dhe unë guxova të rrezikoj kundra tyre, atëherë përse nuk zemërohen ata kundra meje?

Ata, as ju, e as kurthet tuaja nuk kanë asnjë efekt kundra meje. Ato idhujt janë krijesa të pavlefshme dhe janë përfytyrimet tuaja, ato që ua dhanë atyre këtë iluzion.

Ajetet 196 - 198

إِنَّ وَلِيَ اللَّهِ الَّذِي نَزَلَ الْكِتَابُ ^ط وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ ﴿١٩٦﴾
 وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلَا أَنْفُسَهُمْ
 يَنْصُرُونَ ﴿١٩٧﴾ وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَىٰ اهْدَىٰ لَا يَسْمَعُوا ^ط وَتَرَاهُمْ
 يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٩٨﴾

"Në të vërtetë, Mbrojtësi im është All'llahu, i Cili ka zbritur Librin dhe kujdeset për të mirët."

"Kurse ata që i adhuron në vend të Tij, nuk mund t'ju ndihmojnë as ju e as veten."

"Edhe sikur t'i thërrasësh në rrugë të drejtë, ata nuk do të dëgjojnë! Ty të duket sikur të vështrojnë, por ata nuk shohin."

Komentimi

Të adhuruarit e pavlerë

Si përforcim i ajetit paraardhës, që u drejtohet politeistëve me thënien (me anë të Profetit): "...Thuaj: 'Thirrni zotat tuaj të rreme dhe kurdisni kurthe kundër meje, pa më lënë kohë...' ", u

tërheq vërejtjen atyre se ata nuk mund ta godasin Profetin (*Paqja dhe bekimet e All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) as me dëmin më të vogël. Kështu, ajeti i parë prej ajeteve që janë objekt studimi, thotë: **“Në të vërtetë, Mbrojtësi im është All'Ilahu, i Cili ka zbritur Librin...”** Ai nuk është vetëm Mbrojtësi im por edhe Mbrojtës i të gjithë njerëzve të mirë: **“...dhe kujdeset për të mirët.”**

Më pas, në ajetin pasardhës, Kur'ani përforcon hedhjen poshtë të adhurimit të idhujve edhe një herë tjetër dhe thotë: **“Kurse ata që i adhuroni në vend të Tij, nuk mund t'ju ndihmojnë as ju e as veten.”**

Madje, edhe përtej kësaj, thuhet: **“Edhe sikur t'i thërrasësh në rrugë të drejtë, ata nuk do të dëgjojnë...”**, pavarësisht se ju keni sy që ju bëjnë të mendoni se ata shikojnë: **“...Ty të duket sikur të vështrojnë, por ata nuk shohin.”**

Siç e kemi thënë edhe më parë, ka mundësi që ajeti në fjalë flet për idhujt e për politeistët. Nëse bëhet fjalë për idhujt, kuptimi i tij është siç e sqaruam. Nëse bëhet fjalë për politeistët kuptimi i tij është: Sikur myslimanët t'i thërrisnin këta politeistë kundërshtarë në rrugën e Njësimit të vërtetë, ata nuk do ta pranonin këtë prej tyre. Ata të shohin ty dhe i shohin argumentet e besnikërisë e të drejtës tek ti, mirëpo ata nuk i kuptojnë të vërtetat!

Përmbajtja e dy ajeteve të tjera është transmetuar edhe në ajetet e mëparshme. Kjo përsëritje është bërë për të përforcuar luftën ndaj politeizmit dhe zhdukjen e rrënjëve të tij, të cilat janë ngulitur në idetë e politeistëve dhe në shpirtrat e tyre.

Ajetet 199 - 203

خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴿١٩٩﴾ وَإِمَّا
 يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ ۚ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٠٠﴾
 إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا
 هُمْ مُبْصِرُونَ ﴿٢٠١﴾ وَإِخْوَانُهُمْ يَمُدُّوهُمْ فِي الْغَىِّ ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ
 ﴿٢٠٢﴾ وَإِذَا لَمْ تَأْتِهِمْ بَأْيَةٌ قَالُوا لَوْلَا آجَبَتِهَا ۚ قُلْ إِنَّمَا أَتَّبِعُ مَا
 يُوحَىٰ إِلَيَّ مِنْ رَبِّي ۚ هَذَا بَصَائِرُ مِّنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْقَوْمِ
 يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠٣﴾

"Trego mëshirë, urdhëro për vepra të mira dhe shmangu nga të paditurit."

"Nëse djalli përpiqet të të shtyjë drejt së keqes, kërko strehim tek All'llahu, se vërtet, Ai dëgjon dhe di gjithçka."

"Ata që i frikësohen All'llahut, kur u vjen ndonjë mendim i lig nga djalli, i kujtojnë (urdhrat e Tij), e atëherë e shohin rrugën e drejtë."

"Ndërsa vëllezërit e vet (prej njerëzve), ata i shpien edhe më tej në humbje pa pushuar."

"Kur ti (Muhammed) nuk u lexon atyre ndonjë varg nga Shpallja, ata thonë: 'Ah! Sikur ta bëje ti vetë!' Thuaju: 'Unë ndjek vetëm atë që më ka shpallur Zoti im. Ky (Kur'an) është vetëm dëshmi ndriçuese nga Zoti juaj, udhërrëfim dhe mëshirë për njerëzit që besojnë.'"

Komentimi

Cytjet e shejtanit

Në këto ajete Kur'ani sqaron kushtet e predikimit dhe të udhëheqjes së njerëzve me metodë të qartë, të butë e të përshtatshme. Në të njëjtën kohë, këto ajete janë në përshtatje me ajetet e mëparshme, të cilat folën rreth çështjes së predikimit për politeistët.

Ajeti i parë i ajeteve që janë objekt studimi, është tregues për tre funksione të udhëheqjes e të informimit. Ky ajet i drejtohet Profetit (Paqja dhe bekimet e All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!), duke i thënë: "**Trego mëshirë...**"

Fjala "*el af'u*" nganjëherë mund të ketë kuptimin e shtesës së diçkaje; mund të ketë kuptimin e kufirit të mesëm; mund të ketë kuptimin e pranimit të ndjesës dhe të faljes së gabimtarëve e keqbërësve dhe nganjëherë ka edhe me kuptimin e lehtësimit të çështjeve.

Argumentet ekzistuese në ajet vërtetojnë se ajeti nuk ka lidhje me çështje materiale dhe marrjen e një sasie shtesë nga pasuria e njerëzve, siç kanë thënë disa komentues. Por kuptimi i

saj është për lehtësimin e çështjeve, për faljen dhe zgjedhjen e kufirit mesatar.¹

Është e padiskutueshme se nëse udhëheqësi do të ishte i ashpër dhe i vështirë, ai do të humbiste vendin e tij në zemrat e njerëzve e ata do të largoheshin prej tij, ashtu siç thuhet edhe në Kur'anin fisnik: **"...Sikur të ishe i ashpër dhe i vrazhdë, ata do të largoheshin prej teje..."**²

Më pas, ajeti përforcon funksionin e dytë të Profetit (*Paqja dhe bekimet e All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*), duke e urdhëruar atë që të falënderojë për veprat që ndërmerr mendja dhe ta lusë All'llahun e Lartësuar, duke thënë: **"...urdhëro për vepra të mira..."**

Kjo nuk do të thotë se lënia e vrazhdësisë është injorancë, por tregon se udhëheqësi ose informuesi kanë të drejtë që të thërrasin njerëzit drejt të vërtetës e të mos fshehin gjë.

Detyra e tretë e Profetit është që t'i durojë injorantët: **"...dhe shmangu nga të paditurit."**

Gjatë misionit të tyre, udhëheqësit dhe predikuesit përballen me njerëz fanatikë e injorantë, që vuajnë nga injoranca mendore e kulturore, që nuk kanë moral të mirë e që i akuzojnë, duke i keqkuptuar e duke i luftuar ata.

Kështu, rruga e zgjidhjes së këtij ngërçi nuk është përgjigjja ndaj politeistëve me të njëjtën monedhë, por maturia, durimi e mosteprimi i këtyre çështjeve. Eksperienca është argumenti më i mirë për shërimin e injorancës, për shuarjen e zjarrit dhe triumfit ndaj smirës e fanatizmit e të tjera si këto.

¹ Për më shumë sqarime shih komentimin e ajetit 219 të sures "Bekare" në këtë komentim.

² Sure "Ali Imran", ajeti 159.

Në ajetin pasardhës jepet një ligj tjetër dhe ai përfaqëson detyrën e katërt që duhet ta kenë udhëheqësit e predikuesit. Sipas këtij ligji, udhëheqësit nuk duhet të ftojnë në rrugën e shejtanit apo të dajve e të cytjeve të tyre, në mënyrë që të mos devijojnë nga qëllimet e tyre.

Kështu, Kur'ani thotë: **“Nëse djalli përpiqet të të shtyjë drejt së keqes, kërko strehim tek All'illahu, se vërtet, Ai dëgjon dhe di gjithçka.”**

Ajeti më përmbledhës moral

Është transmetuar nga Imam Sadiku (*Paqja qoftë mbi të!*), i cili ka thënë: *“Nuk ka ajet më përmbledhës në Kur'an për çështjet morale sesa ky ajet.”*¹, pra ajeti i parë prej ajeteve në fjalë.

Në komentimin e këtij hadithi, disa të mençur kanë thënë: “Me të vërtetë, parimet e virtyteve të mira, sipas parimeve të fuqive njerëzore, "mendja", "zemërimi" dhe "epshi", përmbledhen në tre pjesë:

1- Virtyte mendore, që ftojnë në urtësi dhe përkufizohet me thënien e All'illahut të Lartësuar: **“Urdhëro me të mirë”**.

2- Virtyte shpirtërore në përballje me tiranët, mizorët dhe epshndjellësit, që fillon me maturi dhe mbaron me kërkesën për falje dhe mirënjohje.

3- Sundimi ndaj forcës së zemërimit që fillon me trimëri e mbaron me thënien e All'illahut të Lartësuar: **“...dhe shmangu nga të paditurit.”**

Sido që të jetë, hadithi i lartpërmendur, tregon atë që kanë komentuar komentuesit dhe që e thamë më lart, apo tregon për

¹ “Biharul Anuar”, vëll. 68, f. 426.

kushtet e udhëheqësit apo të predikuesit, ai sqaron këtë të vërtetë se ky ajet i shkurtër përmban një metodikë përmbledhëse, të gjerë e të përgjithshme në aspektet morale e shoqërore. Disa komentues kanë thënë: Vërtetë mrekullia e Kur'anit, në raport me mrekullinë në strukturës dhe të kuptimit të gjërë, duket shumë qartë në ajetin që po studiojmë.

Duhet të kuptojmë se, ndonëse ajeti i drejtohet vetëm Profetit, ai përfshin të gjithë kombin, predikuesit e udhëheqësit.

Gjithashtu, duhet të kuptojmë se ajetet që po studiojmë, nuk janë në kundërshtim me pozitën e pagabueshmërisë, sepse Profetët dhe të pagabueshmit duhet të kërkojnë mbrojtje nga All'llahu prej cytjeve të shejtanit. Të gjithë kanë nevojë për mirësinë e All'llahut, për mbikëqyrjen dhe për mbrojtjen e Tij nga cytjet e shejtanit, madje edhe të pagabueshmit (*Paqja qoftë mbi ta!*).

Në disa transmetime thuhet se kur zbriti ajeti **“Trego mëshirë ...”**, i Dërguari i All'llahut e pyeti Xhibrilin për të dhe ai i tha: *“Nuk e di, derisa ta pyes të Gjithëditurin”*. Më pas, Xhibrili erdhi dhe i tha: *“O Muhammed, me të vërtetë, All'llahu të urdhëron që ta falësh atë që të ka bërë padrejtësi, t'i japësh atij që s'të ka dhënë e të lidhesh me atë që je ndarë.”*¹

Në një hadith tjetër thuhet se kur zbriti ajeti: **“Trego mëshirë, urdhëro për vepra të mira dhe shmangu nga të paditurit.”**, Profeti tha: *“Si, o Zot? Po zemërimi?”* Kështu, Zoti zbriti fjalët e Tij dhe i tha: **“Nëse djalli përpiqet të të shtyjë drejt së keqes, kërko strehim tek All'llahu, se vërtet, Ai dëgjon dhe di gjithçka.”**²

¹ Tefsiri “Mexhmaul Bejjan”, fundi i ajetit në fjalë. “Biharul Anuar”, vëll. 72, f. 243

² Këtë e ka përcjellë autori i tefsirit “El Manar”, vëll. 9, f. 538 duke thënë: është përcjellë nga gjyshi ynë Imam Sadiku (*Paqja qoftë mbi të!*).

Është e rëndësishme të themi se ajeti i dytë këtu, ka ardhur edhe në suren “Fusilet”, ajeti 36, me një dallim të vogël ndërmjet tyre.

Në ajetin pasardhës sqarohet triumfi ndaj cytjeve të shejtanit në këtë mënyrë:

“Ata që i frikësohen All'Ilahut, kur u vjen ndonjë mendim i lig nga djalli, i kujtojnë (urdhrat e Tij), **e atëherë e shohin rrugën e drejtë.”** Pra, i kujtojnë begatitë e All'Ilahut që u ka dhënë dhe mendojnë për ndëshkimin e rëndë të mëkatit në Jetën Tjetër. E kështu atyre u sqarohet rruga e vërtetë.

“Et Taif” është ai që rrotullohet e sillet rreth diçkaje. Edhe cytjet e djallit rrotullohen rreth mendjes së njeriut e shpirtit të tij ashtu si ai që rrotullohet rreth diçkaje që të depërtojë në të. Nëse njeriu e kujton Zotin e tij në këtë gjëndje dhe i kërkon mbrojtje nga cytjet e shejtanit dhe për fundin e keq të tij, All'Ilahu ia largon ato nga ai, përndryshe do të bjerë pre e tyre dhe do të shkojë pas shejtanit.

Mbi këtë bazë, çdo njeri, në çdo etapë të besimit, në çdo moshë qoftë, sprovohet me cytjet e shejtanit. Ndoshta, ai e ndjen ndonjëherë se brenda tij ka një forcë mbizotëruese, që e nxit atë drejt mëkatit. Nuk ka dyshim se një gjëndje e tillë e cytjeve në moshën e rinisë është më e shpeshtë se në të gjitha moshat e tjera. Rruga e vetme e shpëtimit nga kjo ndotje dhe nga ky lejim i të ndaluarave, është forcimi i devotshmërisë fillimisht, ashtu siç thuhet në ajet: **“Ata që i frikësohen...”** e më pas ruajtja dhe drejtimi nga vetja, drejtimi nga All'Ilahu, përmendja e mirësive, e begative të Tij dhe e ndëshkimit të Tij ndaj mëkatarit.

Në transmetimet islame flitet shumë për efektin e përmendjes së thellë të All'Ilahut në trajtimin e cytjeve të shejtanit. Shumë besimtarë, dijetarë e zotërues të gradave të larta, e kanë

ndjerë rrezikun gjatë përballjes me cytjet e shejtanit dhe e kanë luftuar atë me “mbikëqyrjen” e përmendur me detaje në librat e moralit.

Shembulli i cytjeve të djallit është si ai i mikrobeve të dëmshme, të cilat kërkojnë një trup të dobët për të depërtuar në të. Përrjashtim bëjnë trupat e fortë që i përzënë këto baktere dhe nuk ndikojnë e nuk kanë efekt mbi ta.

Fraza **“...e atëherë e shohin rrugën e drejtë.”** është treguese e faktit se cytjet djallëzore i hedhin një perde vështirimit “të brendshëm” të njeriut, saqë ai nuk e dallon armikun nga miku, as të mirën nga e keqja; por nëse njeriu e kujton All'llahun, e zbulon perden dhe atij i shtohet pamja e udhëzimi dhe Zoti i dhuron atij fuqi për njohjen e të vërtetave dhe të ndodhive, atëherë kjo është njohje e cila i jep fund kthetrave të shejtanit.

Në ajetin e mëparshëm vumë re se si shpëtojnë të devotshmit nga cytjet e djallit me përmendjen e All'llahut. Mirëpo mëkatarët janë vëllezër të shejtanit dhe nuk mund të ndahen prej tij siç thotë ajeti pasardhës:

“Ndërsa vëllezërit e vet (prej njerëzve), ata i shpien edhe më tej në humbje pa pushuar.”

Fjala *“vëllezër”* është metonimi për djajtë, ndërsa përemri *“ata”* është për politeistët dhe mëkatarët, siç e lexojmë në ajetin 27 të sures *“El Isra”*: **“Dorëshpuarit me të vërtetë, janë vëllezërit e djallit...”**

“Jemuddune” është folje e marrë nga *“imdad”* dhe kuptimi i saj është: ndihmë, mbështetje dhe përkrahje; pra, ata i shpien përherë në këtë rrugë.

Fraza **“pa pushuar”**, do të thotë se djajtë nuk lënë gjë pa bërë për humbjen e politeistëve e të mëkatarëve.

Më pas, ajeti pasardhës përmend gjendjen e një grupi politeistësh mëkatarë e thotë: Në të vërtetë, ata të gënjejnë ty, o i Dërguari i All'llahut, kur u këndon atyre ajetet e Kur'anit, por kur u vjen atyre me ndonjë argument, apo vonohet shpallja, ata pyesin njëri-tjetrin për shkakun e kësaj: **"Kur ti (Muhammed) nuk u lexon atyre ndonjë varg nga Shpallja, ata thonë: 'Ah! Sikur ta bëje ti vetë...'"**¹; por ti thuaj: Unë nuk veproj e nuk them veçse atë që më shpallet mua nga All'llahu: **"...Thuaju: 'Unë ndjek vetëm atë që më ka shpallur Zoti im. Ky (Kur'an) është vetëm dëshmi ndriçuese nga Zoti juaj, udhërrëfim dhe mëshirë për njerëzit që besojnë.'"**

Nga përmbajtja e këtij ajeti bëhet e qartë se të gjitha thëniet e Profetit (*Paqja dhe bekimet e All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) dhe veprat e tij e kanë burimin te shpallja qiellore dhe ai që thotë ndryshe është larg Kur'anit.

Ajetet 204 - 206

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ
 ﴿٢٠٤﴾ وَأَذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ
 مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُن مِّنَ الْغَافِلِينَ ﴿٢٠٥﴾
 إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيُسَبِّحُونَهُ
 وَلَهُ يَسْجُدُونَ ﴿٢٠٦﴾

"Kur të lexohet Kur'ani, dëgjoni dhe heshtni, në mënyrë që të mëshiroheni."

"Përmende Zotin tënd me vete, i përulur dhe me frikë - jo me zë të lartë, në mëngjes dhe mbrëmje, dhe mos u bëj nga ata që nuk i kushtojnë vëmendje!"

"Në të vërtetë, ata që janë afër Zotit tënd, nuk refuzojnë ta adhurojnë Atë, por e lavdërojnë dhe përulen në sexhde para Tij."

Komentimi

Kur lexohet Kur'ani, ju dëgjojeni atë dhe heshtni!

Surja “El Araf” filloi me sqarimin e madhështisë së Kur'anit dhe përfundon me ajetet që po studiojmë, të cilat flasin gjithashtu për Kur'anin.

Komentuesit kanë përmendur shkaqe të zbritjes së ajetit të parë, nga këto ajete që po studiojmë. Prej tyre, për shëmbull, është shkaku i zbritjes i transmetuar nga ibn Abbasi dhe një grup tjetër se në fillim, myslimanët flisnin gjatë faljes dhe ndoshta gjatë saj dikush vinte dhe i pyeste ata që po faleshin, ndërkohë që ishin të zënë: “Sa rekate keni falur?” Ata i përgjigjeshin: “Kaq rekate.” Kështu zbriti ajeti që i ndaloi ata, duke i dhënë fund kësaj.¹

Siç transmeton Ez Zuhrij, një shkak tjetër i zbritjes së ajetit, është se ndërkohë që Profeti (*Paqja dhe bekimet e All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) po lexonte Kur'an, një i ri nga ensarët, e lexonte bashkë me të me zë të lartë. Kështu zbriti ajeti dhe e ndaloi një gjë të tillë.

Cilado qoftë arsyeja e zbritjes së këtij ajeti, All'llahu thotë: **“Kur të lexohet Kur'ani, dëgjoni dhe heshtni, në mënyrë që të mëshiroheni.”**

Folja “*ensitu*” është marrë nga lënda “*insatun*” dhe ka kuptimin e mbajtjes së qetësisë të shoqëruar me vëmendje dhe dëgjueshmëri.

Komentuesit kanë mendime të ndryshme në lidhje me faktin nëse në ajet bëhet fjalë për vëmendjen dhe qetësinë gjatë leximit të Kur'anit, apo në të gjitha rastet? Apo kjo është e

¹ Tefsiri “Mexhmaul Bejjan”, fundi i ajetit në fjalë. Tefsiri “Xhamiul Bejjan”.

kufizuar gjatë kohës së namazit dhe këndimit të imamit me njerëz? Apo bëhet fjalë për këndimin e Kur'anit nga ana e imamit gjatë ligjëratës së ditës së premtë?

Në këtë kontekst ka hadithe të ndryshme në librat e dy grupeve për komentimin e këtij ajeti. Ajo që përftohet nga pamje e jashtme është se ky rregull është i përgjithshëm dhe jo i veçantë për një gjendje, apo për një kohë të caktuar. Mirëpo, transmetimet e shumta të transmetuara nga Imamët e pastërt, në shtesë të unanimitetit të dijetarëve dhe mendimit të tyre të përbashkët, është se ky rregull është i pëlqyer (*mustehab*) dhe nuk është i detyrueshëm (*uaxhib*). Pra kur lexohet Kur'ani, njerëzit duhet të dëgjojnë e të mbajnë qetësi në shenjë respekti ndaj tij, sepse Kur'ani nuk është vetëm libër leximi, por është libër kuptimi e perceptimi; për më tepër, ai është një libër që duhet zbatuar.

Për këtë rregull të pëlqyeshëm përmendet përforcim deri në atë gradë sa që në disa transmetime e konsiderojnë obligim.

Imam Sadiku ka thënë: *“Është obligim në namaz e në raste të tjera, që kur lexohet Kur'an, njeriu duhet të heshtë e të dëgjojë.”*¹

Madje, përftohet nga disa transmetime se nëse imami është i zënë me këndimin e Kur'anit në namaz dhe një person tjetër lexon një ajet të Kur'anit, është e pëlqyer për imamin që të heshtë deri sa të përfundojë leximin e ajetit e më pas imami të plotësojë leximin e tij. Është transmetuar nga imam Sadiku se në një rast, Prijësi i besimtarëve, Aliu (*Paqja qoftë mbi të*) po kryente faljen e mëngjesit, kur Ibnul Keua, një hipokrit zemërngurtë, lexoi papritur pas Imamit të zënë me namaz, këtë ajet: **“Me të vërtetë, të është shpallur ty (o Muhammed), si dhe atyre që kanë qenë para teje: ‘Nëse i shoqëron All'llahut diçka tjetër (në adhurim),**

¹ Tefsiri “Burhan”, vëll. 2, f. 57.

me siguri që punët e tua do të zhvlerësohen dhe do të jesh ndër të humburit.”¹ Duke e lexuar këtë ajet, ai kishte për qëllim që ta kundërshtonte Imam Aliun si shkak i pranimit të qeverisjes në Siffijn, por Imami heshti në shenjë respekti ndaj Kur’anit, derisa Ibnul Keua e mbaroi këndimin e ajetit. Më pas, Imami iu kthye sërish këndimit të tij, por Ibnul Keua e përsëriti edhe një herë tjetër veprën e tij, kështu që Imami heshti prapë. Ibnul Keua e përsëriti të njëjtën gjë për herë të tretë dhe Aliu heshti sërish. Pas kësaj, ai këndoi ajetin, ku All'llahu i Lartësuar thotë: **“Ti pra bëj durim, se premtimi i All'llahut është i saktë, dhe të mos luhasin ty ata që janë të dyshimtë”**², i cili tregon se ndëshkimi i All'llahut dhe dënimi i Tij i dhimbshëm është në pritje të hipokritëve dhe jobesimtarëve, kështu që njeriu duhet ta durojë dëmin e tyre. Në fund, Imami e plotësoi suren dhe u ul në ruku³.

Nga të gjitha ato që thamë më lart, mësohet se dëgjimi dhe heshtja gjatë leximit të ajeteve të Kur’anit është një gjë e bukur dhe e mirë, por ajo është përgjithësuese dhe jo e detyrueshme.

Ndoshta fjalja **"në mënyrë që të mëshiroheni"**, në shtesë të transmetimeve dhe unanimitetit, tregon se ky rregull është i pëlqyer (*mustehab*).

Rasti i vetëm kur obligohet heshtja, është gjatë faljes në grup, ku pasuesi i imamit duhet të heshtë e të dëgjojë këndimin e tij. Në lidhje me këtë, një grup juristësh kanë thënë: Në të vërtetë, ky ajet argumenton mosleximin e sures "Fatiha" dhe të sures tjetër nga ana e ndjekësit të imamit gjatë namazit në grup.

Një nga transmetimet që e vërtetojnë këtë dispozitë, është ai i përcjellë nga Imam Bakiri:

¹ Sure "Zumer", ajeti 65.

² Sure "Rrum", ajeti 60.

³ Tefsiri "Burhan", vëll. 2, f. 56.

*"Nëse këndohet Kur'ani, gjatë namazit farz pas imamit, dëgjojeni atë dhe heshtni, në mënyrë që të mëshiroheni."*¹

Në librin e tij "Kenzul Irfan", juristi i njohur El Fadil El Mikdad Es Sujurij, duke e komentuar ajetin në fjalë, thotë: Qëllimi i ajetit është dëgjimi me vëmendje i ajeteve të Kur'anit, perceptimi i kuptimeve dhe nënshtrimi ndaj mrekullive të tyre.

Ndoshta ky komentim ka qenë për shkak se ajeti i mëparshëm fliste për politeistët, të cilët mbështeteshin në fakte imagjinare për arsyen e zbritjes së Kur'anit. Kështu atyre u thuhet: Pra dëgjoni dhe heshtni, në mënyrë që ta njihni të drejtën.²

Nuk ka problem nëse e konsiderojmë më të gjerë kuptimin e ajetit, duke përfshirë të gjithë mohuesit dhe myslimanët; kështu, edhe jomyslimani duhet të heshtë, ta dëgjojë Kur'anin e të mendojë për të derisa të besojë e të arrijë mëshirën e Zotit të tij; ndërsa myslimani duhet ta dëgjojë, ta perceptojë kuptimin e ajetit e të veprojë me të, në mënyrë që të arrijë mëshirën e Zotit të tij, sepse Kur'ani është libër besimi, diturie e veprë për të gjithë, e jo për një grup të caktuar.

Si plotësim i çështjes së mëparshme, në ajetin pasardhës Kur'ani i drejtohet Profetit fisnik, por kjo dispozitë, ndonëse i drejtohet atij, është e përgjithshme, siç është rasti i shumë ajeteve të tjera të Kur'anit dhe dispozitave të tij. Këtu, All'illahu i Lartësuar thotë:

"Përmende Zotin tënd me vete, i përulur dhe me frikë..."³

¹ Tefsiri "Burhan", vëll. 2, f. 56.

² Tefsiri "Kenzul Urfan", vëll. 1. f. 195.

³ Fjala "Et tedarau" vjen nga fjala "ed dar'u", thedij. Folja "tedaraa" përdoret për atë që mjel qumështin me gishtat e tij. Pastaj përdorimi i saj është zgjeruar dhe është përdorur për shfaqjen e frikës e të thjeshtësisë.

E më pas, Ai shton duke thënë: **“... - jo me zë të lartë, në mëngjes dhe mbrëmje...”**

“El asaal” është shumësi i fjalës “el Asijl” dhe ka kuptimin: para perëndimit ose gjatë perëndimit të diellit. **“...dhe mos u bëj nga ata që nuk i kushtojnë vëmendje!”**.

Përmendja e All'Ilahut në çdo rast e në çdo kohë, në mëngjes e në darkë, i zgjon dhe i pastron zemrat nga papastërtitë. Surja “El A’raf” mbyllet duke thënë: “... ju nuk jeni të ngarkuar vetëm me përmendjen e All'Ilahut, madje ata që e përmendin All'Ilahun nga një pozitë e frikësuar dhe e nënshtruar janë engjëjt e afërt: **“Në të vërtetë, ata që janë afër Zotit tënd, nuk refuzojnë ta adhurojnë Atë, por e lavdërojnë dhe përulën në sexhde para Tij.”**

Shprehja “tek Zoti yt” nuk nënkupton afërsinë e vendit, sepse All'Ilahu nuk ka një vend të veçantë, por është tregues i afërsisë së pozitës; pra engjëjt e të tjerë të afërt, pavarësisht pozitës e gradës së tyre tek All'Ilahu, nuk mjaftohen me lartësimin e përmendjen e All'Ilahut e me përuljen ndaj Tij.

Sexhdja në kohën e leximit të këtij ajeti është e pëlqyer. Mirëpo disa nga Ehli Syneti, si Ebu Hanife dhe ithtarët e tij, thonë se kjo sexhde është e detyrueshme.

Zoti ynë, ndriçoi zemrat tona me dritën e përmendjes Tënde. Me atë dritë që na ndriçon neve rrugën tonë drejt të vërtetës. Na bëj që prej asaj drite të fuqizohemi për të përkrahur flamurin e së vërtetës në luftën ndaj të padrejtëve. Na mundëso t'i kuptojmë përgjegjësitë tona dhe të kryejmë misionet tona. Amin

Sure "EL ENFAL"

E zbritur në Medine
75 ajete

Përmbajtja e sures “El Enfal”

• Në të shtatëdhjetë e pesë ajetet përbërëse të sures “El Enfal” trajtohen çështje të rëndësishme. Në fillim të kësaj sureje flitet për çështjet monetare, njëra prej të cilave është ajo për mallin e fituar në luftën (Enfal), që është edhe një prej furnizuesve të arkës së shtetit (*Bejti Mal*). Kjo sure përmban dhe çështje të tjera, ndër të cilat janë:

- Cilësitë e besimtarëve të sinqertë.
- Ngjarja e luftës së Bedrit, ku ndodhi e para përballje e armatosur ndërmjet myslimanëve dhe armiqve të tyre.
- Disa nga legjislacionet dhe çështjet e luftës si dhe roli i myslimanëve gjatë mësymjes së armikut ndaj tyre.
- Çfarë i ndodhi Profetit (*Paqja dhe bekimi i All'lahut qofshin mbi të dhe familjen e tij*) në natën e tij historike (*lejletul neb*), në natën e qëndrimit?
- Gjendja e politeistëve (mushrikëve) para Islamit dhe besëtytnitë e tyre.
- Dobësia dhe pafuqia e myslimanëve në fillim të Islamit si dhe fuqizimi i tyre më pas.
- Çështja e një të pestës (*Khums-it*) dhe mënyra e ndarjes së saj.
- Domosdoshmëria e përgatitjes ushtarake, politike dhe sociale në çdo kohë e në çdo vend.
- Ngadhënjimi i forcës morale të myslimanëve mbi armiqtë e tyre, edhe pse numri i të parëve ishte më i vogël.
- Çështja e robërve të luftës dhe mënyra e sjelljes ndaj tyre.
- Ata që emigruan (*Muhaxhirët*) dhe ata që nuk emigruan.
- Përballja me hipokritët dhe mënyra e njohjes së tyre.

Në këtë sure do të shohim një mori çështjesh të tjera morale dhe sociale.

Nuk mund të lëmë pa përmendur disa nga transmetimet që kanë ardhur mbi këtë sure dhe rëndësinë e saj. Në një transmetim të Imam Sadikut (*Paqja qoftë mbi të*) thuhet:

“Ai që lexon çdo muaj suret “El Enfal” dhe “El Bekare” nuk preket asnjëherë nga hipokrizia; ai është prej pasuesve të Prijësit të besimtarëve dhe në Ditën e Kiametit do të ushqehet nga sofrat e Xhennetit bashkë me ta, derisa njerëzve t’u mbarojë kërkesa e llogarisë”.¹

Ashtu siç e kemi theksuar edhe më parë, mirësitë e sureve të Kur'anit dhe shpërblimi i madh që është premtuar për atë që i lexon ato, nuk qëndrojnë vetëm në leximin e tyre, por ky lexim duhet të shërbejë për të menduar, për t’i kuptuar dhe për të vepruar në përputhje me to. Në suren “El Enfal” shpjegohet se si të pastrohemi nga cilësitë e hipokritëve dhe njëkohësisht përmenden cilësitë e besimtarëve të sinqertë. Ai që i lexon dhe i brendëson këto cilësi në jetën e tij, nuk ka për të vuajtur asnjëherë nga hipokrizia.

Kush lexon cilësitë e luftëtarëve në këto dy sure si dhe disa prej sakrificave të Prijësit të besimtarëve, Aliut (*Paqja qoftë mbi të*) dhe u përmbahet atyre, është me të vërtetë prej pasuesve të tij.

¹Tefsiri “Mexhmaul Bejjan”, vëll 4, f. 516, fundi i ajetit në fjalë; “Uesailu Shiah”, vëll 6, f. 250.

Ajeti 1

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ ^ع قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ ^ع فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا

ذَاتَ بَيْنَكُمْ ^ع وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ ^ع إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١﴾

"Të pyesin ty (o Muhammed) për plaçkën e luftës. Thuaj: 'Plaçka e luftës i përket All'llahut dhe të Dërguarit'. Prandaj, frikësojuni All'llahut, rregulloni marrëdhëniet midis jush dhe bindjuni All'llahut dhe të Dërguarit të Tij, nëse jeni besimtarë të vërtetë."

Shkakë i zbritjes

Transmetohet nga Ibnu Abbasi se në ditën e luftës së Bedrit, i Dërguari (Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe familjen e tij) caktoi shpërblime për luftëtarët myslimanë, në mënyrë që t'i afronte ata. Për shembull, ai iu drejtua atyre me këto fjalë: "Kush më vjen me filanin prej armiqve të zënë rob, do t'i jap "këtë" shpërblim.

Ky lloj afrimi, përveç faktit se u shtonte atyre frymën e besimit dhe të përpjekjeve, shërbente edhe si një thirrje për t'i vënë luftëtarët e rinj në një garë "krenuese" drejt objektivit. Burrat dhe të moshuarit prej luftëtarëve, qëndruan të vendosur poshtë hijeve të flamurëve. Kur lufta e Bedrit mbaroi, luftëtarët e rinj në moshë shpejtuan për të marrë shpërblimet prej të Dërguarit, por më të moshuarit thanë: "Edhe ne kemi pjesë (nga plaçka e luftës), sepse

ju mbështetëm. Nëse do t'ju vështirësohej gjendja, sigurisht që do të ktheheshit tek ne". Kështu, mes dy burrave prej ensarëve u hapën polemika për plaçkën e luftës.

Pas kësaj ngjarjeje zbriti ajeti për të cilin po flasim, i cili e theksoi qartësisht se plaçka e luftës i takonte të Dërguarit dhe ai kishte të drejtën të vepronte si të donte me të. I Dërguari i All'llahut e ndau në mënyrë të barabartë atë mes myslimanëve dhe urdhëroi që ata të pajtoheshin mes tyre.¹

Komentimi

Siç e përmendëm edhe në shkakun e zbritjes, ajeti në fjalë zbriti pas luftës së Bedrit. Ai flet për plaçkën e luftës dhe qartëson dispozitën e gjerë islame në mënyrë të përgjithshme, duke iu drejtuar Profetit (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe familjen e tij*) me fjalët: **"Të pyesin ty (o Muhammed) për plaçkën e luftës. Thuaj: 'Plaçka e luftës i përket All'llahut dhe të Dërguarit...'"**

Duke u bazuar mbi këtë, ajeti vazhdon: **"...Prandaj, frikësojuni All'llahut, rregulloni marrëdhëniet midis jush dhe bindjuni All'llahut dhe të Dërguarit të Tij, nëse jeni besimtarë të vërtetë."** Pra, besimi nuk është vetëm me fjalë, por është bindje ndaj All'llahut dhe të Dërguarit pa kufizim dhe kusht për të gjitha çështjet e jetës, e jo vetëm për plaçkën e luftës.

¹ Tefsiri "Mexhmaul Bejjan", fundi i ajetit në fjalë. "Biharul Anuar", vëll. 19, f. 211.

Ç'është "El Enfal" ?

"El Enfal", në origjinë rrjedh prej rrënjës "*nefe*" sipas metrikës "*nefea*" dhe ka kuptimin "shtim". Kështu janë quajtur edhe namazet vullnetare *nafile*, sepse ato janë shtesë mbi namazet e obliguara. Kjo fjalë përdoret edhe për nipin, sepse ai është shtesë mbi bijtë.

Gjithashtu, "*neufel*" thuhet për atë që shton kur jep. Plaçkat e luftës u quajtën "*enfal*", sepse ato janë sasi prej të ardhurave (pasurive) shtesë që mbesin pa pronar dhe që bien në duart e luftëtarëve. Ose, për shkak se luftëtarët luftojnë për të triumfuar mbi armikun e jo për plaçkën e luftës dhe se plaçka e luftës është diçka shtesë që bie në duart e tyre.

Hulumtime

1- Edhe pse ajeti në fjalë ka zbritur mbi plaçkën e luftës, kuptimi i tij ka gjykim të tërësishëm dhe të përgjithshëm, që përmbledh të gjitha pasuritë shtesë, të cilat nuk kanë një pronar të veçantë. Në transmetimet e Ehli Bejtit (*Paqja qoftë mbi ta!*) thuhet se "enfal-i" ka kuptim të gjerë. Në disa transmetime të dy Imamëve Bakir dhe Sadik (*Paqja qoftë mbi ta!*) thuhet se "enfal" është ajo çka merret nga vendi i luftës pa luftë, që e lënë vetë pronarët e që quhet "*fej*" (dhuratë). Kjo lloj pasurie nuk ka trashëgues. Të tilla mund të jenë kopetë e mbretërve nëse nuk janë të rrëmbyera me forcë, si dhe zabelet dhe luginat, sepse ato i përkasin All'llahut

dhe të Dërguarit të Tij, dhe pas tij, zëvendësit të tij.¹

Edhe pse hadithi i lartpërmendur nuk flet për të gjithë plaçkën e luftës, në një hadith tjetër nga Imam Sadiku thuhet: *“Plaçka e luftës së Bedrit ishte e të Dërguarit në veçanti, por ai e ndau ndërmjet tyre me mirësinë e tij”*.²

Nga ato që përmendëm dalim në përfundimin se *“enfal”* (plaçka e luftës) në parim nuk kufizohet vetëm tek plaçka e luftës, por ajo përmbledh të gjitha pasuritë që nuk kanë një pronar të veçantë. Këto pasuri i përkasin All'llahut dhe të Dërguarit të Tij, si dhe atij që e pason çështjen e tij dhe pasardhësit të tij. Me fjalë të tjera, këto pasuri i takojnë qeverisë islame dhe shpenzohen në dobi të myslimanëve në përgjithësi.

Ajo çka është në këtë çështje se, ligji islam për plaçkën e luftës dhe pasuritë e tundshme, të cilat bien në duart e luftëtarëve myslimanë gjatë luftës, – siç do e shpjegojmë më gjerë në këtë sure – është i bazuar në dhënien e katër të pestave të kësaj pasurie luftëtarëve myslimanë dhe si kompensim për lodhjen e tyre.

Mbi këtë bazë, plaçkat e luftës përfshihen brenda konceptit të përgjithshëm të *enfal-it*, që në origjinë janë pronë e qeverisë islame. Dhënia e katër të pestave për luftëtarët, është dhuratë dhe shpërblim nga ana e saj (qeverisë islame).

2- Mund të mendohet se ajeti për të cilin po flasim, nuk pajtohet me ajetin e dyzet e një të kësaj sureje, ku thuhet: **“Ta dini se çfarëdo që të fitoni si plaçkë lufte, një e pesta i takon All'llahut, të Dërguarit...”**. Sipas ajetit, katër të pestat e mbetura u takojnë luftëtarëve myslimanë.

Nga ajo që përmendëm më lart, del qartë se në origjinë, të

¹ Tefsiri “Kenzul Irfan”, vëll 1, f. 254.

² Tefsiri “Kenzul Irfan”, vëll 1, f. 254.

gjitha plaçkat e luftës i përkasin All'llahut dhe të Dërguarit të Tij dhe dhënia e katër të pestave për luftëtarët është një lloj mirësie dhe dhurate. E thënë ndryshe, qeveria islame i dhuron katër të pestat prej të drejtave të saj për luftëtarët. Kështu, nuk ka asnjë papajtueshmëri ndërmjet dy ajeteve.

Gjithashtu, na tregohet qartë se ajeti i një të pestës (*khums-it*), nuk e abrogon (shfuqizon) ajetin e “*enfal-it*” – siç e perceptojnë atë disa prej komentuesve, por secili prej tyre mbetet në pozitën e tij.

3– Siç e lexuam në shkakun e zbritjes, ajeti zbriti si përgjigje ndaj mospajtimit (zënkës) që ndodhi ndërmjet disa prej ensarëve mbi plaçkën e luftës. Ajeti e qartësoi në formë të prerë se këto plaçka nuk i takojnë askujt tjetër përveç All'llahut dhe të Dërguarit të Tij, duke i urdhëruar më pas myslimanët që t'i rregullojnë marrëdhëniet ndërmjet tyre.

Rregullimi i marrëdhënieve, gjetja e mirëkuptimit dhe heqja e hidhërimit dhe e urrejtjes prej zemrave të myslimanëve si dhe zëvendësimi i tyre me dashuri, është nga çështjet më të rëndësishme islame.

Në gjuhën arabe, fjala “*dhat*” nënkupton ndërtimin dhe bazën e diçkaje, ndërsa fjala “*bej'jin*” nënkupton rregullimin e lidhjeve, fuqizimin e marrëdhënieve dhe heqjen e elementëve të përçarjes e të hipokrizisë.

Mësimet islame i kanë dhënë shumë rëndësi kësaj çështjeje, saqë e konsiderojnë prej adhurimeve më të dobishme.

Prijësi i besimtarëve, Aliu (*Paqja qoftë mbi të!*), pasi u godit me shpatë prej Ibn Mulxhimit, në fund të këshillave u thotë dy djemve të tij: “*Kam dëgjuar gjyshin tuaj, të Dërguarin e All'llahut, të thotë: Rregullimi i marrëdhënieve ka mirësi më shumë sesa namazi dhe*

agjërimi në përgjithësi.”¹

Në librin “El Kafij” transmetohet se Imam Sadiku (Paqja qoftë mbi të!) ka thënë: “Sadakaja që e do All’llahu është rregullimi i marrëdhënieve ndërmjet njerëzve nëse janë të përçarë dhe afrimi ndërmjet tyre nëse janë të larguar”.²

Në librin e lartpërmendur transmetohet gjithashtu se vetë ai i ka thënë Mufdilit: “Nëse sheh përçarje ndërmjet dy prej pasuesve tanë, atëherë bashkoji ata me pasurinë time”.³

Kështu, në disa transmetime lexojmë se Ebu Hanife Sabikul Haxh ka thënë: “Ndërkohë që unë dhe dhëndri im kishim polemika (zënka) për trashëgiminë, para nesh kaloi Mufdili, i cili qëndroi për disa çaste e më pas na tha: ‘Ejani në shtëpinë time’. Shkuam dhe ai na pajtoi me njëri-tjetrin me katërqind dirhemë që na i dha prej vetes. Pasi u pajtuam, ai na tha: ‘Dijeni se këto nuk janë nga pasuria ime, por ishte Ebu Abdullah ai që më tha se nëse dy nga shokët tanë kanë mosmarrëveshje për ndonjë çështje, t’i pajtoja ata nëpërmjet pasurisë së tij. Pra, këta dirhemë janë nga pasuria e Ebu Abdullahut (Paqja qoftë mbi të).’⁴

Arsyeja e vënies së theksit në çështjet shoqërore është sepse madhështia, aftësia dhe krenaria e *Ymetit* nuk mund të arrihet veçse nën dritën e mirëkuptimit dhe të bashkëpunimit. Nëse nuk arrihet rregullimi i marrëdhënieve dhe nëse nuk mbyllen polemikat dhe grindjet, atëherë armiqësia dhe urrejtja do të përhapen gradualisht në zemra dhe *Ymeti* i fortë e i bashkuar do të shndërrohet në grupime sporadike rivale, do të dobësohet përballë armiqve dhe rrethanave (ngjarjeve) dhe do të vihen në

¹ “Nehxhul Belaga”, mesazhi 47; “Usul El Kafi”, vëll. 7, f. 51.

² “Usul El Kafij”, vëll. 2, f. 209, kapitulli “Pajtimi mes njerëzve”.

³ Po aty.

⁴ Po aty.

rrezik çështjet e adhurimit, të tilla si: namazi dhe agjërimi, deri tek Kur'ani, siguria dhe vazhdimësia e tij.

Kështu, Sheriati (ligji) Islam e ka obliguar rregullimin e marrëdhënieve në disa prej etapave të tij. Për këtë, ai ka lejuar edhe shpenzimin nga buxheti *Bejtil Mal*. Këtë gjë e ka rekomanduar edhe në etapat e tjera të tij, të cilat nuk kanë lidhje të drejtpërdrejtë me fatin e myslimanëve.

Ajetet 2 - 4

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ
 آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يُقِيمُونَ
 الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٣﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا هُمْ
 دَرَجَتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾

"Besimtarë të vërtetë janë vetëm ata, zemrat e të cilëve, kur përmendet All'illahu, fërgëllojnë dhe, kur u lexohen shpalljet e Tij, u forcohet besimi dhe vetëm te Zoti i tyre mbështeten."

" ata që falin namazin dhe japin prej asaj që Ne ua kemi dhënë."

"Njëmend, ata janë besimtarë të vërtetë. Ata do të kenë shkallë përnderimi te Zoti i tyre, falje dhe furnizim bujar."

Komentimi

Pesë cilësi të veçanta të besimtarëve

Në ajetin e mësipërm bëhej fjalë për besimin në All'illahun, bindjen ndaj Tij dhe bindjen ndaj të Dërguarit të Tij, pas grindjes me fjalë që ndodhi ndërmjet disa myslimanëve për plaçkën e luftës.

Për ta plotësuar këtë çështje, ajetet për të cilat po flasim, përmendin cilësitë e besimtarëve me vërtetësi në disa fjalë të shkurtra, por kuptimplota.

Në këto ajete, teksti fisnik i Kur'anit tregon pesë cilësi të dallueshme tek besimtarët: tre cilësi morale, shpirtërore dhe të brendshme dhe dy të tjera të natyrës praktike dhe të jashtme.

Tre të parat janë ndjenja e përgjegjësisë, e besimit dhe mbështetja. Ndërsa dy të tjerat janë lidhja me All'llahun dhe me krijesat e All'llahut të Madhëruar.

Në fillim, ajeti thotë: **"Besimtarë të vërtetë janë vetëm ata, zemrat e të cilëve, kur përmendet All'llahu, fërgëllojnë..."**

Fjala *"el uexhel"* nënkupton gjendjen e frikës që kaplon njeriun, e cila buron nga dy gjëra: ajo mund të lindë gjatë perceptimit të përgjegjësisë dhe moskryerjes së detyrave të domosdoshme, që njeriu duhet t'i kryejë në formën më të plotë, duke iu bindur urdhrit të All'llahut të Lartësuar; ose mund të lindë gjatë njohjes së madhësisë së All'llahut e të pozitës së Tij dhe drejtimit tek ekzistenca e Tij absolute që nuk ka fund dhe te e madhësisë së Tij, që nuk ka kufij.

Për ta qartësuar këtë: Një njeriu mund t'i mundësohet për t'u takuar me një person madhështor, i cili - me të vërtetë - e meriton madhështimin në të gjitha aspektet. Ai njeri që niset për t'u takuar me atë person madhështor mund ndikohet nga ajo pozite dhe madhështi, ku mund të ndiejë një lloj frike në brendinë e tij dhe i shqetësohet zemra. Madje, kur do të flasë ai meket nga goja dhe mund të harrojë se çfarë donte të fliste, edhe pse personi madhështor e do këtë njeri dhe i do të gjithë të tjerët dhe nuk vepron asgjë që për t'u shqetësuar.

Kjo frikë, ky shqetësim dhe ankth buron nga madhështia e atij personi. Për këtë, Kur'ani fisnik thotë: **"Sikur këtë Kur'an t'ia**

shpallnim ndonjë mali, ti do ta shihje atë (mal) të përlurur dhe të copëtuar nga frika e All'Ilahut...”¹

Ashtu siç lexojmë edhe në një ajet tjetër, ku All'Ilahu i Madhëruar thotë: **“...Në të vërtetë, nga robërit e Tij, All'Ilahut i frikësohen vetëm dijetarët...”²**

Kështu që marrëdhëniet bazohen gjithashtu, edhe mes diturisë dhe frikës. Bazuar në këtë, është e gabueshme ta konsiderojmë bazën e frikës dhe të ankthit vetëm për shkak të moskryerjes së detyrave të kërkuara.

Më pas, ajeti tregon cilësinë e dytë të besimtarëve duke thënë: **“...dhe, kur u lexohen shpalljet e Tij, u forcohet besimi...”** Zhvillimi dhe integrimi janë veçori të të gjitha krijesave të gjalla. Krijesa që ka humbur zhvillimin dhe integrimin, ose mund të jetë e vdekur ose është në rrugën e saj drejt vdekjes. Ndërsa besimtarët, në të vërtetë, kanë besim të gjallë. Ky besim rritet ditë pas dite nga furnizimi me ajetet e All'Ilahut të Lartësuar. Lulet dhe sythet e këtij besimi çelin dhe japin frutat e tyre. Besimtarët nuk janë si të vdekurit, të ngrirë dhe pa lëvizje, por në çdo ditë të re, ata kanë ide të reja dhe cilësitë e tyre ndriçojnë vazhdimisht.

Cilësia e tretë e këtyre besimtarëve është se ata i mbështeten vetëm All'Ilahut të Lartësuar. All'Ilahu i Madhëruar thotë në Kur'an: **“...dhe vetëm te Zoti i tyre mbështeten...”**. Ata kanë horizont të gjerë dhe mendje të shëndoshë. Ata e njohin dobësinë e të gjitha krijesave, sado që ato në aparence janë të forta dhe të fuqishme. Për këtë, ata refuzojnë përluljen dhe mbështetjen në çdo gjë përveç All'Ilahut të Madhëruar. Ata janë të vetëdijshëm e të bindur se prej Tij furnizohen me fuqi dhe prej Tij kërkojnë

¹Sure “El Hashr”, 21.

²Sure “El Fatir”, 28.

plotësimin e nevojave të tyre.

Nuk duhet ta konceptojmë gabim mënyrën e mbështetjes (*et teuekel*). Disa mendojnë se mbështetja (*et teuekelu*) nënkupton moszbatimin e ligjeve të shkaqeve dhe largimin nga të punuarit. Pas përmendjes së cilësive shpirtërore të besimtarëve të vërtetë, ajeti vazhdon: **“Të cilët falin namaz dhe japin nga ajo që u kemi dhënë.”**

Ata veprojnë mbi bazën e ndjenjës së përgjegjësisë dhe njohjes së vërtetë të vullnetit të All'llahut. Besimi i thellë dhe mbështetja e plotë e tyre te Krijuesi janë shkak i forcimit të lidhjes me Krijuesin e Madhëruar edhe në vepra. Kjo lidhje praktike e vepruese e tyre duket qartë me faljen e namazit dhe me dhënien e zekatit.

Shprehja **“falin namaz”**, nuk është një referencë vetëm për kryerjen e përhershme të namazit prej tyre, por tregon se ata e kryejnë faljen në mënyrë që namazi t’ua forcojë bazat e tyre në shoqëri dhe në çdo vend. Ndërsa shprehja **“nga ajo që u kemi dhënë”**, ka një kuptim të gjerë. Ajo përmbledh të gjitha dhuntitë morale dhe materiale të tyre; ata japin nga të gjitha ato që u ka dhuruar All'llahu i Madhëruar, nga pasuria, dituria, pozita dhe grada shoqërore.

Ajetit i fundit, prej ajeteve në fjalë, sqaron pozitën e këtyre besimtarëve dhe gradën e tyre tek All'llahu i Lartësuar dhe se çfarë shpërblimi madhështor i pret ata. Në fillim thuhet: **“Njëmend, ata janë besimtarë të vërtetë...”**

Më pas, ajeti përmend tre lloje shpërblimi për ta: **“...Ata do të kenë shkallë përnderimi te Zoti i tyre...”**

Këto grada janë të paqarta. Sasia dhe rangu i tyre nuk është përcaktuar, çka tregon se bëhet fjalë për grada të larta fisnike.

Besimtarët, përveç gradave të tyre, kanë edhe mëshirë nga

All'lahu i Lartësuar: **“falje dhe furnizim bujar.”**

Çështja është se ne myslimanët që pretendojmë zbatimin e Islamit, e akuzojmë Kur'anin dhe Islamin me injorancën tonë, se ata të dy janë shkaku i prapambetjes dhe i rënies. Po si do të ishte gjendja nëse ne do të zbatonim vetëm përmbajtjen e këtyre ajeteve për të cilat po flasim mbi vetet tona, që japin cilësitë e myslimanëve të vërtetë, e të mos i mbështeteshim askujt, por të fillonim çdo ditë një fazë të re të besimit dhe të njohurive, të ndienim gjithmonë përgjegjësinë për të forcuar marrëdhëniet tona me All'lahun dhe robërit e Tij (njerëzit), e të shpenzonim atë që na e ka dhuruar All'lahu i Madhëruar në rrugën e përparimit të shoqërisë?!

Gjithashtu, është e rëndësishme të përmendim se besimi ka fazat dhe gradat e tij. Në disa faza, ai mund të jetë i dobët, saqë prej tij nuk duket asnjë gjë në praktikë, ose të jetë i helmuar me shumë të këqija. Por besimi i fortë dhe i rrënjosur është e pamundur që të mos jetë i qëndrueshëm. Ajo që thonë disa se veprimi nuk është pjesë e besimit, është vetëm mendimi i tyre, i cili është i ulët rreth besimit.

Ajetet 5 - 6

كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَرِهُونَ
تُجَدِّدُ لَوْنَكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ

يَنْظُرُونَ ﴿٦﴾

"Zoti yt të nxori nga shtëpia jote për të Vërtetën edhe pse kjo nuk i pëlqeu një grupi prej besimtarëve."

"Ata polemizojnë me ty për të vërtetën, e cila u ishte bërë e qartë, sikur të ishin duke u çuar drejt vdekjes së sigurt."

Komentimi

Në ajetin e parë të kësaj sureje lexuam se disa myslimanë të rinj në fe, ishin të pakënaqur me mënyrën e ndarjes së plaçkës së luftës së Bedrit (në njëfarë mase).

Në këto dy ajete, All'llahu i Lartësuar u thotë atyre se kjo nuk është hera e parë që e urrenin (nuk e pëlqenin) një gjë, edhe pse në të kishte mirësi për ta, siç ishte në origjinë çështja në luftën e Bedrit; në atë rast, ata ishin të pakënaqur në fillim të çështjes, por ata e panë se kjo betejë përfundoi në të mirën e Islamit dhe të myslimanëve.

Kështu, dispozitat e All'llahut nuk duhen parë e zbatuar me vizione të ngushta e të kufizuara, por duhet t'u bindemi, në mënyrë që të përfitohet prej rezultateve të tyre përfundimtare.

Ajeti i parë nga dy ajetet në fjalë tregon se pakënaqësia e disa

myslimanëve për ndarjen e plaçkës së luftës, i përngjan daljes tënde nga Meka ku disa prej besimtarëve nuk ishin të kënaqur me këtë dalje: **"Zoti yt të nxori nga shtëpia jote për të Vërtetën edhe pse kjo nuk i pëlqeu një grupi prej besimtarëve."**

Shprehja "në emër të së Vërtetës", është tregues se dalja nga Meka u bë në përputhje me Shpalljen e All'llahut. Rezultati i këtij largimi ishte arritja e së vërtetës dhe stabiliteti i shoqërisë islame, por këta individë nuk shohin përtej pamjes së jashtme të çështjeve. Në lidhje me këtë, në ajet thuhet:

"Ata polemizojnë me ty për të Vërtetën, e cila madje u bë e qartë, sikur t'i shpie në vdekje, e ata vdekjen e shihnin haptazi."

Ngjarjet e mëpasme treguan se ata kishin gabuar në përllogaritjet e tyre, se frika e shqetësimi i tyre ishte i pabazë dhe se kjo betejë (e Bedrit) u dha mysllimanëve një fitore të ndritshme. Duke qenë se e dëshmuuan një rezultat të tillë, atëherë përse polemizojnë në të vërtetën dhe i zgjasin gjuhët e tyre me kundërshtim?!

Fraza **"një grupi prej besimtarëve"** tregon se:

Së pari, kjo zënkë ose polemikë nuk lindi si pasojë e hipokrizisë apo mosbesimit, por nga dobësia e besimit dhe e mungesës së një vështrimi të thellë në çështjet islame.

Së dyti, ata që polemizuan për plaçkën e luftës ishin një pakicë prej besimtarëve, sepse shumica e tyre iu bindën urdhrit të të Dërguarit të All'llahut dhe iu përgjigjën atij.

Ajetet 7 - 8

وَإِذْ يَعِدُكُمُ اللَّهُ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ أَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ وَيُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُحَقِّقَ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ ﴿٧﴾ لِيُحَقِّقَ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ﴿٨﴾

"All'Ilahu ju premtoi fitoren mbi njërin prej dy grupeve, që ai të ishte i juaji. Ju dëshironit që grupi i paarmatosur të ishte i juaji, ndërsa All'Ilahu dëshironte të përmbushte premtimin e Tij dhe t'ua zhdukte rrënjët mohuesve."

"Për ta bërë të Vërtetën ngadhënjyese dhe për ta zhdukur të pavërtetën edhe pse keqbërësit e pafe e urrejnë këtë."

E para përballje e armatosur midis Islamit dhe mohimit

Në ajetet e mësipërme flitej për betejën e Bedrit, ndërsa në ajetet që janë objekt studimi tregohen detaje për shumë aspekte të rëndësishme të kësaj beteje, në mënyrë që të frymëzohen myslimanët me të vërtetat e provuara në të kaluarën e afërt dhe t'i marrin ato si mësim e këshillim.

Për t'i qartësuar dy ajetet që po trajtojmë si dhe ajetet në vijim, fillimisht duhet të hedhim dritë mbi atë çka ndodhi në këtë betejë vendimtare, si u bë kjo përballje e parë e armatosur dhe kjo

përpyekje islame përballë armikut të hidhur, në mënyrë që të kuptojmë hollësitë që jepen në ajetet fisnike në lidhje me të.

Sipas historianëve, hadithologëve dhe komentuesve, Lufta e Bedrit filloi kur Ebu Sufjani, i pari i Mekës, po kthehej me një karvan të rëndësishëm tregtar, të përbërë prej dyzet personave. Ky karvan ishte nisur nga Shami (Siria) në drejtim të Medines dhe mbante me vete një pasuri prej pesëdhjetëmijë dinarësh.

I Dërguari i All'llahut (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe familjen e tij*) i urdhëroi shokët e tij që të përgatiteshin dhe të merrnin masa për t'u përballur me këtë karvan të madh, që mbarte shumicën e kapitalit të armikut dhe ta konfiskonin atë. Kështu, armiku u godit ekonomikisht, goditje e cila do të pasohej edhe nga ajo ushtarake.

I Dërguari (*Paqja dhe bekimet e All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) dhe shokët e tij kishin të drejtë në këtë fushatë apo sulm, sepse kur myslimanët patën emigruar nga Meka për në Medine, banorët e Mekës ua patën konfiskuar shumë prej pasurive të tyre. Nga ky konfiskim, ata pësuan humbje të mëdha . Kështu që, ata kishin të drejtë që ta rikthenin atë humbje.

Përveç kësaj, përgjatë trembëdhjetë vjetëve që i Dërguari i All'llahut dhe shokët e tij qëndruan në Mekë, banorët e Mekës nuk kursyen asgjë për t'i dëmtuar ata sa më shumë. Ata deshën që ta eliminonin të Dërguarin duke i ngritur kurthe. Një armik si Ebu Sufjani nuk kishte për të heshtur ndaj të Dërguarit dhe thirrjes së tij, ndonëse ky i fundit emigroi në Medine. Sigurisht, dihej se në të ardhmen, ai do të përgatitej për t'u përballur me të Dërguarin e All'llahut dhe për ta eliminuar atë.

Kështu, myslimanët shpejtuan në konfiskimin e kapitalit të mekasve, në mënyrë që t'i shkatërronin bazat e ekonomisë së tyre

dhe t'i jepnin vetes mundësinë e përgatitjes ushtarake dhe ekonomike për t'u përballur me armikun në të ardhmen.

Një hap i tillë ndërmerret në të gjitha fushatat ushtarake, të hershme e të reja. Ai që e sheh mësymjen e të Dërguarit të All'llahut drejt karvanit të Ebu Sufjanit si një lloj bastisjeje, duke mos i marrë në konsideratë ngjarjet e ndodhura më parë, mund të jetë ose injorant, që nuk i di rrënjët e çështjeve historike në Islam, ose tendencioz që dëshiron modulimin e ngjarjeve historike.

Sido që të jetë, Ebu Sufjani u vu në dijeni nga pasuesit dhe shokët e tij për përgatitjen e të Dërguarit për t'u përballur me karvanin e tij. Për këtë, Ebu Sufjani dërgoi me shpejtësi një lajmës drejt Mekës, për t'i lajmëruar banorët e saj mbi atë çka do të ndodhte me karvanin.

I këshilluar nga Ebu Sufjani, korrieri shkoi në Mekë në një gjendje provokuese. Ai çau hundën e kafshës së tij dhe ia preu veshët. Koka e kafshës u mbulua nga gjaku. Pas kësaj, korrieri grisi rrobat e tij dhe i hypi kafshës së prapthi, në mënyrë që të tërhiqte vëmendjen e njerëzve nga çdo anë. Kur hyri në Mekë, ai filloi të thërriste duke thënë: *"Shpejtoni për te karvani juaj! Nxitoni për te karvani, edhe pse nuk besoj se do të mund të arrini në kohën e duhur, sepse Muhammedi dhe disa nga burrat që tradhtuan fenë tuaj, kanë dalë nga Medina për t'u përballur me karvanin tuaj"*.

Në atë kohë, Atike, e bija e Abdul Mutalibit dhe halla e të Dërguarit (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe familjen e tij*), kishte parë një ëndërr të frikshme e të habitshme, e cila u përhap në gojën e njerëzve duke ua shtuar atyre shqetësimin. Këtë ëndërr ajo e pa tre ditë para ardhjes së lajmësit të Ebu Sufjanit në Mekë. Në ëndërr, asaj iu duk sikur dikush thërriste: *"O njerëz, shpejtoni tek të vrarët tuaj!"* Më pas, asaj iu bë sikur ai njeri u ngjit në majë të malit Ebi Kubejs dhe mori një gur të madh, të cilin e

hodhi. Guri u copëtua në ajër dhe copëzat e tij ranë në të gjitha shtëpitë e kurejshëve. Pas kësaj, ajo pa në ëndërr sikur lugina e Mekës kullonte gjak.

Ajo u zgjua nga gjumi e trembur dhe e frikësuar dhe ia tregoi ëndrrën vëllait të saj, Abbasit. Nga tmerri i kësaj ëndrre u shtangën të gjithë.

Por kur Ebu Xhehlit ia treguan atë, ai tha: *“Atikeja nuk ka parë ëndërr, por ajo është Profete e dytë ndër bijtë e Abdul Mutalibit. Pasha Latin dhe Uzën (puta që adhuronin kurejshët), do të presim tre ditë, e nëse është e vërtetë ajo që ka parë, atëherë ajo do të ndodhë; në të kundërt, ne do të shkruajmë një akt, ku do të deklarojmë se ndër arabët nuk ka shtëpi me burra e gra më gënjeshtarë sesa bijtë e Hashimit”*.

Por pa kaluar ende dita e tretë, ndodhi ngjarja e lajmësit, e cila e tronditi Mekën dhe banorët e saj.

Megenëse shumica e banorëve të Mekës ishin pjesë në këtë karvan, u përgatitën menjëherë dhe u nisën drejt karvanit me një numër prej nëntëqind e pesëdhjetë luftëtarësh, shtatëqind devesh dhe njëqind kuajsh. Ushtria udhëhiqej nga Ebu Xhehli. Nga ana tjetër, në mënyrë që të shpëtonin nga përballja me të Dërguarin dhe shokët e tij, Ebu Sufjani me karvanin e vet e ndryshuan udhën dhe u drejtuan me shpejtësi për nga Meka.

I Dërguari i All'Ilahut (*Paqja dhe bekimi i All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij*) iu afrua Bedrit (zonë mes Mekës dhe Medines) me një grup prej treqind e trembëdhjetë burrash. Ai ishte lajmëruar tashmë, se Ebu Xhehli dhe ndjekësit e tij po vinin nga Meka që të luftonin me të.

I Dërguari i All'Ilahut u këshillua me shokët e tij për të vendosur se ç'hap do të ndërmerrenin: A do të ndiqnin karvanin e të konfiskonin mallin e tij, apo do të përgatiteshin për t'u përballur me ushtrinë e armikut? Një grup prej shokëve të tij

propozuan që të luftonin me armikun, ndërsa grupi tjetër kundërshtuan, duke thënë se ata kishin dalë për të marrë pasurinë e karvanit.

Në fakt, e vërteta ishte pikërisht ashtu. Ata kishin dalë pikërisht për atë shkak nga Medina. I Dërguari dhe shokët e tij nuk ishin të vendosur për t'u përballur me ushtrinë e Ebu Xhehlit, e madje nuk ishin të përgatitur për atë gjë, ndërkohë që Ebu Xhehli ishte i gatshëm për luftë.

Paqartësia ndërmjet dy grupeve u shtua, sidomos pasi ata mësuan se ushtria e armikut ishte sa trefishi i tyre dhe se arsenali i tyre ishte tre herë më i madh. Por Profeti pranoi mendimin e parë, pra luftën me armikun. Kur të dyja ushtritë dolën përballë njëra-tjetrës, armiqtë nuk e besuan se myslimanët ishin aq të paktë në numër, duke menduar se ata ishin fshehur diku dhe do t'i sulmonin gjatë përballjes. Kështu, ata dërguan dikë që të vëzhgonte situatën. Lajmësi u kthye dhe u tregoi atyre se myslimanët nuk ishin më shumë se ç'dukeshin.

Siç e përmendëm më lart, një grup prej myslimanëve ishin të shqetësuar dhe ngulmonin që të mos luftonin me ushtrinë e armikut, sepse nuk gjendej balancë mes shokëve të Profetit dhe atyre të Ebu Xhehlit! Por i Dërguari i qetësuar prej premtimit të All'lahut, u tha: *"All'lahu ma premtoi njërin prej dy grupeve dhe Ai nuk e thyen premtimin. Pasha All'lahun, unë po e shoh me sytë e mi fundin e Ebu Xhehlit dhe të një grupi prej shokëve të tij!"*

Më pas, i Dërguari i All'lahut i urdhëroi shokët e tij që të drejtoheshin drejt pusit të Bedrit (Bedër – në origjinë, ky pus mban emrin e një burri nga fisi Xhuhejne që e ka hapur atë. Edhe toka rreth tij u quajt gjithashtu me emrin Bedër).

Gjatë kësaj kohe, Ebu Sufjani pati mundësi të largohej me karvanin e tij nga rreziku që i kanosej. Ai iu drejtua Mekës nga

rruga e bregdetit të Detit të Kuq, një rrugë kjo e parrahur, nga ku u dërgoi një lajmës kurejshëve e u tha se All'Ilahu e kishte shpëtuar karvanin e tyre dhe se nuk e shihte si të përshtatshme përballjen me Muhammedin në ato rrethana. Por Ebu Xhehlit nuk i pëlqeu propozimi i Ebu Sufjanit dhe u betua në Latin dhe Uzën (idhuj që i adhuronin) se ai do të përballej me Muhammedin dhe se do të hynte në Medine për t'i ndjekur shokët e të Dërguarit e për t'i zënë rob e se do të kthehej me ta në Mekë, në mënyrë që fitorja të merrej vesh nga të gjithë.

Më në fund, ushtria e kurejshëve arriti në tokën e Bedrit dhe ata dërguan shërbëtorët e tyre për të mbushur ujë në pus. Aty, ata u zunë robër nga shokët e të Dërguarit të All'Ilahut dhe i çuan tek ai për t'i marrë në pyetje. I Dërguari i pyeti: "*Kush jeni ju?*" Ata i thanë: "*Jemi skllëvër të kurejshëve*". I Dërguari i pyeti sërish: "*Sa vetë janë ata?*" Shërbëtorët u përgjigjën: "*Nuk e dimë*". I Dërguari i All'Ilahut i pyeti për së treti: "*Sa deve therin çdo ditë?*" Ata thanë: "*Nëntë deri në dhjetë*".

I Dërguari i All'Ilahut (*Paqja dhe bekimi i All'Ilahut qofshin mbi të dhe familjen e tij!*) tha: "*Ata janë nëntëqind deri në njëmijë (çdo njëqind vetë ushqehen me një deve)*".

Atmosfera u bë e trishtë dhe ndër myslimanët kaploi frika dhe vetmia. Nga ana tjetër, ushtria e kurejshëve ishte e armatosur deri në dhëmbë. Ata kishin ushqime dhe ishin të përgatitur. Gratë u thurnin poezi dhe këngëtares e tyre i këndonin entuziazmit dhe guximit. Ushtria e Ebu Xhehlit e shihte veten para një grupi të vogël njerëzish dhe nuk e besonin se ata do të dilnin në fushën e betejës.

Kur i Dërguari i All'Ilahut (*Paqja dhe bekimi i All'Ilahut qofshin mbi të dhe familjen e tij!*) pa se shokët e tij ishin të pakët dhe ndoshta

nuk flinin natën nga frika, ndërkohë që të nesërmen do të përballeshin me armikun me moral të rënë, ai u tha atyre atë çka i kishte premtuar All'llahu: *“Mos u trishtoni që numri juaj është i pakët, sepse All'llahu do t'ju fuqizojë me engjëj”*. Kështu, ai ua qetësoi zemrat e ata fjetën të qetë duke shpresuar në fitoren mbi armikun e tyre.

Një problem tjetër që kishin shokët e të Dërguarit, ishte se toka e Bedrit nuk bënte për betejë, sepse ajo kishte shumë rërë. Atë natë ra shi dhe kështu ata përfituan duke u larë e duke marrë abdes. Pas shiut, toka u forcua dhe u bë e përshtatshme për betejë.

Në mënyrë krejt të habitshme, shiu në anën e armikut ra me aq shumë rrebesh, sa që i hutoi dhe i shqetësoi ata.

Shokët e të Dërguarit të All'llahut u informuan nga lajmësit e tyre, të cilët kishin vrojtuar gjendjen e armikut, se ndonëse kishte mjete të shumta ushtarake, ushtrinë e kurejshëve e kishte kapluar një frikë e paimagjinueshme, sikur All'llahu i Lartësuar u kishte zbritur ushtri prej frike dhe vetmie (tmerri).

Në agim, ushtria e vogël myslimane u rreshtua me moral të lartë për t'u përballur me armikun e saj, por i Dërguari i All'llahut, për ta plotësuar argumentin dhe për të mos u lënë vend justifikimeve të kota, u dërgoi kurejshëve një përfaqësues nga ana e tij, për t'u thënë se ai nuk synonte luftën me ta dhe as nuk kishte dëshirë që ata të ishin grupi i parë që do të luftonte. Disa prej prijësve të kurejshëve ranë dakord me këtë propozim dhe deshën të bënin paqe, por Ebu Xhehli u përmbajt dhe refuzoi me forcë.

Në fund u ndez zjarri i luftës. Trimat e Islamit u përballën me ushtrinë e politeizmit dhe të mohimit. Ndër ta u dallua Hamzai, xhaxhai i të Dërguarit (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe familjen e tij!*) dhe Aliu, djali i xhaxhait të tij, i cili ishte luftëtari më i vogël në moshë. Ata të dy vranë çdonjërin prej

mohuesve nga kurejshët në dyluftim. Edhe ai moral që i kishte mbetur armikut pësoi goditje të rëndë. Ebu Xhehli dha urdhër për sulm. Ai kishte urdhëruar vrasjen e shokëve të të Dërguarit (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe familjen e tij!*) prej banorëve të Medines (ensarët) dhe kapjen peng të emigruesve (muhaxhirinëve) nga Meka. Atëherë, i Dërguari i All'llahut u tha shokëve të tij: *"Mbyllni sytë e shtrëngoni dhëmbët dhe mos i nxirrni shpatat pa ju dhënë leje unë"*.

Pas kësaj, mbi armikun fryu një erë e stuhishme. Myslimanët sulmonin armikun dhe erërat nga pas tyre përplaseshin me ta. Myslimanët qëndruan në luftë derisa vranë shtatëdhjetë vetë prej politeistëve (ndër ta ishte edhe Ebu Xhehli) dhe zunë rob shtatëdhjetë të tjerë. Ai grup u mund dhe u largua, ndërsa nga myslimanët u vranë vetëm pak veta. Kjo luftë ishte e para përballje e armatosur mes myslimanëve dhe armiqve të tyre prej Kurejshëve, e cila përfundoi me fitore të thellë të myslimanëve.¹

Komentimi

Pasi e trajtuam në mënyrë të përmbledhur atë çka ndodhi në Luftën e Bedrit, i kthehemi për së dyti komentimit të dy ajeteve të mësipërme.

Në ajetin e parë flitet rreth premtimit të All'llahut të Lartësuar për fitore në luftën e Bedrit. Në ajet thuhet: "**All'llahu ju**

¹ Për më shumë qartësim, shih tefsiret "Nuruth Thakalejn", vëll 2, f. 121- 137; "Mexhmaul Bejjan", vëll. 4, f. 521, 523 si dhe ato që përmendëm me përmbledhje dhe shkurtime.

premtoi fitoren mbi njërin prej dy grupeve, që ai të ishte i juaji..."

Por, për shkak të frikës nga humbjet, rreziqet dhe sprovat e luftës, ju nuk e dëshironit atë: **"...Ju dëshironit që grupi i paarmatosur të ishte i juaji..."**

Në disa transmetime thuhet se i Dërguari i All'Ilahut u tha atyre: *"Njëri prej dy grupeve është i juaji, ose karvani ose ushtria"*.¹ Fjala *"el 'Ijr"* do të thotë *"karvan"*, ndërsa *"nefijr"* ka kuptimin *"ushtri"*.

Në ajet përmendet fjala *"sheuketun"* që simbolizon fuqinë dhe ka kuptimin e forcës. Origjina e kësaj fjale vjen nga *"sheuk"*. Fjala *"sheuketun"* është përdorur për majat e heshtave, dhe më pas për çdo lloj arme, meqenëse ajo përfaqëson forcën, aftësinë dhe intensitetin.

Duke u bazuar mbi këtë, fjala *"dhate sheuke"* ka kuptimin: *"një grup i armatosur"*, ndërsa *"gajri dhathi sheuke"* ka kuptimin: një grup i paarmatosur, edhe sikur në mesin e tyre të ketë të armatosur, por ata janë aq të pakët saqë nuk merren parasysh.

Pra, në mesin e tyre kishte prej atyre që dëshironin të përballëshin me armikun në një përballje të paarmatosur, çka nënkuptonte konfiskimin e kapitalit të tregtisë së tyre. Ata dëshironin qetësinë dhe dobhtë materiale, por lufta e vërtetoi pas mbarimit të saj, se mirësia mund t'i thyente forcat ushtarake të armikut, në mënyrë që të hapej rruga për fitore të mëdha në të ardhmen. Për këtë, ajeti më pas thotë: **"...ndërsa All'Ilahu dëshironte të përmbushte premtimin e Tij dhe t'ua zhdukte rrënjët mohuesve."**²

¹ "Biharul Anuar", vëll. 19, 214 dhe tefsiri "Mexhmaul Bejjan" rreth komentimit të ajeteve të mësipërme.

² Fjala *"el Dabir"* ka kuptimin e fundit të një gjëje. Duke u bazuar në këtë,

Duke u bazuar në këtë, ngjarja e Bedrit ishte një mësim i madh për myslimanët, ishte një mënyrë për të përfituruar për ngjarjet e mëpasme. Ajo u mëson se ata duhet të mendojnë për pasojat (fundin) e çështjeve dhe të mos jenë sipërfaqësorë e të veprojnë vetëm sipas interesave të momentit, ndonëse largpamësia shoqërohet zakonisht me vështirësi, ndërsa shkurtpamësia sjell dobi materiale dhe qetësi të përkohshme. Por në rastin e parë, në atë të largpamësisë, fitorja është e përgjithshme dhe e rrënjosur, ndërsa në rastin e dytë është sipërfaqësore dhe e përkohshme.

Mësimi që rrjedh nga ngjarja e Bedrit nuk vlen vetëm për myslimanët e asaj kohe, por edhe për ata të ditëve të sotme. Myslmanët e sotëm duhet të frymëzohen prej këtij mësimi kumtimplotë, të mos i lënë mënjane parimet themelore për shkak të problemeve dhe lodhjes e të mos i zëvendësojnë ato me gjëra dytësore, realizimi i të cilave kërkon pak lodhje.

Në fund të ajetit, çështja qartësohet edhe më shumë, ku thuhet: **"Për ta bërë të Vërtetën ngadhënjyese dhe për ta zhdukur të pavërtetën edhe pse keqbërësit e pafe e urrejnë këtë."**

A është ky ajet, vërtetues për atë çka është thënë në ajetin e mëparshëm, siç edhe shihet në pamje të parë, apo sjell një çështje të re?

Disa prej komentuesve, ndër të cilët edhe Fakhri Raziu në tefsirin e tij të madh dhe autori i librit "El Manar", kanë thënë: Në ajetin e mëparshëm, fjala "e vërteta" është treguese për fitoren e myslimanëve në luftën e Bedrit, ndërsa në ajetin që është objekt

kuptimi në këtë ajet "... dhe mohuesve t'ua zhdukë rrënjët" është shkullja e rrënjëve të tyre.

studimi, ajo tregon fitoren e Islamit dhe të Kur'anit, e cila ishte rezultat i fitores ushtarake në luftën e Bedrit. Kështu, në ato kushte të veçanta, fitorja ushtarake i parapriu fitores së Islamit dhe të myslimanëve.

Ajeti i mëparshëm tregon caktimin “legjislativ” të All'lahut, i cili ishte i dukshëm në urdhrat e të Dërguarit (*Paqja dhe bekimi i All'lahut qofshin mbi të dhe familjen e tij*), ndërsa ajeti i dytë tregon për rezultatin e këtij gjykimi dhe urdhri.

Ajetet 9 - 14

إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِأَلْفٍ مِّنَ
 الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ ﴿٩﴾ وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ
 قُلُوبُكُمْ ۚ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾
 إِذْ يُغَشِّيكُمُ الْتُّعَاسَ أَمَنَةً مِّنْهُ وَيُنْزِلُ عَلَيْكُمْ مِّنَ السَّمَاءِ مَاءً
 لِّيُطَهِّرَكُم بِهِ وَيُذْهِبَ عَنْكُم رِجْزَ الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ
 وَيُثَبِّتَ بِهِ الْأَقْدَامَ ﴿١١﴾ إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ
 فَثَبِّتُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا ۚ سَالِقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ
 فَأَضْرِبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ وَأَضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ﴿١٢﴾ ذَلِكَ
 بِأَنَّهُمْ شَاقُّوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۚ وَمَن يُشَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ اللَّهَ
 شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١٣﴾ ذَلِكَ فَذُوقُوهُ وَأَنَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابَ
 النَّارِ ﴿١٤﴾

"Ju kërkuat ndihmë nga Zoti juaj e Ai ju përgjigj: 'Unë do t'ju ndihmoj me një mijë engjëj të cilët do të vijnë njëri pas tjetrit.'"

"All'Ilahu e bëri këtë fitore si lajm të mirë, që të qetësohen zemrat tuaja me të. Fitorja vjen vetëm nga All'Ilahu. Me të vërtetë, All'Ilahu është i Plotfuqishëm dhe i Urtë."

"Ai bëri që ju të koteni në gjumë të lehtë si shenjë sigurie nga ana e Tij dhe lëshoi nga qielli shi, për t'ju pastruar nëpërmjet atij, për të larguar nga ju ndyrësinë e djallit dhe për t'i forcuar zemrat tuaja dhe këmbët."

"(Kujto o Muhammed) kur Zoti yt i frymëzoi engjëjt: 'Unë jam me ju, andaj forcojini ata që besojnë. Unë do të shtie frikë në zemrat e mohuesve, prandaj goditini në qafë dhe në të gjithë gishtërinjtë.'"

"E kjo, sepse ata dolën kundër All'Ilahut dhe të Dërguarit të Tij. Kushdo që del kundër All'Ilahut dhe të Dërguarit të Tij, ta dijë se All'Ilahu është ndëshkues i ashpër."

"(Ne u thamë atyre): 'Ky është ndëshkimi, provojeni atë. Dënimi i zjarrit i pret mohuesit.'"

Komentimi

Mësime të dobishme nga fusha e betejës

Në këto ajete flitet për momentet kritike të betejës së Bedrit dhe për mirësitë e shumta të Zotit që iu dhanë myslimanëve. Në këtë mënyrë, ata kultivojnë brenda vetes ndienjën e bindjes dhe të falënderimit, çka u shtron rrugën drejt fitoreve të reja.

Fillimisht, në ajet flitet për përforcimin e myslimanëve me

engjëj dhe thuhet: **"Ju kërkua ndihmë nga Zoti juaj..."**

Në disa transmetime thuhet se i Dërguari i All'Ilahut (*Paqja dhe bekimi i All'Ilahut qofshin mbi të dhe familjen e tij!*) kërkoi ndihmë dhe iu lut All'Ilahut bashkë me myslimanët. Ai i ngriti duart drejt qiellit duke thënë: *"O All'Ilahu im, ma jep mua atë që më ke premtuar! O All'Ilahu im, nëse shkatërrohet ky grup (besimtarët), nuk ke për t'u adhuruar në tokë".*¹

Pas kësaj lutjeje, atij i zbriti Shpallja: **"...e Ai ju përgjigj: 'Unë do t'ju ndihmoj me një mijë engjëj të cilët do të vijnë njëri pas tjetrit.'"**

Fjala *"murdifijn"* rrjedh nga *"el irdaf"*, që ka kuptimin e marrjes së një pozicioni pas diçkaje. Kuptimi në këtë ajet është që engjëjt e pasonin njëri-tjetrin gjatë zbritjes për të ndihmuar myslimanët.

Ky ajet mund të ketë edhe kuptimin se grupi i një mijë engjëjve pasohej nga grupe të tjera. Me këtë kuptim përputhet edhe ajeti 124 i sures *"Ali Imran"*, ku thuhet: **"Atëherë ti (Muhammed) u thoshe besimtarëve: 'A nuk ju mjafton ndihma e Zotit tuaj me tre mijë engjëj të dërguar?'"**

Në pamje të parë duket se numri i engjëjve në Bedër ka qenë një mijë; fjala *"murdifijn"*, njëri pas tjetrit, është cilësi e këtij njëmishi, dhe ajeti i sures *"Ali Imran"* ishte premtim për zbritjen e engjëjve më së shumti për të ndihmuar myslimanët, nëse ishte e nevojshme.

E të mos kujtojë ndokush se fitorja erdhi vetëm për shkak të engjëjve, sepse ajeti thotë:

"All'Ilahu e bëri këtë fitore si lajm të mirë, që të qetësohen zemrat tuaja me të. Fitorja vjen vetëm nga All'Ilahu. Me të

¹ Tefsiri *"Mexhmaul Bejan"*, vëll. 4, f. 525, rreth ajetit për të cilin po flasim.

vërtetë, All'Ilahu është i Plotfuqishëm dhe i Urtë." All'Ilahu është i Plotfuqishëm dhe askush nuk mund të qëndrojë përballë vendimit të Tij; Ai është i Gjithëdijshtëm e nuk e zbret ndihmën e Tij veçse për individë të drejtë e që e meritojnë atë.

A luftuan engjëjt?

Në lidhje me këtë çështje, ndërmjet komentuesve ka pasur mendime të shumta. Disa prej tyre thonë se engjëjt hynë në fushën e betejës dhe i sulmuan armiqët me armët e tyre të veçanta, duke vrarë disa prej tyre. Këtë mendim e mbështesin edhe disa transmetime.

Por të dhënat përkatëse mbështesin mendimin, sipas të cilit engjëjt zbritën për të forcuar zemrat e besimtarëve dhe për t'ua shtuar atyre kurajën. Ky mendim është më i afërt me të vërtetën dhe bazohet në disa argumente:

Së pari, në fjalën e All'Ilahut të Lartësuar: **"që të qetësohen zemrat tuaja me të"**. Kur të mësojnë myslimanët për këtë ndihmë, ata do të luftojnë më me guxim, duke e ditur se engjëjt morën pjesë në luftë.

Së dyti, nëse do të ishin engjëjt ata që luftuan ushtrinë e armikut, atëherë ku do të qëndronte merita dhe mirësia e luftëtarëve myslimanë në luftën e Bedrit, grada dhe pozita e të cilëve është përmendur në transmetime të shumta?!

Së treti, numri i të vrarëve në Bedër ishte shtatëdhjetë vetë. Shumica e tyre u vranë me shpatën e Aliut (*Paqja qoftë mbi të!*), ndërsa pjesa tjetër nga luftëtarët e tjerë. Emrat e tyre njihen në histori. Duke u bazuar në këtë, atëherë cili prej tyre mbeti për t'u vrarë nga engjëjt?!

Më pas, në ajet përmendet mirësia e dytë që i mbështolli besimtarët: **"...Ai bëri që ju të koteni në gjumë të lehtë si shenjë sigurie nga ana e Tij..."**

Fjala *"jegsha"* vjen nga fjala *"el gashajan"*, që ka kuptimin e mbulimit të diçkaje dhe mbështjelljen me të. Në ajet, kjo fjalë përdoret për të treguar se gjumi është një mbulesë që iu vu atyre.

Ndërsa fjala *"nuaas"* përdoret për të treguar fazën e parë të gjumit, ose gjumin e lehtë. Pra, përveç qetësisë shpirtërore që Zoti u dha myslimanëve, ata nuk ranë as në gjumë të thellë, që t'u jepej mundësa armiqve për t'i sulmuar ata. Kështu, myslimanët përfituan nga kjo mirësi madhështore e asaj nate.

Mëshira e tretë që u erdhi është: **"...dhe lëshoi nga qielli shi, për t'ju pastruar nëpërmjet atij, për të larguar nga ju ndyrësinë e djallit..."**

Ky shqetësim mund të ketë qenë ngacmimi i djallit, ose papastërtia trupore e ndonjërit prej tyre, ose të dyja bashkë. Sido që të jetë, uji i mbushi luginat nga anët e Bedrit. Armiqtë i patën zaptuar pusët e Bedrit dhe myslimanët nuk kishin ujë për t'u larë e për të shuar etjen. Me ujin (shiun) që Zoti lëshoi, u hoqën të gjitha papastërtitë.

Me këtë shi, All'llahu i Madhëruar deshi të forconte moralin e myslimanëve, por edhe tokën me rërën e lëvizshme nën këmbët e tyre: **"...dhe për t'i forcuar zemrat tuaja dhe këmbët."**

Një mirësi tjetër, me të cilën All'lahu i mirësoi muxhahidinët në Bedër ishte frika dhe tmerri që i goditi zemrat e armiqve. Për këtë, All'llahu thotë:

"(Kujto o Muhammed) kur Zoti yt i frymëzoi engjëjt: 'Unë jam me ju, andaj forcojini ata që besojnë. Unë do të shtie frikë në zemrat e mohuesve...'"

Është e habitshme që të mposhtet ushtria e fortë e

kurejshëve nga ushtria e vogël e myslimanëve e të bjerë morali i tyre, ashtu siç e tregon edhe historia, në një formë aq të frikshme saqë shumë prej tyre nuk dëshironin të luftonin kundra myslimanëve; madje ata mendonin se myslimanët nuk janë të njohur, por kanë ardhur nga afër Jethribit (Medines), me dhurata që i mbajnë mbi devetë e tyre. Sipas tyre, ato dhurata ishin vetë vdekja.

Nuk ka dyshim se frika që preku zemrat e politeistëve ishte një nga faktorët e fitores. Ajo nuk ishte e rastësishme, sepse myslimanët e shfaqën guximin e tyre dhe falën namazin në bashkësi. Thirrjet e tyre ishin të forta dhe besimtarët e sinqertë e paraqitën besnikërinë e tyre para të Dërguarit të All'Ilahut. Në emër të ensarëve, S'ad ibn Muadhi doli para të Dërguarit (*Paqja dhe bekimi i All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) duke thënë: “O më i dashur se babai e se nëna ime! O i Dërguari i All'Ilahut! Ne të besuam, të ndoqëm dhe dëshmuam se ajo me të cilën erdhe është e vërtetë prej All'Ilahut. Na urdhëro me çfarë të duash, merr çfarë të duash prej pasurisë tonë dhe lër çfarë të duash. Ajo që ti e merr, është më e dashur tek unë se ajo që ti e lë. Pasha All'Ilahun, nëse na urdhëron që të luftojmë përtej këtij deti, do të luftojmë bashkë! Ne shpresojmë që All'Ilahu i Madhëruar t'i qetësojë sytë e tu me ne...”

Një fjalim i tillë u përhap shumë shpejt mes miqve dhe armiqve, një element më shumë që iu shtua qëndresës së fortë që panë politeistët tek myslimanët në ditën kur ata ishin në Mekë, burra dhe gra.

Të gjitha këto gjëra ndikuan në ngjalljen e frikës tek politeistët.

Më pas, era e fortë që frynte mbi politeistët dhe shiu i rrebeshëm mbi ta, mendimet e fshehta për shkak të ëndrrës së Atikes në Mekë si dhe të tjerë faktorë, bënë që atyre t'u shtohet

edhe më shumë frika e tmerri.

Kur'ani u kujton myslimanëve urdhrin që u dha i Dërguari (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*), që të mos u jepnin goditje të lehta politeistëve gjatë luftimit, në mënyrë që të mos i humbisnin forcat; ata duhej t'u jepnin atyre goditje të forta dhe të sakta: **"...prandaj goditini në qafë dhe në të gjithë gishtërinjtë."**

Fjala *"el benan"* është shumësi i fjalës *"el benane"*, që ka kuptimin e majave të gishtave të duarve dhe të këmbëve, ose vetë gishtat. Në këtë ajet mund të jetë një metaforë për duart dhe këmbët ose ka kuptimin e vet origjinal. Nëse këputen gishtat e duarve, këto të fundit nuk e mbajnë më armën, ndërsa nëse këputen gishtat e këmbëve, trupi e ndalon lëvizjen. Ndoshta ky mund të jetë kuptimi: nëse armiqtë janë këmbësorë, shenjestrat janë kokat e tyre, e nëse ata janë të hipur mbi kafshë, shenjestrat janë duart dhe këmbët.

Disa mendojnë se kjo fjali iu drejtohet engjëjve, por argumentet tregojnë se të adresuarit janë myslimanët. Nëse do t'u adresohet engjëjve, atëherë do të ishte e mundur që goditja mbi koka, duar dhe këmbë, të ishte për futjen e tmerrit tek armiqtë, që t'i kapte paniku në duar e këmbë e kështu të binin dhe të përulnin kokat e tyre. (Natyrisht, ky komentim bie ndesh me pamjen e jashtme të frazës dhe duhet të vërtetohet me argumente të sakta. Për këtë folëm më parë në çështjen se melekët nuk luftojnë).

Pas të gjitha atyre ngjarjeve, që të mos thotë dikush se këto urdhra të vërteta bien ndesh me mëshirën, keqardhjen dhe moralin e burrërisë, ajeti thotë: **"E kjo, sepse ata dolën kundër All'llahut dhe të Dërguarit të Tij..."**

Fjala *"shaaku"* rrjedh nga *"esh shikaak"*, që në origjinë ka

kuptimin: “shpërbërje” dhe “ndarje”. Meqenëse kundërshtari apo armiku largohen nga të tjerët, vepra e tyre është quajtur “shikaakan”: “...Kushdo që del kundër All'lahut dhe të Dërguarit të Tij, ta dijë se All'lahu është ndëshkues i ashpër.”

Më pas, kjo çështje theksohet edhe më tej e thuhet: *Shijojeni dënimin e kësaj bote me vrasje në fushën e luftës, me robëri e me humbje të qartë; përveç kësaj, prisni edhe dënimin e Botës Tjetër*: “(Ne u thamë atyre): ‘Ky është ndëshkimi, provojeni atë. Dënimi i zjarrit i pret mohuesit.’”

Ajetet 15 - 18

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحَفًا فَلَا تُوَلُّوهُمْ ٱلْأَدْبَارَ
 وَمَنْ يُؤَلِّهْم يَوْمَئِذٍ دُبْرَهُ ۖ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِّقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِئَةٍ
 فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٦﴾ فَلَمْ
 تَقْتُلُوهُمْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ قَتَلَهُمْ ۖ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ رَمَىٰ
 وَلِيُبْلِيَ ٱلْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءً حَسَنًا ۖ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٧﴾ ذَٰلِكُمْ
 وَأَنَّ ٱللَّهَ مُوهِنٌ كَيْدِ ٱلْكَافِرِينَ ﴿١٨﴾

"O ju që keni besuar, kur të ndeshni ushtritë e jobesimtarëve në betejë, mos ua ktheni shpinën!"

"Cilido që ua kthen shpinën atë ditë, përveç atij që tërhiqet me qëllim që të sulmojë përsëri ose për t'u bashkuar me një grup tjetër, do të shkaktojë zemërimin e All'Ilahut dhe do të ketë si strehë Xhehennemin. Eh, sa fund i keq është ky."

"Sigurisht, nuk ishit ju që i vratë ata, por i vrau All'Ilahu! Kur gjuaje, nuk ishte ti (Muhammed) që gjuaje, por ishte All'Ilahu Ai që gjuante, me qëllim që t'i sprovonte besimtarët me një sprovë të mirë. Vërtet, All'Ilahu dëgjon dhe di çdo gjë."

"Kështu ka ndodhur; dhe dijeni se All'Ilahu i dobëson dredhitë e mohuesve."

Komentimi

Largimi nga lufta është i ndaluar

Ashtu siç e përmendëm në ajetet e mëparshme, fjalët rreth luftës së Bedrit dhe mirësive të shumta të All'lahut mbi myslimanët e parë, shërbejnë që myslimanët të marrin mësimë për të ardhmen. Kështu, këto ajete u adresohen besimtarëve duke i urdhëruar ata që të luftojnë: **"O ju që keni besuar, kur të ndeshni ushtritë e jobesimtarëve në betejë, mos ua ktheni shpinën."**

Fjala *"lakijtum"* rrjedh nga *"el likau"* dhe ka kuptimin "bashkim, tubim" dhe "përballje". Në të shumtën e rasteve, kjo fjalë vjen me kuptimin e përballjes në fushën e luftës.

Ndërsa fjala *"ez zahf"* në origjinë ka kuptimin e lëvizjes drejt diçkaje, duke i zvarritur këmbët mbi tokë, ashtu siç është lëvizja e fëmijës (zvarritja), para se të ketë mundësi për të ecur, ose si deveja e lodhur, e cila i hedh këmbët mbi tokë gjatë ecjes. Kjo fjalë përdoret edhe për ushtrinë e armatosur rëndë, e cila kur shihet nga larg, të duket sikur po çan tokën gjatë lëvizjes.

Përdorimi i fjalës *"zahf"* në ajetin e mësipërm, tregon se ndonëse armiku juaj është i fortë dhe i shumtë në numër e ju jeni të pakët, juve nuk ju lejohet të largoheni nga fusha e betejës. Edhe në luftën e Bedrit armiku juaj ishte i shumtë në numër, por ju bëtë qëndresë dhe fituat.

Në Islam, largimi nga lufta konsiderohet si një nga mëkatet e mëdha. Rreth kësaj çështjeje do të flasim në komentimin e ajeteve 65 dhe 66 po të kësaj sureje. Për këtë, ajeti pas tij tregon për gjendjen e atyre që largohen nga fusha e betejës, duke theksuar ata që përveçohen prej tyre. Në ajet thuhet:

"Cilido që ua kthen shpinën atë ditë, përveç atij që tërhiqet me qëllim që të sulmojë përsëri ose për t'u bashkuar me një grup tjetër, do të shkaktojë zemërimin e All'llahut..."

Siç e shohim, ajeti përveçon dy raste kur është i lejueshëm largimi. Në pamje të jashtme, ato mund të duken si raste largimi, por në të vërtetë janë strategji luftimi.

Rasti i parë është ai që përshkruhet nga fjalët e ajetit: **"përveç atij që tërhiqet"**. Fjala *"muteharif"* rrjedh nga *"et teharuf"*, që ka kuptimin "largim anash", "mënjanë", "nga mesi drejt anëve". Qëllimi në këtë fjali është se luftëtarët kryejnë një taktikë luftarake kundër armikut, duke u larguar prej tyre drejt anëve, në mënyrë që të ndiqen nga armiqtë. Më pas, ata i zënë të papërgatitur armiqtë dhe u japin një goditje të fortë duke përdorur artin e sulmit dhe të tërheqjes së vazhdueshme. Siç thonë vetë arabët: *"Lufta është sulm dhe tërheqje"*.¹

Rasti i dytë i largimit është atëherë kur luftëtari e shih veten të vetëm në fushën e betejës dhe tërhiqet për t'u bashkuar me vëllezërit e tij luftëtarë dhe për t'i sulmuar përsëri armiqtë së bashku me ta.

Në fund të ajetit thuhet se dënimi i atij që largohet nga lufta, duke marrë mbi vete edhe zemërimin e All'llahut të Madhëruar, është në zjarr: **"...dhe do të ketë si strehë Xhehennemin. Eh, sa fund i keq është ky."**

Folja *"baae"* rrjedh prej *"el beuaa"* që ka kuptimin: kthim dhe pozicionim. Rrënjët e tij në origjinë kanë kuptimin e zëvendësimit të vendit dhe rrafshimin e tij. Njeriu kur zbret në një vend, e ndryshon dhe e rrafshon atë. Kjo fjalë këtu ka ardhur me këtë kuptim. Në ajet ka tregues se zemërimi i All'llahut është i

¹ "Xhevahirul Kelam", vëll. 21, f. 189; "Muntehal Matleb", vëll. 2, f. 944.

vazhdueshëm dhe i përhershëm për ta.

Ndërsa fjala “*el me'ua*” në origjinë ka kuptimin “*el melxh'a*” – **strehë**, dhe ajo çfarë lexojmë në këtë ajet: “**Dhe strehimi i tij është Xhehennemi**”, është tregues se të larguarit nga lufta kërkojnë një strehë për të shpëtuar veten nga dënimi me vdekje, por ajo që ndodh është e kundërta e asaj që ata kërkojnë. Xhehennemi do të jetë streha e tyre. Kjo nuk ka lidhje vetëm me Botën Tjetër, por edhe me këtë botë. Ata do të digjen në Xhehennem - zjarrin e epshit, të poshtërimit dhe të humbjes.

Në librin “Ujunul Akhbar” të Imam Ali ibn Musa El Rida (Paqja qoftë mbi të), thuhet se kur një prej shokëve të tij e pyeti për filozofinë e ndalimit të largimit nga lufta, ai u përgjigj: “*All'llahu e ka ndaluar largimin nga lufta, sepse ai është dobësi në fe dhe mospërfillje ndaj Profetëve dhe Imamëve të drejtë, mosndihmesën e tyre ndaj armiqve, është dënim për mohimin e asaj që deklaruan rreth Njësimit të Zotit, shfaqjes së drejtësisë, lënies së padrejtësisë dhe zhdukjes së shkatërrimit. Largimi nga lufta i jep guxim armikut ndaj myslimanëve, sjell robërim, vrasje dhe pengimin e përhapjes së fesë së All'llahut të Lartësuar, si edhe shumë të këqija të tjera.*”¹

Ndër virtytet e shumta që gjendeshin tek Imam Aliu (Paqja qoftë mbi të!), ai kurrë nuk e ka braktisur betejën: “*Unë kurrë nuk jam larguar nga lufta, dhe kush është përballur me mua, e kam ujitur tokën me gjakun e tij.*”²

Është e habitshme se disa nga komentuesit të Ehli Synetit, këmbëngulin se gjykimi i ajetit të mëparshëm ka të bëjë me luftën e Bedrit në veçanti dhe se presioni e kërcënimi nga largimi prej luftës ka të bëjë vetëm me luftëtarët në Bedër. Në ajet nuk ka argument për këtë përcaktim, por ai ka një kuptim të përgjithshëm

¹ Tefsiri “Nuruth Thekalejn”, vëll. 2, f. 138; “Vesailu Shia”, vëll. 15, f. 87.

² Po aty, f. 139.

që i përmbledh të gjithë luftëtarët.

Në transmetime dhe ajete ka shumë të dhëna që e mbështesin këtë mendim. Për këtë gjykim ka edhe kushte, të cilat do t'i trajtojmë në ajetet e ardhshme të kësaj sureje.

Në mënyrë që myslimanët të mos preken nga arroganca në fitoret e tyre, që të mos mbështeten vetëm në forcën e tyre trupore, të përkujtojnë gjithmonë All'llahun në zemrat e tyre e të lidhen me Të në kërkim të mirësive të Tij, ajeti i mëpasëm thotë:

"Sigurisht, nuk ishit ju që i vratë ata, por i vrau All'llahu! Kur gjuaje, nuk ishe ti (Muhammed) që gjuaje, por ishte All'llahu Ai që gjuante..."

Në shumë transmetime dhe komentime thuhet se në ditën e Bedrit, i Dërguari (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) i tha Aliut: *"Më jep një grusht dhe, dhe guralecësh të tokës"*. Aliu ia dha, dhe i Dërguari goditi me to anën e politeistëve duke thënë: **"Sigurisht, nuk ishit ju që i vratë ata, por i vrau All'llahu! Kur gjuaje, nuk ishe ti (Muhammed) që gjuaje, por ishte All'llahu Ai që gjuante..."**¹

Ky veprim pati një ndikim të mrekullueshëm. Pas kësaj, fytyrat dhe sytë e politeistëve u mbushën me tmerr.

Në pamje të jashtme duket se Profeti dhe shokët e tij ishin ata që kryen këtë rol në luftën e Bedrit, por Kur'ani thotë: **Së pari**, ju nuk e keni kryer atë, sepse aftësitë shpirtërore, fizike dhe ato të besimit, që janë burim rezultatesh, janë të gjitha dhuratë nga All'llahu. Ju vepruat me fuqinë që ju dha All'llahu për në rrugën e Tij.

Së dyti, në fushën e Bedrit ndodhën mrekulli të shumta, të cilat i përmendëm edhe më lart. Zemrat e luftëtarëve u mbushën

¹ "Biharul Envar", vëll. 18, f. 72.

me forcë, e cila e shembi fuqinë dhe moralin e politeistëve. Të gjitha ato ishin nga mirësia e All'Ilahut të Lartësuar.

Nuk ka dyshim se në të tilla shprehje nuk ka kontradikta, por qëllimi është të tregohet se ky veprim ishte prej tyre dhe gjithashtu edhe prej All'Ilahut, sepse u bë me dëshirën e tyre, por ishte All'Ilahu, Ai që u dha forcë dhe ndihmesë.

Në mbyllje të tij, ajeti tregon një tjetër mirësi të rëndësishme. Në të thuhet se fusha e Bedrit ishte fushë e sprovës: **“...me qëllim që t'i sprovonte besimtarët një sprovë të mirë...”**.

Fjala “*el bela*” në origjinë, ka kuptimin e sprovës. Ndonjëherë ajo përdoret për mirësi dhe quhet sprovë e mirësishme; ndonjëherë përdoret për fatkeqësi e dënim dhe quhet sprovë e keqe, ashtu siç e tregon ajeti 168 i sures “El A’raf”, ku flitet për popullin e Izraelit: **“Ne i kemi vënë ata në sprovë me gjëra të mira dhe të këqija”**.

All'Ilahu i Lartësuar deshi që t'u jepte besimtarëve shijen e fitores në të parën përballje të armatosur ndërmjet tyre dhe armiqve, e t'i bënte ata kurajozë për të ardhmen. Kjo dhunti e Zotit ishte sprovë, por ata nuk duhej të mashtroheshin nga kjo fitore, e për pasojë të kishin rezultat negativ. Ata nuk duhet ta mendonin armikun e tyre të poshtëruar, të harronin forcimin e vetave të tyre dhe bëheshin të pavëmendshëm ndaj mbështetjes në All'Ilahun e Madhëruar.

Kështu, ajeti përfundon me këtë fjali: **“...Vërtet, All'Ilahu dëgjon dhe di çdo gjë.”**

Pra, All'Ilahu i Madhëruar i dëgjoji zërat e të Dërguarit dhe të besimtarëve që kërkuan mbrojtje. Ai e diti sinqeritetin e qëllimeve të tyre dhe u zbriti menjëherë mirësinë e Tij, duke i bërë fitimtarë ndaj armikut të tyre. All'Ilahu i Lartësuar, është i Gjithëdijshtëm për robtë e Tij edhe në të ardhmen. Ai sheh

devotshmërinë, sinqeritetin dhe qëndrueshmërinë e tyre, sepse besimtarët e devotshëm në fund fitojnë, ndërsa hipokritët dhe gënjeshtarët mund dhe të dështojnë.

Në ajetin e fundit, All'llahu i Lartësuar e përgjithëson këtë çështje dhe thotë se përfundimi i besimtarëve dhe mohuesve është ajo që dëgjuat. Ajeti thotë: **“Kështu ka ndodhur...”**¹.

Më pas, Kur'ani qartëson shkaku: **“...dhe dijeni se All'llahu i dobëson dredhitë e mohuesve.”**

¹ Në të vërtetë fraza "dhalikum", është treguese e fjalisë aluduese, e cila është: “Kjo që dëgjuat është gjendja e besimtarëve dhe e mohuesve...”.

Ajeti 19

إِنْ تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمْ الْفَتْحُ وَإِنْ تَنْتَهُوا فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَإِنْ تَعُودُوا نَعُدْ وَلَنْ تُغْنِيَ عَنْكُمْ فِئَتُكُمْ شَيْئًا وَلَوْ كَثُرَتْ وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾

"Nëse ju (jobesimtarë mekas) kërkuat fitore dhe gjykim (prej All'Ilahut), ja tek erdhi fitorja (kundër jush). Por, nëse tërhiqeni (nga mohimi dhe lufta kundër të Dërguarit), kjo do të jetë për ju shumë më e dobishme. Nëse ktheheni (në luftë), edhe Ne do të kthehemi (në ndihmë të besimtarëve). Forcat tuaja nuk do t'ju bëjnë asnjë dobi, sado të jenë të shumta në numër, sepse All'Ilahu është me besimtarët."

Komentimi

Komentuesit kanë dhënë mendime të ndryshme rreth atyre që u adresohet ky ajet. Disa prej tyre mendojnë se ky ajet u drejtohet politeistëve, sepse para daljes së tyre nga Meka për në Bedër, ata u mbloodhën rreth Qabes duke e goditur mbulesën e saj (nga egoja dhe besimi i tyre se ata ishin në të vërtetën). Ata u lutën: "O Zoti ynë, bëje fitimtare më të lartën ushtri, më të udhëzuarin grupim dhe fisnikëroje njërën prej dy palëve".¹

Transmetohet se Ebu Xhehli u lut e tha: "O Zoti ynë! Feja jonë është e vjetër, ndërsa feja e Muhammedit është e re. Bëje sot fitimtar

¹ Tefsiri "Es Safij", fundi i këtij ajeti; Tefsiri "El Kebijr", vëll. 15, f. 142.

grupin e asaj feje që është më e dashur dhe më e kënaqshme tek Ti.”¹. Për këtë zbriti ky ajet, që t’u thotë atyre:

“Nëse ju (jobesimtarë mekas) kërkuat fitore dhe gjykim (prej All'lahut), ja tek erdhi fitorja (kundër jush). Por, nëse tërhiqeni (nga mohimi dhe lufta kundër të Dërguarit), kjo do të jetë për ju shumë më e dobishme. Nëse ktheheni (në luftë), edhe Ne do të kthehemi (në ndihmë të besimtarëve). Forcat tuaja nuk do t’ju bëjnë asnjë dobi, sado të jenë të shumta në numër, sepse All'lahu është me besimtarët.”

Ajo që e përjashton këtë komentim, është se fjalët në ajetet e mëparshme dhe në ato pasuese të këtij ajeti, u drejtohen besimtarëve. Kështu që përjashtohet mundësia që në mes të tyre të jetë një ajet që flet me mohuesit. Kësaj i shtohet edhe lidhja morale që ekziston ndërmjet përmbajtjes së gjithë këtyre ajeteve. Për këtë, disa komentues kanë thënë se fjala në këtë ajet u drejtohet besimtarëve. Komentimi më i saktë i këtij ajeti është si vijon: Ndërmjet disa besimtarëve lindi një polemikë rreth ndarjes së plaçkës së luftës pas betejës së Bedrit, polemikë për të cilën zbritën ajete që i qortuan ata dhe e vunë plaçkën e luftës në dispozicionin e të Dërguarit (*Paqja dhe bekimet e All'lahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*). Ai e ndau me barazi ndërmjet tyre, në mënyrë që t’i edukonte e t’i mësonte ata. Më pas, ai u kujtoi atyre ngjarjen e Bedrit, ku All'lahu i bëri fitimtarë mbi armikun e tyre të fortë.

Këto ajete flasin për të njëjtën çështje, duke iu drejtuar myslimanëve me këto fjalë: Nëse i kërkon All'lahut ndihmë dhe fitore, Ai do t’ju përgjigjet dhe do t’ju ndihmojë (me fitore). E nëse e lini kundërshtimin dhe polemikën tek i Dërguari, aty është

¹ Tefsiri “Mexhmaul Bejjan”, rreth këtij ajeti; tefsirë të tjerë.

dobia juaj. Por nëse ktheheni me të njëjtën formë të kundërshtimit, edhe Ne do të kthehemi dhe do t'ju lëmë të vetëm në dorën e armikut. Edhe sikur numri juaj të jetë i shumtë, dijeni se pa ndihmën e All'lahut, ju nuk do të keni mundësi të veproni asgjë, se All'lahu është me besimtarët e singertë dhe të bindur ndaj urdhrave të Tij dhe të Dërguarit të Tij.

Nga konteksti i ajeteve, veçanërisht te fajësimi i myslimanëve për disa shkelje të tyre, po ashtu edhe nga konteksti i ajeteve të mëparshme, të cilat përmbanin lidhje e marrëdhënie të qarta shpirtërore, përfitohet se komentimi i dytë është më i afërt me atmosferën e thënies kur'anore.

Ajetet 20 - 23

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اطِيعُوْا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهُ ۚ وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَاَنْتُمْ تَسْمَعُوْنَ
 ﴿٢٠﴾ وَلَا تَكُوْنُوْا كَالَّذِيْنَ قَالُوْا سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُوْنَ ﴿٢١﴾ ۚ اِنَّ شَرَّ
 الدَّوَابِّ عِنْدَ اللّٰهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِيْنَ لَا يَعْقِلُوْنَ ﴿٢٢﴾ وَلَوْ عَلِمَ اللّٰهُ
 فِيْهِمْ خَيْرًا لَّا۟ سَمِعَهُمْ ۖ وَلَوْ اَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُّعْرِضُوْنَ ﴿٢٣﴾

"O ju që keni besuar! Bindjuni All'llahut dhe të Dërguarit të Tij dhe mos ia ktheni shpinën, ndërkohë që e dëgjoni (të vërtetën)."

"Mos u bëni si ata që thonë 'Dëgjojmë', por nuk ia vënë veshin."

"Krijesat më të këqija para All'llahut janë ato që janë shurdhe dhe memece e që nuk hanë arsye."

"Sikur All'llahu të dinte ndonjë të mirë tek ata, Ai do t'ua jepte dëgjimin. Por, edhe sikur t'i bënte të dëgjonin, ata do të shmangeshin dhe do të largoheshin nga besimi."

Komentimi

Ata thanë: kemi dëgjuar, por ata nuk e kanë dëgjuar

Këto ajete u bëjnë thirrje myslimanëve për bindje të plotë ndaj urdhrave të të Dërguarit fisnik (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*), në kohë paqeje dhe lufte e për çdo çështje. Ajetet tregojnë mangësinë e disa besimtarëve në zbatim dhe në bindje. Në fillim thuhet:

"O ju që keni besuar! Bindjuni All'llahut dhe të Dërguarit të

Tij..."

Më pas shtohet: **"...dhe mos ia ktheni shpinën, ndërkohë që e dëgjoni (të vërtetën)."**

Nuk ka dyshim se bindja ndaj urdhrave të All'lahut të Lartësuar është e obligueshme për të gjithë, për besimtarin dhe jobesimtarin, por ata që iu drejtohen këto fjalë edukative, janë besimtarët.

Gjithashtu, edhe ajeti i dytë e thekson këtë kuptim, ku thuhet: **"Mos u bëni si ata që thonë 'Dëgjojmë', por nuk ia vënë veshin."**

Kjo shprehje interesante tregon për ata që kanë dituri dhe ata që nuk kanë dituri që dëgjojnë dhe nuk ndikohen. Në pamje të parë, ata duken si besimtarë, por nuk u binden urdhrave të të Dërguarit. Ata kanë veshë që dëgjojnë çdo fjalë dhe janë të vetëdijshëm për kuptimin e tyre, por nuk punojnë me to dhe nuk i praktikojnë; ata janë si të shurdhër, sepse fjala është parathënie e punës dhe kur mungon kjo e fundit, atëherë nga fjalët nuk ka dobi.

Por cilët janë ata njerëz, për të cilët Kur'ani i paralajmëron myslimanët që të mos u përngjasojnë?

Disa komentues mendojnë se bëhet fjalë për hipokritët, të cilët ishin të pozicionuar në radhët e myslimanëve. Disa të tjerë thonë se ajeti flet për një grup hebrenjsh. Kurse një grup i fundit i komentuesve mendojnë se ajeti bën fjalë për politeistët ndër arabët. Sido që të jetë, nuk ka asnjë pengesë që ajeti t'u adresohet të tre grupeve, sepse të gjithë ata kishin fjalë pa vepra.

Mungesa e pasimit të fjalëve me vepra si dhe të dëgjuarit pa pasur ndikim, është një prej sëmundjeve nga e cila preken shoqëritë, dhe është edhe baza e çdo prapambetjeje. Ajeti tjetër e thekson edhe më shumë këtë çështje dhe thotë: **"Krijesat më të**

këqija para All'llahut janë ato që janë shurdhe dhe memece e që nuk hanë arsye.”¹

Meqenëse Kur'ani është libër veprash, ai sheh gjithmonë rezultatet. Çdo krijesë nga e cila nuk ka dobi prej saj, ai e konsideron si joekzistente dhe çdo gjë të gjallë pa lëvizje dhe pa ndikim, si të vdekur, ashtu siç i konsideron të tilla edhe shqisat e njeriut të humbur, nëse nuk sheh me to në rrugën e udhëzimit dhe të lumturisë. Ky ajet e ka konsideruar këtë kategori individësh me veshë të shëndoshë, por ata nuk i dëgjojnë argumentet e All'llahut dhe thirrjen e vërtetë dhe të lumturisë, ashtu sikurse ai që nuk ka veshë e që nuk ka dëgjim. Në të njëjtën pozitë vihen edhe ata që kanë gjuhë të shëndosha, por ato janë të heshtura për thirrjen në të vërtetën dhe në luftën ndaj padrejtësisë e shthurjes. Ata nuk urdhërojnë për mirësi dhe nuk ndalojnë nga e keqja, por sillen mirë dhe u përulën tiranëve, e shtrembërojnë të vërtetën dhe e forcojnë të kotën. Këta janë si memecët, që s'kanë aftësi për të folur. Të tillë konsiderohen edhe ata që gëzojnë mirësinë e logjikës e të mendjes, por që nuk korrigjojnë të menduarit e tyre. Edhe këta numërohen në radhët e të marrëve.

Ajeti në vijim thotë se All'llahu nuk ua refuzon lutjen këtyre, nëse janë të singertë në kërkesën e tyre dhe nëse janë të gatshëm për të pranuar të vërtetën: **“Sikur All'llahu të dinte ndonjë të mirë tek ata, Ai do t'ua jepte dëgjimin...”**

Në disa transmetime është përcjellë se disa nga adhuruesit e idhujve shkuan tek Profeti (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) dhe i thanë: *“Nëse na e nxjerr të gjallë nga varri gjyshin tonë të madh (Kusej ibn Kilab) dhe ai dëshmon për profetësinë*

¹ Fjala “*Summun*” është shumësi i “*el Essemm*” dhe ka kuptimin: “ai që nuk dëgjon”. Ndërsa fjala “*bukmun*” është shumësi i “*el-ebkem*” dhe ka kuptimin: “ai që ka humbur aftësinë e të folurit”.

tënde, atëherë ne do të bëhemi të gjithë myslimanë". Menjëherë pas këtyre fjalëve zbriti ajeti ku thuhet se po të ishte e sinqertë fjala e tyre, atëherë All'llahu do t'ua jepte atë që kërkonin me anë të një mrekullie, por ata gënjejnë dhe nxjerrin justifikime të kota, me qëllim që të largohen dhe të mos i binden thirrjes së vërtetë. All'llahu i Lartësuar thotë: **"...Por, edhe sikur t'i bënte të dëgjonin, ata do të shmangeshin dhe do të largoheshin nga besimi."**

Ata që e dëgjuan thirrjen e vërtetë e në veshët e të cilëve arritën ajetet e Kur'anit, që e kuptuan përmbajtjen e lartë të tyre, por më pas i mohuan për shkak të inatit dhe nervozizmit, të tillët nuk janë të denjë për t'u udhëzuar, për shkak të asaj që punuan me duart e tyre. Pas kësaj, ata mbeten në errësirë të plotë e në humbje të qartë.

Po ashtu ky ajet konsiderohet si përgjigje e prerë për ata që mbështesin detyrimin "el xhebr" e njeriut, ju thonë se ky ajet pohon se mirësia ndodhet në brendinë e vetë njeriut dhe se All'llahu i Madhëruar i trajton njerëzit sipas asaj gadishmërie e aftësie që paraqesin në rrugën e udhëzimit.

Hulumtime

1- **"Sikur All'llahu të dinte ndonjë të mirë tek ata, Ai do t'ua jepte dëgjimin..."**

Disa fillestarë u përpoqën që të bënin një krahasim logjik mbi këtë ajet dhe prej tij të dilnin me rezultat në favor të tyre kur thanë: Kur'ani thotë në ajet: **"Sikur All'llahu të dinte ndonjë të**

mirë tek ata, Ai do t'ua jepte dëgjimin..."

Më pas thuhet: **"Por, edhe sikur t'i bënte të dëgjonin, ata do të shmangeshin dhe do të largoheshin nga besimi."**

Nga këto dy fjali mund të përftohet fjalia në vijim: Sikur All'illahu të dijë ndonjë të mirë të tyre, ata do të shmangen. Një përfundim i tillë është plotësisht i gabuar.

Ata kanë gabuar sepse kuptimi i fjalisë: **"Sikur All'illahu të dinte ndonjë të mirë tek ata, Ai do t'ua jepte dëgjimin..."** në pjesën e parë të saj është: Nëse këta kanë gadishmëri për udhëzim, e vërteta do të arrijë në veshët e tyre. Kurse kuptimi i pjesës së dytë është: Nëse këtyre nuk u është mundësuar gadishmëri për udhëzim, do të kundërshtojnë dhe nuk do të pranojnë.

Rezultati është se fjalia e sipërpërmendur ka ardhur në ajet me dy kuptime të ndryshme, dhe bazuar në këtë, nuk është e mundur të krijohet krahasim logjik prej atyre dy kuptimeve.

Kjo çështje i përngjan rastit të atij që thotë: "Ta dija se filani do të pranonte, atëherë do ta kisha ftuar, por jam i sigurtë që s'do ta bëjë, kështu që as unë nuk po e ftoj."

2 - Për të dëgjuar të vërtetën duhen faza

Ndonjëherë njeriu mund të dëgjojë fjalë dhe shprehi, por nuk ndalet në kuptimin e përmbajtjes së tyre. Mirëpo disa të tjerë, për shkak të kokëfortësisë së tyre, e refuzojnë edhe këtë lloj dëgjimi, ashtu siç thotë për ta Kur'ani: **"Jobsimtarët thonë: 'Mos e dëgjoni këtë Kur'an! Flisni e qeshni me zë të lartë, që të ndërpreni leximin e tij.'"**¹

¹ Sure "Fussilet", ajeti 26.

Ndonjëherë njeriu pranon të dëgjojë fjalë, por nuk vendos asnjëherë që të veprojë me to, ashtu sikurse hipokritët që janë përmendur në ajetin 16 të sures “Muhammed”:

“Midis tyre ka që bëjnë sikur të dëgjojnë ty, por, posa largohen prej teje, i pyesin ata të cilëve u është dhënë dituria: ‘Ç’tha ai më parë’?!...”

Gjendja e këtyre mund të arrijë në fazat më të larta të rrezikut, ku iu hiqet aftësia për të dalluar të keqen dhe të mirën, e ku edhe nëse dëgjojnë fjalën e vërtetë, nuk kanë mundësi që ta kuptojnë dhe ta përtypin atë.

Për këto tre grupe, Kur'ani thotë se në të vërtetë janë të shurdhët dhe memecë, sepse ai që dëgjon, është i obliguar që të perceptojë, që të mendojë, të ketë guxim e të punojë me sinqeritet. Sa e sa njerëz ka në kohën e sotme, që kur i dëgjojnë ajetet e Kur'anit, bashkëveprojnë me to në një mënyrë të veçantë, por në vepra, ata nuk përputhen askund me përmbajtjen e tyre!

Ajetet 24 - 26

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ
وَعَلِّمُوا أَنَّهُ اللَّهُ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾
وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً وَعَلِّمُوا أَنَّهُ اللَّهُ
شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢٥﴾ وَادْكُرُوا إِذْ أَنتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ
تَخَافُونَ أَن يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَآوَاكُمْ وَأَيَّدَكُمْ بِنَصْرِهِ وَرَزَقَكُمْ مِّنَ
الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٢٦﴾

"O ju që keni besuar! Bindjuni All'llahut dhe të Dërguarit kur ju thërret drejt asaj që ju jep jetë. Dhe ta dini se All'llahu ndërhyr midis njeriut dhe zemrës së tij dhe se tek Ai do të mbledheni të gjithë!"

"Ruajuni ngatërresave, të cilat nuk i godasin vetëm ata që bëjnë keq; dhe ta dini se All'llahu dënon ashpër."

"Dhe kujtohuni kur ishit pak në numër, ishit të dobët në tokë e kishit frikë se njerëzit (mosbesimtarët) do t'ju gllabëronin! Ai ju strehoi dhe ju forcoi me ndihmën e Tij e ju dha shumë të mira, që ju ta falënderoni."

Komentimi

Thirrje për jetë

Këto ajete vazhdojnë të theksojnë thirrjen e mëparshme për myslimanët për përparim në dituri, vepra, bindje dhe dorëzim. Por ato e vazhdojnë të njëjtin qëllim me një mënyrë tjetër. Fillimisht thuhet: **“O ju që keni besuar! Bindjuni All'Ilahut dhe të Dërguarit kur ju thërret drejt asaj që ju jep jetë...”**

Ky ajet e thotë shumë qartë se thirrja islame është thirrje për jetë, për një jetë morale dhe materiale, kulturore dhe ekonomike, politike dhe shoqërore. Ky është përkufizimi më i përmbledhur i Islamit dhe i mesazhit të tij të përjetshëm. Nëse dikush pyet për qëllimet e Islamit dhe atë çka paraqet kjo fe, i përgjigjemi me një fjali të shkurtër: qëllimi i Islamit është jeta në të gjitha fushat.

Lind pyetja: Mos vallë njerëzit ishin të vdekur para ardhjes së Islamit dhe para zbritjes së Kur'anit, që ky Kur'an i thërret për jetë?

Përgjigje: Po, sipas kuptimit kur'anor ata ishin të vdekur dhe të pajetë. Jeta ka emërtime të ndryshme, të cilat i tregon Kur'ani fisnik:

Jeta bimore, siç thotë Kur'ani në këtë ajet: **“Dijeni se All'Ilahu e ngjall tokën pas vdekjes së saj!”¹**

Jeta shtazore, si për shembull: **“Me të vërtetë, Ai që e ngjall atë, i ngjall edhe të vdekurit”²**

Jeta intelektuale dhe mendore, si për shembull: **“A**

¹ Sure “El Hadid”, ajeti 17.

² Sure “Fussilet”, ajeti 39.

barazohet ai që është i vdekur e Ne e ngjallëm...”¹

Jeta e Përjetshme në Botën e Përtejme si për shembull: **“Ah sikur të kisha punuar gjëra të mira në jetën time!”²**
E herë vjen me kuptimin e të Diturit dhe të Fuqishmit pa kufi dhe fund, ashtu siç themi për All'llahun e Madhëruar: **“I Gjalli (All'llahu), i Cili nuk vdes.”³**

Duke parë këto lloje të jetës që i përmendëm, mësojmë se njerëzit në periudhën e injorancës (xhahilijetit), bënë një jetë shtazërie dhe materialiste. Ata ishin larg jetës morale dhe logjike, që e ngrejne njeriun mbi krijesat e tjera. Kur'ani erdhi për t'u sjellë atyre jetë.

Ai që e vendos fenë në forma të ngurta, në të cilat nuk ka shpirt, që janë larg nga fushat e jetës, dhe e përkufizon vetëm në çështjet logjike e sociale, e ka mënjeluar shumë të vërtetën, sepse feja e vërtetë është ajo që jep lëvizje në çdo aspekt të jetës. Ajo ngjall mendimin, logjikën, ndjenjën e përgjegjshmërisë; ajo sjell integrimin, prosperitetin, unitetin dhe harmoninë. Pra, kjo fe i jep jetë njerëzimit me kuptimin e plotë të fjalës.

Ata që e komentuan ajetin që është objekt studimi me një kuptim të vetëm, si: luftën, besimin, Kur'anin ose Xhennetin, dhe e konsideruan secilin prej tyre si të vetmin faktor për jetesë, në të vërtetë e kanë kufizuar konceptin e ajetit, sepse ai i përmbledh të gjithë këta faktorë e shumë të tjerë; ai përmbledh çdo gjë, çdo mendim dhe çdo ligj që përçon shpirt në çdo aspekt të jetës.

Më pas, All'llahu i Lartësuar thotë: **“Dhe ta dini se**

¹ Sure “El En'am”, ajeti 122.

² Sure “El Fexhr”, ajeti 23.

³ Sure “El Furkan”, ajeti 58.

All'Ilahu ndërhyt midis njeriut dhe zemrës së tij dhe se tek Ai do të mbliidheni të gjithë!"

Qëllimi me fjalën “zemër” këtu, - siç e përmendëm më parë - është shpirti dhe mendja, por për mënyrën se si All'Ilahu ndërhyt ndërmjet njeriut dhe zemrës së tij, janë dhënë mendime të ndryshme.

Është thënë se ky është një tregues për afrimitetin e madh të All'Ilahut të Lartësuar me robtë e Tij, sikur All'Ilahu i Madhëruar të jetë brenda shpirtit dhe trupit të robit të Tij (në mënyrë figurative), ashtu siç thuhet edhe në Kur'anin Fisnik: “...se Ne jemi më afër se damari i qafës së tij.”¹

Gjithashtu, thuhet se ky është tregues që ndryshimi i zemrave dhe i mendimeve është në dorën e All'Ilahut të Madhëruar, ashtu siç e lexojmë edhe në lutje: “O Ndryshues i zemrave dhe i mendimeve!”²

Sipas një interpretimi tjetër, kjo fjalë tregon se po të mos ishte mirësia e Zotit ndaj njeriut, atëherë ky i fundit nuk do të ishte i aftë ta dallonte të vërtetën nga e pavërteta.

Në një tjetër interpretim thuhet se për sa kohë që njerëzit të kenë mundësi, prej tyre kërkohet që të zbatojnë obligimet dhe të kryejnë vepra të mira, sepse All'Ilahu i Madhëruar mund të ndërhyjë ndërmjet njeriut dhe zemrës së tij nëpërmjet vdekjes.

Të gjitha interpretimet e mësipërme mund të përmbliidhen në një të vetëm: All'Ilahu i Lartësuar është i pranishëm dhe Mbikëqyrës mbi të gjitha krijesat. Vdekja, jeta, dituria, aftësia, siguria, qetësia, suksesi dhe lumturia, të gjitha këto janë në duart dhe nën sundimin e Tij. Kështu, është e pamundur për njeriun që

¹ Sure “Kaf”, ajeti 16.

² “Uesailu Shi'a”, vëll.6, f. 63; “Biharul Anuar”, vëll. 12, f. 278.

të mbajë të fshehur ndonjë çështje ndaj Zotit, apo të veprojë diçka pa suksesin prej Tij. Gjithashtu, nuk është e hijshme për njeriun që t'i drejtohet dikujt tjetër në kërkesa përveç Zotit, sepse Ai është Zotëruesi i çdo gjëje dhe di për të gjithë ekzistencën e njeriut. Lidhja e këtyre fjalive me ato para tyre, bazohet në atë se kur Profeti (*Paqja dhe bekimi i All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) i fton njerëzit për jetë e gjallëri, kjo për shkak se Ai që e dërgoi, është Zotëruesi i jetës dhe i vdekjes, Zotëruesi i udhëzimit dhe i çdo gjëje.

Për ta përforcuar më shumë këtë çështje, nga përmbajtja e ajetit gjithashtu nëkuptohet se: “Ju nuk jeni vetëm sot në rrethin e fuqisë së Tij, por do të shkoni tek Ai edhe në Botën Tjetër; pra, ju jeni nën mbikëqyrjen dhe fuqinë e Tij këtu dhe atje.

Më pas, në ajet tregohet për pasojat e këqija që bien mbi atë që refuzon thirrjen e All'Ilahut dhe të Dërguarit të Tij. Kështu, në ajet thuhet: **“Ruajuni ngatërresave, të cilat nuk i godasin vetëm ata që bëjnë keq...”**

Fjala “*fitne*” është përdorur në Kur'anin Fisnik me kuptime të ndryshme. Ajo ka ardhur herë në kuptimin e zgjedhjes dhe të sprovës e herë në kuptimin e telashit, ndëshkimit dhe të fatkeqësisë. Në origjinë, fjala “*fitne*”, ka kuptimin e vënies së floririt në zjarr për të dalluar cilësinë dhe pastërtinë e tij. Më pas, kjo fjalë është përdorur me kuptimin e sprovave që zbulojnë cilësitë e brendshme të njeriut e më vonë për sprovën dhe shpërblimin që jep pastërti në shpirtin e njeriut, duke e pastruar nga mëkatet. Në këtë ajet, fjala “*fitne*” vjen me kuptimin e sprovës dhe të fatkeqësive sociale, nga të cilat preken të gjithë.

Në të vërtetë, çështja e ngjarjeve sociale e tillë është. Nëse një shoqëri nuk e zbaton mesazhin e Zotit, atëherë thyhen ligjet

dhe humbet siguria. Zjarri i ngatërresave dhe i sprovave do t'i djegë të mirët bashkë me të këqinjët. Është pikërisht ky, rreziku për të cilin na tregon All'llahu i Madhëruar duke i paralajmëruar të gjitha shoqëritë njerëzore në këtë ajet.

Kuptimi i ajetit këtu, është se anëtarët e shoqërisë janë përgjegjës për zbatimin e detyrave të tyre. Gjithashtu, ata janë përgjegjës për këshillimin e të tjerëve në zbatimin e detyrave të tyre, sepse polemikat dhe përçarjet në çështjet e shoqërisë, çojnë në shembjen e saj. Nga kjo dëmtohen të gjithë. Askush nuk duhet të thotë se po e kryen detyrimin e tij shoqëror dhe se nuk ka lidhje me pasojat negative që rrjedhin nga moszbatimi i detyrave nga të tjerët, sepse pasojat e çështjeve sociale nuk janë individuale.

Kjo çështje i përngjason rastit kur për të ndaluar sulmin e armikut, nevojiten njëqind mijë luftëtarë. Por edhe nëse pesëdhjetë mijë prej tyre i zbatojnë detyrat e tyre, ata sërish do të humbasin kur të përballen me armikun dhe kjo humbje do t'i përfshijë të gjithë, si ata që i zbatuan detyrat, ashtu edhe ata që nuk i zbatuan ato. E tillë është edhe veçoria e çështjeve sociale.

Me fjalë të tjera, të zgjedhurit nga bijtë e shoqërisë janë përgjegjës për përballjen e tyre me të këqinjët, sepse nëse do të zgjidhnin heshtjen, ata do të ishin pjesëmarrës bashkë me ta në fatin e tyre tek All'llahu i Madhëruar. Në një thënie profetike transmetohet se Profeti (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) ka thënë: *"All'llahu i Lartësuar nuk i dënon njerëzit e thjeshtë nga veprat e disa individëve, derisa të parët ta shohin të keqen në mesin tyre dhe të kenë mundësi ta refuzojnë atë. Nëse ata nuk e refuzojnë të keqen, atëherë All'llahu do t'i dënojë si individët e veçantë, ashtu edhe njerëzit e tjerë."*¹

¹ Tefsiri "El Manar", vëll. 9, f. 638.

Nga ato që thamë bëhet e qartë se ky gjykim vërtetohet në rastin e shpërblimit të All'Ilahut në këtë botë dhe në Botë Tjetrën. Po ashtu edhe në rastin e rezultateve dhe të ndikimeve të veprave shoqërore.¹

Në mbyllje, ajeti mbaron me gjuhën e presionit, duke thënë: **"...dhe ta dini se All'Ilahu dënon ashpër."**, në mënyrë që ata të mos preken nga neglizhenca për shkak të mirësive e mëshirës së Zotit dhe të harrojnë ashpërsinë e dënimit të Tij. Nëse neglizhojnë, atëherë sprovat kanë për t'i gllabëruar e do t'i rrethojnë nga çdo anë, ashtu siç i kanë rrethuar shoqëritë islame dhe janë lënë në prapambetje për shkak të harresës së ligjeve të Zotit prej tyre.

Duke i hedhur një vështrim të shpejtë shoqërisë së sotme myslimane, në kohën e tanishme, humbjet që pësoi përballë armiqve apo sprovat e shumta - kolonializmi dhe cionizmi, ateizmi dhe materializmi, shthurja morale, shpërbërja e familjes, rënia e rinisë në rrjedhën e së keqes, prapambetja shkencore, - shohim se të gjitha këto formësojnë përmbajtjen e ajetit dhe kuptojmë se si këto sprova prekin të vogël e të madh, të ditur e të paditur. Kështu do të vazhdojë derisa të lëvizë shpirti social te myslimanët, të impenjohen të gjithë për të mirën e shoqërisë dhe të mos heqin dorë nga urdhërimi për të mirë dhe ndalimi nga e keqja.

Edhe një herë, Kur'ani u kap dorën myslimanëve për t'i

¹ Ndërmjet komentuesve është diskutuar rreth frazës "La tusiben'ne", nëse është në formën ndaluese apo mohuese. Disa prej tyre thonë se kjo frazë është në formën ndaluese dhe e komentojnë me kuptimin: ruajuni ngatërresave, sepse ato nuk prekin vetëm të këqinjët. Ndërsa disa komentues kanë thënë se kjo frazë është në formën mohuese. Sipas gjuhëtarëve, shkronja "n" që është për vërtetim dhe përforcim, nuk shfaqet në formën ndaluese dhe as në përgjigje të betimit. Kështu që këtë frazë e kanë konsideruar si një përgjigje të betimit të aluduar.

kthyer ata te historia e tyre, duke u kujtuar se sa të dobët ishin në fillimet e tyre dhe se si u bënë më pas. Ata e dinë mësimin e qartë, që u është dhënë në ajetet e kaluara, ku thuhet: **“Dhe kujtohuni kur ishit pak në numër, ishit të dobët në tokë e kishit frikë se njerëzit (mosbesimtarët) do t’ju gllabëronin....”**

Ky ajet tregon dobësinë dhe pakicën që kishin myslimanët në atë kohë; ata ishin si një gjë e varur në ajër, të cilën armiq të mund ta merrnin kur të donin. E tillë ishte gjendja e myslimanëve në Mekë para emigrimit të tyre, në krahasim me politeistët e fortë. Gjithashtu, ky është tregues edhe për gjendjen e myslimanëve në Medine pas emigrimit të tyre, përballë fuqive të mëdha si Persët dhe Romakët: **“...Ai ju strehoi dhe ju forcoi me ndihmën e Tij e ju dha shumë të mira, që ju ta falënderoni”**.

Ajetet 27 - 28

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا لَا تَخُوْنُوْا اللّٰهَ وَالرَّسُوْلَ وَتَخُوْنُوْا اَمَنَتِكُمْ وَاَنْتُمْ
تَعْلَمُوْنَ ﴿٢٧﴾ وَاَعْلَمُوْا اَنَّكُمْ اَمْوَالُكُمْ وَاَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاَنَّ اللّٰهَ عِنْدَهُ

اَجْرٌ عَظِيْمٌ ﴿٢٨﴾

"O që keni besuar! Mos e tradhtoni All'llahun dhe të Dërguarin e mos i tradhtoni amanetet me vetëdije."

"Ta dini se pasuria juaj dhe fëmijët tuaj janë vetëm sprovë dhe se vetëm tek All'llahu është shpërblimi i madh."

Shkaku i zbritjes

Për shkaqet e zbritjes së këtyre dy ajeteve kanë ardhur disa transmetime. Dy imamët, Imam Bakiri dhe Imam Sadiku (*Paqja qoftë mbi ta!*), kanë thënë se Profeti (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qoftë mbi të dhe mbi familjen e tij!*) urdhëroi për rrethimin e hebrenjve (të fisit Kurejdha), rrethim i cili vazhdoi për njëzet e një ditë, derisa ata u detyruan të kërkojnë bisedime, siç ndodhi edhe me hebrenjtë e fisit Nadir. Kjo bëri që ata të largoheshin nga Medina për në Sham (Siri), por Profeti e refuzoi atë kërkesë (ndoshta ai dyshonte në sinqeritetin e qëllimeve të tyre) e tha: "Duhet të pranoni gjykimin e Sa'ad ibn Muadhrit". Por ata i kërkuan Profetit që t'u dërgonte Ebu Lubaben, që ishte një nga shokët e tij në Medine, me të cilin ata kishin shoqëri të hershme, megjithëse familja e Ebu Lubabes, fëmijët dhe pasuria e tij ishin tek ata.

Profeti (*Paqja dhe bekimi i All'Ilahut qoftë mbi të dhe mbi familjen e tij!*) e pranoi këtë kërkesë dhe ua dërgoi Ebu Lubaben atyre. Ata i kërkuan atij mendim nëse duhej ta pranonin apo jo gjykimin e Sa'ad ibn Muadhrit. Ebu Lubabeja bëri me shenjë për nga qafa e tij, në kuptimin që “nëse ju e pranoni atë gjykim, do të vriteni menjëherë”; pra, ai u bëri thirrje që të mos e pranonin ofertën. Pas kësaj, zbriti besniku i shpalljes, Xhibrili (*Paqja qoftë mbi të!*) te Profeti (*Paqja dhe bekimi i All'Ilahut qoftë mbi të dhe mbi familjen e tij!*) dhe e lajmëroi mbi atë që ndodhi.

Ebu Lubabeja thoshte: “Pasha All'Ilahun, nuk lëvizën këmbët e mia derisa e mësova se unë e tradhëtova All'Ilahun dhe të Dërguarin e Tij. Atëherë zbritën këto ajete për Ebu Lubaben. Ebu Lubabeja u kthye duke shpallur pendimin e tij të thellë. Ai mori një litar me të cilin lidhi veten e tij tek një nga shtyllat e xhamisë së Profetit. Më pas, ai tha: “Pasha All'Ilahun, nuk kam për të shijuar as ushqim e as pije derisa të vdes ose të më pranojë All'Ilahu pendimin.” Në këtë gjendje, pa ngrënë e pa pirë, ai vazhdoi për shtatë ditë, derisa ra në tokë pa ndjenja. All'Ilahu ia pranoi pendimin dhe besimtarët ia dhanë këtë lajm, por ai u betua se nuk do ta zgjidhte veten nga shtylla derisa të vinte tek ai vetë Profeti dhe t’ia zgjidhte litarët. Profeti shkoi dhe ia zgjidhi vetë litarin atij. Pas kësaj, Ebu Lubabeja tha: “Prej pendimit tim të singertë, do të largohem nga vendi i popullit tim, ku u preka nga mëkati dhe do të heq dorë nga pasuria ime”. Atëherë Profeti i tha: “Të mjafton që një të tretën e pasurisë ta japësh sadaka.”¹

E njëjta përmbajtje ka ardhur edhe në librat e Ehli Syneetit rreth shkakut të zbritjes së këtyre ajeteve, por në disa prej tyre nuk

¹ Tefsiri “Nuruth Thakalejn”, vëll. 2, f. 143; Tefsiri “Mexhmaul Bejjan”, rreth këtij ajeti.

thuhet se zbritën për fisin Kurejdha, sepse ajetet para tyre kanë të bëjnë me ngjarjen e Bedrit, sepse kjo ngjarje ka ndodhur pas një kohe të gjatë pas ngjarjes së Bedrit. Për këtë kanë thënë: Qëllimi në transmetimet është se ngjarja e fisit Kurejdha është prej vërtetësive të këtij ajetit dhe jo se ajeti zbriti për atë. Këtë shprehje e paraqesin shumë në shkakun e zbritjes. Për shembull, në disa libra është transmetuar nga disa prej sahabëve (shokët e Profetit) se filan ajet ka zbritur për vrasjen e Othmanit, por dihet se vrasja e Othmanit ndodhi shumë vite pas ndërrimit jetë të Profetit (*Paqja dhe bekimi i All'Ilahut qoftë mbi të dhe mbi familjen e tij!*).

Gjithashtu, ka mundësi që këto ajete të kenë zbritur edhe për fisin Kurejdha, por meqë nga përmbajtja u përshtaten ajeteve të zbritura për çështjen e Bedrit, atëherë Profeti urdhëroi që këto ajete t'u bashkangjiten atyre.

Komentimi

Tradhtia dhe baza e saj

Në ajetin e parë të ajeteve që janë objekt studimi, All'Ilahu i Lartësuar u bën thirrje besimtarëve dhe u thotë: **“O që keni besuar! Mos e tradhtoni All'Ilahun dhe të Dërguarin...”**

Tradhtia ndaj All'Ilahut dhe të Dërguarit të Tij, është vënia e sekreteve ushtarake të myslimanëve në dorën e armiqve, fuqizimi i armiqve gjatë kohës që luftohet me ta, ose në një pamje më të përgjithshme, lënia e obligimeve, e ndalesave dhe e urdhrave të All'Ilahut. Për këtë, ibn Abbasi ka thënë: *“Ai që lë ndonjë nga urdhëresat islame, ka kryer tradhti ndaj All'Ilahut dhe të Dërguarit të Tij”*.

Më pas, ajeti thotë: **“...e mos i tradhтони amanetet me vetëdije.”**

Në origjinë, tradhtia ka kuptimin: Ndalimi i dhënies së të drejtës dikujt edhe pse i është dhënë atij besa. Kjo është e kundërta e amanetit. Ndonëse përdoret në çështjet monetare në shumicën e rasteve, në logjikën e Kur'anit ka një kuptim më të gjerë dhe përmbledh të gjitha çështjet e jetës sociale, politike dhe morale. Në lidhje me të, në një hadith thuhet: *“Kuvendet varen nga amaneti”*.¹

Në një hadith tjetër lexojmë: *“Nëse dikush flet e më pas largohet (pra largohet nga vendi ku foli), fjalët e tij janë amanet”*.² Nga kjo rrjedh se edhe toka e Islamit është amanet i Zotit në duart e myslimanëve dhe të bijve të tyre. Mbi të gjitha këto, Kur'ani fisnik dhe mësimet e tij konsiderohen si amanet madhështor prej Zotit. Disa kanë thënë se amaneti i All'llahut është urdhëresa e Tij, amaneti i Profetit (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qoftë mbi të dhe mbi familjen e tij!*) është vepra e tij dhe amaneti i besimtarëve është pasuria dhe sekretet e tyre. Amaneti i përmendur në ajetin e mësipërm i përmbledh të gjitha këto kuptime.

Në çdo rast, tradhtia e amanetit është një nga veprat më të shëmtuara dhe nga mëkatet më të këqija, sepse ai që tradhton amanetin, në të vërtetë është hipokrit. Për këtë, në një thënie të tij, Profeti fisnik (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qoftë mbi të dhe mbi familjen e tij!*) ka thënë: *“Cilësitë e hipokritit janë tre: kur flet, gënjen; kur premt, e thyen premtimin dhe kur i lihet amaneti, e tradhton atë, edhe sikur të agjërojë, të falet dhe të pretendojë se është prej myslimanëve.”*³

Po ashtu, edhe tradhëtia e amanetit, numërohet prej të drejtave dhe detyrimeve njerëzore. Edhe sikur i zoti i amanetit të

¹ “Usul El Kafi”, vëll. 2, f. 660; “Uesailu Shi'ati”, vëll. 12, f. 104.

² “Sherh Nehxhul Belaga”, Ibn ebi Hadid, vëll. 18, f. 177.

³ “Usul El Kafi”, vëll. 2, f. 290; “Uesailu Shi'ati”, vëll. 15, f. 339, 340.

jetë jomysliman, nuk lejohet kategorikisht tradhëtia e amanetit të tij.

Në fund të ajetit, Kur'ani thotë: **“me vetëdije”**, që do të thotë se: Ka mundësi që prej jush, gabimisht, të ndodhë tradhëtia, porse të veprosh tradhëtinë me vetëdije, patjetër që është vepër e ndaluar kategorikisht. Një veprim si ai i Ebu Lubabes nuk ishte as nga padituria apo gabimi, por ishte nga dashuria e tepërt që kishte për pasurinë, fëmijët dhe të ruajtjes së interesave personale. Të gjitha këto, në një moment e pengojnë njeriun të shohë e të dëgjojë, e për pasojë tradhëton All'Ilahun dhe të Dërguarin e Tij.

Në të vërtetë, kjo konsiderohet si tradhti me dijeni. Është e rëndësishme që njeriu të zgjohet sa më shpejt, ashtu siç bëri Ebu Lubabeja, në mënyrë që të ndreqë atë që prishi.

Ajeti i mëpasëm i paralajmëron myslimanët që të largohen nga materializmi dhe përfitimet kalimtare, në mënyrë që të mos hedhin mbi sytë dhe veshët e tyre perde, nën të cilat bëjnë tradhti që e vënë shoqërinë përballë rrezikut. Në ajet thuhet: **“Ta dini se pasuria juaj dhe fëmijët tuaj janë vetëm sprovë...”**

Fjala “fitne” vjen me kuptimin e mënyrës së sprovimit. Në të vërtetë, nga mënyrat më të rëndësishme për të provuar besimin, mohimin, personalitetin dhe humbjen e tij si dhe peshën e vlerave njerëzore të individëve, janë pasuria dhe fëmijët.

Mënyra e mbledhjes së pasurisë dhe e shpenzimit të saj, ruajtja e saj dhe varësia ndaj saj, të gjitha këto janë për të sprovuar njerëzit. Sa ka prej njerëzve që u përkushtohen adhurimeve dhe simboleve të fesë, madje u përmbahen me rreptësi edhe atyre adhurimeve që konsiderohen si të pëlqyeshme (mustehab), por nëse sprovohen me një çështje financiare, ata harrojnë gjithçka, harrojnë zbatimin e urdhrave të Zotit si dhe të vërtetën e

drejtësinë ndaj njerëzve.

Ndërsa për sa u takon fëmijëve, ata janë fryti i zemrës së njeriut dhe sythi i hapur i jetës së tij. Prandaj gjejmë shumë prej njerëzve që janë të kapur pas fesë dhe pas çështjeve morale e humane, por që nuk kujdesen për të drejtat e prindërve ndaj çështjeve që kanë lidhje me fëmijët e tyre. Duket sikur u është hedhur ndonjë perde mbi logjikën e tyre dhe harrojnë gjithçka tjetër. Kështu, dashuria për fëmijët e tyre bëhet shkak për të lejuar të ndaluarën dhe për të ndaluar të lejuarën, dhe për të siguruar të ardhmen e fëmijëve të tyre, ata veprojnë edhe punë të këqija. Prandaj, është e domosdoshme që t'i mbështetemi All'Ilahut të Madhëruar në këto dy aspekte të rëndësishme të sprovës. Sa e sa prej njerëzve rrëshqitën e ranë në këto dy sprova! Është e rëndësishme që ne të nxitojmë në korrigjimin e drejtimit, ashtu siç bëri Ebi Lubabeja, edhe nëse pasuria është shkak i devijimit. Është detyrë që ne ta investojmë atë në rrugën e All'Ilahut të Madhëruar. Në përfundim të ajetit ka përgëzim të madh për atë që del prej këtyre dy sprovave si fitimtar. Kështu, në ajet thuhet: **“...dhe se vetëm tek All'Ilahu është shpërblimi i madh.”**

Sado e madhe të jetë dashuria e fëmijëve, sado e shumë dhe e dashur që të jetë pasuria, shpërblimi i All'Ilahut dhe mirësia e Tij është më e lartë e më madhështore se të gjitha ato.

Këtu shtrohen pyetje të shumta, ndër të cilat janë: Përse All'Ilahu i sprovon njerëzit kur Ai di gjithçka me diturinë e Tij? Përse sprovohen të gjithë, madje edhe Profetët? Me çfarë të sprovon All'Ilahu dhe si mund të kalohen sprovat? Për të gjitha këto pyetje jemi përgjigjur në vëllimin e parë të tefsirit “El Emthel”.

Ajeti 29

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ تَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرَ عَنْكُمْ
سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرَ لَكُمْ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾

"O që keni besuar! Nëse i frikësoheni All'llahut, Ai do t'ju japë aftësinë e të gjykuarit drejt, do t'ju lirojë nga gjynahet tuaja dhe do t'ju falë. All'llahu zotëron mirësi të madhe."

Komentimi

Besimi dhe vizioni i qartë

Ajetet e mëparshme prekën çështjet jetësore që përmbajnë lumturinë materiale dhe morale të njeriut, por veprimi me to është i pamundur veçse nën dritën e devotshmërisë. Për këtë zbriti ajeti që është objekt studimi, pra për të konfirmuar rëndësinë e devotshmërisë si dhe gjurmët e saj në jetën e njeriut. Ky ajet ka treguar katër frytet dhe rezultatet e devotshmërisë.

Në fillim thuhet: **"O që keni besuar! Nëse i frikësoheni All'llahut, Ai do t'ju japë aftësinë e të gjykuarit drejt..."**

Fjala "Furkan" është në kontekstin e zmadhimit dhe rrjedh prej fjalës "fereka", që këtu vjen me kuptimin e asaj gjëje që ndan krejtësisht të vërtetën dhe të kotën.

Kjo fjali e shkurtër në përmbajtje por me një kuptim

domethënës, tregon njëren prej çështjeve më të rëndësishme në jetën e njeriut, se rruga e njeriut drejt fitores është gjithmonë e rrethuar nga vështirësi dhe pengesa, e nëse ai nuk i sheh mirë ato dhe nuk ruhet prej tyre, patjetër që ka për të rënë në to. Në këtë rrugë, gjëja më e rëndësishme është njohja e së vërtetës dhe e së kotës, njohja e së bukurës dhe e së shëmtuarës, e mikut dhe e armikut, njohja e dobive dhe e dëmeve si dhe njohja e faktorëve të lumturisë. Nëse i njeh mirë këto gjëra, atëherë njeriut do t'i lehtësohet arritja e qëllimit të tij.

Problemi me të cilin përballlet më së shumti njeriu, është gabimi i tij në dallimin e të kotës dhe përzgjedhja e saj mbi të vërtetën, në mbështetjen e armikut kundrejt mikut, si dhe në zgjedhjen e rrugës së humbjes në vend të udhëzimit. Këtu, njeriu duhet të shohë dhe të ketë largpamësi të fortë dhe vizion të qartë. Ky ajet i begatë tregon se kjo largpamësi është fryti i pemës së devotshmërisë. Por si ia jep kjo devotshmëri largpamësinë njeriut?

Kjo çështje mund të jetë e paqartë për disa, por po të përqendrohemi dhe të mendojmë, atëherë do të na mjaftonte për të qartësuar marrëdhënien e ngushtë ndërmjet këtyre të dyjave. Një qartësim më të detajuar do të paraqesim në pikat e mëposhtme:

Së pari: Fuqia e mendjes së njeriut ka mundësinë e njohjes (perceptimit) të fakteve në një masë të mjaftueshme, por perdet e kujdesit, lakmisë, epshit, dashurisë ndaj vetes, zilisë, dashurisë së tepruar për pasuri, bashkëshortes, fëmijëve, prestigjit dhe pozitës... të gjitha këto bëhen si tymi i zi para syve të mendjes, ose si pluhuri i ashpër që mbush horizontin, dhe ia bëjnë të pamundur njeriut njohjen e të vërtetës dhe të kotës në ambiente të errëta. Por nëse e heq atë perde me devotshmëri, duke u larguar nga ai tym i zi, atëherë për të bëhet i lehtë shikimi i dritës së të vërtetës.

Së dyti: Ne e dimë se e gjithë përsosmëria që rrezaton kudo, nuk është gjë tjetër veçse një shkëndijë prej përsosmërisë së të vërtetës. Sa më shumë që të afrohet njeriu tek All'llahu, aq më shumë do të reflektojë drita e përsosmërisë absolute në ekzistencën e tij. Duke u bazuar në këtë, çdo dituri dhe njohje buron nga dituria e All'llahut të Lartësuar, e sa më shumë që njeriu t'i afrohet All'llahut të Lartësuar me devotshmëri dhe largim nga mëkatet, aq më shumë do të shkrihet pika e ekzistencës së tij në detin e ekzistencës së të Madhëruarit, duke përfutur një masë më të madhe të diturisë dhe njohurive.

Me fjalë të tjera, zemra e njeriut është si pasqyra, ndërsa ekzistenca e All'llahut të Madhëruar (në mënyrë figurative) është si një diell ndriçues mbi të gjitha krijesat. Nëse ndotet pasqyra e zemrës së njeriut nga egoja derisa t'i nxihet, atëherë ajo nuk ka për të reflektuar dritë, por nëse ndotja hiqet me devotshmëri dhe prej pasqyrës hiqet çdo papastërti, atëherë ai diell ndriçues do të reflektohet në të dhe do të ndriçojë gjithçka.

Në histori flitet për rastet e disa grave dhe burrave të devotshëm, të cilët kanë patur qartësi në vizionin e tyre, qartësi e cila nuk mund të arrihet asnjëherë nëpërmjet diturisë dhe njohurisë. Ata shohin shkaqet e fshehta në shumë ngjarje që ndodhin në shoqëri dhe i dallojnë elementët e së keqes dhe armiqtë e së vërtetës, edhe sikur të jenë mbuluar nga perde të shumta mashtrimi.

Kjo gjurmë e habitshme e devotshmërisë në njohjen e ngjarjeve është përmendur në shumë prej transmetimeve dhe ajeteve të tjera. Në suren “El Bekare”, në ajetin 282, thuhet: **“Dhe kijeni frikë All'llahun, All'llahu ju mëson juve”**

Edhe në hadithin e njohur thuhet: *“Besimtari sheh me dritën e*

All' llahut".¹

Ndërsa në librin "Nehxhul Belaga", në fjalët e shkurtra, në fjalën 219, thuhet: *"Pjesa më e madhe e konflikteve të mendjes vijjnë nën vetëtimat e lakmisë."*

Së treti: Me analizën logjike gjithashtu, mund të kuptohet marrëdhënia e ngushtë ndërmjet devotshmërisë dhe njohjes së fakteve. Në shoqëritë që ecin në rrugët e korrupsionit, në botën e krimit ku dhe organet mediatike i duartrokashtin, ku gazetatat, radiot dhe televizionet, të gjitha këto bëjnë thirrje për ndotje, devijim dhe ndihmë për korrupsionin, është e natyrshme që t'u vështirësohet njerëzve dallimi i të vërtetës nga e kota, i të mirës nga e keqja, sepse mungesa e devotshmërisë është shkak për mungesën e aftësisë së dallimit ndërmjet tyre.

Shembull tjetër mund të jetë një familje jo e devotshme, të vegjëlit e së cilës rriten në një rreth të ndotur me korrupsion dhe të pamoralshëm. Kështu, për ta bëhet e vështirë që në të ardhmen të mund të dallojnë të mirën nga e keqja. Në këtë mënyrë, abuzimi me forcën dhe fuqinë në mëkatet bëhen shkak për lënien e njerëzve në një nivel të ulët të vizionit dhe të njohurive. Ata mbeten në prapambetje kulturore dhe në dekadencë të të menduarit, edhe sikur të jenë të përparuar në teknologji dhe në jetën materiale.

Duke u bazuar në ato çka përmendëm më parë, ne shohim se niveli më i ulët i devijimit nga devotshmëria shkakton një lloj verbërimi dhe një njohje të keqe. Kështu, në botën e sotme të industrializuar, ka shoqëri shumë të përparuara në shkencë dhe industri, por brenda tyre ato janë të prekura nga sëmundje dhe probleme të rënda, që të shkaktojnë habi. Këtu del në pah madhështia e fjalëve të Kur'anit fisnik.

¹ Tefsiri "Nuruth Thakalejn", vëll. 3, f. 23-25; "Usul El Kafi", vëll. 1, f. 218.

Devotshmëria nuk kufizohet vetëm në devotshmërinë në vepra, por përmbledh edhe devotshmërinë në mendim dhe logjikë. Devotshmëria në mendim nënkupton përballjen me përtacinë dhe me mungesën e disiplinës në mendim. Kështu, në studimet dhe hulumtimet tona, ne duhet të kërkojmë për argumentet më të vërteta dhe për provat më të besueshme, e të mos mbështesim ndonjë ideologji të caktuar pa bërë një hulumtim të plotë me saktësinë e duhur.

Ata që ndjekin devotshmërinë dhe i përmbahen asaj në të menduarit e tyre, do të arrijnë në rezultate të vërteta më shpejt sesa ata që nuk i përmbahen asaj. Po ashtu, ngatërrimi dhe gabimi ndodh më së shumti tek ai që nuk i frikësohet All'llahut të Lartësuar në argumentimet dhe mënyrën e të menduarit të tij.

Këtu kemi një çështje tjetër, së cilës duhet t'i kushtojmë medoemos rëndësi, sepse shumë prej koncepteve tona islame kanë pësuar shtrembërim ndërmjet myslimanëve. Të shumtë janë ata që mendojnë se njeri i devotshëm është ai që merret më së shumti me larjen e trupit dhe rrobave të tij dhe e sheh çdo individ e çdo gjë tjetër si të papastër, të dyshimtë, duke qëndruar mënjanë dhe duke mos ndërhyrë në çështjet e shoqërisë, e duke heshtur para çdo ngjarjeje. Ky konceptim i gabuar mbi devotshmërinë dhe mbi të devotshmit, është në të vërtetë një prej faktorëve të rënies së shoqërive islame, sepse kjo lloj devotshmërie nuk prodhon njohuri e as qartësi në vizion dhe nuk mund të jetë dallues ndërmjet të vërtetës dhe të kotës.

Pasi qartësua shpërblimin e parë për të devotshmit, do t'i kthehemi komentimit të pjesës së mbetur.

Kur'ani Fisnik thotë se përveç njohjes së të vërtetës nga e kota, nga efektet e devotshmërisë është se ajo i mbulon mëkatet

dhe i fshin gjurmët e tyre nga njeriu: “**...do t’ju lirojë nga gjynahet tuaja.....**”.

Përveç kësaj, All'Ilahu i Lartësuar e përfshin njeriun në faljen e Tij: “**...dhe do t’ju falë...**” E shumë fryte të tjera e presin njeriun, të cilat nuk i di askush përveç All'Ilahut të Lartësuar: “**...All'Ilahu zotëron mirësi të madhe.**”

Këto katër gjurmë janë frytet e pemës së devotshmërisë. Por ku qëndron dallimi ndërmjet liritimit prej gjynaheve dhe faljes së tyre? Për të parën, disa prej komentuesve kanë thënë se është tregues për mbulimin në këtë botë, ndërsa e dyta është shpëtim nga dënimi i Botës së Përtejme. Në një interpretim tjetër thuhet se lirimi nga gjynahet është tregues për gjurmët psikologjike dhe shoqërore të tyre, të cilat fshihen me devotshmëri, ndërsa falja e gjynaheve është tregues i faljes nga All'Ilahu i Lartësuar dhe i shpëtimit prej dënimit.

Ajeti 30

وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ ۚ وَيَمْكُرُونَ
وَيْمَكُرُ اللَّهُ ۗ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَكِرِينَ ﴿٣٠﴾

"Kujto kur mohuesit komplotonin kundër teje: për të të burgosur, vrarë ose dëbuar. Ata bënë kurthe, por edhe All'Ilahu ngrinte kurthe (kundër tyre). All'Ilahu është planifikuesi më i mirë."

Komentimi

Komentuesit dhe hadithologët kanë përmendur se ajeti që është objekt studimi tregon për ngjarjet që çuan në emigrimin e të Dërguarit (*Paqja dhe bekimi i All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) nga Meka për në Medine.

Këto transmetime edhe pse janë përcjellë me fjalë të ndryshme, të gjitha përputhen me faktin se All'Ilahu i Lartësuar e shpëtoi Profetin e Tij fisnik nëpërmjet mrekullive nga rreziku që i kanosej atij. Këtë ngjarje e transmetojnë në përputhje me atë që tregohet në librat "El Dur'rul Menthur" dhe "Mexhmaul Bejjan" në ajetin e mëparshëm.

Komentuesit kanë thënë se ky ajet ka zbritur për çështjen e "Daru'n Ned'uetu". Disa individë prej kurejshëve u mblodhën në shtëpinë e Kusej ibn Kilabit, ku komplotuan kundër Profetit (*Paqja dhe bekimi i All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*). Urve ibn

Hishami tha: “*Ta presim dhe ta zëmë në befasi*”. Ebu Bekhteri tha: “*Nxirreni nga mesi juaj që të shpëtoni nga dëmi i tij*”. Ndërsa Ebu Xhehli tha: “*Kjo nuk është zgjidhje, por vriteni duke u mbledhur nga një burrë për çdo fis dhe duke e goditur me shpatat e tyre si goditja e një burri të vetëm. Pas kësaj, fisi Benu Hashim do të pranojë shpagimin e gjakut*”. Këtë mendim e pëlqeu Iblisi (shejtani), i cili kishte ardhur në mbledhjen e tyre me pamjen e një të moshuari nga krahina e Nexhdit. Ai nuk ra dakord me dy mendimet e para, ndërsa atë të fundit e pranoi.

Kështu, ata ranë dakord dhe përgatitën burrat e armët. Për këtë erdhi Xhibrili (*Paqja qoftë mbi të!*) dhe e lajmëroi Profetin, i cili doli dhe iu drejtua shpellës, duke e urdhëruar Aliun që të flinte në shtratin e tij. Në agim, ata kërkuan në shtrat dhe gjetën Aliun (*Paqja qoftë mbi të!*). Me këtë, All'lahu i Lartësuar ua prishi kurthin. Ata e pyetën Aliun: “*Ku është Muhammedi?*” Aliu u përgjigj: “*Nuk e di*”. Pas kësaj, ata ndoqën gjurmët e tij. Kur arritën tek mali, ata kaluan nga shpella dhe panë se në hyrjen e saj kishte thurur rrjetë merimanga. Kështu, ata thanë: “*Po të ishte Muhammedi këtu, nuk do të ishte kjo rrjetë merimange në hyrjen e shpellës*”. Profeti (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) qëndroi tre ditë aty dhe më pas udhëtoi për në Medinë”.¹

Hulumtime

E fshehta e fillimit të emigrimit

Disa prej komentuesve mendojnë se ky ajet, si dhe pesë ajetet që vijnë pas tij, kanë zbritur në Mekë, sepse ato tregojnë

¹ Tefsiri “Dur’rul Menthur”, vëll. 3, f. 179; Tefsiri “Mexhmaul Bejjan”, komentimi i këtij ajeti.

emigrimin e Profetit (*Paqja dhe bekimi i All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*). Por konteksti i tyre tregon se kanë zbritur pas emigrimit, sepse flasin për ngjarjen e përmendur më parë.

Duke u bazuar në këtë, ky ajet ka zbritur në Medine, edhe pse flet për emigrimin e Profetit (*Paqja dhe bekimi i All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*). Në të tregohet për një ngjarje madhështore dhe për një mirësi të madhe që All'Ilahu i Lartësuar ia dhuroi Profetit dhe myslimanëve.

Në fillim të ajetit thuhet: **“Kujto kur mohuesit komplotonin kundër teje: për të të burgosur, vrarë ose dëbuar...”**

Siç e kemi përmendur më parë, kuptimi gjuhësor i fjalës **“mekër” - dredhi**, është përgatitje, planifikim dhe dredhi.

Më pas, ajeti thotë: **“...Ata bënë kurthe, por edhe All'Ilahu ngrinte kurthe (kundër tyre). All'Ilahu është planifikuesi më i mirë.”**

Nëse thellohem me shumë në çështjen e emigrimit të Profetit, do të shohim se politeistët u përpoqën me çfarë mundën, si me forcën logjike, ashtu edhe me atë fizike, që t'i jepnin fund Profetit të Islamit. Ata madje ofruan edhe një shpërblim prej njëqind devesh, që konsiderohej si një pasuri e madhe në atë periudhë. Ky ishte shpërblimi për atë që do të kapte Profetin, edhe pse ai kishte dalë përtej rrezes së veprimit të tyre. Për këtë, të shumtë ishin ata që nisën kërkimet nëpër fusha, male e kodra për ta kapur atë dhe për të marrë shpërblimin e madh. Ata arritën deri te shpella, por All'Ilahu i Lartësuar ua çoi kot mundimin vetëm nëpërmjet një rrjete të thurur nga merimanga.

Duke qenë se emigrimi i Profetit (*Paqja dhe bekimi i All'Ilahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) përfaqëson një fazë të re në historinë islame, por edhe në historinë e njerëzimit, nxjerrim si

rezultat faktin se All'llahu i Lartësuar e ndryshoi rrjedhën e historisë së njerëzimit me rrjetën që thuri merimanga me fijet e saj.

Kjo çështje nuk kufizohet vetëm në emigrimin e Profetit, por në të gjithë historinë e Profetëve, sepse All'llahu i Madhëruar i poshtëroi armiqtë e tyre dhe i shkatërroi ata. Ai i shfarosi fuqitë e humbjes me anë të shkaqeve të lehta, si p.sh: era, mushkonjat e shumta, zogjtë e vegjël që njihen si “Tajër Ebabil”. Të gjitha këto shërbejnë për të treguar gjendjen e dobët të njeriut dhe pamundësinë e tij ndaj fuqisë së pafundme të Zotit, në mënyrë që ai të mos zhytet në tirani dhe në kokëfortësi.

Ajo që të tërheq vëmendjen është se përdorimi i këtyre metodave, pra i burgut, syrgjynosjes dhe i vrasjes, nuk ishte i kufizuar vetëm tek politeistët në përballjen me Profetin (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*), por ato i përdorin edhe tiranët për të eliminuar të armatosurit apo për t’ua mbyllur gojën atyre e për të parandaluar që ata të ndikojnë tek të dobëtit.

Ajetet 31 - 35

وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَذَا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذْ قَالُوا اللَّهُمَّ إِنْ كَانَتْ هَذِهِ حَقًّا مِمَّنْ عِنْدِكَ فَامْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِّنَ السَّمَاءِ أَوْ ائْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٢﴾ وَمَا كَانَتْ أَلَلَّةٌ لِّعَذَابِهِمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَتْ أَلَلَّةٌ مُّعَذِّبُهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿٣٣﴾ وَمَا لَهُمْ إِلَّا يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَا كَانُوا أَوْلِيَاءَهُ إِنْ أَوْلِيَائُهُ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَصَدِيَةً ﴿٣٥﴾ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٦﴾

"Kur atyre u lexohen shpalljet Tona, ata thonë: 'Ne i kemi dëgjuar; po të duam, edhe ne do të thoshim diçka të ngjashme. Këto nuk janë kurrgjë, përveçse përralla të të lashtëve.'"

"(Kujtoje, gjithashtu) kur ata thanë: 'Zoti ynë, nëse ky (Kur'an) është e Vërteta (e zbritur prej Teje), atëherë lësho mbi ne shi gurësh nga qielli ose dërgona një ndëshkim të dhembshëm!'"

"Por All'Ilahu nuk do t'i ndëshkonte ata, përderisa ti ishe në mesin e tyre dhe, All'Ilahu nuk do t'i ndëshkojë ata, përderisa ata i kërkojnë falje Atij."

"E përse të mos i dënojë All'Ilahu, kur ata e pengojnë vizitën në Shtëpinë e Shenjtë (Qabe) edhe pse ata nuk janë kujdestarë të saj?! Kujdestarë të saj janë vetëm ata që i frikësohen All'Ilahut, por shumica e tyre nuk e dinë."

"Lutja e tyre në Shtëpinë e Shenjtë ishte vetëm me fërshëllima dhe rrahje duarsh. Prandaj (atyre do t'u thuhet): 'Provojeni ndëshkimin, pasi kurrë nuk besuat.'"

Komentimi

Ata që thonë gënjeshtër

Në ajetin e mëparshëm është përmendur një shembull nga logjika e politeistëve në të vepruar. Edhe në këto ajete jepet një shembull tjetër i të menduarit logjik të tyre, në mënyrë që të bëhet e qartë se këta nuk kishin një logjikë të shëndetshme dhe as kryenin veprime të sigurta. Të gjitha metodat e tyre janë të dobëta dhe të pabaza.

Në ajetin e parë të ajeteve që janë objekt studimi, thuhet: **"Kur atyre u lexohen shpalljet Tona, ata thonë: 'Ne i kemi dëgjuar; po të duam, edhe ne do të thoshim diçka të ngjashme. Këto nuk janë kurrgjë, përveçse përralla të të lashtëve.'"**

Ata thonin fjalë të tilla kur nuk kishin mundësi të përballeshin me Kur'anin dhe ta kundërshtonin atë. Ata e dinin

mirë se ishin të pafuqishëm për të kundërshtuar Kur'anin, por për shkak të urrejtjes dhe të nervozizmit të tyre, apo sepse ata donin përgënjeshttrimin e njerëzve, thonin: "Ardhja me ajete të tilla si këto, nuk është e vështirë. Po të duam, do të themi të tilla si ato".

Por ata nuk mundën të sillnin asnjëherë ajete të tilla dhe thëniet e tyre nuk ishin gjë tjetër veçse pretendime boshe, që kishin për qëllim ruajtjen e strukturës së tyre shoqërore (ashtu si të gjithë tiranët në histori) për një periudhë të kufizuar kohore.

Ndërsa ajeti që vjen më pas flet për një tjetër logjikë të habitshme dhe thotë: "(Kujtoje, gjithashtu) **kur ata thanë: 'Zoti ynë, nëse ky (Kur'an) është e Vërteta (e zbritur prej Teje), atëherë lësho mbi ne shi gurësh nga qielli ose dërgona një ndëshkim të dhembshëm!'**"

Ata e thonin këtë për shkak të nervozizmit dhe të urrejtjes së tyre, duke menduar se feja islame nuk ka asnjë bazë. Përkundrazi, ai që mban të vërtetën e Islamit, si do të kishte mundësi të fliste për veten e tij të tilla fjalë?!

Po ashtu, ka mundësi që paria politeiste i thonin ato fjalë për të çoroditur njerëzit dhe t'i konstatonin të thjeshtëve të tyre se mesazhi i Profetit ishte plotësisht i kotë, ndërkohë që ata nuk besonin në atë që thonin.

Mesa duket ata - politeistët - donin t'i thonin Profetit (*Paqja dhe bekimi i All'Ilahut qoftë mbi të dhe mbi familjen e tij!*): *Ti po flet për Profetë të mëparshëm dhe po thua se All'Ilahu i shkatërroi armiqtë e tyre me gurë të rënë si shiu mbi ta, siç ishte shembulli i popullit të Lutit. Nëse je i sinqertë në ato që thua, atëherë na sill gurë si shiu mbi kokat tona nga qielli!"*

Në tefsirin "*Mexhmaul Bejjan*", Imam Sadiku transmeton se kur i Dërguari i All'Ilahut vendosi Aliun (*Paqja e All'Ilahut qoftë mbi të*) në ditën e *Gadijr el Khum-it*, tha: "Ai që beson se unë jam

zotëria i tij, le ta dijë se edhe Aliu është zotëria i tij". Ky lajm u përhap në të gjithë vendin. Pas kësaj, te Profeti erdhi Nu'man ibn El Harith El Fihri dhe i tha: *"Na urdhërove nga All'llahu që të dëshmojmë se nuk ka Zot tjetër përveç Tij dhe se ti je i Dërguari i All'llahut. Na urdhërove me kryerjen e Xhihadit dhe të Haxhit, me agjërimin, namazin dhe zekatin, e këto i pranuar. Më pas nuk u mjaftove derisa vendose këtë çunak (si prijës) e the: Kush beson se unë jam zotëria i tij, le ta dijë se edhe Aliu është zotëria i tij". Këtë e ke thënë nga vetja apo nga All'llahu?"*

Profeti (Paqja dhe bekimi i All'llahut qoftë mbi të dhe mbi familjen e tij!) i tha: *Pasha All'llahun, që nuk ka Zot tjetër përveç Tij! Kjo gjë është prej All'llahut". Nu'man ibn El Harith u largua duke thënë: "O Zoti im, nëse kjo është e vërteta nga ana Jote, atëherë na sill shi gurësh mbi kokat tona nga qielli". Pasi i tha këto fjalë, All'llahu solli gurë nga qielli mbi kokën e tij dhe e vrau.¹*

Ky hadith nuk bie në kundërshtim me moszbritjen e ajetit për ndodhinë e *Gadijr El Khum-it*, sepse shkaku i zbritjes së ajetit nuk ishte çështja e Nu'manit. Mirëpo Nu'mani e përdori ajetin si lutje për veten e tij. Kjo mund t'i ngjasojë thënies tonë për lutjen e marrë nga Kur'ani: **"Zoti ynë, na jep të mira në këtë jetë dhe në Jetën Tjetër"**²

Për këtë çështje dhe për atë çfarë është përmendur në librat e Ehli Syetit në transmetimet e shumta, do të flasim më gjerë në fund të ajetit të parë të sures "El Mearixh". (Për më shumë qartësime, shih në tefsirin "El Emthel", në fundin e ajetit të parë të sures "El Mearixh".)

Në ajetet e mëparshme vërejmë se politeistët i paraqitën

¹ Tefsiri "Mexhmaul Bejjan", ajeti për të cilin flasim; Tefsiri "Nuruth Thakalejn", vëll. 2, f. 151.

² Sure "El Bekare", ajeti 201.

Profetit (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qoftë mbi të dhe mbi familjen e tij!*) dy problematika:

E para: Thënia e tyre që është qartësisht e kotë: *Po të duam, edhe ne do të thonim diçka të ngjashme*. Natyrisht që ky pretendim është i kotë dhe i rremë, sepse nëse do të kishin mundësi, ata nuk do të ngurronin asnjëherë dhe do të sillnin një të tillë si ai. Për këtë arsye, nuk ishte e nevojshme që Kur'ani t'u përgjigjej atyre.

E dyta: “Nëse këto ajete janë të zbritura prej All'llahut, atëherë na zbrit dënimin dhe sprovën”. Këtyre pretendimeve u jep përgjigje Kur'ani në ajetin e tretë të ajeteve që janë objekt studimi, duke u thënë: **“Por All'llahu nuk do t'i ndëshkonte ata, përderisa ti ishe në mesin e tyre...”**

Në të vërtetë, prania jote o Dërguar i All'llahut, që është mëshirë për të gjitha botërat, e ndalon zbritjen e dënimit për shkak të gjithë këtyre mëkateve. Prania jote e pengon shkatërrimin e popullit tënd dhe nuk shkatërrohen siç ndodhi me popujt e mëparshëm, të gjithë së bashku apo një pjesë e tyre.

Më pas, ajeti thotë: **“...dhe, All'llahu nuk do t'i ndëshkojë ata, përderisa ata i kërkojnë falje Atij.”**

Komentuesit kanë dhënë mendime të ndryshme në lidhje me fjalinë e lartpërmendur. Sipas tyre, disa prej politeistëve u penduan për fjalët e tyre, që i përmendi ajeti, e thanë: “O Zoti ynë, na fal!” Kjo lutje ishte shkaku që nuk zbriti dënimi mbi ta deri edhe pas daljes së Profetit (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) nga Meka.

Disa prej komentuesve kanë thënë se ajeti tregon për ata besimtarë që mbetën në Mekë, për shkak se nuk kishin mundësi të emigronin. Kështu, prania e tyre që është rreze e dritës së pranisë së Profetit (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qoftë mbi të dhe mbi familjen e tij!*),

e ndaloi zbritjen e dënimit.

Po ashtu, ka mundësi që kjo fjali, të përmbajë kuptimin e fjalisë kushtëzuese; pra, nëse ata do të pendoheshin dhe do t'i drejtoheshin All'llahut e t'i kërkonin falje, atëherë prej tyre do të ngrihej dënimi i All'llahut.

Gjithashtu, ajeti mund t'i përmbledhë të gjitha kuptimet e përmendura.

Sidoqoftë, koncepti i ajetit nuk është i veçantë vetëm për bashkëkohësit e Profetit (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qoftë mbi të dhe mbi familjen e tij!*), por është një ligj i përgjithshëm që i përfshin të gjithë njerëzit. Për këtë, është transmetuar në burimet tona nga Imam Aliu, si dhe në burimet e Ehli Syneetit nga nxënësi i Imam Aliut, Ibn Abbasi, se Aliu (*Paqja qoftë mbi të!*) ka thënë: “Në tokë kanë qenë dy siguri prej dënimit të All'llahut; njëra prej tyre është ngritur, ndërsa tjetra ju ka mbetur. Pra, kapuni pas saj! (dhe lexoi ajetin në fjalë)”.¹

Prej ajetit që po studiojmë dhe prej hadithit të lartpërmendur, bëhet e qartë se prania e Profetëve është shkak për sigurinë e njerëzve nga dënimi i All'llahut dhe sprovës së Tij të rreptë. Gjithashtu, kërkimi i faljes (istigfari), pendimi (teubeja), kthimi dhe përulësia ndaj All'llahut të Lartësuar, konsiderohen nga ato vepra nëpërmjet të cilave shtyhet dënimi.

Kur të humbasë kërkimi i faljes (istigfari), shoqëritë njerëzore do të humbasin sigurinë nga dënimi i All'llahut për shkak të asaj që vepruan prej fajeve dhe mëkateve.

Kjo vuajtje apo dënim mund të vijë në formën e fatkeqësive të dhimbshme natyrore, të tilla si: përmytjet ose lufrat shkatërruese apo edhe në një formë tjetër. Në lutjen e Kumejl ibn

Zijadit nga Imam Aliu (*Paqja qoftë mbi të!*) ka ardhur thënia e

¹ “Nehxhul Belaga”, fjalët e shkurtra, fjala 88.

tij: *"O Zoti im, m'i fal mëkatet që sjellin sproven"*.¹

Kjo shprehje tregon se po të mos ishte kërkimi i faljes (istigfari), shumë prej mëkateve mund të bëhen shkak për sprova dhe fatkeqësi.

Është e domosdoshme të përmendim se mirësia e kërimit të faljes (istigfari) nuk qëndron në përsëritjen e fjalëve të veçanta, siç mund të thotë njeriu: *"O Zoti im, më fal"*, por qëllimi i saj është krijimi i gjendjes së të kthyerit nga e vërteta dhe përgatitja për t'u shmangur nga ajo çfarë ka vepruar njeriu para Zotit të tij.

Ajeti në vijim thotë: Këta e meritojnë dënimin e All'Ilahut të Lartësuar:

"E përse të mos i dënojë All'Ilahu, kur ata e pengojnë vizitën në Shtëpinë e Shenjtë (Qabe)?!..."

Kjo shprehje në ajet tregon për ditën kur myslimanët ishin në Mekë dhe nuk kishin të drejtën ta kryenin faljen në bashkësi me liri dhe qetësi të plotë në Qabe (Mesxhidil Haram), pasi ishin të ekspozuar ndaj abuzimeve dhe torturave.

Gjithashtu, kjo shprehje mund të tregojë edhe ndalimin e myslimanëve nga ana e politeistëve si dhe pengimin e tyre për kryerjen e ritualeve të Haxhit dhe të Umres, duke mos u dhënë leje për ardhjen në Qabe.

E habitshme është se këta politeistë mendonin se vetëm ata kishin të drejtën për të vepruar si të donin në Qabe, sepse ishin kujdestarët e saj. Por në këtë ajet, Kur'ani shton e thotë: **"...edhe pse ata nuk janë kujdestarë të saj"**.

Në të kundërt me konsideratat që kanë ata për veten si kujdestarë të Qabes, le ta dinë se: **"...Kujdestarë të saj janë vetëm ata që i frikësohen All'Ilahut, por shumica e tyre nuk e dinë."**

¹ Libri "Ikbalul Eamal" i autorit Es Sejid ibn Tauus, f. 707.

Edhe pse ky gjykim erdhi mbi çështjen e Qabes, ai përmbledh të gjitha qendrat fetare dhe xhamitë, sepse kujdesi ndaj tyre duhet t'i takojë më të pastrit prej njerëzve, më të devotshmit, më të singertit dhe atij që i jep më shumë rëndësi ruajtjes së qendrave të adhurimit, në mënyrë që t'i bëjnë ato pikënisje për mësimdhënie, për ndërgjegjësim dhe zgjim. Drejtimi i këtyre qendrave të adhurimit nuk duhet t'u lihet në dorë injorantëve apo atyre që shesin ndërgjegjen, të ndoturve që janë të lidhur me të huajt, ata që kanë për synim t'i shndërrojnë xhamitë dhe qendrat e adhurimit në vende tregtie, apo t'i bëjnë ato vende ku mpihen mendimet dhe ku largohesh nga e vërteta. Nëse myslimanët do të ishin të angazhuar me mësimet e Kur'anit në çështjen e xhamive, atëherë shoqëritë myslimane do të kishin një tjetër gjendje sot dhe një status të ngritur.

Më e habitshme në këtë çështje është se politeistët pretendonin se i faleshin dhe e adhuronin All'llahun me ato vepra të shëmtuara, si fishkëllima dhe duartrokitja, që i vepronin në Qabe. Për këtë, ajeti në vijim thotë: **“Lutja e tyre në Shtëpinë e Shenjtë ishte vetëm me fërshëllima dhe rrahje duarsh...”**

Në histori lexojmë se një grup beduinësh në periudhën e injorancës (xhahilijetit), kur ata i silleshin rrotull Qabes, i zhvishnin rrobat, fërshëllenin dhe duartrokisnin. Këtë vepër të tyre, ata e quanin adhurim. Gjithashtu është transmetuar se Profeti fisnik (*Paqja dhe bekimi i All'llahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*), kur falej në anë të Gurit të Zi me fytyrë nga veriu, në mënyrë që të ishte përballë Qabes dhe xhamisë Al Aksa (Bejtil Makdis), nga e djathta dhe e majta e tij qëndronin dy burra nga fisi Sehm, të cilët fërshëllenin dhe duartrokisnin me qëllim që të shqetësonin Profetin gjatë faljes së tij.

Në vijim, ajeti thotë: Me të vërtetë, veprat tuaja - por edhe

falja juaj, – janë shkak për turpërim dhe injorancë: **“Prandaj, provojeni ndëshkimin, pasi kurrë nuk besuat.”**

Njeriu kur shfletos faqet e historisë dhe zhytet në to për të kërkuar aspekte nga historia e arabëve të periudhës së injorancës (para Islamit), e cila tregohet edhe në Kur'an, do të shohë çudira! Në kohën tonë të sotme, që njihet si epoka e kozmosit dhe e atomit, ka njerëz që i kanë rikthyer ato veprime që kanë qenë në periudhën e injorancës. Ata e përfytyrojnë veten e tyre në adhurim. Lexojnë ajetet kur'anore apo poezi duke lavdëruar Profetin dhe thurin lavde për Aliun të shoqëruara me melodi interesante muzikore. Duart dhe kokat e tyre dridhen duke i përngjarë kërcimit. Këtë ata e quajnë "Zikër" dhe i kryejnë nëpër teqe dhe vende të tjera. Islami është i pastër nga të gjitha këto veprime dhe ky është shembull nga veprat e periudhës së injorancës (xhahilijetit).

Pyetje: A ka kontradikta mes ajetit të tretë, ku mohohet zbritja e dënimit (natyrisht nëse plotësohen dy kushte) dhe ajetit të katërt, ku theksohet dënimi?

Përgjigje: Ajeti i mëparshëm tregon dënimin e kësaj bote, ndërsa ajeti pas tij ose tregon për dënimin në Botën Tjetër (Ahiret), ose mund të tregojë se këta e meritojnë dënimin në këtë botë, i cili i ka rrethuar, e kur të jetë larguar Profeti nga kjo jetë dhe ata nuk janë penduar e nuk kanë kërkuar falje All'lahut, atëherë ai dënim ka për të zbritur mbi ta në mënyrë të pashmangshme.

Ajetet 36 - 37

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ^ج
 فَسَيُنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ^ط وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ
 جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ ﴿٣٦﴾ لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ الْخَبِيثَ
 بَعْضُهُ عَلَىٰ بَعْضٍ فَيَرْكُمُهُ جَمِيعًا فَيَجْعَلُهُ فِي جَهَنَّمَ^ج أُولَٰئِكَ هُمُ
 الْخَاسِرُونَ ﴿٣٧﴾

"Në të vërtetë, jobesimtarët e shpenzojnë pasurinë e tyre për t'i penguar njerëzit nga rruga e All'lahut. Ata do ta shpenzojnë atë, por në fund ajo do jetë vetëm dëshpërim për ta, sepse do të jenë të mundur. Ata që nuk besojnë, në Xhehennem do të tubohen."

"që All'lahu të veçojë të keqin nga i miri; të këqijtë t'i palosë njëri mbi tjetrin, e të gjithë t'i hedhë në Xhehennem. Këta, me të vërtetë, janë të humbur."

Shkaku i zbritjes

Në tefsirin e Ali ibn Ibrahimit dhe në shumë tefsire të tjera, thuhet se ajeti që është objekt studimi ka zbritur për luftën e Bedrit dhe për atë që bënë banorët e Mekës për të penguar nga

udha e All'lahut. Kur e morën vesh se çfarë ndodhi, pasi u erdhi i dërguari i Ebu Sufjanit, ata mbledhën pasuri të shumtë që të ndihmonin luftëtarët e tyre, por u zhgënjyen dhe u vranë e nuk pranuan veçse Xhehennemin. Eh, sa vend i keq është ai! Pasuria që shpenzuan për atë qëllim, nuk ishte veçse barrë dhe humbje për ta. Ajeti i parë tregon për të gjitha ndihmat dhe përpjekjet që bënë kundër Islamit dhe në luftën ndaj tij. Kjo çështje është paraqitur në kontekst të përgjithshëm.

Disa komentues kanë thënë se ajeti ka zbritur për atë që u përpoq të bënte Ebu Sufjani për njëmijë luftëtarët në luftën e Bedrit.¹

Edhe pse ajeti për të cilin po flasim është në kontekstin e ajeteve të zbritura në luftën e Bedrit, mendimi i parë për zbritjen e ajetit duket më afër vërtetësisë.

Komentimi

Sido që të jetë çështja rreth zbritjes së ajetit, ai mbart në kuptimin e tij çdo shpenzim të armiqve të së vërtetës e të së drejtës, për të arritur qëllimet e tyre ogurzeza. Në fillim të ajetit thuhet: **“Në të vërtetë, jobesimtarët e shpenzojnë pasurinë e tyre për t'i penguar njerëzit nga rruga e All'lahut...”**

Por këto shpenzime dhe përpjekje nuk ua mundësuan atyre fitoren: **“...Ata do ta shpenzojnë atë, por në fund ajo do jetë vetëm dëshpërim për ta, sepse do të jenë të mundur...”**

Ata sprovohen me humbje dhe mundje jo vetëm në këtë botë, por

¹ “Biharul Anuar”, vëll. 17, f. 180; Tefsiri “Mexhmaul Bejjan”, fundi i ajetit për të cilin po flasim.

edhe në Botën Tjetër (Ahiret): **“...Ata që nuk besojnë, në Xhehennem do të tubohen”**

Hulumtime

1- Nga ajeti që është objekt studimi, kuptojmë se ata e ndjejnë që veprat e tyre nuk kanë dobi, edhe para mposhtjes dhe humbjes së tyre. Ata nuk shohin një rezultat të frytshëm për pasurinë që shpenzuan dhe do të sprovohen me dhimbje e humbje. Ky është një lloj prej dënimit të tyre në këtë botë.

Ndërsa dënimi tjetër është dështimi i planeve të tyre, sepse ata që luftojnë dhe janë të varur ndaj parasë e pasurisë, nuk mund të përballen me luftëtarët për parime e qëllime të shenjta.

Ngjarjet e kohës tonë kanë treguar se shtetet e fuqishme që i joshin luftëtarët e tyre me para dhe dëshira materiale, preken shumë herë nga poshtërimi, skandali dhe humbja para kombeve më pak të forta, të cilat luftojnë për besim dhe për doktrinë të lartë.

Përveç këtyre dy dënimeve, ata i pret edhe një dënim i tretë në Ditën e Kiametit (Ringjalljes), që është zemërimi i All'lahut.

2- Për atë që flet ajeti që është objekt studimi, gjejmë shembuj në kohën e sotme, si: fuqitë e arrogancës, pasuesit e padrejtësisë dhe të korrupsionit, propaganduesit e sekteve të kota supersticioze, shpenzuesit e pasurive të shumta për arritjen e qëllimeve të tyre, për t'i mashtruar njerëzit dhe për t'i penguar nga rruga e vërtetë. Ata paraqiten me petka të shumta, herë në formën e ndihmave monetare – në dukje – si ndërtimi e spitaleve, herë në formën e bashkëpunimit kulturor, e herë në petkun e

luftëtarëve mercenarë.

Por qëllimi i fundit është një i vetëm, po ashtu edhe thelbi. I gjithë interesi i tyre është zgjerimi i kolonizimit, padrejtësia dhe tirania. Nëse besimtarët do të qëndronin me të vërtetë të rreshtuar bashkarisht përballë këtyre përpjekjeve, ashtu siç qëndruan luftëtarët e Bedrit, atëherë do t'i rrëzonin të gjitha ato përpjekje dhe ata do të dështonin. Ata do t'i kthenin investimet e arrogantëve në barrë dhe humbje për ta e do t'i drejtonin për në ferr dhe në fatin më të keq.

3- Disa prej komentuesve kanë thënë se ky ajet është njëri prej argumenteve të vërtetësisë së thirrjes së Profetit Muhammed (*Paqja dhe bekimi i All'Ilahut qofshin mbi të dhe familjen e tij*), sepse tregon për ngjarje që nuk kishin ndodhur akoma, nga të cilat u mundën armiqtë e Islamit, edhe pse shpenzuan pasuri të shumta për të dalë fitimtarë.

Nëse nuk e konsiderojmë ajetin si njoftues për lajmet e fshehura për ne, të cilat kanë të bëjnë me ngjarjet e së ardhmes, atëherë më e pakta mund të themi se ky ajet zbulon përmbajtjen e hollësishme të Kur'anit në lidhje me çështjen e përballjes së të vërtetës me të kotën si dhe zbulon madhështinë e Kur'anit dhe të mësimave të Islamit.

Pasi ajeti i mëparshëm tregoi për mjetet e pasuksesshme që përdorën armiqtë e Islamit, ajeti në vijim thotë: **"...që All'Ilahu të veçojë të keqin nga i miri..." Këta, me të vërtetë, janë të humbur."**

Ky është cikli i vazhdueshëm i All'Ilahut, në mënyrë që të dallohet i sinqerti nga jo i sinqerti, i pastri nga jo i pastri, i zellshmi e i sinqertë nga gënjeshtari, veprat e mira nga ato të këqija, kështu që asgjë nuk mbetet kurrë e panjohur. Madje, në

fund, patjetër rreshtat do të dallohen nga njëri-tjetri dhe e vërteta do të qartësohet. Natyrisht, kjo gjë realizohet kur pasimi i së vërtetës të jetë ashtu si i myslimanëve të parë në ditën e Bedrit, pra në një nivel të mjaftueshëm të sakrificës dhe vetëdijes.

Më pas, ajeti shton: **“...të këqijtë t’i palosë njëri mbi tjetrin, e të gjithë t’i hedhë në Xhehennem...”** I keqi nga çdo grup dhe sido që të jetë, në fund do të përfundojë në humbje: **“Këta, me të vërtetë, janë të humbur”**

Ajetet 38 - 40

قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِن يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ وَإِنْ يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ وَقَتِّلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ فَإِنَّ آتَاهُوا فَاِتْهِوا فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣٩﴾ وَإِنْ تَوَلَّوْا فَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَوْلَكُمْ نَعَمْ الْمَوْلَىٰ وَنَعَمْ النَّصِيرُ ﴿٤٠﴾

"Thuaju atyre që nuk besojnë: nëse largohen (nga mosbesimi), do t'u falet e kaluara e, nëse kthehen (në mosbesim), atëherë dënimi i popujve të mëparshëm është paralajmërim për ta."

"Luftoni kundër tyre, derisa të zhduket idhujtaria dhe derisa të mbetet vetëm feja e All'Ilahut. Nëse ata heqin dorë (prej mohimit), All'Ilahu i sheh punët e tyre."

"Por, nëse ata kthejnë shpinën, dijeni se All'Ilahu është mbrojtësi juaj. Ai është mbrojtës dhe mbështetës i mrekullueshëm."

Komentimi

Në stilin e Kur'anit është i njohur bashkimi ndërmjet përgëzimit dhe paralajmërimit. Pra, ashtu siç paralajmëron armiqtë e së vërtetës me ndëshkim dhe dënim, në të njëjtën kohë u hap para tyre rrugën e kthimit.

Ajeti i parë i ajeteve që janë objekt studimi ndjek po të

njëjtin stil, ku e urdhëron Profetin (*Paqja dhe bekimi i All'Allahut qofshin mbi të dhe familjen e tij*) dhe i thotë: **“Thuaju atyre që nuk besojnë: nëse largohen (nga mosbesimi), do t’u falet e kaluara...”**

Nga ky ajet i begatë mësohet se pranimi i Islamit e fshin të kaluarën. Kështu ka ardhur në transmetime si dhe në shprehjen: *“Islami fshin ato çfarë kanë qenë para tij”*¹, ose siç ka ardhur nga Ehli Syneti në një thënie tjetër të Profetit (*Paqja dhe bekimi i All'Allahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) se *“Islami rrënon çfarë ka pasur para tij, ashtu sikurse edhe emigrimi e Haxhi”*.²

Qëllimi nga hadithi i mësipërm është se çdo gjë që ka vepruar njeriu prej mëkateve, deri edhe lënia e obligimeve (namazi, etj) dhe e detyrave para se të bëhej mysliman, do t’i fshihet (falet), për shkak të pranimi të fesë islame. Kështu, me pranimin e tij të Islamit, nuk ka ndikim rikthimi në veprat e kryera më parë. Për këtë, në librat e jurisprudencës (Fikhut) është përmendur se nuk është obligim moskryerja e obligimeve të shkuara (kaza) për atë që ka hyrë në Islam.

Ajeti shton e thotë: **“...e, nëse kthehen (në mosbesim), atëherë dënimi i popujve të mëparshëm është paralajmërim për ta.”**

Qëllimi i këtij ligji është ajo që pësuan armiqtë e së vërtetës pasi u përballën me Profetët si dhe ajo që pësuan politeistët kur u përballën me Profetin (*Paqja dhe bekimi i All'Allahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!*) në luftën e Bedrit.

Në ajetin 51 të sures “El Gafir” lexojmë: **“Sigurisht, Ne do t’i ndihmojmë të Dërguarit Tanë dhe besimtarët, si në jetën e kësaj bote, ashtu edhe në Ditën, kur do të sillen dëshmitarët.”**

¹ “Mustedrek”, vëll 7, f. 448- 449.

² “Sahihu Muslim”, vëll. 1, f. 78.

Në suren “El Isra”, ajeti 77, pas deklaratës së humbjes së armiqve të Islamit, thuhet: **“Ky ishte ligji Ynë, për të Dërguarit e ardhur para teje, kështu që edhe ti nuk do të gjesh shmangie nga ligji Ynë.”**

Ajeti i mëparshëm u bëri thirrje armiqve për t’u kthyer në të vërtetën. Kjo thirrje bëri që myslimanët të mendonin se ka mbaruar koha e luftës dhe se pas kësaj duhej patjetër butësia dhe toleranca. Këtë dyshim e heq ajeti në vijim, i cili thotë:

“Luftoni kundër tyre, derisa të zhduket idhujtaria dhe derisa të mbetet vetëm feja e All'lahut...”

Fjala “fitne”, siç edhe e kemi qartësuar në komentimin e ajetit 139 të sures “El Bekare” ka një kuptim të gjerë, që përmbledh të gjitha llojet e presioneve. Kur’ani e përdor me kuptimin e adhurimit të idhujve, politeizmit (shirkut) që përmban të gjitha llojet e ngurtësimit, prapambetjes dhe shtypjes së individëve të shoqërisë.

Gjithashtu, fjala “fitne” përdoret për të gjitha presionet që imponohen nga armiqtë, për t’i bërë ballë zgjerimit të thirrjes islame dhe për të pushuar zërin e pasuesve të së vërtetës, por edhe duke i kthyer besimtarët drejt mohimit.

Në ajetin që është objekt studimi, disa komentues kanë thënë se fjala “fitne” ka kuptimin e politeizmit (shirkut), e disa të tjerë kanë thënë se ajo ka kuptimin e rendjes së armiqve për t’ua marrë liritë e mendimit dhe ato shoqërore myslimanëve. Në të vërtetë, kuptimi i kësaj fjale është i gjerë dhe përmbledh politeizmin (shirkun), e kjo rrjedh nga ajeti ku All'lahu i Madhëruar thotë: **“dhe derisa të mbetet vetëm feja e All'lahut...”** ku edhe përmbledhen të gjitha presionet e armiqve mbi myslimanët.

Qëllimi i xhihadit dhe përgëzimi fisnik

Ajeti i përmendur më lart tregon për dy qëllime të luftës së Kur'anit Fisnik , të cilat janë:

1- Zhdukja e adhurimit të idhujve dhe pastrimi i tokës nga tempujt e tyre e të ngjashmit me to.

Siç e kemi përmendur në studimin tonë mbi qëllimet e luftës, liritë fetare janë të lidhura me atë që pason secila prej feve qiellore. Kështu që imponimi i tyre për të ndërruar besimin nuk është i lejueshëm. Ndërsa adhurimi i idhujve nuk është fe dhe as ideologji, por është mit, injorancë dhe devijim.

2 - Liria për përhapjen e Islamit

Në fund ajeti u shtrin dorën e dashurisë dhe mëshirës edhe një herë armiqve dhe u thotë: **"...Nëse ata heqin dorë (prej mohimit), All'Ilahu i sheh punët e tyre..."** Por nëse ata do të vazhdojnë në kryeneçësinë e tyre dhe nuk i dorëzohen të vërtetës, dijeni se fitorja është e juaja dhe se humbja është e armiqve tuaj, sepse All'Ilahu është Ndihmuesi juaj dhe se Ai e jep fitoren. All'Ilahu është Ndihmuesi më i mirë: **"...Por, nëse ata kthejnë shpinën, dijeni se All'Ilahu është mbrojtësi juaj. Ai është mbrojtës dhe mbështetës i mrekullueshëm."**

PËRMAJTJA E LIBRIT

TEMA

Ajetet 88 - 89	5
Komentimi.....	6
Ajetet 90 - 93	9
Komentimi.....	10
Ajetet 94 - 95	13
Komentimi.....	13
Kur nuk vlejnë këshillat.....	13
Ajetet 96 - 100	17
Komentimi.....	18
Progresi dhe qytetërimi nën hijen e besimit dhe të devotshmërisë...	18
Hulumtete.....	19
1- Begatitë e tokës dhe të qiellit.....	19
2- Kuptimi i begative.....	19
3- Çfarë do të thotë “ marrje ” ?.....	20
4- Koncepti i gjerë i ajetit.....	20
5- Përse popujt jobesimtarë jetojnë në mirëqenie?.....	21
Përgjigje për një pyetje.....	26
Ajetet 101 - 102	28
Komentimi.....	28
Ajetet 103 - 108	32

Komentimi.....	33
Përballja ndërmjet Musait dhe Faraonit.....	33
A mund të shndërrohet bastuni në një gjarpër madhështor?!.....	39
Ajetet 109 - 112.....	42
Komentimi.....	42
Fillimi i përballjes.....	42
Ajetet 113 - 122.....	46
Komentimi.....	47
Si triumfoi e vërteta në fund?.....	47
Dy hulumtime.....	50
1- Skena e çuditshme e magjisë së magjistarëve.....	50
2- Përfitimi nga arma e ngjashme.....	51
Ajetet 123 - 126.....	57
Komentimi.....	58
Kërcënimet e dobëta të Faraonit.....	58
Drejtqëndrimi i vetëdijshëm.....	63
Ajetet 127 - 129.....	65
Komentimi.....	66
Ajetet 130 - 131.....	72
Komentimi.....	72
Ndëshkimet paralajmëruese.....	72
Optimizmi dhe pesimizmi (Oguri i mirë dhe oguri i keq).....	76
Ajetet 132 - 133.....	79
Komentimi.....	79
Fatkeqësitë e llojllojshme.....	79
Ajetet 134 - 136.....	84
Komentimi.....	84
Revokimi i marrëveshjes në mënyrë të përsëritur.....	84
Ajeti 137.....	88
Komentimi.....	88
Populli i Faraonit dhe fundi i tyre i dhimbshëm.....	88
Ajetet 138 - 141.....	92

Komentimi.....	93
Propozimi që i bënë Musait për ndërtimin e idhullit.....	93
Hulumtime.....	94
1- Injoranca, burimi i paganizmit.....	94
2- Mundësia e paganizmit te Beni Israilët.....	96
3- Mohimi i begative te Beni Israilët.....	96
Ajeti 142	100
Komentimi.....	100
Kthimi i madh.....	100
Hulumtime.....	101
1- Pse ndasia ndërmjet tridhjetës dhe dhjetës?.....	101
2- Si e caktoi Musai (<i>Paqja qoftë mbi të!</i>) Harunin udhëheqës dhe prijës?.....	103
3- Përse Musai (<i>Paqja qoftë mbi të!</i>) kërkoi nga vëllai i tij mbajtje rregulli dhe mosndjekjen e të shthururve?.....	103
4- Një takim apo disa të tilla?.....	104
5- Hadithi i pozitës.....	104
Zinxhiri i transmetuesve të hadithit të pozitës.....	105
Hadithi i pozitës në shtatë vende.....	108
Përmbajtja e hadithit të pozitës.....	110
Pyetje rreth hadithit të pozitës.....	111
Ajeti 143	115
Komentimi.....	115
Kërkesa për shikimin e All'llahut.....	115
Hulumtime.....	117
1- Përse kërkoi Musai (<i>Paqja qoftë mbi të!</i>) që të shihe All'llahun?.....	117
2- A është i mundur shikimi i All'llahut?.....	118
3- Çfarë synohet me frazën “shfaqje e All'llahut?.....	118
4- Për çfarë u pendua Musai?.....	120
5- All'llahu nuk mund të shihet kurrsesi.....	121
Ajetet 144 - 145	122
Komentimi.....	122

Pllakat (leuhartet) e Teuratit.....	122
Hulumtime.....	124
1- Zbritja e Pllakave (leuhartet) Musait (<i>Paqja qoftë mbi të!</i>).....	124
2- Si i ka folur All'lahu Musait (<i>Paqja qoftë mbi të!</i>)?.....	124
3- Mosobligimi i të gjitha udhëzimeve të Pllakave.....	125
4- A ka udhëzime të mira dhe jo të mira në Pllaka (Eluahun)?.....	126
5- Cili është qëllimi me frazën “vendi i të devijuarëve”?.....	126
Ajetet 146 - 147	127
Komentimi.....	128
Fundi i mendjemëdhenjve.....	128
Ajetet 148 - 149	131
Komentimi.....	132
Jehudinjtë dhe adhurimi i viçit prej tyre.....	132
Si ka patur viçi i artë zë?.....	133
Ajetet 150 - 151	137
Komentimi.....	138
Reagim i ashpër kundrejt adhurimit të viçit.....	138
Hulumtime.....	142
Krahasim ndërmjet historive të Kur'anit dhe Teuratit të tanishëm.....	142
Ajetet 152 - 154	145
Komentimi.....	145
Përgjigje për dy pyetje	147
Ajetet 155 - 156	150
Komentimi.....	151
Përfaqësuesit e Beni Israilëve në takim.....	151
Ajeti 157	158
Komentimi.....	159
Ndiqeni këtë Profet!.....	159
Hulumtime.....	162
1- Pesë argumente për profetësinë në një ajet të vetëm.....	162
2- Si ka qenë Profeti analfabet?.....	163
3- Lajmet për ardhjen e Profetit	166

Ajeti 158	168
Komentimi.....	168
Thirrja universale e Profetit.....	168
Ajetet 159 - 160	172
Komentimi.....	173
Disa nga begatitë e All'Ilahut për Beni Israilët.....	173
Ajetet 161 - 162	177
Komentimi.....	177
Hulumtime	179
Çfarë është " <i>hitattun</i> ", " <i>pëkulja</i> " dhe çfarë kuptimi ka?.....	179
Ajetet 163 - 166	180
Komentimi.....	181
Tregim që përmban një mësim të vlefshëm.....	181
Hulumtime.....	185
1- Si e kanë bërë këtë mëkat?.....	185
2- Kush ishin " <i>të shpëtuarit</i> "?.....	186
3- A janë ndëshkuar të dy grupet njëjloj?.....	187
4- A bëhet fjalë për një metamorfozë trupore apo shpirtërore?.....	188
5- Kundërshtimi nën maskën e hiles legislative.....	190
6- Llojet e ndryshme të sprovave hyjnore.....	192
Ajetet 167 - 168	193
Komentimi.....	193
Përçarja e jehudinjëve.....	193
Ajetet 169 - 170	196
Komentimi.....	197
Ajeti 171	201
Komentimi.....	201
Fjala e fundit rreth jehudinjëve.....	201
Ajetet 172 - 174	205
Komentimi.....	206
Epoka e parë dhe bota e atomit.....	206

Hulumtime	210
Bota e atomit në transmetimet islame.....	210
Ajetet 175 - 178.....	213
Komentimi.....	214
Dijetari devijues Bel'am ibn Baaura.....	216
Ajetet 179 - 181.....	220
Komentimi.....	221
Shenjat e banorëve të Zjarrit.....	221
Përse ata janë si kafshët?.....	224
Hulumtime.....	226
1- Cilët janë emrat e bukur të All'lahut?.....	226
2- Kombi udhëzues.....	229
3- Emri më madhështor i All'lahut.....	232
Ajetet 182 - 183.....	234
Komentimi.....	234
Mënyra graduale.....	234
Ajetet 184 - 186.....	238
Shkaku i zbritjes.....	238
Komentimi.....	239
Akuzat dhe falsitetet.....	239
Ajeti 187.....	243
Shkaku i zbritjes.....	243
Kur është Dita e Ringjalljes?!.....	243
Komentimi.....	244
Ajeti 188.....	247
Shkaku i zbritjes.....	247
Komentimi.....	248
Të fshehtën nuk e di kush tjetër përveç All'lahut.....	248
Hulumtime.....	250
A nuk e ka ditur Profeti (<i>Paqja dhe bekimet e Al'lahut qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!</i>) të fshehtën?.....	250
Ajetet 189 - 193.....	252

Komentimi.....	253
Mohimi i një begatie madhështore.....	253
Përgjigje për një pyetje të rëndësishme.....	254
Transmetim i pavërtetë.....	257
Ajetet 194 - 195.....	260
Komentimi.....	260
Ajetet 196 - 198.....	264
Komentimi.....	264
Të adhuruarit e pavlerë.....	264
Ajetet 199 - 203.....	266
Komentimi.....	267
Cytjet e shejtanit.....	267
Ajeti më përmbledhës moral.....	269
Ajetet 204 - 206.....	274
Komentimi.....	275
Kur lexohet Kur'ani, ju dëgjojeni atë dhe heshtni!.....	275
Sure "El Enfal".....	280
Përmbajtja e sures "El Enfal".....	281
Ajeti 1.....	283
Shkaku i zbritjes.....	283
Komentimi.....	284
Ç'është "El Enfal" ?!.....	285
Hulumtime.....	285
Ajetet 2 - 4.....	290
Komentimi.....	290
Pesë cilësi të veçanta të besimtarëve.....	290
Ajetet 5 - 6.....	295
Komentimi.....	295
Ajetet 7 - 8.....	297
E para përballje e armatosur midis Islamit dhe mohimit.....	297
Komentimi.....	304

Ajetet 9 - 14.....	308
Komentimi.....	309
Mësime të dobishme nga fusha e betejës.....	309
A luftuan engjëjt?.....	311
Ajetet 15 - 18.....	316
Komentimi.....	317
Largimi nga lufta është i ndaluar.....	317
Ajeti 19.....	323
Komentimi.....	323
Ajetet 20 - 23.....	326
Komentimi.....	325
Hulumtime.....	329
1- “Sikur All'Ilahu të dinte ndonjë të mirë tek ata, Ai do t’ua jepte dëgjimin...”	329
2 - Për të dëgjuar të vërtetën duhen faza.....	330
Ajetet 24 - 26.....	332
Komentimi.....	333
Thirrje për jetë.....	333
Ajetet 27 - 28.....	340
Shkaku i zbritjes.....	340
Komentimi.....	342
Tradhtia dhe baza e saj.....	342
Ajeti 29.....	346
Komentimi.....	346
Besimi dhe vizioni i qartë.....	346
Ajeti 30.....	352
Komentimi.....	352
Hulumtime.....	353
E fshehta e fillimit të emigrimit.....	353
Ajetet 31 - 35.....	356
Komentimi.....	357

Komentim i Përsosur i Kur'anit.....	Xhuzi i nëntë
-------------------------------------	---------------

Ata që thonë gënjeshtër.....	357
Ajetet 36 - 37.....	365
Shkaku i zbritjes.....	365
Komentimi.....	366
Hulumtime.....	367
Ajetet 38 - 40.....	370
Komentimi.....	370
Qëllimi i xhihadit dhe përgëzimi fisnik.....	373

أُالمثل فى تفسير كتاب الله المنزل

مؤلف: العلامة الفقيه المفسر ناصر مكارم الشيرازى

الجزء التاسع

الترجمة الى اللغة الألبانية: وُلُنتْ مَرِيَا

تيرانا: 2016

نام کتاب: الامثل فی تفسیر کتاب الله المنزل (جزء نهم)

نویسنده: فقیه مفسر حضرت آية الله العظمی ناصر مکارم شیرازی (دام ظلّه)

ترجمه به زبان آلبانی: وُلُئْتُ مَرِيَا

زیر نظر: وُلُئْتُ مَرِيَا

ویرایش: کلودیانا اسمایلی

مقابله: ویولسا کارای

صفحه بندی و جلد: صبریه فرا

ناشر: جمعیت "نسیم"

چاپ: انتشارات "لیلو"

تیرانا: 2016